

Sınırsız müzik geri döndü, ya gürültü?

Pandeminin hatırası olan müzik yaşamının kaldırılmasıyla gürültü endişesi hortladı. AB kriterlerine göre kentlerde gürültü seviyesi 65 desibel aşmamalı ancak İstanbul'un Beşiktaş ve Bağdat Caddesi gibi bölgelerinde seviye 90 desibele kadar çıkabiliyor. **ALPER BAHÇEKAPILI**'nin yazısı

İstanbul'un havuzları Bodrum'u aratmıyor

Boğaz manzaralı da var, orman gibi ağaçlarla çevrili olanları da... Giriş ücretleri 350 TL ile 150 euro arasında değişiyor. Yoğun talep gören bazı oteller için önceden rezervasyon yaptırmak şart. Sizin için İstanbul'daki en güzel otel havuzlarını listeledik...

Six Senses Kocataş Mansions'a giriş ücreti 125-150 euro.

Gülay Afşar Oksijen'de

Kültür-sanat dünyasında yaşananları 20 yıldır her gün ekranlardan aktaran Gülay Afşar "İstanbul'a da televizyona da tamam" deyip evini Alaçatı'ya, köşesini O2'ye taşıdı. Bundan böyle her hafta Oksijen okurlarıyla buluşacak olan Afşar, ilk yazısında "tatil yapma hakkı"nı ele aldı...

Oksijen

Türkiye'nin Tek Hafta Sonu Gazetesi

SAYI 129 < 30 HAZİRAN - 6 TEMMUZ 2023 < 25 TL

www.gazeteoksijen.com

Ahmet Yüce ile Çeşme'de konuştuk.

25 maaş ikramiye asıl bana huzur verdi

Herkes onu konuşuyor çünkü çalışanlarına dağıttığı 25 maaşlık ikramiyenin bir örneği daha yok. "Çalışanlarını ailesi gibi gördüğümü" söyleyen Skoda'nın Türkiye distribütörü Ahmet Yüce "Çocukluk çocukları var, mutsuz olsunlar istemem. Kazandıklarımı paylaşmazsam büyüyemez, hasta olurum. İş dünyasına tavsiyem; onlar da yapınlar, çok huzurlu olurlar" diyor.

ELİF ERGU'nun söyleşişi 18'de

FINANCIAL TIMES

Zenginler ölüme kafa tutmayı neden seviyor?

Kimi uzayın sınırına turistik seyahat için 450 bin dolar ödüyor, kimi 85 bin dolara Antarktika'yı keşfediyor. En şansızları ise Titan faciasında olduğu gibi okyanusun derinlerinde can veriyor. Peki neden? Öncelikle çok paraları var. Belirlenmiş hedefleri tamamlama arzusuyla motive oluyorlar, tabii ki birbirleriyle yarışıyorlar. İnsanın kendi sınırlarına yaklaşmasının da ayrı bir cazibesi var. 14'te

Titan'da 5 kişi can verdi.

Eskiden daha mı ahlaklıydık?

İstisnasız tüm kuşaklar, insanların eskiden daha "ahlaklı" olduğuna inanır. Ama bilim insanlarına göre durum öyle değil. Nature dergisindeki araştırmanın başyazarı Adam Mastroianni "Hafızamız ön yargılı, geçmişteki kötü zamanları unutuyoruz. Medya da olumsuz haberlere odaklanarak algıyı pekiştiriyor" diyor. 6'da

Yunanistan'da sağ solu nasıl alt etti?

Başbakan Miçotakis'in partisi YDP yüzde 40.5'le iktidarı tek başına aldı. Radikal sol SYRIZA'nın oyu ise yüzde 17.8'e düştü. Seçime katılım yüzde 52'de kalması tabloyu etkiledi ancak bu sonuç, partisini katı muhafazakarlıktan merkez sağa çeken Miçotakis'in başarısıdır. **STELYO BERBERAKIS** yazdı 28'de

Aşırı sağcı patrona gazeteci isyanı

Fransa'da pazar gazetesi Le Journal du Dimanche'in (JDD) başına göçmen karşıtı aşırı sağcı bir yayın yönetmeni getirilince, gazeteciler greve başladı. Gazetenin milyarder sanayici Vincent Bolloré tarafından satın alınmasının hemen öncesinde gerçekleşen grev nedeniyle JDD geçen pazar yayımlanamadı. 19'da

25 milyon dolarlık vurgunun hikayesi

Varlık Fonu'ndaki skandalın ardında film gibi bir hikaye var. 75 milyar dolarlık kredi vaat edip milyonlarca dolar komisyon alan Bülent Göktaşa ile Mehmet Bostan'ın yükselişleri de yollarının kesişmesi de ilginç ayrıntılarla dolu

Bugün ülkenin en büyük holdingi olan Türkiye Varlık Fonu (TVF) Ağustos 2016'da kuruldu. Aynı yıl kasım ayında yönetim kurulu başkanlığına Mehmet Bostan atandı ancak TVF'nin ticari sicile kaydı henüz yapılmadığı için yönetim kurulu yoktu. İşte böyle bir ortamda Bostan'ın karşısına çıkan Bülent Göktaşa "75 milyar dolarlık kredi bulurum" dedi ve ikili el sıkıştı. ABD'li danışmanlık firması McKinsey de sürece dahil edildi.

TVF, Göktaşa ve McKinsey'ye 25 milyon dolar komisyon ödedi. Ocak 2017'de atanan 4 yönetim kurulu üyesi sözleşmeyi görünce şaşkına dönüp "Böyle bir yetkiniz yok. Ayrıca Türkiye'nin egemenlik haklarını tehlikeye atmışsınız" diyerek Bostan'a resti çekti. Mesele Cumhurbaşkanı'nın ulaştırma DDK devreye girdi. McKinsey aldığı 6 milyon dolarlık komisyonu iade ederken, sürece Bostan ve Göktaşa'nın tutuklanmasıyla sonlandı.

Bülent Göktaşa

Mehmet Bostan

Haberî sayfa 29'da

RUSYA'DA NELER OLDUĞUNU ANLAMAK İÇİN BU 5 YAZIYI MUTLAKA OKUMALISINIZ

ARTIK DAHA YALNIZ DAHA TEHLİKELİ

The Washington Post'un başyazarı Wagner isyanında Putin bir anda küçük düştü ve kurduğu yapı çöktü. İtibarını tazelemek için güç gösterisine kalkabilir.

The New York Times'tan Thomas L. Friedman: Putin'in zaferi kadar muhtemel yenilgisinden de endişe duymalıyız. Parçalanmış bir Rusya dünyayı değiştirir.

The Atlantic için Anne Applebaum yazdı: Ne güvenlik güçleri ne de halk rejimin devrilme ihtimaline aldırdı. Putin daha güçlü bir kalkışmada daha da yalnız kalabilir.

Financial Times'tan Max Seddon: Wagner, Putin'in itibarını zedeledi. Başkana isyan edip affedilebileceğimizi ortaya çıkardı. Demek ki o kadar güçlü değilmiş.

The Economist: İsyandan en kârlı çıkan isim Belarus'un entrikacı diktatörü Lukaşenko oldu. Putin ile Prigojin arasındaki ara buluculukta gücünü geri kazandı.

26-27'de

Bütün aşkıların öpüştüğünü sanmayın

MEHMET Y. YILMAZ 2'de

27 milyon seçmen neye razı edildi?

BEKİR AĞIRDİR 23'te

Mevlana ve Hacı Bektaş Veli üzerine bir ders

ALİ YAYCIOĞLU 25'te

Harvard'a göre mutluluğun sırrı ilişkilerde gizli

SELÇUK ŞİRİN 5'te

Yapay zeka komünizmi getirir mi?

Yapay zekanın devasa ölçekte veri yorumlama kabiliyetini görünce, insan ister istemez merkezi planlamayı bugünkü piyasa sistemlerinden daha iyi yapma ihtimalini düşünüyor. "Yapay zeka sosyalizmi" (veya tamamen otomatize lüks komünizm) umudu buradan geliyor.

Roubini'den dört kriz senaryosu

'Küresel ekonomide bir fırtına sürpriz olmaz' diyen Roubini 4 senaryo sıraladı: Ya yumuşak iniş olur ya kısa bir resesyondan geçilir. Üçüncü senaryo istikrarlılık ve uzatmalı resesyondur. Son ihtimalde merkez bankaları enflasyona alan bırakır. Sert iniş riski birkaç ay öncesine göre azaldı.

Gerçekçi olalım, dengeden bahsetmek için çok erken

Kurların ve politika faizinin bir miktar artışına izin verildi diye bir dengelenmeden bahsedemeyiz. İthalatın pahalı hale gelecek olması iç talebi bir miktar baskılamak açısından yardımcı olabilir ancak bir noktadan sonra sürecin yönetimi zorlaşacaktır.

HALUK BÜRÜMÇEKÇİ'nin yazısı 13'te

Erkek modasının 'yerden' yükselişi

Lüks devi Dior'un Paris Erkek Moda Haftası defilesinde sahne, parlak gri metaller ve kesintisiz tavan aydınlatmasıyla bilim kurgu filmlerini andırıyordu. 51 model "mekanik bahçede açan çiçekler gibi" yerden yükselerek podyuma çıktı.

Milyenyum ve Z kuşağının 2023 yaz harcama planı

20-21'de

Kişisel lüks pazarı 500 milyar euro'ya koşuyor

Tencere o kadar da boş değilmiş

Seçimde tercihini yüzde 67.8'le Erdoğan'dan yana kullanan Afyonkarahisar'da yaşam maliyeti enflasyonla günden güne artıyor. Ancak koşullar büyük kentlerdeki kadar zorlayıcı değil, bazı aileler birikim yapabiliyor. Konuştuğumuz Afyonlular oyunu terör tehdidini gözetecek verdiğini anlatıyor.

ESEN DOLMA ve BARAN CAN SAYIN'ın haberleri 32-33'te

Bu devirde hayvan beslemek cesaret işi

Enflasyon sınırları zorlayıp döviz rekorları kırarak hayvan beslemek de artık yürek istiyor. Mama ve veteriner ücretleri kiralara yarışıyor, bu olumsuzluktan sokak hayvanları da fazlasıyla etkileniyor. Hayvanseverler ucuz mamaya yöneldikçe kedi ve köpeklerin hastalanma sıklığı artıyor. İlaç fiyatları ise baş edilecek gibi değil. **MİNE ŞENOCAKLI**'nin haberi 30'da

Veteriner Birsen tek dozluk pire damlasının 200 lira olduğunu söylüyor.

Yalnızlık iki paket sigara kadar zararlı

Düşünceleriniz, inançlarınız, keder, keyif, üzüntü, sevgi, öfke gibi hisleriniz biyolojik sinyallerle dönüştür gen ifadenizi etkiliyor. Örneğin ne düşündüğünüzü ve hissettiğinize bağlı olarak bağırsak bakterileri iyiyi ya da kötüye gidiyor. Yalnızlık günde iki paket sigara içmiş kadar zarar veriyor.

DR. MARK HYMAN 8-9'da

Yaz sıcaklığında soğuk duş

Soğuk iyileştirir. Bu yüzden bir yerimizi incitince buz koyuyoruz. Sıcak yaz günlerinde de soğuk duş ya da buz gibi bir deniz ömrünüzü ömür katabilir. **DR. AYŞEGÜL ÇORUHLU** 11'de

Mehmet
Y. Yılmaz

Bu vereceğim haberi bir müjde olarak algılamayacağınızı tahmin ediyorum ama yine de haberiniz olsun "romantik öpüşme" meğrese tahminimizden bin yıl daha yaşlıymış.

3 bin 500 yıldır öpüştüğümüzü zannediyorduk meğrese 4 bin 500 yıldır "bademcik ameliyatı" yapılmış!

Bu da nereden çıktı diyecekler için bir parantez açayım.

EĞLENCE MALZEMESİ!

Toplumsal tarihimize bir yaprak olarak benden size bir armağan: Benim çocukluk ve ilk gençlik yıllarımda sinemada film izlerken öpüşme sahnesi başladığında arka sıralardan bir münasebetsiz mutlaka "iyi muzzz" diye bağırır, bu da sinemada, senarist ve film yönetmeninin öngöremediği bir kahkaha dalgasına yol açardı.

O yıllarda mahallede arkadaşlarla gevezelik ederken gittiğimiz filmleri anlatmak da bir eğlence biçimiydi ve benim yaşadıklarım değil ama bir - iki yaş büyük bıçkınlar

Ben dudaklarını sense gülleri severdin!

Aşıkların hep öpüştüklerini düşünürüz ama araştırmalar birçok kültürde dudak dudağa öpüşmeye soğuk bakıldığını gösteriyor. Kendi kültürlerinin diğerlerinden üstün olduğuna inanan Batı dünyasının, bu inansı besleyip yaygınlaştırdığını söylüyorlar...

filmdeki öpüşme sahnesini anlatırken yüzlerine garip bir ifade vererek olayı gözlerimizde canlandırmak için "bademcik ameliyatı" diye bir betimlemede bulunurlardı.

Her neyse, bu bilgiyi Danimarkalı iki bilim insanının çalışmasına borçluyuz.

Kopenhag Üniversitesi'nden tarih öncesi uzmanı Troels Pank Arboll ve Oxford Üniversitesi'nden biyolog Sophie Lund Rasmussen, bildiğiniz dudak uçğunun kökenini araştırırken bu gerçeği de keşfetmişler.

Keşfettikleri bir diğer konu da var ki onun altını neden özel olarak çizmediklerini merak ettim: Dedikodu yapmak gibi

olacak belki ama araştırmanın sonuçlarından biri de Homo Sapiens ile Neandertal'lerin de birbirlerine "romantik öpücük" verdiklerini gösteriyor.

Bilim insanlarının açıklamasına göre; uçğun böyle yaygın olmasının temel nedenlerinden

biri bu ve başlama nedeni de "çiftleşmek üzere olduğu kişinin ağzını koklamak isteği"!

Böylece doğacak çocuğun sağlıklı olup olmayacağı konusunda bir fikir sahibi oluyorlarmış ki atalarımızın hayli garip olduğunu kabul

etmeliyiz gibi geliyor bana!

Bilim insanları bu buluşun kanıtlarını Mezopotamya tabletlerinden bulmuşlar ancak bunun sadece o bölgeyle sınırlı olmadığını düşünüyorlar.

Madem yeri geldi, American Anthropologist Journal'da yayımlanan bir başka araştırmadan da söz edeyim.

Çünkü bu iki yayın birbirleriyle çelişen sonuçlar içeriyor.

Hepimiz birbirine âşık olan çiftlerin öpüştüklerini düşünürüz ama araştırmalar birçok kültürde insanların, dudak dudağa öpüşme eylemine soğuk baktıklarını da ortaya koyuyor.

Dünya çapında 168 kültürel ortamda yapılan araştırmaya göre ki dudak dudağa öpüşmek evrensel bir durum değil.

Kültürlerin sadece yüzde 46'sında insanlar bunu yapmakta hoşlanıyorlar, hepsi bu kadar.

Araştırmacılar, dudaktan romantik-cinsel öpücüğün böyle yaygın olduğunu düşünmemizin sebebinin "batı etnosentrizmi" olduğunu söylüyorlar.

Kendi kültürlerinin diğerlerinden üstün olduğuna inanan batı dünyasının medyasıyla, sinemasıyla ve diğer kültürel faaliyetleriyle bu inansı besleyip yaygınlaştırdığını söylüyorlar.

Dudak dudağa öpüşmenin zaman içinde yaygınlaşmış olmasının bir nedeni de şaşıraksınız ama "sağlık".

Hollandalı uzmanlar, 10 saniyelik ateşli bir öpüşme ile 80 milyon bakterinin eşler arasında yer değiştirdiğini tespit etmişler.

BAĞIŞIKLIK DOSTU

Eşlerin bakteri ve mikroplarını böyle değiş tokuş etmelerinin, bağışıklık sistemleri üzerinde olumlu bir etki yarattığı da biliniyor.

Evrim süreci içinde dudak dudağa öpüşmenin giderek insan toplulukları içinde yaygınlaşmasında bunun da rolünün olduğu düşünülmüyor.

Geçen haftaki sohbetimizin konusu olan Kazablanka filminin unutulmaz şarkısı "As Time Goes By" da şöyle bir bölüm var:

"Bunu mutlaka hatırlamalısın Bir öpücük sadece bir öpücüktür, iç çekiş, iç çekiştir Temel şeyler sürer gider Zaman geçip giderken"

Yüzyılın belki de en önemli aşk filmine yakışmayan bir yanlış tespit bu.

Hayır, bir öpücük sadece bir öpücük değildir, ona yüklediğimiz anlamın da bir önemi ve değeri var.

Nitekim Frank Sinatra, şarkıyı yorumlarken sözlerde küçük bir değişiklik yapmış: "Bunu mutlaka hatırlamalısın, Bir öpücük hâlâ bir öpücüktür."

London University College'den plastik cerrah Gus McGrouther, âşıklar arasındaki bir öpücüğün sadece basit bir öpücük olmadığını tespit etmiş.

Bir öpüşme sırasında tam olarak nelerin meydana

geldiğini belirleyebilmek için lazer tarayıcıları, elektrotlar kullanarak ciddi bir araştırma yapılmış.

Elektrikle ilgili ölçümler aşk dolu bir öpücükte 34 yüz kasının tümünün olaya karıştığını ortaya koymuş.

Bu kasların hareketleri, yüz sinir nükleusları olarak isimlendirilen ve beynin belli bir kısmından gönderilen elektrokimyasal sinyallerle kontrol ediliyor.

Dudaklardaki aşırı duyarlı sinir uçları, beynin korteksinde zevk duyguları yaratan ve tutkuyu artıran daha büyük bir alana bu sinyalleri geri gönderiyorlar.

Sonra feromonlar ve bağlayıcı kimyasallar için içine giriyor ve böylece çiftlerin birbirlerine karşı hissettikleri aşk artıyor.

Son derece doğal ve eğlendirici bir oyun olarak gördüğümüz küçük bir öpücük bir anda yaşamın tüm değerini ortaya çıkaran bir eyleme dönüşüyor.

VAZGEÇİLMEZ Mİ?

Oxford Üniversitesi'nde bir grup psikolog romantik ilişkilerde öpüşmenin fonksiyonu üzerine bir araştırma yapmışlar.

18 - 63 yaş arası Kuzey Amerikalı ve Avrupalı 308 erkek, 594 kadın ile yapılan araştırmaya, öpüşmenin hem yeni eşi bulmak için hem de mevcut ilişkiyi korumak için çok önemli bir eylem olduğunu gösteriyor.

Araştırmayı yürüten Dr. Rafael Wlodarski, öpüşmenin kalıcı bir ilişki için vazgeçilmez olduğunu söylüyor.

Cinsel ilişki öncesinde zannedildiği kadar çok önemli bir rolü yok ama romantik bir öpücüğün birbirine iki uzaylı kadar yabancı olan kişileri bile yaklaştırdığını belirtiyor.

Yazının girişinde sözünü ettiğim araştırmacılar da zaten romantik öpücüğün, sevişme eylemi sonlandıktan sonra değiş tokuş edildiğini bulmuşlar.

Kadınlar, erkeklere göre kendilerini bu sırada daha çekici hissediyorlarmış.

Birçok kadın için cinsel ilişki kadar önemli ve hatta "daha mahrem" sayılan bir davranış.

Parayla cinsel ilişkiye giren fahişelerin önemli bölümünün öpüşmek istememesinin nedenini de bu "his" ile açıklıyorlar.

Wlodarski öpüşmenin mutluluğu taşıyan bir konveyör olduğunu söylüyor.

Konu buraya gelince sinema tarihinin en güzel oyuncularından birini, Kazablanka'nın ölümsüz oyuncusu Ingrid Bergman'ı bu hafta da anmadan olmaz.

Onu çağdaşı diğer güzel oyuncularından ayıran şey muazzam zekasıydı.

Şöyle demişti bir keresinde: "Öpüşmek, sözcükler kifayetsiz olduğunda konuşmayı kesmek üzere doğa tarafından tasarlanmış çok hoş bir oyundur."

Tabii insanın karşısında Inga gibi bir kadın dururken konuşmakla vakit kaybetmek istememesinde şaşılacak bir durum yok.

Öte yandan konuşmadan da onu tanıyamazsınız, o sizi tanıyamaz ve hayalini kurduğunuz o ilişki hiç başlayamaz.

O halde bir soruyla bitireyim, yanıtını siz verin:

Bir ilişkiyi derinleştirip kalıcı kılabilecek olan şey bol bol öpüşmek midir, çenen düşene kadar konuşmak mı?

Yazının başlığında Bora Ayanoglu'nun yazıp bestelediği o muazzam şarkıdan aldım: Güller ve Dudaklar! •

BLUEMINT

BLUEMINT.COM

Antalya'nın 'uçan daire'leri inişe geçti

Türkiye'de son iki yılda kiraların en çok arttığı kent olan Antalya'da ev sahipleri eski günleri mumla arıyor. Çünkü Rusların ve Ukraynalıların vizeleri uzatılmıyor, yabancı kiracı bulamayan ev sahipleri rotayı yerliye çeviriyor. Kiralar şimdiden yüzde 20-30 geriledi

MÜHÜBE TAŞKIN

Türkiye'de emlak fiyatları tırmanırken, en yüksek artışın görüldüğü kentler arasında Antalya başı çekiyordu. Özellikle Rusya-Ukrayna Savaşı'ndan kaçıp kente sığınanlar yüzünden fiyatlar uçmuş, konut kiraları bir yılda yüzde 213, iki yılda yüzde 395 artmıştı. Memurların bile 'Antalya'ya tayinin çıkmasını yoksak sokakta kalırım' korkusuyla uzak durmak istediği kentte rüzgar artık tersten esiyor. Çünkü Antalya'da kiracı olan yabancıların oturum izinleri uzatılmıyor. Vize alamayan Rus ve Ukraynalılardan bazılarının ev sahibine haber vermeden konutu boşalttığı, bazılarının ise demirbaşları yanında götürdüğü ya da konuta zarar verdiği iddia ediliyor.

Kentte birkaç ay öncesine kadar evine sadece 'yabancı kiracı' arayan bazı ev sahipleri "1 lira eksik olsun, yerli olsun" demeye başladı. Emlak sektörü temsilcilerine göre kentteki kira bedelleri şimdiden yüzde 20 ila yüzde 30 civarında düşmüş durumda.

Ev sahipleri çok sayıda dava açtı

Antalya Emlakçılar, Oto Galerileri, İş Takipçileri Odası Başkanı İsmail Çağlar "Rusya-Ukrayna Savaşı'ndan kaçıp Antalya'ya gelen yabancılar 6 aylık, 1 yıllık sürelerle ev kiralandılar. O dönemde kiralar 6-7 bin lira bandında iken ev sahipleri mevcut kiracılarını çıkara-

Wagner kalkışması sonrasında bilet bulabilen yüzlerce Rus Antalya'ya geldi. 1 yıldır Antalya'da yaşayan Viktor Buzauov "Gelmek isteyen çok ama bir bilet yaklaşık 3 bin dolar. Buna rağmen gelmek istiyorlar, Rusya'da kalmayı kimse istemiyor" diyor.

Rus Aleksandra Fikieva ve Viktor Buzauov çifti Ukrayna'ya desteklediklerini gururla söylüyor.

rak evlerini 15-20 bin liraya kadar yabancılar verdiler. Evi olağanın üzerinde bedelle kiraladığını fark eden yabancılar, altı aylık tuttuysa para vermeden altı ay daha oturdu. Kimi de vizesi uzatılmayınca ev sahibine bilgi vermeden çıktı. Hatta bazı kiracıların, boşalttığı eve ve eşyalara zarar verdiğini

de duyduk. Bu nedenle çok dava açıldı" diyor.

Çağlar bir süredir yabancılar Türkiye'de öğrenci değilse veya hastalık durumu yoksa oturma izni verilmediğini belirterek "Oturma izni kısıtlanınca, bu fahiş fiyat meselesi durdu. Fiyatlar normal seyrinde, düşme ihtimali de yok" görüşünü dile getiriyor.

'Depozito ve peşin isteyen artık yok'

Yabancılar oturma izni verilmediği için kiraların yüzde 20-30 düştüğünü söyleyen emlak danışmanı Halit Mert de "Geçen yıl ev sahipleri kiraları yıllık peşin, 3 aylık ya da 5 aylık depozito

alıyorlardı. Şartlar özellikle Türk vatandaşları için ağırlaşmıştı. Ancak geçen yıl ikamet izni olanların süresi doldu ve yaklaşık 3 aydır oturma izni verilmiyor. Dönüşler başladığı için yüksek fiyatlı evler boşaldı. Evi 2-3 ay boş kalan mal sahibi mecburen kiracı kriterini değiştiriyor" diyor.

Yabancıların çekilmesi, ev sahiplerinin beklentilerini hızla düşürmesine neden olmuş. "Artık 6 aylık, 1 yıllık peşin ödemeler istemekten vazgeçtiler" diyor Mert, buna rağmen kiracı bulamayanların da evin birkaç ay boş kalmasının ardından kira bedelini düşürdüğünü söylüyor.

Yerli kiracı Antalya'ya ev sahipleri için ayrıca 'güvence'

Kırgızlar ve Kazaklar da kalamıyor

İsmail Çağlar: "Antalya'mız emekli şehriydi. Pandemiden ve savaştan sonra kira açısından yaşanmaz hale geldi. Devlet memurları bile gelmek istemiyor."

Halit Mert: "Vizesi yenilenmeyenler sadece Ruslar ve Ukraynalılar değil. İran vatandaşlarına da hatta Kırgız ve Kazaklara da verilmemesini duyuyoruz. Neye göre kime göre veriliyor bilmiyoruz. Dönemler çok. Gürcistan'a giden birçok müşterimiz oldu."

demek. Olası bir ihtilafta, hakkını yargı yoluyla arayabilmesi demek. Çünkü ülkeden ayrılan yabancı kiracının izni bulmak bir daha mümkün olmayabiliyor. Mert, bir müşterisinin yaşadıklarını örnek olarak anlatıyor:

'İki kişiydiler sekiz oldular'

"Bir ev sahibimiz daha önce yabancı uyruklu bir vatandaşa ev verdiği anlatmıştı. Evi kiralarken iki kişi yaşayacağı demişler sonrasında evde sekiz kişi kalmaya başlamışlar. Ev sahibi komşulardan şikayetler almış, ayrıca eşyalara zarar verdiklerini duymuş. Bunun üzerine kiracısını uyarılmış. 'Size ne,

parasını fazlasıyla ödedik, istediğimizi yaparız" cevabı almış."

Yaklaşık 1 yıldır Antalya'da yaşayan Rus vatandaşı Fikieva (24) ve bilgisayar mühendisi Buzauov (30) çifti, bankadan kredi çekmelerine neden olan kiralık ev arama süreçlerini ise şöyle anlatıyor:

'Rusya'ya asla dönmeyeceğiz'

"Kiraladığımız 4+1, büyükçe bir ev. Ev sahibi kendisi yaşıyor ama yüksek kira alabilmek için çıkmış. Biz aylık 15 bin liradan anlaştık. Bir de depozito istedi, 1 yıllık peşin ödersek evi vereceğini söyledi. Biz de bankadan kredi çekerek evi kiralayabildik. Şanslıydık çünkü benzer evlerin kirası kısa sürede 30-40 bin liralara çıktı."

Ancak çiftin oturma izninin bitmesine az kalmış. Buzauov "Ağustos'a kadar yaz tatili gibi burada kalacağız. Türkiye vize vermezse başka ülkeye gideceğiz ama Rusya'ya dönmeyeceğiz. Bizim gibi birçok kişi var. Göç İdaresi ne isterse götürüyoruz, gerekli şartları taşıdığımızı düşünüyoruz ama vize talebimiz yine de reddediliyor. Sebepini anlamadık" diyor.

Hangi ülkeye giderlerse gitsinler vize sorunu beklediklerini söyleyen Fikieva ve Buzauov "Fakat Türkiye'deki gibi durduk yere reddedilebileceğimizi düşünmüyoruz. Türkiye'yi vize almak kolay diye tercih etmiştik. Burada güvende hissediyoruz ve kalmak istiyoruz" deseler de, son gelişmelere bakınca bu sözler bir temenni olarak kalacak gibi görünüyor. •

Stoneline doğanın kalbinde milyonlarca yılda oluşan doğal taşları mekanlarınızda birer başyapıta dönüştürüyor.

f i p y stonelinecollections

Louis Vuitton'a Pharrell enerjisi

Ünlü müzisyen Pharrell Williams bir süre önce Louis Vuitton'un kreatif direktörü olmuştu. Geçen hafta Paris'te ilk koleksiyonunu sundu. Sonuç: Olumlu bir ilk adım

ECE SÜKAN

Pharrell Williams defile sonunda Louis Vuitton tasarım ekibi tarafından alkışlandı.

Rihanna ve A\$AP Rocky

Jared Leto ve Kim Kardashian

Bugün moda endüstrisinin ideal kreatif direktörü kimdir? Çalışkan veya yenilikleriyle şaşırtan bir tasarımcı mı? Lider ruhlu bir yönetici mi? Yoksa markanın mirasına sadık bir üretici mi?

Louis Vuitton yıllar boyunca farklı nitelik kombinasyonlarında birçok tasarımcıyla çalıştı. 2018'de yukarıdaki tüm soruların cevabının birleşimi olan Virgil Abloh ile yolları kesişip ses getiren işlere imza attılar. Ama beklenmeyen acı kayıptan sonra modaevi daha da zor bir soruyla karşılaştı: Virgil Abloh gibi başarılı kreatif direktör bir daha bulunur mu?

Neyse ki bu sorunun cevabına da geçen şubat ayında yapımcılık, rap müzisyenliği, şarkıcılık, söz yazarlığı, tasarımcılık gibi birçok yönü olan çok yönlü sanatçı Pharrell Williams'ın atanmasıyla ulaşıldı. Ba-

şarıyla sürdürdüğü müzik kariyerine paralel olarak Marc Jacobs, Karl Lagerfeld, Chanel ve Tiffany gibi markalara özel hazırladığı kapsül koleksiyonlarıyla da tanınan Pharrell, bu sefer tasarımcı kimliğini çok köklü bir kültürel mirasa sahip lüks modaeviyle birleştirdi. Geçen hafta da Paris Men's Fashion Week kapsamında ilk LV Men's koleksiyonunu sundu.

Gösteri, Paris'in en merkezi ve işlek yeri olan Pont Neuf Köprüsü'nde idi. Çinli piyano virtüözü Lang

Lang maestroluğundaki 50 kişilik orkestra ve 80 kişilik gospel korusu Pharrell'in yeni şarkılarını seslendirdi. Rihanna, Beyonce, Jay-Z, Zendaya, Jared Leto, Kim Kardashian, A\$AP Rocky gibi ünlü isimlerin katılımıyla adeta bir kutlama yaşandı.

Defilenin arifesinde Pharrell "Pupil" ve "King" sloganlı ceketleriyle koleksiyon temasını anlattı.

Ceketteki sloganlar gibi, Louis Vuitton'da kendisini hem öğrenci hem de kral gibi hissettiğini söyledi.

Koleksiyondaki tasarımlara göz atıldığında bu iki kavramı tam anlamıyla yansıttığını söylemek mümkün. Louis Vuitton'un tarihini adeta bir tarih kitabı gibi gözden geçiren Pharrell, 1888'de Georges Vuitton'un buluşu olan ve tasarımları her türlü taklitten koruyan "Marque L. Vuitton Déposée" etiketini giyim tasarımlarında ve çantalarında geri getirdi. Moda evinin 1889'da piyasaya sürülen kareli dama baskısı

Zendaya

"Damier"i ise, başarı bir şekilde kendi tasarımcı gözüyle yorumladı. Alışıldık bej-kahverengi rengini bir kenara bırakarak "Damier"i hardal, mor, bordo, yeşil gibi renklerle birleştirerek ve denim, triko, derinin üzerine baskı alarak tasarımlar yarattı. Tabii koleksiyonda en ilgi çeken "Damier" versiyonu, Pharrell'in en sevdiği kamuflaj ve günümüzün "gamer" tarzını yansıtan piksel görüntünün birleşiminden doğan "Damoflage" oldu. Birçok farklı kumaş türüne ve deriye aktarılan bu yeni baskı, Amerikalı dijital sanatçı ET Artist ile iş birliği içinde yaratıldı. 71 parçalık koleksiyonun 21'i "Damoflage" baskısıyla tasarlandı.

Hem tasarımcının kendisinin hem de Rihanna'nın ve Kim Kardashian'ın üzerinde gördüğümüz "Damoflage" sadece kıyafetlerde değil; çanta, gözlük ve ayakkabı gibi birçok aksesuarda kullanılmış.

Pharrell'in iş birliği burada da kalmıyor. Sanatçı Henry Taylor'un portrelerini de mikro düzeyde klasik ve denim takım ceketlere ve aksesuarlara işlemiş. Ayrıca sanatçıyı defilenin dijital versiyonundaki

başlangıç sahnesinde Todd Turso yönetmenliğindeki "Pupil King" kısa filmde oynamış. Taylor burada komedyen Jerrod Carmichael ile koleksiyonu felsefi düzeyde irdeliyor.

Louis Vuitton'un ikonik çantası "Speedy" de Pharrell'in gelişle dönüşüme uğrayanlardan biri oldu. Sarı, kırmızı, yeşil ve mavi renklerle yeniden yorumlanan ve kanvas yerine deri materyal kullanılan çantalar, koleksiyon çıkmadan önce Rihanna'nın da marka yüzü olduğu kampanya çekimiyle tanıtılmıştı. Koleksiyondaki bir diğer yenilik de klasik "LV" logosunu "Lovers" (aşıklar) kelimesiyle birleştiren "LVERS" logosu oldu. Deri bomber ve kolej ceketlerinde yer alan bu yeni logo, Pharrell'in memleketinin "Virginia is for Lovers" sloganından ilham alınarak tasarlanmış. Amaç sıcaklık ve misafirperverliği yansıtmak.

Koleksiyonun ana merkezine "güneş"i yerleştiren Pharrell; defile şovundaki ışıklandırma, da-

vetiyenin üzerindeki görsel, ve retro-şık spor kıyafetlerin sergilenmesi için kullanılan şampanya rengi parlak yüzeyli "Damier"catwalk'ı, tasarımlarında kullandığı paleti ve materyaller ile bu kavramı koleksiyonunun her unsuruna nüfuz ettirmiş. Özellikle Pharrell'in uzun süredir stilisti olan Matthew Henson'un dokunuşuyla farklı tasarımlara sahip pek çok güneş gözlüğüyle

görünümler tamamlanmış. Koleksiyonda dikkat çeken bir diğer nokta da; çantadan giyime, gözlükten takılara kadar inci detayının çokça kullanılması. Gösteri; büyük bir grup halinde kapanışı gerçekleştiren modellerin ve Pharrell'in final selamının ardından, Louis Vuitton'un tasarım ekibinin de sahneye gelerek yeni kreatif direktörlerini kucaklaması, alkışlaması ve koroyla birlikte şarkı söylemesiyle sona erdi. Genel olarak güneşin neşe ve sıcaklık dolu enerjisini yansıtan defile, Pharrell Williams kreatif direktörlüğünün duygusal ve olumlu bir temelde başlayan yolculuğunu kutlamış oldu.

ALDO

www.aldoshoes.com.tr

Mutluluğun *sırrı* bulundu!

Selçuk Şirin

Birleşmiş Milletler tarafından her yıl açıklanan mutluluk endeksinde bu yıl 137 ülke arasında 106'ncı sıraya düştük. Bayram molasında amacım bu tatsız veriyi hatırlatıp moral bozmak değil. Tam tersine bu bayramda size ülke olarak olmasa da birey olarak mutluluğa giden yolun adresini vermek istiyorum. Zira bilimsel olarak artık mutluluğun sırrını biliyoruz. Evet bugün size Harvard'ın mutluluk araştırmasından çıkan şaşırtıcı sonucu anlatacağım.

HARVARD MUTLULUK ARAŞTIRMASI

Bugün dünyada mutluluk deyince temel referans kabul edilen çalışma bundan tam 85 sene önce başlayıp hala devam eden Harvard mutluluk araştırmasıdır. 1939 senesinde Harvard'a başlayan öğrencileri o günden bugüne kadar takip eden bu boylamsal araştırma insanları hayatta mutlu, sağlıklı ve başarılı yapan faktörleri ortaya çıkartmak için yapılmış. Harvard o dönem sadece erkeklere özel bir okul olduğu için araştırmaya 268 erkek öğrenci katılıyor. O ilk grup içinde ABD Başkanı Kennedy ve Washington Post'u yıllarca yöneten efsane gazeteci Ben Bradlee de var. Araştırmacılar aldıkları fonlarla ertesi sene projeye o dönem Boston'ın yoksul muhitlerinde yaşayan ve üniversiteye gitmeyen 456 genci de dahil ediyor. İlk başta sadece erkekleri kapsayan çalışmaya sonraki yıllarda bu ilk grubun eşleri ve çocukları da katılıyor. Böylece bugüne kadar toplam 2 bin kişiden her

yıl belli aralıklarla oldukça kapsamlı veri topluyor. Veri derken sadece anketler ve mülakatlar değil aynı zamanda medikal, finansal ve suç ve diğer istatistikler de toplanıyor.

Adı literatüre önce Grant Study sonra Harvard Study of Adult Development olarak geçse de bugün pek çok kişi bu araştırmayı Harvard Happiness Study olarak biliyor. Şimdiki kadar 4 ayrı yönetici tarafından yürütülen bu devasa çalışmaya katılan ilk gruptan yaşayanlar şu anda 90'lı yaşlarında! Boylamsal araştırmalar aynı kişiyi yıllar itibarıyla takip ettiği için son derece masraflı oluyor ve doğal olarak çok uzun zaman alıyor. Ancak eğer amacınız insana dair temel gelişim sorularına yanıt aramaksa, boylamsal çalışmadan başka şansınız yok. Bu şekilde verilerle bir kişinin hayattaki iniş ve çıkışlarının sebep ve sonuçlarını anlamak mümkün oluyor. Bu yöntem sayesinde bir kişinin erken yaşta başına gelen bir travmanın ya da fırsatın o kişinin sonraki hayatını nasıl etkilediğini görebiliriz.

7 UP

Boylamsal çalışma derken kısa bir hatırlatma yapmak isterim. Belki izlemiş-

sinizdir. 7 Up isimli klasik bir İngiliz belgesel serisi var. 1964 yılında 7 yaşında olan küçük bir grup çocuğu İngiltere'de takip eder belgeselciler. O çocuklar sonraki her 7 yılda tekrar ziyaret edilir. Dizinin adı da oradan geliyor zaten. 7 Up, 14 Up, 21 Up... En son '63 Up' bölümü yayınlandı. Görmediyseniz girip YouTube'da muhakkak izleyin. 7 yaşında gördüğünüz çocukların ergenliğini, iş arayırlarını, evlilik ve boşanmalarını ve tabii yaşlanmalarını izlemek hayata dair size çok ilginç bir perspektif katacaktır.

Dizinin her bir bölümünde çok farklı sosyal kesimlerden gelen çocukların gelişim evreleri büyük bir titizlikle anlatılıyor. 7 yaşında yaramazlık yapan yoksul bir çocuğun hayatının ilerleyen yıllarında

tüm hedeflerini gerçekleştirip önce yarış atı sürücüsü, sonra Londra'da taksi şoförü ve ardından da varlıklı ve mutlu bir aile kurduğunu görüp yoksulluğun kader olmadığına seviniyorsunuz. Ama yine 7 yaşında çok mutlu görünen bir başka çocuğun ilerleyen dönemde depresyon ve intiharla başa çıkmak zorunda kaldığını görüp üzülyorsunuz. Harvard'da yapılan çalışma 7 Up serisinin bilimsel ve çok daha kapsamlı bir versiyonu.

MUTLULUĞUN SIRRINI NEDİR?

Harvard araştırmasına dönelim. Mutlu ve sağlıklı bir hayatın sırrı nedir? Araştırmacılar 85 yılda 2 bine yakın kişiden toplanan verilere bakarak bu temel soruya yanıt aramış. Sayısız anket,

mülakat, sağlık taraması, banka, hastane ve hapisane verisinden çıkan sonuçlara göre mutluluğun sırrını ne parada ne de genetik avantajda. Hayatta mutluluğu belirleyen en önemli faktör insanların başkalarıyla kurduğu sıkı ilişki! Başka insanlarla güvene dayalı derin baği olan bireyler çok daha mutlu, sağlıklı ve başarılı bir hayat sürüyor. Sıkı sosyal bağ kurmuş olan bireyler, akrabalarına göre çok daha uzun ve sağlıklı bir hayat yaşıyor.

Harvard çalışmasının bizi şaşırtmasının nedeni maddi durum, genetik ya da akla gelen diğer temel faktörlerin yerine ilişkilerin önemini ortaya çıkartmış olması. Bazı hastalıkların genetik sebepleri olduğunu biliyoruz. Maddi durumun insanların huzurunu kaçırabileceğini de biliyoruz. Ancak genetik sizin hayata nereden başladığınızı belirlese de son sözü söyleyen sosyal ilişkilerin niteliği oluyor. Yani 50 yaşında kolesterolü yüksek olan ya da hipertansiyon teşhisi konulan kişi eğer yakın

ve samimi dostlara sahip ise kendisinden daha sağlıklı olan akrabalarından daha uzun ve daha sağlıklı bir hayat sürüyor. Sıkı ilişkiler genetiğe rağmen sonucu pozitif yönde değiştiriyor. Tabii söylemeye gerek yok. Burada ilişkiden kasıt nicelik değil, nitelik. Yani sayıca çok insanla yüzeysel ilişkiden ziyade, az sayıda insanla güvene dayalı derin bağlardan söz ediyoruz.

PARA OLMADAN MUTLULUK OLUR MU?

Ya para hocam, dediğinizi duyuyorum. Kapitalist dünyada para olmadan mutlu olunur mu? Para elbette önemli ama parayla mutluluk arasındaki ilişkinin doğrusal olmadığını pek çok çalışmadan biliyoruz. Gelir seviyesi belli bir noktaya kadar mutluluğu artırıyor ancak o noktadan sonra artan gelir daha fazla mutluluk getiriyor. Yoksulluk, bir insanın insanca bir hayatı yaşamaya engel olduğu için mutsuzluğa sebep olabiliyor ama belli bir noktadan sonra para mutluluğu garanti etmiyor. Bir araştırmacının özetlediği gibi 'zengin ve mutsuzsanız daha fazla para sizi ne daha mutlu ne de daha sağlıklı bir insan yapar!'

VERİLER ÇOK NET

Mutluluğun yolu dostluktan, arkadaşlıktan geçiyor. O nedenle siz siz olun bu bayram tatilinde olmazsa da bu yaz tatilinde biraz daha sosyal bir yaşamı seçin. Yıllardır haberleşmediğiniz çocukluk arkadaşınıza ulaşın, hatırlarını sormadığınızı akrabalarınıza arayın, en önemlisi de son buluşmanızda 'daha sık görüşelim' dediğiniz o eski dostunuzla bir araya gelin. Ben öyle yapacağım. Manhattan akşamında yazdığım bu yazıyı birazdan gazetemeye yollayıp doğru uçağa gideceğim. Siz bu yazıyı okurken çocukluk arkadaşlarınızla yaylaya çıkacağım. İyi bayramlar! •

Milli ve yerli bir boylamsal çalışmaya ihtiyacımız var!

Harvard boylamsal çalışması Amerika'da ulusal çapta yürütülen onlarca uzun soluklu çalışmadan yalnızca biri. Almanya'nın Berlin projesi, Yeni Zelanda'nın Dunedin projesi benzer şekilde sadece kendi ülkeleri için değil tüm insanlık için bize ışık tutuyor. Modern devletler, eğitimden sağlığa, istihdamdan kötü alış-

kanlıklara aklınıza gelen her konuda boylamsal çalışmaları ulusal çapta destekliyor. Bu çalışmalardan elde ettikleri veriler ışığında yeni politikalar geliştiriyor.

Türkiye maalesef ulusal çapta boylamsal çalışmaya sahip olan ülkeler arasında yok. Bizim yerli ve milli bir boylamsal araştırmamız yok! Daha

evvel yazmıştım. 85 milyonluk Türkiye'nin artık hem sorunları anlamak hem de sorunlara çözüm bulmak için acil olarak böyle bir çalışmayı başlatması gerek. Bizden geçti bari bizim çocuklarımız bilgiyle ilerlesin bu karmaşık dünyada. Çok geciktik. Eğitimciler, psikologlar, sosyologlar, tıp uzmanları ve antropologların yer

alacağı bir danışma kurulu ile yürütülecek kapsamlı bir proje hem bize ihtiyaç duyduğumuz kritik verileri sunar hem de dünya literatürüne yukarıdaki çalışmaya benzer kıymetli katkılar sunar.

Bu çağda giderek karmaşıklaşan insan yaşamını anlamak için bilimden başka pusulamız yok.

Bir yılda İsviçre büyüklüğünde orman yok oldu

Vox dergisine göre geçen yılki küresel orman kaybı 2021'deki kayıptan yüzde 10 fazla

Son on yılda birçok büyük şirket orman kaybını durdurma sözü verdi. 2021 Glasgow İklim Konferansı'nda 145 ülke ormanları korumak ve artırmak için imza koydu. Ama öyle olmadı.

Dünya Kaynakları Enstitüsü'nün analizine göre 2022'de 40 milyon dönüm, yani İsviçre büyüklüğünde tropik orman yok oldu. Kayıp bir önceki yıla göre yüzde 10 daha fazla.

Tropik ormanlar dünyadaki en önemli ekosistemlerden biri. Su düzenine yardımcı oluyor, büyük miktarda karbon depoluyor ve yaban hayatına ev sahipliği yapıyorlar. Kayıplar iklim değişikliğiyle mücadelede de baltalıyor.

Ormansızlaştırmanın büyük bölümü tropik bölgelerde. İlk sırada geçen yıl dünyadaki tropik orman kaybının yüzde 40'ından sorumlu olan Brezilya var. Amazon bölgesinde 18 milyon dönüm bakir orman kaybedildi. Komşusu Bolivya'da da oranlar yüksek. Afrika'da ise Kongo Havzası tehlikede. Demokratik Kongo Cumhuriyeti 650 bin dönüm bakir orman kaybetti. Gana, Angola ve Kamerun da öne çıkıyor.

Ormanlar yine en çok gıda üretimi için yok ediliyor. İnsanlar besli hayvanı ve soya, palmye, kahve yetiştirmek için ormanları kesiyor. Eski tarım arazilerini kullanmak yerine bakir yağmur ormanını kesmek çoğu zaman daha kolay ve ucuz. Çiftlik sahipleri ve şirketler değerli ağaçları kesip kereste olarak sattıktan sonra araziye kullanıyor. Doğal ve arazi kullanı-

mı için insanlar tarafından çıkarılıp kontrolden çıkan yangınlar da etkili. Endüstriyel tarım tehdidi Güney Amerika ve Güneydoğu Asya'da yoğunlaşırken Afrika'da görece düşük.

Ormanların azalmaya devam etmesinin bir sebebi sözlerin tutulmaması. Genellikle siyasi irade eksik kalıyor. İktidar değişimleri de önceki dönemde verilen taahhütlerin uygulanmasını zorlaştırıyor. Şirketler de benzer bir kayıtsızlık içinde. Karmaşık tedarik zincirleri sayesinde çevre yıkımını örtbas edebiliyor, hatta bazen fark etmiyorlar.

Temelde ise basit bir gerçek yatıyor: Ormanları yok etmek korumaktan daha kârlı.

Yine de Endonezya ve Brezilya'dan umut verici haberler var. Siyasi irade, ormansızlaştırmayla mücadele politikaları ve şirketlerden hesap sormaya yönelik kampanyalar işe yarayabilir. Örneğin Avrupa Birliği ormanların kısa süre önce kesildiği arazide yetiştirilmiş ürünleri satan ve ihraç eden şirketlere yasak getirdi.

Teknoloji de uydu görüntüleriyle ormanlardaki değişimi tespiti ve izlemeyi kolaylaştırarak sorumlulardan daha çabuk ve etkili bir biçimde hesap sorulmasına katkı yapıyor.

En büyük sorun ise artan dünya nüfusu. Dünya Kaynakları Enstitüsü'nün analizine göre 2050'de gıda talebi yüzde 50'den fazla artmış olacak. Ormanları yok etmeden daha fazla gıda tedarik edebilmek için gıda sisteminin işleyişinde ciddi değişim şart. •

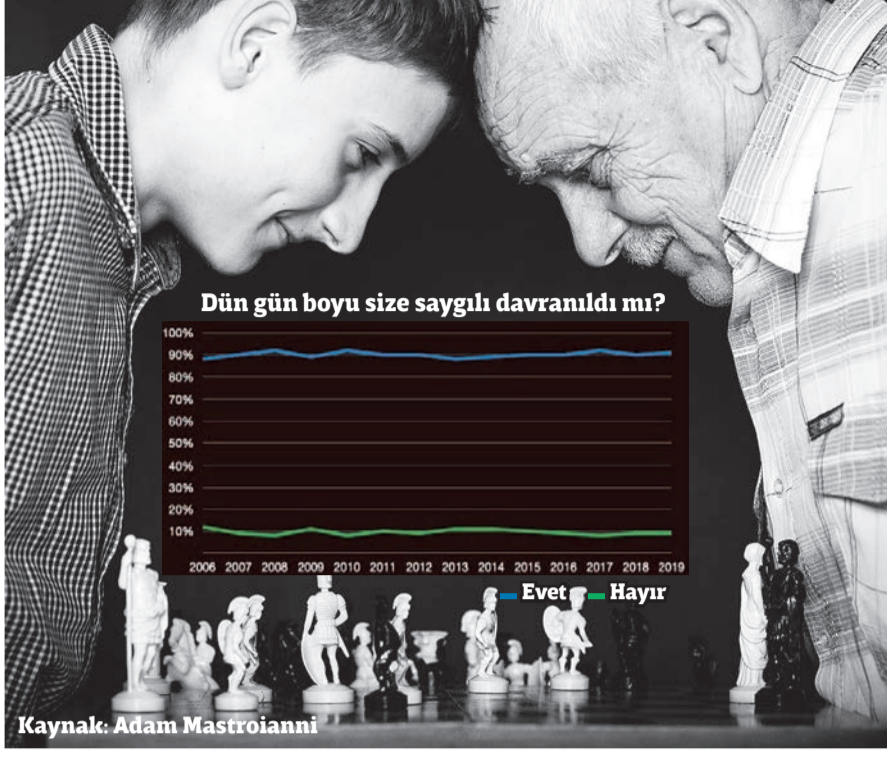

OVOO
BODRUM

Denizin kıyısında modern bir yaşam...

OVOO; muhteşem kumlara sahip sahili, Ege florasının zengin dokusundan referans alan peyzajı, özenle tasarlanmış plajı, Ege ve Bodrum Yarımadasının barındırdığı zengin gastronominin sunulduğu restoran ve günün her saati yorgunluğunuzu atabileceğiniz barı ile kalite, konfor, fonksiyon ve estetikten ödün vermeyen, her an yaşayan ayrıcalıklı bir hayat...

444 57 52 | www.ovoobodrum.com

YÜZ YILLIK HURAFE:

Ah, eskiden insanlar daha ahlaklıydı

Bilim yüz yıllardır süren tartışmaya noktayı koydu. Hayır, her nesil bir öncekinden daha az ahlaklı değil. Ama iki temel ön yargı yüzünden böyle düşünüyoruz

Hemen her kuşak, insanların eskiden daha ahlaklı olduğunu inaniyor. Nitekim, bu yüzyılda yapılan anketler de en az 60 ülkede yaşanan insanların ahlakın gerilediğine inandığını gösteriyor.

Fakat Nature dergisinde yayınlanan yeni bir araştırma bunun bir yanılsama olduğunu ortaya koydu.

Araştırmanın başyazarı psikolog Adam Mastroianni bu çalışmayı tamamen kişisel bir nedenle, etrafındaki

insanların homurdanmalarından yola çıkarak yaptığını söylüyor. Vox dergisinden konuşan Mastroianni "Eskiden insanlar geceleri kapılarını kilitlemezdi... İnsanların sözüne güvendik.... Ah, bugünkü çocuklar... Bu tür homurdanmalara ömür boyu kin beslemişim!" diye şaka yapıyor.

Psikoloğa göre insanlar artık eskisi kadar nazik ve ahlaklı değilse, bu zaten felaket demektir. Çünkü kişilerarası ahlak, toplumu bir arada tutan yapıştırıcıdır ve bu ortadan kalkarsa her şey dağılır.

Mastroianni, Harvard'dan psikolog Dan Gilbert ile şu iki sorunun peşine düştü: Ahlak gerçekten azaldı mı? Azaldıysa insanlar neden böyle düşünüyor?

Nezaket, dürüstlük, terbiye

Ahlakın anlamı herkes için farklı. Mastroianni ve Gilbert'in araştırması köleliğin kaldırılması, kadınlara ve LGBTQ bireylere hakların verilmesi gibi kapsamlı sosyal değişikliklere odaklanıyor. Bunun yerine günlük nezaket, dürüstlük ve temel terbiye gibi kavramlara bakıyorlar.

Çünkü bu konuda 1949'dan beri yürütülen araştırmalarda kullanılan "ahlak" tanımı bu. Ahlakın daha kötüye gittiğine inananlar sadece yaşlılar veya muhafazakarlarla sınırlı değil.

Sorunun nedeni olarak ise iyi yaşlı insanların ölmesini ve yerlerine bencil gençlerin gelmesini değil, genel olarak insanların günlük etkileşimde daha az iyi hale gelmesini gösteriyorlar.

İki soruda gündelik ahlak

Haklılar mı? Hayır. Ahlak düzeylerini nesnel olarak gösterebilen bir ölçüm cihazı yok. Bu yüzden Mastroianni ve Gilbert da onlarca yıl boyunca yapılan binlerce anketi inceleyerek insanların şu sorulara verdiği yanıtlara baktı:

"Dün gün boyu sana saygılı davranıldı mı?"

"Genel olarak insanlar yardımsever mi yoksa çıkarıcı mıdır?"

Araştırmacılar bu sorulara verilen yanıtların zamana göre pek farklılık göstermediğini buldu. Ekonomistlerin de on yıllardır laboratuvar ortamında insanlarla oynattıkları "tutsak ikilemi" ya da "kamu malı" oyunlarından elde ettikleri veriler

var. Bu oyunlarda cömertlik ve açgözlülük veya bencilik arasında bir seçim yapabiliyorsunuz. Bu yanıtlar da zamana göre değişmiyor.

Başka bir araştırma ekibi 2022'de bu sosyal ikilemlerin 1956'ya kadar uzanan verilerinin analizini yayınladı. 500'ün üzerinde ikilemi inceleyen araştırmacılar insanların zamanla daha açgözlü ve bencil hale geldiği sonucunu bulmayı öngörüyordu. Ancak insanlığın başkalarıyla iş birliği yapma oranının son 60 yılda yaklaşık yüzde 10 arttığını buldular.

Mastroianni, bu laboratuvar oyunlarının yapay bir ortamda geçtiğini, insanların gerçek dünyadaki davranışlarını tam olarak yansıtmayabileceğini kabul ediyor. Ancak sonuçlar bugün insanların temelde bir nesil öncesine göre daha az "toplum yanlısı" olduğu fikriyle kesinlikle çelişiyor. Peki insanlar neden insanlığın daha az ahlaklı hale geldiğine inanıyor? Mastroianni ve Gilbert'in hipotezi, iyi bilinen iki psikolojik fenomene dayanıyor.

Hafızamız oyun oynuyor

Bunlardan birincisi maruz kaldığımız bilgilerin yarattığı ön yargı. İnsanların olumsuz bilgilere olumlu bilgilerden daha fazla önem verdiğini önceki çalışmalardan biliyoruz. Medya da olumsuz haberlere odaklanarak bu eğilimi pekiştiriyor.

İkincisi hafızamızın ön yargısı. İnsanlar geçmişini düşünürken olumsuz olayları unutmaya veya olumlu bir şekilde yanlış hatırlama eğiliminde. Olumsuz olayların zaman içinde duygusal güçlerini kaybetme olasılığı da daha yüksek. Geçmişte ahlak konusunda bu kadar pembe bir görüşe sahip olmamızın nedeni kısmen bu olabilir. Kötü zamanları kelimenin tam anlamıyla unuttuk.

Bu iki ön yargı ahlaki çöküş yanılsamasına yol açıyor. •

İKİ OYUN

Tutsak ikilemi

0	0	0
-1	0	0
-1	-3	0
-3	0	-2
0	-3	-2

Yazıda geçen iki oyundan biri "tutsak ikilemi." Oyunun ana versiyonu şöyle:

- Polis bir suç çetesinden iki kişiyi tutuklar. İkisi de aynı ortamlarda tutulur ve iletişime izin verilmez. Polis her ikisine de haklarında yeterli kanıtları olmadığını itiraf ederek daha hafif bir suçtan bir yıl cezaya çarptırılacaklarını söyler. Ardından bir tutukluya diğeri hakkında ifade verirse kendisinin serbest kalacağı, diğeri ise üç yıl ceza alacağı söylenir. Ancak her iki tutuklu da diğeri hakkında ifade verirse ikisi de ikişer yıl ceza alacaktır. İki tutuklu da aynı teklifi suç ortağına da yaptırdığı söylenir. Oyunun farklı versiyonları sosyal ve ekonomik araştırmalarda kullanılıyor.

2

Kamu malı

- Bu oyunun temel versiyonunda deneklerden ellerindeki paranın bir kısmını kamu fonuna vermeleri isteniyor ve ayırdıkları miktarı kendilerinden başka hiç kimsenin bilmeyeceği söyleniyor. Daha sonra toplanan para birden büyük, toplam oyuncu sayısından küçük bir çarpanla çarpılıyor. Ortaya çıkan toplam, tüm katılımcılara eşit olarak dağıtılıyor. Örneğin dört kişilik bir oyunda bir kişi 20'er lira yatırıp dördüncü hiç para yatırmazsa toplam 60 lira birikiyor. Bu da örneğin 1.2 ile çarpılınca biriken varlık 72 liraya çıkıyor. Bu da dördüne eşit olarak dağıtıldığında kişi başına 18 lira geri dönüyor.

D A G I

Islands

BİRCE AKALAY

dagı.com.tr

JESSICA HAMZELOU
MIT TECHNOLOGY REVIEW

Mayısın başında bir cuma sabahındayım. Adriyatik kıyısında-ki küçük bir koyda kayaların üzerine vuran dalgaların sesiyle uyandım. Burada, çeşitli biyoteknoloji yaklaşımlarıyla insan ömrünü uzatmaya ilgi duyan uzun ömürlülük meraklılarının bir toplantısı için bulunuyorum. Taksi yolculuğunu paylaştığım bir katılımcı, bavulunun yarısının "takviyeler ve tozlar" olduğunu söyledi. Konuştuğum herkes yaşlanmayı yavaşlatmanın veya tersine çevirmenin bir yolunu bulabileceğimize inanıyor. Ve hızlı ilerlemek için cesur bir planları var. İnsanlar binlerce yıldır 'gençlik iksirini' arıyorlar. Ancak ilerleme yavaş gidiyor. Yaşlanmayı yavaşlatmanın veya tersine çevirmenin yolları üzerinde çalışan birçok şirket olsa da, bir tedavinin insanların daha uzun yaşamasına yardımcı olup olmadığını belirlemek için bir çalışma yürütmek inanılmaz derecede zor ve pahalı. Dünya Sağlık Örgütü yaşlanmayı bir hastalık olarak kabul etmiyor.

'Yaşlanmak ahlaki bir sorun'

Şimdi, yaşlanma sorununu çözmek için alternatif bir düzen üzerinde çalışan bir topluluk ortaya çıktı, hatta bağımsız bir devlet kurma hayalleri bile var. Mevcut düzenlemeleri ilerlemeye engel olarak görüyorlar ve farklı bir yaklaşım çağrısında bulunuyorlar. Daha az bürokrasi, daha fazla yenilik demektir, diyorlar. Onlara göre insanlar istedikleri takdirde kanıtlanmamış tedavileri alabil-meli. Ve şirketler, ilaçları nasıl geliştirdiklerini ve test ettiklerini sınırlayan ulusal yasal düzenleme-lerle geri tutulmamalı.

Karadağ'daki bu geçici şehir 'Zuzalu'da yaklaşık 780 kişi, bu tür bir devleti nasıl oluşturabilecekleri-ri çalışmak üzere bir araya geldi.

Zuzalu'ya hoş geldiniz

Zuzalu'yu, uzun ömürlülük teknolojilerine yatırım yapan bir bağlantımdan duydum. Karadağ'ın Tivat şehrinde lüks bir tatil köyünde düzenlenen bu toplantı mayıs sonuna kadar devam etti. Konu sentetik biyolojiden yapay zekaya geniş bir yelpazede tartışıldı. Fikir, kripto para Ethereum'un mucidi Vitalik Buterin'den çıktı.

Zuzalu ismini, yapay zeka robotu ChatGPT buldu. Logosu da yapay zeka tarafından üretildi.

Ben Zuzalu'nun uzun ömürlülük biyoteknoloji konferansının başlangıcına yetiştim. Bu, dünyanın çeşitli üniversitelerinden, start-up'lardan ve uzun ömürlülük kliniklerinden insanları bir araya getiren üç günlük bir etkinlikti. Daha uzun süre sağlıklı kalmak için çalışan start-up'ların sunumlarını dinledik ve nihayetinde yaşam süremizi uzatmaya yönelik çalışmalara tanık olduk.

Ancak katılımcıların temel hedeflerinden biri, "ağ devleti" olarak adlandırdıkları bir yapı geliştirmek. Bu, kolektif eylem kapasitesine sahip, büyük ölçüde uyumlu bir çevrimiçi topluluk. Dünya genelinde bir devlet olarak diplomatik tanınma kazanmayı hedefliyorlar.

Bu özel ağ devleti, uzun ömürlülüğe adanmış olacak ve

Yaşlanma sorununu çözmek için alternatif bir düzen üzerinde çalışan topluluk mevcut yasal düzenlemeleri ilerlemeye engel olarak görüyor ve farklı bir yaklaşım çağrısında bulunuyor

'Ölümsüzlük ülkesi'ne hoş geldiniz

Yaşlanmayı durduran ilaçları hızlandırmak isteyenler, Karadağ'da 'Zuzalu' zirvesinde bir araya geldi. Hastalık olarak gördükleri yaşlanmaya karşı araştırmalarda bürokrasiyi ortadan kaldırmak için bağımsız bir ülke kurmayı planlıyorlar

yaşamlarımıza daha fazla sağlıklı yıl ekleyebilecek teknolojilerin hızlandırılmasını amaçlayacak.

Onlara göre bu yeni ülke, vergi avantajları sunarak biyoteknoloji şirketlerini burada üs kurmaya teşvik edebilir, klinik deneyler üzerindeki düzenlemeleri gevşetebilir. Bir kişinin deneysel bir tedaviye erişebilme konusunda son sözü doktorlara bırakmak yerine, bu riski kabul etmeye ne kadar istekli olduklarına bireylerin karar vermesi gerektiği bir yer olacak.

20 yıllık düşünce

Bu plan, 20 yıldan biraz daha fazla bir süre önce başlatılan Özgür Devlet Projesi'ne (Free State Project) dayanıyor. Bu hareketin amacı, 20 bin liberteryenin New Hampshire'a taşınmasını teşvik etmektir. Fikir, belirli bir ideolojiye sahip yeterli insanın bir bölgeye taşınmasıyla, oylarının bölgesel politikaları ve eyalet yasalarını değiştirmeye başlayabileceği düşüncesine dayanıyordu. Ancak hayata geçirilemedi.

Zuzalu'nun organizatörlerine göre yeni ülke, bir özel ekonomik bölgede veya uluslararası sularda yer bulabilir. Yaşlanmayı hedefleyen tedaviler üzerinde çalışan biyoteknoloji şirketleri için de bu fikir çekici geliyor.

Hücreleri gençleştiren veya yaşlanmış hücreleri temizleyen ilaçlar geliştirmeye çalışan birçok şirket için, şu anda en büyük sorun regülasyonlar. Sorunun bir kısmı, yaşlanmanın tedavi edilmesi gereken bir hastalık olarak kabul edilmemesi. Bu, yaşlanma tedavisi için denemelerin zorlaşmasına ve bir ilacın tıbbi olarak onaylanma olasılığının düşük olmasına neden oluyor. Hatta yaşlanma bir hastalık olsa bile, bir tedavinin bunu yavaşlattığını veya tersine çevirdiğini göstermek son derece zor ve pahalı.

İnsanların onlarca yıl izlenmesi gerekecek. Alternatif olarak, bir kişinin biyolojik olarak ne kadar yaşlı olduğunu gösteren 'biyobelirteçler' kullanılabilir. Teoride, tükürük veya kan örneği alınabilir, kişinin belirli DNA belirteçlerinden yaşlanma hızını tahmin edebilirsiniz. Ancak henüz güvenilir biyobelirteçler bulunmuyor. Sonuç olarak, mevcut koşullarda, bir potansiyel uzun ömürlülük ilacının farelerin yaşam süresini uzattığı gösterilebilir, ancak insan denemeleri yıllarca sürebilir. Bu yüzden bir anti-aging ilacı ile pazara girmenin en kolay yolu bir uzun ömürlülük devletine sahip olup o yolu yaratabilmek.

Bu önerilen ülkenin önemli bir özelliği, kişilerin kendi kendilerine deney ve 'biohackerlik' yapmasına izin vermesi ve belki de teşvik etmesi. Bu, henüz güvenli veya etkili olduğu kanıtlanmamış

deneysel ilaçlara erişim sağlamayı da içerecek. Çünkü bir ilacın ne kadar iyi çalıştığını kanıtlamak konusunda çita çok yüksek ve Zuzalu katılımcılarına göre bu durum ilerlemeyi engelliyor.

Zuzalu'da konuşmacı olan ve biyoteknoloji ve teknoloji şirketlerine yatırım yapan Apeiron'da çalışan Oliver Colville, sağlıklı takip

edilen deneklerin bulunduğu bir devlet fikrine sıcak bakıyor.

ABD mi, Kosta Rika mı, Karadağ mı?

Ancak yatırımcılar ve bazı biyoteknoloji şirketleri fikri desteklerken, karşıt görüş sahipleri de var. Ohio State Üniversitesi'nden

hukukçu Patricia Zettler, "İlaç onayları konusundaki kriterler olmadan, şirketler ürünleri hakkında her türlü iddiayı ortaya atabilir. Şirketler, işe yaradığına dair kanıt sunmadan ilaç satabilmeli mi? Benim cevabım hayır" diyor. Bir 'uzun ömür devletinin' nerede kurulabileceği konusu üzerinde şu anda çalışılıyor.

Uzun ömür peşinde koşanlar bu yıl Karadağ'da toplandı.

Destekçiler, Ion'un önerisine göre, Honduras'ta özel ekonomik bir bölgede kurulan Próspera'nın kurucularından ilham alabilirler. Bu bölge, şirketlere düşük vergi ortamı ve "yenilik dostu" düzenlemeler sunmayı amaçlayan bir kripto şehri. Zuzalu'nun düzenleyicileri, Karadağ'daki politikacılarla görüşmeler yaptıktan sonra uzun ömür takipçileri için benzer bir oluşum kurma olasılığını araştırıyorlar.

Ayrıca, ABD'de bir uzun ömür devleti kurma olasılığı da gündemde. Hedef Rhode Island. Boston'a yakın olan bu eyalet, köklü bir biyoteknoloji merkezi. Ayrıca nüfusu küçük. Çünkü Rhode Island, ABD'de ilaçlara onay veren FDA'nin denetiminden kaçamaz. Bu nedenle Latin Amerika'da, örneğin Kosta Rika'da bu tür bir oluşumun hayat bulması daha olası görülüyor. •

THE STAY.

LINE

木漏れ日

Komorebi Capsule Collection

Bebek - Nişantaşı - Ortaköy - Alaçatı

@ thestay_line

thestayline.com

Yalnız olmak günde iki paket sigaraya eş değer zarar veriyor

Dr. Mark Hyman: Bu hafta yine uzun vadede sağlığınıza ve ruh halinize önemli ve olumlu etkiler yapabilecek gündelik adımlardan bahsedeceğiz.

Kendimize ne kadar iyi bakıyoruz? Koşuşturma içinde yaşamaya devam ederken kendimizle yeterince ilgileniyor muyuz? Yapılması gerekenler listesinde kendimize bakmak neden hep son sırada geliyor? Aslına bakarsanız ben de farklı değilim. Hayatımın büyük bölümünde kendimi arka plana attım ve neticede sağlığım bozuldu. Hepimiz çoğu zaman ailemizin, arkadaşlarımızın ve başka insanların ihtiyaçlarına öncelik veriyoruz. Halbuki kendi iç dünyamız, ruh ve beden sağlığımız göz ardı edilemeyecek, ikinci plana atılmayacak kadar önemli. Ama bir çoğumuz bunun üzerine hiç kafa yormuyoruz.

Mesela Mavi Bölgeler adı verilen, dünyada insan ömrünün en uzun olduğu yerlerdeki insanlar yüz seneden fazla yaşamalarına yardımcı olacak pratikler geliştirmiş ve onlardan öğrenecek çok şeyimiz var. Toplum olarak yaşamaya, insan ilişkilerine, hayatta bir anlam ve amaç bulmaya, ayrıca dinlenmeye odaklanıyorlar. Mola vermekten ve dışarıda zaman geçirmekten vazgeçmiyorlar. Bizse son sürat ilerleyen bir toplumda yaşıyoruz. Yapılması gerekenleri yazdığımız listelerimiz, takvimlerimiz, teslim günlerimiz, program dışı işlerimiz, kariyerimiz, ailemiz, eve götürdüğümüz işlerimiz var. Geceleri iş için e-postalara bakıyoruz. Kendimize bakmak ve ruh sağlığımız bu öncelikler sıralamasında en alt basamaklarda yer

alıyor.

Böyle olmalı çünkü zihniniz, ruhunuzu ve bedeninizi doğru şekilde beslemeyi ihmal ettiğiniz takdirde mutlu, sağlıklı, tatminkar bir hayat yaşamamız mümkün değil. İlk bakışta öyle gelmesede düşünceleriniz, duygularınız, inançlarınız, keder, keyif, üzüntü, sevgi, öfke gibi hislerinizin hepsi biyolojik sinyallere dönüşüyor. Sonra bütün bunlar gen ifadenizi etkiliyor. Onlar da vücudunuzdaki enflamasyonu belirleyerek

Zihninizi, ruhunuzu ve bedeninizi doğru şekilde beslemeyi ihmal ettiğiniz takdirde mutlu, sağlıklı, tatminkar bir hayat yaşamamız mümkün değil

hormonlarımızı ve mikrobiyomunuzu olumlu veya olumsuz yönde etkiliyor. Ne düşündüğünüze ve hissettiğinize bağlı olarak bağırsaklarınızdaki bakteriler ya iyiye ya

kötüye gidiyor. Gerçekten de düşüncelerinizi dinliyorlar. Mitokondriler, nörotransmitter denilen sinir iletiliciler ve nöroplastisite adı verilen beynin yaşam tecrübesine göre tepki verme becerisi, kısacası biyolojinizin hemen her parçası düşüncelerinizi ve yaşadığınız hayata göre şekilleniyor.

İşte bu yüzden bu hafta zihniniz ve ruhuza odaklanacağım. Bizi gerçekten olumlu yönde besleyen, bize enerji vererek uzun, üretken ve sağlıklı bir yaşam sürmemizi sağlayacak şeyler neler? Bunları nasıl yapabiliriz?

Kendimize nasıl daha iyi bakabiliriz? Düşünce yapımızı nasıl değiştirebiliriz? Çevremizdeki insanların sağlığını nasıl etkilediğini biliyor muyuz? Kendimize bakmamızın, düşünce yapımızın ve çevremizdekilerin sağlık ve uzun yaşam faktörleri üzerindeki olumlu etkisine dair çok şey biliyoruz. Örneğin yalnız yaşayan biriyse ölümlü riskiniz obez birinden iki kat daha fazla.

Yalnız olmak günde iki paket sigara içmekle eş değer. Maalesef dünyadaki birçok kişinin başına kötü bir şey geldiğinde, konuşma ihtiyacı hissettiğinde arayabileceği tek bir kimsesi bile yok. Samimi bağ kurabileceği tek bir kişi bile yok. Bu çok trajik bir durum. Bu yüzden kendimizi iyileştirmek, kendimize şefkat göstermek, başkalarıyla yakın bağ kurmak gibi konulara odaklanan davranışları benimsemek

Düşünceleriniz, inançlarınız, keder, keyif, üzüntü, sevgi, öfke gibi hislerinizin biyolojik sinyallere dönüşüyor. Sonra bütün bunlar gen ifadenizi etkiliyor

gerçekten çok önemli. İnsanın kendini sevmesi zor bir şey fakat buna odaklanmanız gerekiyor çünkü kendinize özen göstermeden başka kimseye özen gösteremezsiniz. Tam da bu yüzden beslenme, egzersiz, sigara içmemek, temel öz bakım uygulamaları, uyku gibi genel sağlığımızı ve huzurumuzu iyiye götürecektir. Özen göstermek genel yaşam kaliteniz için hayati önem taşıyor.

Kendimize şefkatle yaklaşmak çok önemli. Kafamızdan geçen düşüncelerin hoparlörle herkes duyurulduğunu hayal edin. İnsanlar kendimize ne kadar sert yaklaştığımızı duyunca deli olduğumuzu düşünecektir. Üstelik arkadaşlarımızı da böyle yaklaşırsak asla arkadaş edinemeyiz. Bu yüzden kendinize iyi davranın. Fiziksel sağlık semptomlarını, ruh sağlığıyla ilgili sorunları, kan şekeri kontrolünü onarmakta

ciddi şekilde işe yarıyor. Diyabet hastalarına iyi geldiği, kanser hastalarının dayanma gücünü artırdığı biliniyor.

Sosyal ilişkilerinizi, çevrenizle kurduğunuz bağları da geliştirmeye özen gösterin. Bunu yapabilmek ile sağlıklı yaşam süresini uzatmak arasında ilişki olduğu tespit edildi. Geçenlerde konuştuğum birisi büyükannesinin 103 yaşına kadar yaşadığını söyledi. Üstelik

kiloluymuş ve donut yemeye bayılıyormuş. Buna rağmen uzun ömürlü olmasının tek

sebebi yaşamdan keyif alması, birbirine çok bağlı bir arkadaş grubu olması ve sosyal ilişkilerinin güçlüydü.

Üstelik muazzam bir mizah anlayışı varmış. Böylelikle vücuduna zararlı şeyler yaparsa, kötü beslenirse bile zihninin rahatlığı sayesinde birçok şeyin üstesinden gelebiliyordu. Etrafınızda gerçekten samimi ilişki kurabildiğiniz insanlar bulunması ömrünüzü uzatmakla kalmıyor, ruh sağlığınıza, fiziksel sağlık göstergelerine, mesela tansiyona, bel çevresine, vücut kütle sine de iyi geliyor. Enflamasyonu azaltıyor. Bütün bunlar ilk bakışta tuhaf gelebilir ancak sosyo-genomik adında bir gerçek var. Sosyo-genomik biyolojinin sosyal etkileşimlerimiz tarafından düzenlendiği anlamına geliyor. Bağışıklık sistemimiz bu

ilişkilere göre düzenleniyor. Örneğin birisiyle aranız bozarsa enflamatuvar genlerinizi harekete geçiriyorsunuz. Ama biriyle derin bir sevgi bağı kurunca anti-enflamatuvar genleriniz aktive oluyor. Gerçekten de bu kadar güçlü bir etkisi var.

Bir diğer önemli konu ise düşünce yapınız. Her şeyi felaket, kriz, dert olarak mı görüyorsunuz? Yoksa olan bitenler karşısında bir şekilde minnettar ve mutlu olmayı becerebiliyor musunuz? İki tutumun sağlığınıza etkileri arasında büyük fark var.

Üstelik işin aslına bakacak olursak kaygılandığımız şeylerin yüzde 99'u hiçbir zaman gerçekleşmiyor. Yani çoğu zaman düşünceye düşünce kendimizi yoruyor, tüketiyoruz. Sürekli olumsuz düşünen, bir şekilde huysuzluk çıkaran, olaylara negatif taraftan yaklaşan insanlar hem daha

kısa yaşıyor hem de fiziksel ve ruhsal açıdan daha sağlıksız oluyorlar. Olumlu düşüncelere, gelecekteki hedeflerine ve kazanımlarına odaklanırlar ise daha uzun ve sağlıklı

yaşam sürme ihtimali daha yüksek. Hep söyledim: İyimser insan sonunda haksız çıksa bile daha uzun yaşar! Şaka ama gerçek. Veriler düşünce yapısının çok önemli rol oynadığını gösteriyor. İyimserlik uzun yaşamaya giden yollardan biri. Öfke ise büyük sorun. Çözüme kavuşturulmuş öfke bizi kemirmekle kalmıyor, başkalarına da yansıyor zarar veriyor.

Ama öfke çoğu zaman bastırılmış duygulardan doğuyor. İnsanlar kendini ifade edemediğinde, kendi gerçeklerini paylaşamadığında hisleri çok sert ve saldırgan

Örneğin ne düşündüğünüze ve hissettiğinize bağlı olarak bağırsaklarınızdaki bakteriler ya iyiye ya kötüye gidiyor. Yalnızlık günde iki paket sigara içmiş kadar zarar veriyor

BEBEK • SUADIYE • İZMİR İSTİNYEPARK • BODRUM

TRUPROJECT.NET

tru.
Perfect Basics

TRUPROJECT

bir öfkeye dönüşüyor. Dr. Gabor Mate'nin meme kanserine dair son derece ilginç bir araştırması vardı. Öfkesini dile getiremeyen, herkese iyi görünmeye çalışan kadınların kanser olma ve hastalığın kötü sonuçlanma riskinin daha yüksek olduğunu anlatıyordu. Üstelik kanserin tipi veya evresi fark etmiyor. Duyularınız alev alınca vücudunuz da alev alıyor. Biyografimiz biyolojimize, biyolojimiz biyografimize dönüşebiliyor. Mikrobiyomumuz ruh halimizi ve düşüncelerimizi etkilerken aynı anda tam tersi de gerçekleşiyor.

Yaşam hikayemiz bize gerçekten zarar veren biyolojik sinyalleri dönüştürüyor. Candace Furr ABD Ulusal Sağlık Enstitüleri'nde yaptığı çalışmada duygularımızın, hormonlarımızın, sinir iletilerimizin ve bağışıklık sistemimizin sürekli birbirleriyle diyalog içinde olduğunu anlatmıştı. Yani bağışıklık sisteminiz kelimenin tam anlamıyla düşüncelerinizi dinliyor.

Önemli çünkü bu soruna çare bulmazsanız sağlığınız üzerinde ciddi olumsuz etkilere yol açabiliyor. Öte yandan perspektifinizi değiştirerek, yani gerçeği nasıl söyleyeceğinizi, hislerinizi kaba ve agresif değil nazik bir şekilde ifade etmeyi öğrenerek hem yaşamınızda çok önemli bir özgürleştirici etki yapabilir hem de biyolojinizi muazzam bir şekilde iyileştirebilirsiniz.

Hayatta bir anlam ve amacınızın olması hem sağlıklı hem de uzun yaşamak için son derece kritik önem taşıyor. Öyle ki ömrünüzü yedi yıl uzatabiliyor. Bunun ne kadar önemli olduğunu şuradan anlayabiliriz: Dünyadaki bütün kalp hastalıklarını ve kanseri ortadan kaldırsak ömrümüz ortalama yedi yıl uzardı. Amaç ve anlamın önemini Mavi Bölgeler'de görmeye mümkün. O bölgelerdeki insanlar ilişkisi, amaç ve aidiyet hissine sahip. Bu da kendinizi daha iyi hissetmenizi sağlıyor, fiziksel ve bilişsel açıdan daha sağlıklı oluyorsunuz, depresyon oranı düşüyor, yaşlanma gecikiyor, hatta telomer uzunluğunuz bile artıyor. Kronik stres ise bunun tam tersi etki göstererek yaşlanmayı hızlandırıyor ve oksidatif stresi artırıyor. Bu yüzden sabah uyanmanız için bir sebep ve amaç bulmak önemli.

Steve Jobs bir konuş-

masında sabah kalktığınızda işe gitmek sizi heyecanlandırmıyorsa başka bir iş bulmanın daha iyi olacağını söylüyordu. Çünkü dünyaya bir kez geliyoruz. Bunun tekrarı yok.

Nefes egzersizleri

Peki yaşamımızı yeniden kendi ellerimize almamızı sağlayacak pratik yöntemler neler? Kendimize daha iyi bakmak ve strese verdiğimiz tepkiyi baştan düzenlemek için nelere öncelik vermek gerekiyor? En başta nefes geliyor. Yedi gün 24 saat nefes alıyor, karşılığında para ödemiyoruz. Ben basit beş nefes egzersizini çok seviyorum. Yavaşça beş kez nefes alın ve verin. Her nefesi beş saniye tutun ve beş saniyede bırakın. Bunu sabah uyanınca, her yemekten önce ve gece yatınca yapabilirsiniz. Günde beş kez yapın. Sadece birkaç saniyenizi alacak ama çok etkili sonuçlar veriyor.

Meditasyon ve yoga seçeneği

Meditasyon seçeneğini de asla unutmayın. Meditasyon programlarına katılabilir, özel hocalarla çalışabilir veya Calm, Headspace gibi uygulamalardan yararlanabilirsiniz. Yoga mudraları çok faydalı. 10 dakikalık duruş sağlığınıza müthiş olumlu etkiler yapıyor. Kök hücre işlevini geliştiriyor. Enflamasyonu azaltıyor. Depresyon, anksiyete ve uyku gibi sorunların çözümüne katkı yapıyor. Meditasyonun ve stresi azaltmanın vücuda sayısız yararı var. Öte yandan meditasyon veya benzer pratiklere ayrıracak 10 dakikanız yoksa önce hayatınızı gözden geçirin çünkü kendinizle ilgilenmek için 10 dakika bile bulamıyorsanız yaşamınızda bir şeyler yanlış gidiyor demektir. Düzenli yoga yapın. Sırf vücudu hareket ettirmek, esnetmek, geriliminizi bu yolla atmak bile çok yardımcı oluyor.

Günde 10 dakika yoga bile harika. Bunu 15-20

dakikaya çıkarabilirsiniz. Online ücretsiz yoga dersleri bulmak mümkün. Nefes ve esneme egzersizleri sinir sisteminizi yenilemeye katkıda bulunuyor. Ayrıca doğaya çıkmak çok önemli çünkü hepimiz bir şekilde doğa eksikliği çekiyoruz. Doğadan uzak kalıyoruz. Doğaya çıkıp kendimizi toprağa yakın hissetmek sinir sistemimizin dengesini geri getirecektir.

Bir de aklınızdan geçenleri kağıda dökün. Günlük tutmanızı gerçekten ilginç yararları olduğunu biliyoruz. İnsanlar günde 20 dakika ayırıp içinden geçen sahici düşünceleri ve duyguları günlüğüne yazarsa, hatta kendini anlatırken örneğin artrit ve astım gibi gerçek sağlık sorunlarından bahsedince ilgili semptomlarında kayda değer düşüşler sağlanabiliyor. Bu yüzden günlük tutmak hiç beklenmedik ciddi faydalar getirebilir.

Ayrıca insanlardan kopmayın. Sevdiğiniz insanlara hayatınızda yer verin. Muhakkak yakınınızda olsunlar. Arkadaşınız veya aileniz ya da eşiniz olabilir. Hatta okul arkadaşları gibi bugün uzakta yaşayan biri bile olabilir. Uzaktakilerle Zoom'dan görüşebilir, her hafta bizzat buluşabilir, arkadaş grubunuzu sürdürebilirsiniz. Bunları yapınca yaşamınızdaki inişleri ve çıkışları, iyi ve kötü olayları paylaşabileceğiniz güvenli bir iyileşme ortamı yaratmış olacaksınız. Unutmayın: Başkalarıyla görüşmek, sizi iyi tanıyan birilerinin olması her zaman en iyi ilaçlardan biridir. Son olarak egzersiz, özellikle de kuvvet antrenmanı yapın. Bu sayede sinir iletileriniz olumlu duyguları yaymaya başlar, serotonin ve dopamin salgısı artar. Direnç antrenmanı testosteronun azalmasına katkı yapıyor. Egzersiz aslında enerji, motivasyon ve ruh hali açısından çok yararlı.

Kısacası bir an durun ve kendinizle ilgilenmeye başlayın. Aksi halde bedeli ağır olabiliyor. Kendinize sevgi ve şefkat göstermeye başlayın. Hayata olumlu bakmanızı sağlayacak daha düşünce tarzı benimsemeye gayret edin. İyi ilişkiler ve iyi bir çevre kurun. Kendinize bir yaşam amacı edin. İlla dünyayı kurtarmamız gerekmiyor. İyi bir annem gibi çok daha temel şeyler de olabilir. Tüm bunlar daha uzun, daha tatminkar ve daha sağlıklı bir hayat sürmenize yardımcı olacaktır. Görüşmek üzere. •

DR. MARK HYMAN'IN MUTFAĞINDAN LEZİZ VE SAĞLIKLI TARİFLER

Tatlı tuzlu karpuz şiş

8 kişilik
Hazırlanış 25 dakika

Şu sıcak yaz günlerinde hafif, sağlıklı bir atıştırmalık, garnitür veya meze için size mükemmel bir seçenek. Karpuz, domates, salatalık, zeytin ve beyaz peynirin basit bir kombinasyonu... Ekstra bir lezzet için üzerine biraz zeytinyağı, nane ve za'atar baharatı ekleyebilirsiniz.

Karpuz, domates ve salatalık, günlük su ihtiyacımızı karşılamamıza yardımcı su yoğun gıdalardır. Ayrıca karpuz

ve salatalık potasyum, domates klorür ve zeytin sodyum ve magnezyum içerir, bu nedenle siz de bir doz elektrolit almış olursunuz.

İÇİNDEKİLER

- 2 su bardağı karpuz, küp
- 16 çeri domates
- 3 büyük salatalık
- 16 adet çekirdekleri çıkarılmış siyah zeytin
- 100 gram koyun veya keçi beyaz peynir
- ¼ küçük kırmızı soğan,

ince dilimlenmiş

- ¼ serrano biberi, ince dilimlenmiş
- 1 yemek kaşığı sızma zeytinyağı
- 4 nane yaprağı, ince dilimlenmiş
- 1 yemek kaşığı za'atar çeşni

HAZIRLIK

1. Tüm şiş malzemelerini hazırlayın. Karpuzu küçük küpler halinde kesin. Çeri domatesler bütün kalmalı. Bir sebze soyucu kullanarak salatalıktan şeritler yapın. Peyniri küçük küpler halinde kesin ve soğanları ve serrano biberini ince ince dilimleyin.

2. Bir küp karpuz, ardından bir salatalık şeridi, ardından çeri domates, bir zeytin ve son olarak bir küp beyaz peynir geçirerek şişleri tamamlayın.

3. Tüm şişler hazır olduğunda soğan ve biberle süsleyin ve üzerine zeytinyağı gezdirin. Üzerlerine nane yaprakları ve za'atar serpin. Afiyet olsun!

Porsiyon başına beslenme analizi: Kalori: 88, Toplam Yağ: 6 g, Doymuş Yağ: 2 g, Kolesterol: 13 mg, Sodyum: 230 mg, Karbonhidrat: 7 g, Lif: 1 g, Şeker: 4 g, Protein: 3 g, Net Karbonhidrat: 6 g

DR. MARK HYMAN

Her kitabı olay yaratan Dr. Mark Hyman gıdaları ilaç olarak kullandığı sağlıklı yaşam reçeteleriyle tanınıyor. Cleveland Clinic Functional Medicine Direktörü ve The UltraWellness Center'ın kurucusu olan Dr. Mark Hyman'ın eserleri, tam 13 kez New York Times'in en çok satan kitapları listesinde 1 numara oldu. Cornell Üniversitesi mezunu. The Huffington Post köşe yazarı. CBS This Morning, Today, Good Morning America, The View ve CNN'in düzenli yorumcusu. Doktor Farmacy adlı sağlık ve beslenme sitesinin kurucusu. Hyman'ın doktorlar ve konunun uzmanlarıyla sohbet podcastleri çok izleniyor. Bu yazı dizisi, Oksijen için bu podcastlerden derleniyor.

DARDANEL

BEN NEREYE TON ORAYA!

Dardanel Poşet Ton

KOLAY AÇ,
SAĞLIKLI YE,
KEYFİNİ ÇIKAR!

%100 Doğal Avcılık
Katkı ve koruyucu içermez
Yüksek Omega 3

7 milyon kişiyi öldüren Covid Çin ordusunun projesi miydi?

Covid-19 birçok insanın gündeminden çıktı ama bilim dünyası ve gazeteciler, resmi rakamlarla 7 milyon kişinin ölümüne sebep olan virüsün kaynağını bulmak konusunda pes etmedi

Koronavirüsün Çin'in Wuhan kentindeki laboratuvarından sızmış olabileceğine dair iddiaları dosya haline getiren Sunday Times gazetesi 'sızıntı' ile ilgili çok kapsamlı bir haber yayınladı

Çin'in Wuhan kentinde 2019 yılının aralık ayında gizemli bir koronavirüs salgını başladığında tüm gözler ülkenin en büyük koronavirüs araştırma laboratuvarı Wuhan Viroloji Enstitüsü'ne çevrilmişti. Virüsün buradan bir kaza ya da ihmal sonucu sızdığına yönelik iddialar hiç dinmedi. ABD'de istihbarat örgütleri bu konuda raporlar açıkladı ancak kesin kanıtlara ulaşamadı. İngiliz Sunday Times gazetesi, üç yıl boyunca farklı kaynaklardan elde edilen yüzlerce belgeyi, önceden gizli tutulan raporları, iç yazışmaları ve bilimsel makaleleri inceledi. Bu çalışma Wuhan laboratuvarında neler olduğuna dair bugüne kadar ki en net resmi çiziyordu.

Enstitü, Güney Çin'deki yarasa mağaralarından topladığı koronavirüsler üzerinde riski giderek artan deneylerle meşgulü. Başlangıçta bulgularını kamuoyuyla paylaşarak, çalışmanın aşı geliştirmesine yardımcı olabileceğini savundu. Ancak 2016'da araştırmacılar, Yunnan eyaletindeki Mojiang'da bir maden shaftında SARS'a benzer semptomlardan ölen insanlarda yeni bir koronavirüs keşfedince Çinliler dünyayı uyarmak yerine ölümleri gizledi. Orada bulunan virüsler Wuhan Enstitüsü'ne taşındı.

ABD'li uzmanlara göre, gizli tutulan program, madendeki virüsleri insanlarda daha buluşa hale getirmeyi amaçlıyordu. Elde edilen virüs kaza sonucu Wuhan'a sızdı. İsmi gizli tutulan bir ABD'li yetkili, "Wuhan Viroloji Enstitüsü'nün Covid-19 salgınından sorumlu olduğu, yayılmasını sağladığı ve örtbas ettiği açık" diyor. Bu deneyler üzerinde çalışan araştırmacıların 2019 Kasım'ında Covid benzeri semptomlarla hastaneye kaldırıldığına ve akrabalarından birinin öldüğüne dair kanıtlar da var.

Aynı bir analiz, 7 milyondan fazla insanın hayatına mal olan Covid-19'un ilk salgın merkezinin, düşünüldüğü gibi şehrin yaban hayvan pazarında değil, enstitüye yakın olduğunu gösteriyor. ABD araştırmacıları ayrıca, salgından önce enstitünün koronavirüs aşısı üzerinde çalıştığına dair kanıtlar bulduklarını da iddia ediyor.

SORUMLU 'YARASA KADIN' MI?

Kasım 2002'de SARS Çin'in Guangdong eyaletindeki çiftçilerden başlayarak 29 ülkede hızla yayıldı, 8 bin kişiyi enfekte etti ve 774'ünün ölümüne neden oldu. Bu, yeni yüzyılın ilk ciddi salgıydı ve bir uyarı niteliği taşıyordu. SARS, o zamana kadar hafif semptomlara neden olan bir koronavirüs olarak tanımlanmıştı. Eğer bu şekilde mutasyona uğrayabiliyorsa, diğer virüsler de aynı şeyi yapabiliirdi. Bir aşıya ihtiyaç vardı. SARS'ın nasıl ortaya çıktığını bulma görevi, Wuhan Viroloji Enstitüsü ve 39 yaşındaki Dr. Shi Zhengli tarafından üstlenildi. O ve ekibi, diğer ölümcül virüslerle ilişkilendirilmiş yarasalara odaklandı. 2004 yılında Güney Çin'deki mağaralarda yarasa kolonilerini aramaya başladı. Dışkı örnekleri virüsler için test edilmek üzere Wuhan'a gönderildi. SARS ve diğer virüslerle deneyler yapmaya başladılar. Shi'ye, İngiliz yarasa uzmanı Dr. Peter Daszak da katıldı. Daszak, virüslerin nasıl hayvanlardan insanlara geçebileceği ve bir pandemiye yol açabileceği konusunda çalışan Wildlife Trust'ta yöneticiydi. Shi'nin ekibi, Trust'ın kampanyasına saha çalışması ve virüsleri test etmek için laboratu-

var sağladı. 2009'da, pandemik virüsleri tanımlamak için Predict adlı yeni bir programdan Trust'a 5 yıl boyunca 18 milyon dolar verildi. Kısa süre sonra, Trust'ın adı EcoHealth Alliance olarak değiştirildi ve Daszak başkanlık görevini üstlendi. Onu haritaya yerleştiren Çinli iş birlikçiler de ödüllendirildi: Predict hibesinin 1 milyon doları Wuhan Enstitüsü'ne yönlendirildi.

Bu alanda son derece ileri deneyler ABD'de virolog Ralph Baric tarafından Kuzey Carolina Üniversitesi'nde yapılmaktaydı. Nihai hedefi, SARS tipi virüslere karşı evrensel bir aşı oluşturmaktı. Baric 2006'da "Bu biyosilahlar, insanlara, evcil hayvanlara veya bitkilere yönlendirilebilir ve yıkıcı bir etkiye neden olabilir" diye yazdı. Ancak 2012 yılına gelindiğinde, dünya çapında 30 laboratuvar canlı SARS virüsü üzerinde çalışıyordu.

BİYOSİLAH UYARILARI

2012'de, Güney Çin'de Yunnan eyaletinde bulunan Shitou adlı bir mağarada, Shi'nin ekibi SARS'a en yakın eşleşmeyi sağlayan bir virüs keşfetti. Enstitünün baş harflerini kullanarak ona WIV1 adını verdiler ve laboratuvar çalışmalarıyla insan hücrelerine bulaşabildiğini gösterdiler. Ancak mağarada bulunan ve SHCO14 olarak adlandırılan ikinci bir SARS benzeri virüsün yeterli miktarda çoğaltılması mümkün olmadı ve benzer testler yapılamadı. Shi, Baric'in uzmanlığına ihtiyaç duyuyordu. 2013 yılında onunla iletişime geçti. Wuhan Enstitüsü, SHCO14 için genetik diziyi Baric'in ekibine sağladı. ABD'li uzmanlar daha sonra SHCO14'e Baric'in laboratuvarında oluşturduğu orijinal SARS virüsünün bir kopyasını yerleştirdi ve yeni mutanları farelerde test etti. Mayıs 2014'te, EcoHealth Alliance, ABD Ulusal Sağlık Enstitüleri (NIH) tarafından 3.7 milyon dolarlık bir hibe aldı. Bunun 500 bin dolardan fazlası Wuhan laboratuvarına ekipman için ve 130 bin dolar da başta Shi ve yardımcısı olmak üzere maaş için harcandı. Ancak aynı yıl Obama, bu tip deneylere bir moratoryum ilan etti. Bu, SARS ile ilgili çalışmalarına da içeriyordu. Wuhan-Kuzey Carolina iş birliği sonu olabiliyordu, ancak Baric, ABD sağlık otoritelerinden bir şekilde onay almayı başardı. Baric'in deneyinin sonuçları, Kasım 2015'te yayımlandı. Birleştirilmiş SARS kopyası ve SHCO14 virüsü, potansiyel bir kitle imha silahı olarak tanımlandı.

Aynı dönemde, Wuhan Enstitüsü, başka bir tehlikeli adım attı. Rutgers Üniversitesi Waksman Mikrobiyoloji Enstitüsü'nden Profesör Richard Ebright tarafından "şimdiye kadar gerçekleştirilmiş en tehlikeli koronavirüs deneyi" olarak nitelendirilen bir çalışmaya başladı. Bilim insanları, insan hücrelerine enfekte olabilen SARS benzeri virüslerle WIV1'i birleştirerek oluşturulan üç laboratuvar üretimi mutant virüsü seçti. Bu mutantlar daha sonra insan akciğerlerine sahip beyaz farelerin burunlarına enjekte edildi. Amaç, bu virüslerin bir salgın başlatabilecek potansiyele sahip olup olmadıklarını görmektir. Sonuçlar şaşırtıcıydı. WIV1'i SHCO14 ile birleştiren mutant virüs, farelerin yüzde 75'ini öldürdü ve orijinal WIV1'e göre üç kat daha ölümcül oldu. Enfeksiyonun erken günlerinde farelerin akciğerlerindeki viral yük, orijinal WIV1 virüsünden 10 bin kat daha fazla bulundu. Bilim insanları, doğada muhtemelen ortaya çıkamayacak kadar yüksek bulaşıcılığa sahip korkutucu bir öldürme oranına sahip süper koronavirüs yaratmışlardı. Genetik olarak değiştirilmiş yeni virüs Covid-19 değildi, ancak daha ölümcül olabiliyordu. Deneyin sonuçları, herhangi bir bilimsel dergi veya makalede diğer bilim insanlarıyla paylaşılmadı.

ABD'DE ALARM ZİLİ ÇALDIRAN DENEY

Wuhan Enstitüsü, Baric'in tekniklerini kullanarak kendi çalışmalarını hızlandırdı. 2017 yılına gelindiğinde Shi'nin ekibi, Shitou mağarasında bulunan SARS benzeri koronavirüslerden 8 mutant virüs oluşturdu. Bu mutant virüslerin ikisinin insan hücrelerine enfekte olduğu tespit edildi. Bu çalışmaların çoğu, hafif önlemler alınan Wuhan Enstitüsü'nün biyogüvenlik seviye 2 (BSL-2) laboratuvarlarında gerçekleştirildi. ABD elçiliği, Wuhan'daki deneyler hakkında bilgi sahibi oldu ve Ocak 2018'de diplomatlarını enstitüyü denetlemek üzere gönderdi. The Washington Post tarafından sızdırılan diplomatik yazışmalara göre, gözlemciler "bu yüksek güvenliği laboratuvar güvenli bir şekilde işletecek yeterli eğitilmiş teknisyen ve araştırmacı eksikliği" olduğunu belirttiler.

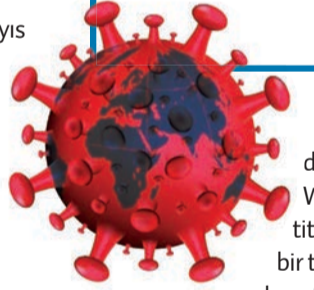
COVID SALGININA DOĞRU...

1 Wuhan Viroloji Enstitüsü'nden bilim insanları, 2012 yılında Çin'in güneyindeki bir yarasa mağarasında SARS'a çok benzenen virüsler bulur. Bu çalışmalar ABD fonlarıyla desteklenir.

4 Çinli uzmanlar 2012'deki SARS benzeri mağara patojenlerinden oluşturulan bir mutant virüsü insan benzeri akciğerlere sahip farelere bulaştırır. Farelerin yüzde 75'i ölüyor. Amerikalılar ölümler hakkında bilgilendirilmez.

Aynı dönemde, Wuhan Enstitüsü, başka bir tehlikeli adım attı. Rutgers Üniversitesi Waksman Mikrobiyoloji Enstitüsü'nden Profesör Richard Ebright tarafından "şimdiye kadar gerçekleştirilmiş en tehlikeli koronavirüs deneyi" olarak nitelendirilen bir çalışmaya başladı.

2 Aynı bilim insanları sonraki üç yıl boyunca, ölen işçilerin bulunduğu Güney Çin'deki bir madende Covid-19'a benzenen dokuz koronavirüs daha keşfeder. Amerikalılar bundan haberdar edilmez.

5 2019'da Wuhan bilim insanları Covid-19'a benzer maden koronavirüsleri üzerinde benzer tehlikeli deneyler yapar. Amacı, bu virüsleri insanlara daha buluşa hale getirmektir. Amerikalı araştırmacılar, bu durumun Covid-19 virüsünün oluşturulmasına yol açmış olabileceğine inanmaktadır.

3 Maden koronavirüsleri Wuhan laboratuvarına götürülür ve varlıkları üzerine bir perde örtülür. ABD'li yetkililer bunun Çin ordusu için bir biyolojik silah üretme çalışmasının parçası olduğunu düşünüyor.

6 Covid salgını başlamadan hemen önce Kasım 2019'da, Wuhan laboratuvarındaki deneyler üzerinde çalışan üç bilim insanı ciddi koronavirüs belirtileri göstererek hastalanır. Bu bilim insanlarından birinin akrabası hayatını kaybeder.

O TALEP REDDEDİLDİ AMA YAPTILAR MI?

Mart 2018'e gelindiğinde, Wuhan Enstitüsü daha fazla deney yapmaya hevesliydi. Daszak, Pentagon İleri Araştırma Projeleri Ajansı'ndan (DARPA) 3 yıl için 14 milyon dolarlık bir fon talep etti. Daszak, Shi ve Baric'in de adının geçtiği "Defuse" adlı başvuru, Wuhan laboratuvarının Shitou mağarasından iki ölümcül virüs (WIV1 ve SHCO14) ile birlikte birçok yeni SARS virüsü bulmasını ve onları karıştırmasını öneriyordu. DARPA, araştırmayı finanse etmeyi reddetti.

HERKESTEN GİZLİ TUTULAN 'GÖLGE PROJE'

ABD'li yetkililer şimdi Wuhan Enstitüsü'nün Daszak dahil herkesten gizli tuttuğu bir gölge proje yürüttüğünü düşünüyor. 2012'de Wuhan araştırmacıları, Güney Çin'deki Mojiang bölgesinde büyük bir yarasa kolonisine sahip terk edilmiş bir bakır madenini inceledi. Orada yarasa gübresini temizleyen 6 kişi ateş, öksürük ve zatürre gibi bir gizemli hastalıkla karşılaştı. Üçü hayatını kaybetti. Bilinmeyen bir koronavirüse karşı antikorlarının pozitif olduğu tespit edildi. Olay hastalara tedavi uygulayan bir hastanenin tıp fakültesi öğrencisinin yüksek lisans tezi ile ortaya çıktı. Enstitünün hayvanlar ve insanlar arasındaki bu tür virüs geçişlerini bulmayı amaçlayan EcoHealth'in

Predict programı üzerinde çalıştığı sırada meydana geldi. Ancak Wuhan Enstitüsü, ölümleri EcoHealth ve ABD hükümetinden gizledi. Shi'nin ekibi, Mojiang madenini 4 yıl boyunca araştırarak yarasalardan Bin 300 örnek topladı ve 293 koronavirüs keşfetti. Maden üzerindeki çalışmaların Mayıs 2015'te sona erdiği belirtildi.

Bir yıl sonra, Shi, daha önce hiç görülmemiş, SARS soyundan bir koronavirüsün keşfedildiğine dair bir bilimsel makale yayımladı. Buna RaBtCoV/4991 adını verdi. Makale, maden işçilerinin ölümleri veya bilim insanlarının madende bulunduğu diğer 8 SARS koronavirüsünden bahsetmiyordu. Pandemi başladıktan sonra, 4991 kod adlı bu virüs giderek daha büyük bir öneme sahip oldu. Covid-19'un en yakın akrabasıydı.

ORDU FİNANSE EDİYORDU İDDİASI

Üç araştırmacıya göre, bu tür çalışmalar hakkında yayımlanmış bilgi bulunmamasının nedenlerinden biri, Wuhan Enstitüsü'ndeki maden virüsleri üzerindeki 'gölge projenin' Çin ordusu tarafından finanse edilmesi idi. Buna göre, maden virüsü RaTG13 üzerindeki gizli askeri deneyler 2016'da başladı. Bu dönemde Wuhan Enstitüsü, çalışmalar hakkında daha az şeffaf hale geldi ve keşfettiği yeni koronavirüsleri neredeyse hiç açıklamaya başladı. Salgın öncesinde Wuhan Enstitüsü sık sık Çin Askeri Tıp Bilimleri Akademisi ile birlikte koronavirüsler üzerinde deneyler yapıtı.

Wuhan Biyoloji Enstitüsü, Çin ordusunun araştırma birimi Askeri Tıp Bilimleri Akademisi ile birlikte uzun süredir SARS benzeri koronavirüsler üzerine çalışma yapıyordu. İddiaya göre amaçları, aşısı sadece kendilerinde olan bir salgına yol açabilecek bir biyolojik silah geliştirmektir

'VİRÜSÜ YARATAN KİŞİ' ÇATIDAN DÜŞÜP ÖLDÜ

Araştırmacılar, Çin ordusunun virüslere karşı aşı geliştirme konusunda ilgi duyduğunu belirtiyor. Bir ülke kendi gizli virüsüne karşı nüfusunu aşılayabilirse, dünya güç dengisini değiştirebilecek bir silaha sahip olabiliyordu. Çin ordusu, kendi aşı uzmanına, askeriyede görev yapmış ve Wuhan bilim insanlarıyla MERS koronavirüsü üzerine çalışmış olan Zhou Yusen'e sahipti. Pandemi sonrası şüpheler, Zhou'nun Şubat 2020'de, Çin'de virüsün ortaya çıkmasından bir aydan fazla bir süre sonra, Covid aşısı için dikkat çekici bir hızla patent üretmesi nedeniyle arttı. Nisan ayında yayınlanan, ABD'nin aşı geliştirme programından sorumlu Dr. Robert Kadlec'in de ortak yazarı olduğu bir rapor, Zhou'nun ekibinin en geç Kasım 2019'da aşı üzerinde çalışmış olması gerektiği sonucuna vardı. Salgın daha o dönemde daha bebeklik çağındaydı. ABD'li yetkililere göre Wuhan Enstitüsü'nde salgından önce laboratuvarında Covid-19 aşısı çalışmaları vardı. Mayıs 2020'de sadece 54 yaşında olan Zhou'nun öldüğü ortaya çıktı. Bu bilgi, sadece Çin medyasında geçen bir rapora ve isminden sonra "deceased" (öldü) kelimesinin parantez içinde belirtildiği bir bilimsel makalede geçiyor. Tanıklar, Zhou'nun Wuhan Enstitüsü'nün çatısından düştüğünü söyledi, ancak bu doğrulanmadı. Araştırmacılar ayrıca, Kasım 2019'un ikinci haftasında, yani salgının başladığına inanılan zamanda, Wuhan Enstitüsü'ndeki 3 araştırmacının, koronavirüs işlev kazanma çalışmaları üzerinde çalışırken hasta olduklarını gösteren kanıtlara ulaştı. Kasım ortalarında Wuhan Enstitüsü laboratuvar kompleksinden dışarı pompalanan havayı dezenfekte etmeye yarayan bir sistem için tedarik talebi gönderdi.

Daha sonra Wuhan Üniversitesi'ndeki akademisyenlerin bir çalışması, Wuhan'da insanların Covid için tedaviye ihtiyaç duyduklarını sosyal medyada bildirdikleri noktaları belirledi. O dönemde yetkililer, salgının kaynağının Wuhan'ın Huanan deniz ürünleri pazarı olduğu iddiasını bastırmak istiyorlardı; bu çalışma, aralık ve ocak aylarındaki ilk kümelermelerin enstitünün birkaç kilometre uzağında olduğunu göstermek için kullanıldı. Çalışma ilk yayımlandığında, Wuhan Enstitüsü haritada işaretlenmemişti. ABD Senatosu'nun raporu tam olarak bunu yaptı ve en büyük kümelermeye yanık denetimi yayımlandı. İngiltere'deki ilk vaka bir hafta sonra kaydedildi. Batı'ya Wuhan'da gizemli bir virüsün insanları öldürdüğü söylenmeden önce, Çin bilgisi sıkı sıkıya gizliyordu. •

Soğuk duş almanın 20 faydası

Dr. Ayşegül Çoruhlu

aysegulcoruhlu@hotmail.com

Sosyal medyalarda, ünlüleri buzlu küvetlere girerken görüyorsunuzdur. Önden kovalarca buzu küvete doldurup, dişlerini sıkarak duruma katlanıp o soğuk buzlu suya giriyorlar. Bu eziyeti kendilerine neden yapıyorlar? Onlar yapıyorsa vardır bir nimeti diyerek, soğuk suyun-soğuk duşun faydalarını sıralamak isterim.

Soğuk, hücreler için neden önemli

Soğukun iyileştirici etkisini kafamızda en basit şöyle canlandırabiliriz; bir yerinizi çarpsanız orada bir şişme olur. Doktorunuz üzerine buz koy der. Mesela estetik ameliyat oldunuz, yüzünüzdeki şişlik hızlı azalsın diye soğuk uygulama yapılır. Vücudun iyileşme tepkilerinden ilki inflamasyondur. İnflamasyon, bir sorunu düzeltme çabasının adıdır. Kısa süreli olduğunda çok gerekli bir mekanizma iken (tıpki şişen bileğinize buz koymak gibi) uzun dönemde kronik ve alttan sinsice gidiyorsa istenen bir durum değildir. Şimdi şunu belirtmem gerekir, elbette tüm kronik has-

talıklar inflamasyonla gider, ancak konu şu ki sapaşlam olduğunuzu düşünseniz de, yaşlanma kronik düşük düzey enflamasyonla el eledir. O el hiç bırakılmaz!! Hızlı inflamasyonu olan hızlı yaşlanır. İşte burada anlamamız gereken, yaşlanmaya bağlı inflamasyonu ara resetlememiz gerektiğidir. Soğuk ortam, bu inflamasyonu o süre içinde resetlemize yarar. Yaşlanmaya bağlı inflamasyonun dozu azalır. İşte bu yüzden soğuk duşlar, soğuk uygulamalar ve uzun yaşam beraberidir.

İnsan dondurma

Konuyu şu uç örneğe götürelim; dünyada ölmeyi kabul etmeyen insanlar için kriyo şirketleri var. Tüm vücudu veya sadece kafayı veya beyni donduran ve saklayan şirketler. Fiyatları da karşılanabilir rakamlar aslında. Masaya koydukları argüman şu; dondurdıkları hücreleriniz sağlam şekilde onlarca yıl bekleyebilir. Bu tamam. Ancak tekrar çözülmedeki problemler tam aşılmadı. Yine de ölüp çürümek mi, donarak beklemek mi seçeneğini masaya koyuyorlar. Yani soğuk işi biyolojiyi bir süre 'askıya' alıyor. Kış uykusu hayvanlarının metabolizması gibi, soğukta bulunduğumuzda, bir süreliğine vücuttaki tüm olaylar, buna yaşlanma da dahil, yavaşlıyor.

Bu mantıktan girdikten sonra, hayatımıza soğuk eklemek zaten yazın zor olmayacak. Normal duş sonrası son dakikalarda soğuk duş almak yeterli. Soğuk denizler de sağ olsun, yaz boyu bize yardım edecek. Şimdi faydaları, biyokimyasına çok girmeden sıralayalım.

Soğuk duşun faydaları

1 Kan dolaşımını artırır:

Soğuk su, vücudunuzun kan damarlarını daraltır ve daha sonra tekrar genişletir. Bu süreç, kan dolaşımını hızlandırır ve vücutta daha fazla oksijenin taşınmasına yardımcı olur.

2 Bağışıklık sisteminizi güçlendirir:

Soğuk duş, beyaz kan hücrelerinin aktivitesini artırarak bağışıklık sisteminizi destekler. Düzenli olarak soğuk duş almak, enfeksiyonlara karşı daha dirençli olmanıza yardımcı olur.

3 Enerji seviyelerini artırır: Soğuk su, vücutta adrenalin salınımını tetikler.

Bu da enerji seviyelerinizi yükseltir ve gün boyunca daha zinde hissetmenizi sağlar.

4 Stresi azaltır: Rahatlamana ve zihinsel olarak daha dingin olmanıza yardımcı olur.

5 Uyku kalitesini iyileştirir: Soğuk duş almak, vücut ısısının düşmesine yardımcı olur. Bu da uyku öncesi vücudun rahatlamasını sağlar ve daha derin ve dinlendirici bir uyku uyumanıza yardımcı olur.

6 Saç sağlığını iyileştirir: Soğuk su, saç derisini sıkılaştırır ve saçların daha parlak ve sağlıklı görünmesini sağlar. Ayrıca saç

dökülmesini azaltabilir.

7 Cilt sağlığını destekler: Soğuk duş, cildin sıklaşmasına yardımcı olur ve gözenekleri temizler. Bu da cilt sağlığını destekler ve sivilce oluşumunu azaltabilir.

8 Selülit görünümünü azaltır: Soğuk su, cilt altındaki yağ hücrelerinin küçülmesine yardımcı olabilir ve selülit görünümünü azaltabilir.

9 Kas iyileşmesini hızlandırır: Egzersiz sonrası soğuk duş almak, kas ağrılarını hafifletebilir ve kas iyileşmesini hızlandırabilir.

10 Metabolizmayı artırır: Soğuk su, vücudunuzun enerji harcamasını artırabilir ve metabolizmanızı hızlandırabilir.

11 Depresyon belirtilerini azaltır: Soğuk duş, serotonin-dopamin seviyelerini artırarak depresyon belirtilerini azaltabilir ve ruh halinizi iyileştirebilir.

12 Dikkat ve odaklanmayı artırır: Soğuk su, beyin fonksiyonlarını harekete geçirir ve bilişsel işlevleri artırabilir. Bu da dikkat ve odaklanmanın artmasına yardımcı olur.

13 Sindirimi iyileştirir: Soğuk su içmek, sindirim sisteminizi harekete geçirebilir ve sindirim sorunlarınızı hafifletebilir.

14 Varis oluşumunu engeller: Soğuk duş, kan dolaşımını artırarak

varis oluşumunu engelleyebilir veya azaltabilir.

15 Testosteron seviyeleri arttırır: Soğuk suyun etkisiyle testosteron seviyeleri artabilir. Bu, erkeklerde cinsel sağlık ve libidoyu olumlu yönde etkileyebilir.

16 Uyku halinden çıkmanıza yardımcı olur: Sabahları soğuk duş almak, uyandırıcı etkisiyle uykudan uyanmanıza ve günün başlangıcında daha enerjik olmanıza yardımcı olur.

17 Kas tonusunu artırır: Soğuk su, kasların kasılma tepkisini artırır ve kas tonusunu artırabilir.

18 Migren ve baş ağrısını hafifletir: Soğuk su, baş ağrılarını hafifletebilir ve migren semptomlarını azaltabilir.

19 İştahı düzenler: Soğuk su içmek, iştahı düzenleyebilir ve kilo kontrolüne yardımcı olabilir.

20 Genel sağlık ve refahı destekler: Soğuk duşlar, vücudun doğal iyileşme süreçlerini destekler ve genel sağlık ve refahı artırır.

Bu faydaların yanı sıra, herkesin vücut tepkisi farklı olabileceğinden, soğuk duş alma süresi ve sıklığı kişiden kişiye değişebilir. Herhangi bir sağlık durumunuz varsa veya şüpheleriniz varsa, bir doktora danışmanız önemlidir.

Yazın soğuk duşa, soğuk denize alışırsak, kışın bu alışkanlığımızı sürdürürebiliriz. Bizim ünlülerden neyiz eksik, biz de biraz üşüyüp uzun yaşayalım, gençleşelim. •

Aşı karşıtlarını yalanlayan araştırma

Aşı karşıtlığı nedeniyle kızamık salgını riski artarken, Türkiye'deki yoğun bakım uzmanlarının katıldığı en geniş kapsamlı pandemi araştırması, bu grupların öne sürdüğü argümanları boşa çıkardı

ESEN DOLMA
esen@gazeteoksijen.com

Journal of Infection and Chemotherapy adlı tıp dergisinde, Türkiye'de Covid-19 yoğun bakım hastalarıyla ilgili bir çalışma yayımlandı. Çalışmada 1 Ocak-31 Aralık 2021 arasında Türkiye'deki 17 yoğun bakım ünitesinde yatan 2 bin 968 hasta mercek altına alındı. Yoğun bakıma yatan Covid hastalarının aşı durumu, türü, yaş ve eşlik eden hastalık gibi faktörlerin incelendiği çalışmada, en az bir mRNA aşısı olanlarda yoğun bakım ve ölüm oranında belirgin düşüş görüldü.

Dr. Suat Seren Göğüs Hastalıkları ve Cerrahisi Eğitim Araştırma Hastanesi Yoğun Bakım Servisi Sorumlusu Prof. Dr. Cenk Kıraklı, çalışmanın önemini şöyle anlatıyor: "2021 başlarında aşılanma oranı çok düşüktü. 4'üncü çeyrekte ise aşılanan hasta sayısı aşılanmayan hasta sayısından fazla gibi görünse de o dönemde en az 2 doz aşı olanların tüm popülasyondaki yüzdesi dikkate alınırsa-ki bu oran yaklaşık yüzde 85- aşılan-

mamış kişilerin aşılanmış kişilere göre 3.3 kat daha fazla yoğun bakıma yattığı görülüyor."

mRNA daha etkili

Çalışmaya göre, yoğun bakımdaki 2 bin 968 hastanın bin 738'i yani yüzde 58.5'i aşısızlardan oluşuyordu. Kıraklı "Aşılı olanların da yüzde 55'i 2 doz Sinovac, yüzde 26'sı 3 doz Sinovac, yüzde 12'si Sinovac+BioNTech ve yüzde 7'si de 2 doz BioNTech aşılıydı. Yani mRNA aşısının hastaneye yatışı engellemede inaktif aşıya göre daha etkili olduğu söylenebilir" diyor.

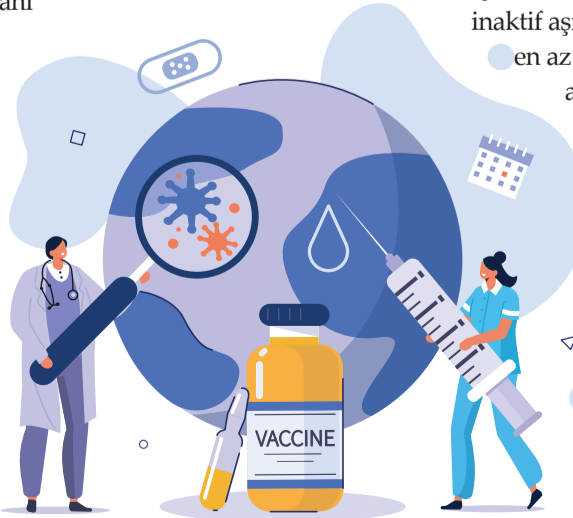
Aşılı gebe yatmadı

Kıraklı, aşılanmanın gebelerde de hastaneye yatışı önlediğini ise "Bir yılda yatan 35 gebe hastanın tamamı aşısızdı. Kimisi çocuğunu, kimi hayatını

kaybetti. Öte yandan aşılu olan hiçbir gebe hasta yoğun bakıma yatmadı" sözleriyle anlatıyor.

0.85'ten 0.63'e düştü

Kıraklı, çalışmaya göre ölüm riskinin en az bir mRNA aşısı olanlarda belirgin derecede düştüğüne de dikkat çekiyor. "Çalışmada Covid-19 aşıları ile yoğun bakım hastaları arasındaki ölüm riski arasındaki istatistiksel anlamlılığı gösteren bir p değeri var. Bu değer 0'a yaklaştıkça daha anlamlı. Yaş ve eşlik eden hastalığa göre düzeltildiğinde, yılın ilk 9 ayında ölüm oranı benzer iken, son 3 ayda aşılu hastalarda ölüm oranı daha düşüktü. Bu fark sadece en az 1 mRNA aşısı alan hastalarda belirgindi. 4'üncü çeyrekte yoğun bakıma yatanlarda 28 gün içinde ölüm oranı için p değeri, iki doz inaktif aşıllılarda 0.84 ve üç doz inaktif aşıllılarda 0.85 iken, en az bir mRNA aşısı alanlarda 0.63'tü. Bu da mRNA aşısının hastane ölüm riskini engellemede belirgin derecede daha başarılı olduğunu gösteriyor." •

VELAVIT®
Viva
Vital Collagen

EKSTRA GLİSİNLİ KOLLAJEN

www.velavit.com.tr #glislinlikolajen @/velavit

GORBON MARKASI YENİDEN DOĞDU

“Dünyanın en iyi mimarlarının gözü kapalı çalıştığı marka olalım istiyorum”

Orhan Gorbon, Türkiye'nin en ünlü seramik markalarından Gorbon'un üçüncü kuşak temsilcisi. Yurt içi ve yurt dışındaki projelerle, 2001'de iflas eden markanın yeniden doğuşuna imza attı

Aynı zamanda 22 yıl önce başlayan İstanbul Bosphorus Cup yelken yarışlarının da mimarı Gorbon. “Müthiş çevreci bir iş” dediği yarışla İstanbul'un tanıtımını yapmaktan gurur duyuyor

ELİF ERGU
elif@gazeteksijen.com

Mimar dede Prof. Rebiî Gorbon özel bir isim. Cumhuriyetin önemli mimarlarından. Şimdilerde yıkılmış olan Karaköy Yolcu Salonu, Karaköy Liman Lokantası, ve yıllardır kapalı olan Heybeliada Sanatoryumu gibi binalara imza atmış. Duvar karolarıyla ünlü marka Gorbon'un da temellerini atıyor. Aynı zamanda yelkenci. Türkiye'nin seramik alanında hamle yaptığı yıllarda, 1957'de, Gorbon Seramik Fabrikası da kuruluyor. Eczacıbaşı'nın, Kalebodur'un da temellerinin atıldığı yıllar.

Marka 2001 krizinden çok etkileniyor

Gorbon ev seramiklerinden duvar karolarına üretimle büyüyen zaman içinde. Hem üretici oluyor hem de mağazacılığa başlıyorlar. Rebiî Gorbon'un iki oğlu 1990'lı yılların sonuna kadar markayı devam ettiriyor. Ancak 2001 krizinden etkileniyorlar. Aile içi anlaşmazlıklarla birlikte şirket iflas ediyor.

Aziz Gorbon'un oğlu Orhan

Gorbon da bu gelenekle büyümiş bir isim. Dede gibi yelkenci. İş hayatının başlangıç döneminde Gorbon'un yönetimi için hazırlanırken, tam da Villeroy&Boch'ta staj yaptığı dönemde iflas yaşıyor. Gorbon o dönemde yelken sporunu Türkiye'de markalaştırmaya adıyor kendini. Ve bundan 22 yıl

önce ilk Bosphorus Cup yarışlarını düzenliyor. O günden bugüne büyüyen ve küresel bir organizasyon olan bu işte onun öncülüğü ve imzası var.

Gorbon'un hikayesine dönersek, Orhan Gorbon bundan 8 yıl önce 2016'da bacağından sakatlanıp evde uzun süre vakit geçirdiğinde, Gorbon markasını yeniden hayata geçirme hayali ve isteğiyle ayağa kalkıyor. O enerjisi Gorbon markasının yeniden doğuşu oluyor. Gorbon son dönemde Fransa'dan Birleşik Arap Emirlikleri'ne imza attığı özel projelerle adından söz ettiriyor.

Gorbon gibi köklü bir markada üçüncü kuşaksınız. Tamamen bitti denildiği dönemde, markayı yeniden nasıl inşa ettiniz?

Arada bir kesinti oldu ama o dönemde bile aslında bitmemiş. İnanın bunu ben de sonradan anladım. Gorbon tüketiciyle çok güzel bir bağ kurmuştu. Hem Türkiye'de hem de yurt dışında kalıcı eserleri olan bir marka. Maalesef bir süre sonra işler istenildiği gibi gitmedi. Üçüncü nesil aile şirketlerinde zorlayıcı olabiliyor. Bizde de öyle oldu. Ben 5-6 yıldır bize kalan bu önemli mirası yaşatmak

işin yeniden başladım diyebilirim. Mimarlarla çalışıyoruz. Onların hayallerini gerçekleştirmelerini sağlamaya çalışıyoruz. Yurt dışında da müthiş işler yapıyoruz. Mimari ve tasarım ofislerinin çok sevdiği bir kuruma, yapıya dönüştük.

Markayı aslında yeniden hatırlattınız...

Evet ancak yeniden harekete geçmek için markanın DNA'sına sahip çıkıp, yeniledik. Şimdi bunun meyvelerini topluyoruz.

Yurt dışında Christian Dior'un mağazasının vitrinini gördüm...

Yeni yıl öncesinde güzel bir çalışma oldu. Maison&Objet Fuarı'nda tanıştık. Orada standımıza geldiler. Sıcak bir iletişim kurduk. 300 mağaza yapıyorlardı. Biz “Bir mağazayı sanat eseri gibi yapınız” dedik.

Bu da hoşlarına gitti. Çok özel bir mağazayı verdiler bize. Etkisi çok büyük oldu bizim için de. LVMH (Louis Vuitton Moët Hennessy) grubunda tanınırlık oldu. Eylülde yine Paris'e gideceğiz. Bu işin tanıtımını yapmadık. Sosyal medyada

fark edilince gurur duyduk.

Yeniden doğuşu merak ediyorum. Birçok marka yok olup gitti. Onlara da yol gösterici olur yaşadığınız deneyim.

Çalışmaya başladıktan sonra aslında kendimi yeniden idrak ettim. Benim de bakış açım değişti. Seramik bir bilim. Teknoloji için çok içinde ve yeni teknolojileri iyi kullanmak çok önemli. Aslında tam olarak şu; bilim ve sanatın birleşmesi seramik. Sanatçıları biliyordum ama yeniden teknolojiye yatırımın olmazsa olmaz olduğunu gördüm. Ham maddeden teknolojisinden adım adım yeni yatırımları hayata geçirdim. Uzmanları dinledim. Akademisyenlerle, mimarlarla buluştum. Aslında işin özü de laboratuvarı oluyordu.

İşin AR-GE'sine mi yatırım yaptınız öncelikle?

İstanbul ve İzmir'de iki laboratuvar kurduk. Çok genç seramikçiler aramıza katıldı. Onlar benim heyecanımı ben de onların heyecanını paylaştım. 9 Eylül Üniversitesi ve Çanakkale 18 Mart Üniversitesi ile çalışıyoruz.

Bu arada Türkiye'nin çok başarılı mimarları var. Kendilerini yeniliyorlar. Küresel fuarlara katılıyorlar. Onların yol göstericiliği önemli oldu bizim için. Biz önce kaliteyi artırmaya yatırım yaptık. Hem kaliteli hem de sanat tarafı yüksek olunca “Evet bu Gorbon

oldu” dedik.

Çok seramik üreticisi var. Yarattığınız fark nerede?

Seramik çok bileşenli; pigmenti, mineralleri, toprağı, demiri, oksidi, mangani, fosforu vs. bir sürü şeyin karışımı. Bunlar da kaliteyi belirliyor. Laboratuvara sanat katınca ortaya bir simya çıktı. Gorbon yeniden doğdu. Eskiden bu kadar emin değildim. 1.5-2 yıldır artık çok eminim. Başarabildik diyebilirdim. Laboratuvar işi gözdü. Şunu da söylemeliyim, bizimki romantik bir AR-GE, robotlarla işlemiyor. Bizim işte AR-GE ile sanatın buluşmasını herkes bekliyormuş. Ve sanki herkes de bunu Gorbon'dan bekliyormuş.

Kültürel bir miras var seramiğin bu topraklarda. Yeterince sahip çıktığımızı düşünüyor musunuz?

Aslında Türkiye'de maalesef çok başıboş kalmış. Dünya çapında iyi bir marka olabilmek mümkün olmamış. Biz DNA'mızı bırakmadık. Sanayileşmiş durumda seramik, dev dev şirketler var ancak Osmanlı, Selçuklu hatta Hititlere giden işin kalite ve sanat tarafını sanki ihmal etmişiz. Türkiye çok ucuza karo üretmeyi başarıyor. Ancak sanatsal AR-GE'yi ihmal etmiş durumda.

Türkiye'nin dünya çapında iş yapan dev seramikçileri var. Sizin yolculuğunuz bunlardan

Gorbon imzası

- Rus balet Nureyev'in, Amalfi açıklarındaki özel adası Li Galli'deki villasının her yeri Gorbon seramikleriyle kaplı. Gorbon'un en özel işlerinden biri.
- Cannes Film Festivali'nin düzenlendiği Fransa'daki InterContinental Carlton Otelinin lobisinde yine Gorbon'un imzası var.
- Paris'teki Christian Dior mağazasının vitrini, Nusret lokantaları, Les Ottomans SPA, Fenix, Soho House, Elite Hotel Sapanca, ATU Duty Free İstanbul, Pera Palas'taki Atatürk Odası, Dubai'deki Rüya Lokantaları, Londra'daki Rüya, Babaji Lokantaları, Hindistan'ın Pune şehrinde bir dergah ve Riyad Camii'nde Gorbon tasarımları var.

farklı anladığım kadanyla?

Evet, biz proje bazlı özel üretim işler yapıyoruz. Avrupa'daki seramikçiler zor durumda. Türkiye seramikçileri de Hindistan ve Brezilya'yla rekabet halinde. Sanat ve AR-GE tarafında heyecanlıyım. Seramik kültüründe lider bir markayı Gorbon. Bunu yaşatmak istedim. Kültürümüzde tarihimizde var seramik. Bir Amerikalı Türkiye'ye gelirken harika seramikler göreceğini düşünüyor. Ama yok. Bazı önemli camilerde görebiliyorsunuz ancak.

Neden yaşadığımız sizce?

Türkiye'de mimarların seramikle çalışması teşvik edilen bir konu değil. Maliyetli bulunuyor. Ancak bu yaşaması gereken bir kültür. İspanya ve İtalya bu kültürü çok güzel yaşıyor. Biz de yaşatmak istiyoruz.

İşin sanatsal yönünün de yaşaması için çabalarınız artacak mı?

Boğaz'da yelken yapmak inanılmaz bir deneyim. Geçenlerde Bulgar yelkencilerle bir aradaydım, saatlerce Akıntıburnu'ndaki akıntıyı konuşuyorlardık. Bu yıl 23 Eylül'de Boğaz yarışları olacak. Bosphorus Cup Yelken Yarışları'yla 21 yılda ülke ekonomisine 75 milyon dolar katkıda bulunduk.

Kaç tekne, kaç yarışçı gelecek Eylülde İstanbul'a?

Bosphorus Cup'ta bu yıl 100 teknede bin 200 yelkenci yarışacak. Bin 200 yelkencinin 400'ü Romanya ve Bulgaristan başta olmak üzere 10 farklı ülkeden gelen yabancı sporcular. Bosphorus Cup, 21 yılda yerli ve yabancı 25 bin yelkenciye buluşturdu.

Seramik heyecan verici. Şu kadar gram bundan, şu kadar gram şundan koy, bin 100 derecede pişir ve fırını aç bak bakalım olmuş mu?

Biz gençlere özgürlük tanıdık. Fabrikamızda üniversite tezleri gerçekleştiriliyor. Bu konuya destek vermek de bana gurur veriyor. Çok çalışkan, yetenekli arkadaşlarımız var. Türkiye'nin de çok başarılı seramik ustaları var.

AKM'de olacaktınız. Hayati Tabanlıoğlu'nun gerçekleştirdiği projede yıllarca Gorbon da yaşadınız.

Biz vardık başta, Murat Tabanlıoğlu da bizi çok destekledi. Ancak inşaat şirketiyle maliyetler konusunda anlaşamadı. Ama sonra AVM'nin içindeki Biz İstanbul'u yaptık. Çok özel bir iş oldu.

The Peninsula İstanbul için de Gorbon ürünlerinin özel bir yeri olmuş, dikkatimi çekti...

Peninsula Otel ile çalışıyoruz. Büyük vazolar yaptık Peninsula için, yalnızca karo değil. Çok dikkat çekici işler oldu orada da. Fark etmeniz mutlu etti. İstanbul için bence de özel bir otel oldu.

Ünlü mimar Norman Foster ile özel bir iş yaptığınızı duyduğumuz. Doğru mu?

Onun için özel bir tasarım yaptık. Bu arada biz bazı işlerimizi direkt özel evlere yapıyoruz ve hiç görmeyiz. Bu konularda tasarımın sahibi veya müşteri paylaşmadan biz de paylaşmıyoruz. Türkiye için daha çok özel projelerde olmak istiyoruz. Kalite konusunda çok tedbirli davranıyorum. Bundan sonra yurt içi ve dışında daha çok görüleceğiz.

Los Angeles'daki mimar İznik'e nasıl gelsin?

Hedefinizi öğrenebilir miyim?

Dünyanın önde gelen 2 bin 500 mimarına “Bu kalitede seramiği sana veririz” diyebilirim istiyorum. Birçok mimar hakiki, otantik, özel seramik bulamıyor. Atölyelerde sıkıntı var. Los Angeles'taki mimar nasıl İznik'e gelsin? Biz köprü olalım istiyoruz.

Gorbon'un çok özel parçaları vardı. İleride bir müze açmak ya da bunları sergilemek gibi bir hedef var mı?

Antikacıları gezerek parçaları topluyorum. 350 özel obje topladım. Artistik objeler de yapıyoruz hala. Az sayıda özel eser yapmayı planlıyoruz. Sanatsal işler olacak bunlar ve galerilerde satılacak.

Karaca'nın bir etkinliğinde İspanyol Fran Aniorte özel koleksiyon gerçekleştirdi. Bazı tasarımlarını Gorbon'un yaptığını söyledi...

Evet biz yaptık. Çok özel bir iş çıktı. Sanatçı iş birlikleri de yapıyoruz. Bu işleri de dengelemek gerekiyor. Dünyanın en iyi mimarlarının “gözü kapalı çalıştığım bir marka” dediği yere varmak istiyorum, bu hedefe doğru ilerliyoruz.

Türkiye'de son dönemde çok cami yapıldı. Siz hiç yaptınız mı camilere de özel işler?

Türkiye'de yapmadık. Suudi Arabistan ve Hindistan'da yaptık. Riyad'da yaptık son. Mekke Gate'teki girişteki seramikler de Gorbon'dur. Türkiye'de inşaat şirketleri çok başarılı işler yapıyorlar ancak iş dikkat çekici, akılda kalan özel tasarıma gelince maliyetlerden kaçınıyorlar. Biraz anlayış değişikliğine ihtiyacımız var. •

Haluk Bürümcekçi

haluk@burumcekci.com

Karma ekonomide karmakarışık ilişkiler

Karma bir ekonomik sistemin uzun bir süre bizimle olacağı anlaşılıyor. Yani, kamunun “tam finansal baskılaması” ile serbest piyasa dinamiklerinin görece etkin çalıştığı eski dönemlerin karışımı bir düzen

Merkez Bankası'nın son dönemin en kritik Para Politikası Kurulu toplantısı öncesi yayınlanan yazımda, kararlar ilgili belirsizliklere rağmen toplantı öncesi gözlenen haber ve kulis bilgilere dayalı bilgi akışının, ekonomi yönetiminin önceki dönemlerden farklı olmayacak şekilde enflasyon-büyüme arasındaki öncelik tercihini büyüme yönünde kalacağına işaret ettiğini vurgulamaya çalışmıştım. Politika faiz artışında ilk adımın beklentilerin çok altında kalması ve makro ihtiyatı düzenlemelerde geri dönüşün kademeli olacağını açıklanması bu algılamaları doğrulamış oldu.

Büyüme tercihi

Enflasyon ve büyüme arasındaki tercih aslında çok temel bir ikilem. ABD gibi bazı ekonomiler, kendi merkez bankalarına hem enflasyon hem de tam istihdam hedefi vererek, ama operasyonel bağımsızlığı üst seviyede gözeterek, bu dengeyi bankaların kendi

yöntemleriyle sağlama- sı esnekliğini verirken, Bundesbank geleneğinden gelen Avrupa Merkez Bankası gibi kurumlarda enflasyonla mücadele net bir öncelik taşıyor.

Bizde ise TCMB yasa- sında “Bankanın temel amacı fiyat istikrarını sağla- maktır. Banka, fiyat istikrarını sağlamak için uygulayacağı para politikasını ve kullanacağı para politikası araçlarını doğrudan kendisi belirler. Banka, fiyat istikrarını sağlama amacıyla gelişmemek kaydıyla Hükümet'in büyüme ve istihdam politikalarını destekler” maddesine bakarsanız net şekilde enflasyon öncelik taşıyor gibi görünse de, son yıllarda faiz silahının fiilen kullanılmaması hale gelmesi; operasyonel bağımsızlığın da kalmadığını, fiyat istikrarı ile çelişen karar-

larla büyüme ve istihdam hedeflerinin öncelikli hale geldiğini göstermişti.

Bu bağlamda, son PPK kararını ve hemen arkasından açıklanan ve kutu içinde aktardığım analizde değerlendirdiğim makro ihtiyatı çerçevede sadeleşme adımını, çok naif bir gözle bakılırsa “hiç yoktan iyidir” diye de değerlendirebiliriz. Ama burası Türkiye, naifliğe fazla yer yok, ekonomik ve siyasi gerçekler ortada. Merkez Bankası faizi yükseltme gerekçesini, dezenflasyonun en kısa sürede tesisi, enflasyon beklentilerinin çıpalanması, fiyatlama davranışlarındaki bozulmanın kontrol altına alınması olarak açıklamış durumda, ama herhalde bütün bu işleri %15 düzeyindeki faizin yerine getirmesini kendileri de beklemiyordur.

Buna ek olarak, enfla-

yon görünümünde belirgin iyileşme sağlanana kadar parasal sıkılaştırmanın gerektiği zamanda ve gerektiği ölçüde kademeli olarak güçlendirileceği mesajının da gelinecek faiz seviyeleri açısından beklentileri aşağı çektiğini düşünüyoruz. Döviz kurları ve asgari ücret artışı sonrası yönünü tekrar %50 ve üzeri seviyelere doğru çevirecek enflasyon ortamında, hele ki piyasa algılamasının Banka'ya politika faizini belirli bir seviyeye kadar çıkarma esnekliği verildiği yönünde olduğu dikkate alındığında bu beklentinin hiç de haksız olmadığı söylenebilir.

Belirsizlik artıyor

Geçen haftaki yazımda bahsettiğim **karma bir ekonomik sistemin uzun bir süre bizimle olacağı da artık anlaşılıyor. Karmadan kastım ise son yılların “tam finansal baskılaması” ile serbest piyasa dinamiklerinin görece etkin çalıştığı eski dönemlerin karışımından oluşan yeni bir düzene işaret ediyor.**

Dolayısıyla, daha yargısal ve duruma göre bir yönetim tarzına işaret ederek piyasa oyuncuları

açısından öngörülebilirliği ve belirsizliği artırıyor, daha önemlisi piyasa fiyatlamasını çok ama çok zorlaştırıyor. Gerçekçi olalım, kurların bir miktar artışına izin verildiği ve/veya politika faizinin bir miktar artışına izin çıktığı için bir dengelenmeden veya piyasa ortamından bahsetmemiz halen mümkün değil.

Bu politika tercihinin başka bir boyutu ise, reel kesim ile finans kesimi arasındaki kaynak paylaşımına reel kesim yanlı müdahale edilmesi olmuştur ki, bunun bir de selektif kredi uygulaması ile KOBİ ve büyük şirketler arasında paylaşımı etkilediği görülmüş, bana göre seçim başarısına da önemli katkısı olmuştur. Dolayısıyla bu yaklaşımdan da fazla geri adım atılması beklenmemeli.

Öte yandan ekonomi yönetimi; belli ki siyasi kay-

gılarla, faizlerde ve makro ihtiyatı çerçevede rahatça hareket edemeyeceğinden döviz kurlarının ekonominin yeniden dengelenmesinde biraz daha büyük rol oynamasının önünü açmıştır. Son dönemde iç talep artışı kaynaklı oluşan makro dengeszliklerin yol açtığı problemleri Merkez Bankası bile itiraf etmek zorunda kalmış ve son karar metninde, enflasyonun ana eğiliminde gözlenen yükselişte yurt içi talepteki güçlü seyir, maliyet yönlü baskılar ve hizmet enflasyonundaki katılığın etkili olduğunu vurgulamıştır.

Evet kurların artışı ile ithala-

Sadeleşmede ilk adım atıldı ama liralasma hedefleri de unutulmadı

Merkez Bankası son PPK metninde belirttiği mevcut mikro ve makro ihtiyatı çerçevesinin etki analizlerine dayanarak ve kademeli bir anlayışla sadeleştirilmesi doğrultusunda YP mevduatlar için uygulanan menkul kıymet tesisi oranı ve diğer düzenlemelerinde bazı değişiklikleri açıkladı. Menkul kıymet tesisi oranı %10'dan %5'e indirilirken, bankaların toplam mevduatlarındaki TL ağırlığı eşik değeri yüzde 60'dan yüzde 57'ye çekildi ve bu hedefi tutturamayan bankaların menkul kıymet tesisi yükü azaltıldı.

Hafif bir gevşeme

Önceki uygulamada bu değer %60'ın altında kalması durumunda %17 oranında (%10+%7) menkul kıymet tesisi edilirken, yeni uygulama ile bu değer %57'nin altında kalması durumunda %12 oranında (%5+%7) menkul kıymet tutulacak. Yüzde 57-70 arası için söz konusu oran %5, %70 üzeri için ise %3 olarak uygulanacak. Eski uygulamada %60-70 arasında %5, %70 üzerinde ise %3 oranı geçerli oluyordu. Dolayısıyla bu kısımda sınırlı değişiklik gerçekleşmiş oldu. Takip eden analizde aktardığım gibi, kurlardaki artış nedeniyle son haftalarda TL mevduat oranının sektör geneli için %57 civarına gerilediği görülmüştü.

Öte yandan, YP mevduatın TL mevduata dönüşüm oranı ve ek dönüşüm oranına göre getirilen yükümlülük maddeleri kaldırılırken, bunun yerine Eylül sonuna kadar %10 dönüşüm hedefi getirildi. Bu

hedefin altında dönüşüm olursa eksik kalan kısmın 2 katı tutarında menkul kıymet bloke olarak tahsis edilecek. Ayrıca, yabancı para mevduat/katılım fonu ve repo işlemlerinden sağlanan fonların yabancı para kredilere göre değişimine ilişkin uygulama (YP mevduat ile YP kredi artışı farkı kadar tahvil tutma yükümlülüğü) ve gerçek kişi ek TL mevduat dönüşüm oranına göre getirilen ilave menkul kıymet tesisi maddeleri yürürlükten kaldırıldı. Eski düzenlemeye göre 26/5/2023 hesaplama tarihinden 27/7/2023 tarihine kadar olan dönemde yüzde 10'un altında ek dönüşüm yapılması halinde eksik kalan tutar kadar menkul kıymet bloke olarak tesis edilecekti.

10 Haziran 2022'de devreye alınan menkul kıymet tesisi uygulaması sonrasında bankaların uzun vadeli ve sabit faizli tahvil portföyü hızla büyümüşü. Söz konusu büyüklüğü BDDK verisi olarak düzenli açıklanan “teminata verilen menkul değerler” kaleminin temsil ettiğini düşünüyoruz. 10 Haziran 2022 öncesi 300 milyar TL civarı olan bu büyüklük 16 Haziran 2023'te 1 trilyon TL'yi aşmış bulunuyor. Menkul kıymet tesisi oranının %10'dan %5'e indirilmesi sonrası bankaların bu portföylerinde düşüşler gözlenecek. BDDK verilerine göre YP mevduatın TL karşılığı 16 Haziran itibarı ile 4.8 trilyon TL olduğundan 5 puanlık düşüş yaklaşık 240 milyar TL tahvil azalışı anlamına gelecek. Bankaların açığa çıkan tahvilleri satmasından kaynaklanacak faiz

yükselişinin boyutunu ise TCMB'nin APİ işlemleri için oluşturduğu portföye yönelik alım ihalelerinin boyut olarak seyri ve hangi vadelere yoğunlaşacağı belirleyecek. TCMB'nin Açık Piyasa İşlemleri (APİ) için kullandığı menkul kıymet portföyü son durumda 252 milyar TL ile bilançosunun %6.6 oranında kısmını oluşturmaktadır. Bu yıl için belirlenen üst limitin bilançosunun %7'si kadar olduğu dikkate alındığında ilave alım için yaklaşık 15 milyar TL ile sınırlı alan olduğu hesaplanmaktadır. Ancak yıllık Para ve Kur Politikası metninde de belirtildiği gibi, gerekli görülmesi durumunda 2020 yılında olduğu gibi bu oran yukarı yönde de güncellenebilir. Söz konusu oranın yukarı yönlü güncellenmesi ve alımların uzun vadeli sabit faizli tahvillere yoğunlaşması durumunda olası faiz yükselişi sınırlanabilir.

Temeli kalıcı...

Sonuç olarak, son PPK metninde önceki dönemin aksine “Liralasma Stratejisi” bahsinin geçmemesi ve makro ihtiyatı uygulamaları ilgili kademeli sadeleştirmeye gidileceğinin açıklanması, bu tür uygulamaların zaman içinde kaldırılacağı beklentisini artırmıştı. Ancak, yapılan ilk değişikliklerin bankalar açısından ilave menkul kıymet tesisi yükümlülüğü açısından bir miktar rahatlama getirmiş olduğu gözlenirse de, sistemin temel ayaklarının (YP mevduat karşılığı menkul kıymet tesisi) ve TL mevduat hedefinin (%70) korunmuş ve tamamen kalkmasının uzun bir süre alabileceği anlaşılıyor.

tin pahalı hale gelecek olması iç talebi bir miktar baskılamaya yardımcı olabilir, ancak bir noktadan sonra kurların hem enflasyonist etkisi hem de portföy tercihlerini TL'den iyice uzaklaştıracak olması bu sürecin yönetimini zorlaştıracak, acaba bu kurları eskisi gibi rezervleri kullanarak yönetsek mi düşüncesini akla getirecektir. Ayrıca, tekrar altını çizmem gerekiyor, serbest piyasa dinamiklerinin geçerli olmadığı ortamda kurları belirleyen ana unsurun faiz olmasını bekleyemeyiz. Bu nedenle, bu beklentinin karşılanamayacağını düşünsem de, kamuoyuna önümüzdeki dönem kur politikasının nasıl bir rejime benzeceğinin mümkün olan en kısa sürede vadede şeffaf ve açık bir şekilde anlatılması gerektiği fikrindeyim. •

FREDERIQUE CONSTANT
GENEVE

Live your passion

CLASSICS
Automatic

BECAUSE CLASSICS DOES NOT MEAN BASIC

Quadrant

quadrant.com.tr

FINANCIAL TIMES

Bu sayfa The Financial Times haber, analiz ve yorumlarıyla hazırlanmıştır

© The Financial Times Limited [2014]. Her hakkı saklıdır. Yeniden yayımlanamaz, kopyalanamaz ya da değiştirilemez. Bu tercüme içerik Oksijen'in sorumluluğundadır. Financial Times Limited tercümenin doğruluğu veya kalitesi konusunda yükümlülük kabul etmez

TOM ROBBINS
SIMON USBORNE
OLIVER BARNES

Sloven cerrah Tomaž Rotar ekstrem ortamlarda yaşam ve ölüm hakkında bilgisiz biri değil. Şubat 2021'de dünyanın en yüksek ikinci dağı K2'de 7 bin 300 metre yükseklikteki küçük bir çadırda oturuyordu. Yirmiyi aşkın dağcı gece vakti karlı kayalıklarda toplanmıştı. Kampa geldiklerinde rüzgar daha da kötüleşmiş, sıcaklık -30 derecenin altına inmişti.

Havanın görece iyi olduğu kısa süreyi kullanıp zirveye ulaşmak için hemen tekrar yola çıkmaları gerekiyordu.

Çoğu makul olanı yapıp gün doğana kadar bekledi. K2 zirvesine kış mevsiminde ilk kez daha birkaç hafta önce ulaşılmıştı. Ama o gün kampta bulunan dağcılar tur şirketine verdikleri 25 bin doların yanmasına razı geldiler.

Rotar ise yola devam kararı alan yedi kişiden biriydi. Ama birkaç saat sonra karşısına bir buzul yarığı çıkınca geri döndü. Üç dağcı yanığı geçip yola devam etti. Ama geri

Dünyanın parasını verip hayatlarını riske atıyorlar

Peki ama neden? Beş kişinin turistik amaçlı Titan denizaltısında yaşamını yitirmesinin ardından FT bu sorunun yanıtını aradı: Facialar ekstrem deneyimlere ilgiyi artırıyor. Varlıklı maceracılar deneyim listelerinde birbiriyle yarışıyor

dönmediler. Hummalı bir arama başladı. Askeri helikopterler, hatta bir savaş jeti K2'yi tararken dünya medyası olan biteni

izliyordu. Üç dağcı da o gece ölmüştü. Cesetleri aylar sonra bulundu. Rotar geçen hafta Titanic'e dalan Titan adlı denizal-

tıyı kurtarma çabalarıyla ilgili haberleri görünce o günleri hatırladı. Zengin maceraperestlerin hayatı bir karar öncesinde bir-

birlerine sordukları o soru aklına geldi: Tamam mı devam mı?

"Benzer insanlar benzer bir cazibeye kapılıyor. Damarlarınızda dolaşan bir tür zehir yüzünden oraya gitmek istiyorsunuz. Çünkü tehlike bitince yaşayacağınız başarı duygusunu hissetmek istiyorsunuz. Sonra zorluklar aklınıza bile gelmiyor, gidip aynısını bir daha yapıyorsunuz."

Rotar'ın anlattığı o duygunun farklı türlerine yönelik talebi karşılamak için bir turizm branşı oluştu. Dağlar, kutuplar, aktif volkanlar ve hatta uzay gibi yerlerde büyük ve bazen tehlikeli hayallerin peşinden koşmak adına servet ödemeye razı insanların sayısı giderek artıyor.

"Dünyanın ucundaki tatil yeri"

İngiliz kaşif Robert Falcon Scott'ın 1912'deki ölümünden sonra 1956'ya kadar insan yüzü görmeyen Güney Kutbu bile bugün turizm broşürlerinde. ABD Amundsen-Scott Güney Kutbu istasyonunun yaklaşık 800 metre ilerisinde daha gösterişli bir tesis var: Gelenleri "dünyanın en güneydeki tatil yeri" tabelasıyla karşılayan turist kampı. Kampı işleten Antarctic Logistics & Expeditions (ALE) birçok seyahat seçeneği sunuyor. 65 bin dolarlık "Bir gecelik Güney Kutbu" seyahati de dahil. Kutba uçup dönen ziyaretçilere geri dönüşte sertifika veriliyor.

Antarktika'ya giden-

K2'ye çıkacak dağcılar ana kampta.

KİŞİNİN K2 ZİRVESİ DENEYİMİ 25 BİN DOLAR

lerin çoğu cruise gemilerini ya da nispeten küçük tekneleri tercih ediyor. Deniz yolu kullananların sayısı 2014/15 güney yarımküre yazında 26 binken 2019/20 yazında 55 bine yükseldi. Turistler en çok denizaltıyla dalış, şnorkelli dalış, kürek sörfü ve snowboard yapıyor.

Tur operatörleri tatil ile keşif gezisi arasındaki ayrımı giderek siliyor. ALE'nin sitesine 85 bin dolar ödeyerek deneyimli bir rehber eşliğinde 60 günlük macera yaşamak mümkün.

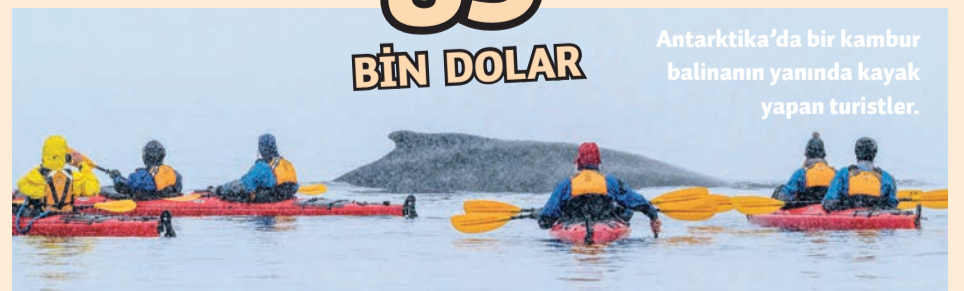
Antarktika'daki lüks tur şirketlerinden White Desert'in kurucusu Patrick Woodhead "Müşteriler ne kadar isterse işi o kadar ileri götürüyoruz" diyor.

2005'te üç çadır ve iki müşteriyle yola çıkan White Desert şimdi 12'şer kişilik üç kamp işletiyor. Kokteyl, şef yemeği, yoga, sauna ve kütüphane mevcut. Ulaşım yollarından biri Gulfstream üzerinden özel jetle gelmek. Bu hizmetin mimarlarından Hamish Harding geçen hafta Titan denizaltıda ölen beş kişiden biriydi. Müşteriler 100 bin dolar civarı ödüyor. Woodhead "Antarktika'da telefon çekmiyor. Bildiğimiz dünyaya hiç benzemeyen ortam konuklarda büyük değişimler yaratıyor" diyor.

Antarktika turizmi düzenli olarak büyüye de risk sıfır değil. ABD Sahil Gü-

60 GÜNDE ANTARKTİKAYI KEŞİF 85 BİN DOLAR

© GETTY IMAGES

venlik ekipleri şu anda 2022 sonunda yolcu gemisiyle gelip hayatını kaybeden dört turisti anıyor.

Ancak ekstrem turizmin tuhaf bir tarafı var: Risk müşterileri caydırmak yerine kendine çekiyor. 2019'da Yeni Zelanda'daki Whaakari adasında bulunan volkan lav püskürttü 22 kişinin ölümüne yol açtıktan iki gün sonra en yakın kasaba olan Whakatane'deki bir rehber turistlerden bölgeyi görmek için yeni talepler geldiğini anlatmıştı.

"Süpermen gibi" ölüm

Mart 2021'de İzlanda'nın Reykjanes yarımadasındaki Fagradalsfjall volkanı lav püskürttü 10 ay içinde 350 bin kişi bölgeye akın etmişti.

2015/16'da Clipper Dünya Turu yat yarışında iki kişi ölüme baş vuruldu. 2006'da Amerikalı ekstrem kayakçı Doug Coombs'un Fransa La Grave'daki kazada hayatını kaybetmesi medyada "Süpermen'in ölümü gibi" şeklinde yer bulmuştu. Ardından Amerikalı turistlerin bölgeye yönelik talebinde artış oldu.

Facialar Himalayalar'da da iş yapıyor. K2'deki ölümler 2021 kış sezonu Everest'ten çok daha tehlikeli olan bu dağa yönelik talepleri artırdı. O sezon iki dağcı düşerek, üçüncü zirve yakınlarında hayatını kaybetmişti. Geçen yaz yaklaşık 200 kişi K2'nin zirvesine çıkarak eski rekoru üçe kattı.

Avusturyalı tur rehberi Lukas Furtenbach'ın esas faaliyet alanı Everest'e yapılan lüks keşif gezileri. Kişiyi özel profesyonel video ve fotoğraf hizmetiyle birlikte tur paketi 217 bin dolar buluyor. "Kimse ölmeseydi ve yüzde 100 güvenli olsa adına macera demezdik, talep de düşerdi" diyor.

Bu yılki Everest sezonunda da rekor sayıda tırmanışçı vardı. Ancak 17 kişi hayatını kaybetti, yani ölü sayısında da rekor kırıldı.

Rekabetçi gezinler

Tüm ekstrem yolculuklar fiziksel efor gerektirmiyor. White Desert'in kurucusu Woodhead bu hafta Ekvator Ginesi'nde. İlk kez düzenlenen "Most Traveled People" (MTP) konferansında konuşmacı. Etkinlikte dünyada mümkün olduğunca çok yere gidip gezilerini internet üzerinde kaydederek lig tablosunda üst basamakları zorlayan "rekabetçi gezinler" bir araya geliyor. BM tarafından tanımlanan 193 ülkeli listeyi fazla kolay bulan seyahat tutkunları dünyayı daha küçük parçalara bölmüş. MTP'nin listesinde 1500 kadar ülke, bölge, sömürge, ada vs. bulunuyor. Şu anki lider bin 362 rotayı tamamlayan 51

İstanbul Portföy

TÜRKİYE'NİN
EN BÜYÜK
YERLİ VE BAĞIMSIZ
PORTFÖY YÖNETİM ŞİRKETİYİZ

2007'den Bugüne...

45.8
MİLYAR TL*

Yatırımlarınıza
Maksimum Kazanç

2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020 2021 2022

*Yönetilen Portföy Büyüklüğü 31.12.2022 itibarıyla

Bu ilan Oksijen Gazetesi Reklam Servisi tarafından alınmıştır.

U Boat Navigator'da iki adet batiskaf var. Konuklar bunlarla derine dalıyor.

LÜKS GÜNEY KUTBU DENEYİMİ 100 BİN DOLAR

yaşındaki Harry Mitsidis. MTP'nin alternatifleri de var. Uluslararası Ekstrem Gezginler Kongresi broşürlerde görül-meyen yerlere gitmek isteyen turistleri bir araya getiriyor. Bağdat, Mogadişu ve Kuzey Atlantik'teki granit adacık Rockall gibi yerler listede.

Afganistan, Suriye, Yemen gibi rotalara turlar sunan Untamed Borders'ın sahibi James Wilcox "Bence böyle yerlere gidilebileceğine dair farkındalık artırıyor" diyor.

Kaşif grand slam'i: 7 zirve artı 2 kutup

Ekstrem gezilerin büyük bölümünde belirlenmiş hedefleri tamamlama arzusu rol oynuyor. Her kitadaki en yüksek dağa karşılık gelen "yedi zirve" hedefine ulaşmak yaygınlaşınca maceraperestler "kaşif grand slam'i" (yedi zirve artı Kuzey ve Güney Kutbu) ya da "kaşif ekstrem üçlüsü" (dünyanın en yüksek ve en derin yerleri olan Everest ve Mariana Çukuru artı uzay) gibi yeni rotalar belirledi.

Yeni jenerasyon dünyadaki 8 bin metreden yüksek 14 zirvenin tamamına ulaşmayı hedefliyor ve bunun için çoğu zaman büyük oranda helikopter desteği alıyor. Kimileri ise bu yaklaşımı önlerine konan "yem" hedefi öne çıkarıp daha az gidilen yerleri yok saymakla eleştiriyor.

Birçok keşif gezisine imza atmış profesyonel dağcı Leo Houlding'e göre macerayı parayla satın almak eski bir adet: "Baştan beri zenginler gezilere ya hamilik yaptı ya da para verip katıldı. Avrupa dağcılığının altın çağında zengin İngilizler yerel rehber tutarak zirvelere tırmanıyor. Belki içlerinde iyi dağcılar da vardı ama çoğunun amacı zirvede yemek yemekti" diyor. Öte yandan trendin son on yılda patlama yaşadığı ekliyor.

VIRGIN GALACTIC İLE UZAY: 450 BİN DOLAR

Yeni cazibe merkezlerinden biriyse uzay. Virgin Galactic ilk ticari uzay uçuşu 29 Haziran'a planladı (Oksijen'in notu: Gazetemiz baskıya girdiğinde uçuş henüz yapılmamıştı). Dünya yüzeyinden 88 kilometre yukarıya çıkılacak iki saatlik deneyimi 450 bin dolarlık biletlerini 800 kişi aldı. Jeff Bezos'a ait Blue Origin roketi ise sadece 11 dakikada 100 kilometre yükseğe çıkıyor. 2021'deki ilk mürettebatlı uçuştan bu yana Uzay Yolu'nda oynayan William Shatner, denizaltı kaşifi Victor Vescovo ve Titan kazasında ölen Hamish Harding gibi ünlü yolcuları da oldu.

Daha konforlu bir seçenek ise bir balonun altında sizi 30 kilometre yukarıya çıkararak, yani uzaya değil stratosfere götüren sekiz kişilik Space Perspective kapsülü. Konuklara "Roket ve G-kuvveti yok" diyor. Bunun yerine "güzel bir yemek ve kokteylle tamamlanan altı saatlik uçuş" sunuluyor. Gelecek yıl sonunda başlaması planlanan

uçuşların biletleri satışta: Kişi başı 125 bin dolar.

Birçok operatör turistik ve ticari uzay yolculuğunu dönüşümlü olarak yapıyor. Ekstrem geziler bilim ve koruma faaliyetleriyle iç içe geçiyor. Örneğin White Desert'in kurucusu Woodhead her yıl zengin turistlerle aynı sayıda, yani 250 bilim insanını bir Rus kargo uçağıyla Antarktika'ya götürüyor. Original Travel kişi başı 52 bin sterline Botswana turları düzenliyor. Katılımcıların hayvanat bahçelerinden kurtarılan gergedanların yeni yerlerine bırakılmasına yardım etmesi de dahil.

Pelorus şirketinden Jimmy Carroll kısa süre önce varlıklı bir aileye üzerinde bir helikopter bulunan bir yatla Antarktika turu düzenledi. Müşterinin talebi üzerine aynı tur bir bilim insanı ekibine de sunuldu, araştırmacılar bunun karşılığında müşterinin 12 yaşındaki kızına eğitim verdi.

Cameron etkili oldu

Pelorus tur şirketi denizaltı yolculukları da sunuyor. Bu seçeneğe çoğu zaman keşif için kullanılan süper yatlarla paketleniyor. Son dönemde bazı müşterilerin tercih ettiği 24 metrelik altı yataklı U Boat Navigator adlı yatta iki denizaltı var. İkisi de BBC Mavi Gezegen belgesel dizisinde kullanılan sualtı araçlarını üreten Triton tarafından 40 milyon dolar maliyetle imal edilmiş. Florida merkezli şirkete geçen yıl katılan iki yatırımcı, Amerikalı yatırım fonu yöneticisi milyarder Ray Dalio ve Titanic filminin yönetmeni James Cameron sayesinde işler büyümüş.

Pelorus'tan Jimmy Carroll "Dünyanın yüzde 70'i suyla kaplıyken bunun çok azını görmüş olmak insanları cezbediyor. Sanırım David Attenborough gibi isimlerin programları da insanların hayal gücünü tetikliyor" diyor.

Uzayda konaklama 55 milyon dolar

Ekstrem turistlerin en ekstremi ise geçen ay dünyaya döndü. 67 yaşındaki John Shoffner Uluslararası Uzay İstasyonu'na sekiz günlük bir seyahat gerçekleştirmişti. Optik kablo şirketi Dura-Line'in eski CEO'su Shoffner, Axiom'un ikinci uzay gezisinde yer alan üç astronottan biriydi. Şirket bilet fiyatını açıklamasa da bir ara rakamın 55 milyon dolar olduğu haberleri vardı. Birçok maceraperest gibi Shoffner de farklı disiplinler deniyor: Almanya Nürburgring'deki 24 saatlik otomobil yarışına katılıyor, hava dalışı ve paraşütle atlayış yapıyor; ABD'deki ekipmansız bisiklet yarışlarında yer alıyor.

İyi de neden? Shoffner "Çünkü eğlenceli" diyor. "Nereye kadar gidebileceğinizi gösteriyor. Sınırlarınızı gösteriyor desem yanlış olur çünkü aslında sınırlarınızı görmek istemezsiniz." •

Teknofobiklere kulak asmayın

Yapay zeka karşıtı felaket tellallarının geçmişteki ataları, radyo dinleyenlerin sobalarla konuşacağını düşünüyordu. Hesap makinesi kötü, bisiklet zararlıydı onlara göre. Bunun adı teknofobi

JOHN THORNHILL

Radyo ilk çıktığında dönemin gazeteleri cihazın sobayla konuşmak gibi gizemli doğaüstü olaylara yol açtığını yazıyordu. İngiliz doktorlar bir ara aşırı bisiklet kullanımının sinir sistemini fazla zorlamasından korkmuştu.

Öğretmenler sürgülü cetvel denen analog hesap aracı yerine hesap makinesinin gelişini üzüntüyle karşılamış, matematiği anlayamayacağımızı söylemişti. Pıl bitince de çaresiz kalacaktık.

Teknofobi adı verilen korkuya ilişkin bu örnekleri "eski şeyler ilk çıktığında duyduğumuz korkuları" derleyen Pessimists Archive (Kötümserlerin Arşivi) adlı siteden aldım. Bugün yapay zekanın yükselişinden kaygılanan herkes bu kayıtlara bir baksın. Güncel korkularımızın geçmişteki kaygılarla bu kadar benzeştiğini görmek şaşırtıcı. Ama rahatlatıcı

bir tarafı da var. Bu ahlaki evham defalarca boş çıkmış. Tabii bu, bugünkü yapay zekaya kötümser bakanların da yanılacağı anlamına gelmiyor.

Yapay zekanın eski teknolojik değişimlerden farklı olduğu yönündeki meşru kaygıyı ortaya koyan argümanlardan biri, felsefeci Daniel Dennett'tan geldi. Dennett, The Atlantic'teki yazısında tarihte ilk kez dijital dünyada gerçek insanmış gibi sayılabilecek "sahte insanlar" yaratılabileceğini söylüyor. Kimileri tarafından "deepfake" adı verilen bu sahte yaratımlar güçlü kişiler, şirketler ve

devletler tarafından kontrol edildiğinde insan elinden çıkma en tehlikeli şey haline gelebilir.

Çözüm de teknolojiye

Dennett'in bu tehdide aşırı tepki vermediğini bilemem. Ama teknolojinin aynı zamanda çözüm de sunabileceğini kabul ediyordum. Tıpkı sahte para sorununu büyük ölçüde çözdüğümüz gibi sahte insan adındaki korku verici tehdidi de tamamen bitirememek bile öteleyebiliriz. Bugün çoğu banknotta EURion takımıydı gibi ileri teknolojiyle oluş-

Emeklilikte yatırım yapmak EYT'liden, hisse fonları Ak Portföy'den.

Siz de EYT'liyseniz Ak Portföy'ün hisse senedi fonlarıyla ülkemizin ihracatçı şirketlerinden, yerli teknolojilerine, yüksek kâr payı ödeyen şirketlerinden, bankacılık sektörüne kadar birçok farklı temaya yatırım yapın, birikimlerinize yön verin.

FUA

Ak Portföy
İhracatçı Şirketler
Hisse Senedi (TL) Fonu

AK3

Ak Portföy
Hisse Senedi (TL)
Fonu

ADP

Ak Portföy
BIST Banka Endeksi
Hisse Senedi (TL) Fonu

ICZ

Ak Portföy
Teknoloji Şirketleri
Hisse Senedi (TL) Fonu

ALC

Ak Portföy
BIST Temettü 25 Endeksi
Hisse Senedi (TL) Fonu

Detaylı bilgi için
QR kodu okutun.

akportfoy.com.tr

AKPortföy

Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Yatırım danışmanlığı hizmeti, yetkili kuruluşlar tarafından kişilerin risk ve getiri tercihleri dikkate alınarak kişiye özel sunulmaktadır. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler ise genel niteliktedir. Bu tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle, sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Bu sebeple yatırım yapmadan önce ilgili fon izahnamesinin incelenmesi gereklidir.

Bu ilan Oksijen Gazetesi Reklam Servisi tarafından alınmıştır.

'Tok satıcı' dönemi 2024'te sona eriyor

Toyota Türkiye Pazarlama ve Satış CEO'su Ali Haydar Bozkurt, 2024'te ekonomide soğuma beklediklerini, otomotivde eski normale döneceğini belirterek, "Satış ekibinin refleksi zayıfladı. Ellerini öpene araç sattılar. Yeniden eğitim veriyoruz" dedi

AUTO AJANS
Mete Tansu
metetansu@gazeteoksijen.com

Yılbaşından bu yana rekor üzerine rekor kıran Türkiye otomotiv pazarının yılın ikinci yarısında nasıl bir performans sergileyeceği merak konusu. Yeni ekonomi politikası, 27 ay sonra artan faizler, dalgalanan döviz kurlarının sektöre etkileri tartışılıyor. Tedarik sorunları azalırca pazar 1 milyar adedi geçecek mi, kredi muslukları açılacak mı? Bu soruların cevaplarını Toyota Türkiye Pazarlama ve Satış CEO'su Ali Haydar Bozkurt ile yenilenen Toyota C-HR'ın Hamburg'daki dünya lansmanında masaya yatırdık.

Bozkurt, pazardaki hareketin eylül ayına kadar süreceğini, otomobile gelen son zamlara rağmen showroom trafiğinin de bir azalma olmadığını belirtti. Bozkurt'a göre, ilk 6 aydaki yüksek tempo, ikinci yarıda biraz daha yavaşlayarak devam edecek. Son 3.5 yıldır biriken talep pazarı yıl sonuna kadar taşıyacak. Bozkurt, "Son çeyrek fabrika ayarlarına dönüş başlar ama yavaş yavaş olur. 2024 başından itibaren araç bulunurluğu artar" dedi.

Reçete acı olacak

Ali Haydar Bozkurt, 2024 beklentilerini ise şöyle aktardı: "2024'ün hiç kolay olmayacağını düşünüyoruz. 2023'ün ilk 6 ayı gibi olumlu bir ilk 6 ay geçiremeyeceğiz. 'Faiz oranları ne olacak; kredi alımları kolaylaşacak mı?' gibi etkenlere bakacağız. Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'in altını çizdiği 'rasyonel modele geçiş' ifadesinden çıkardığımız sonuç, istikrarlı bir ekonomi politikasına geçileceği yönünde. Merkez Bankası'nın faiz artırımını yönündeki son kararı da bunu gösteriyor. Rasyonel bir ekonomi modeline geçiş sabır isteyen bir süreçtir. Doğru adımlar atıldığında, ilk 1-2 yıl ekonomide bir yavaşlama söz konusu olsa da, orta ve uzun vadede sağlıklı bir toparlanma süreci yaşanacağını ümit ediyoruz. Bu süreçte belki

Mehmet Kılıç

Ali Haydar Bozkurt

Toshio Kanei

Sakarya, Toyota'nın en kaliteli fabrikası

Toyota Avrupa Yeni Model Teknoloji Geliştirme Başkanı Mehmet Kılıç, Sakarya fabrikalarının kalite ödülünü aldığını belirterek, "Premium kalite ödülünde şu an zaten Avrupa'da birinci durumda. İkinci jenerasyon C-HR'ın Türkiye'de devam etmesinin ana nedenlerinden biri bu. Türkiye'deki fabrikamız yeni projelerle birlikte sürekli üstüne koyuyorlar. Önümüzdeki dönemde de bundan aslında taviz vermeyeceklerini gördük" dedi. Kılıç, yeni C-HR'ın son çeyrekte bantlardan ineceğini, yılda 150 bin adet

üreteceklerini ve yüzde 90'ını ihrac edeceklerini kaydetti.

İlk batarya üssü

Toyota Avrupa Ar-Ge Başkanı Toshio Kanei de yeni C-HR'ın Türkiye'de plug-in hibrit versiyonunu üretmelerinin çok önemli olduğunu altını çizerek, "Plug-in hibrit batarya takımını Sakarya tesisimizde monte edeceğiz. Avrupa'da ilk batarya montajı Toyota Türkiye'de yer alıyor. Diğer üretim tesislerine böyle bir yatırım yapılmadı. Bu açıdan Türkiye'deki fabrika önde gidiyor" diye konuştu.

pazar biraz düşebilir. Sadece otomotiv değil, genel anlamda ekonomide bir soğuma söz konusu olabilir. Ama rasyonel bir modelin gerektirdiği tüm adımlar atılır ve bu disiplinde ısrarcı olursak, 1-2 yıl içerisinde bu zorlukları aşabiliriz. Acı reçetenin biraz daha fazlası gibi görünüyor. Maalesef ayağa kaldıracığımız şey ağır. Doğru mali disiplin ve sabır istediği gözüküyor. Rasyonel ekonomi yolu izlenirse, 2025 biraz daha toparlanma yılı olur."

Pazarlık yeniden başlar

Eski normale dönüş için hazırlıklara başladıklarını kaydeden Toyota Türkiye Pazarlama ve Satış CEO'su bayilerdeki satış ekibine tekrar eğitim verdiklerini belirtti. Bozkurt, şöyle devam etti: "Son 3 yılda satma refleksi zayıfladığı gibi, satış ekibinin belki yüzde 40'ı değişti. Yeniler böyle bir dünyaya geldi. Elini öpene araç satıyorsun. Gelecek seneye hazırlamak onları da eğitme-

Yeni C-HR'a ilk yerli plug-in hibrit motor

Toyota'nın Sakarya fabrikasında üretilen yeni jenerasyon C-HR, son çeyrekte Türkiye'de satışa sunulacak. Avrupa için tasarlanan C-HR, daha çarpıcı tasarımı, kişiselleştirilebilir dijital kokpiti, gelişmiş güvenlik özellikleri ve sürüş destek sistemleri, 5. nesil hibrit sistemi ile öne çıkıyor. Ali Haydar Bozkurt, yeni C-HR'ın ilk etapta tam hibrit motorla yollara çıkacağını, 2024'te binek oto pazarında Türkiye'de üretilen ilk plug-in hibrit versiyonunu da sunmak için çalıştıklarını söyledi.

Cam tavanı var

C-HR, Türkiye'de 5. nesil hibrit teknolojisine sahip Hybrid 140 versiyonu ile satışa çıkacak. Bu motorun yanı sıra Avrupa pazarında 5. jenerasyon hibrit teknolojisine sahip Hybrid 200 ve Plug-in Hybrid 220 (şarj edilebilir hibrit) motor seçenekleri olacak. C-HR prologue konseptinin tasarım temasına bağlı kalınarak üretime aktarılan ikinci nesil Toyota C-HR, dinamik çizgilere sahip. C-HR ile Toyota'da ilk defa gövdeye gizli kapı kolları ve yeni çift renk gövde detayları düşünüldü. İç mekanda yeni 12.3 inç tamamen dijital gösterge ekranı, Apple CarPlay-Android Auto ile akıllı telefon bağlantıları, panoramik cam tavan, 64 farklı renk seçeneğine sahip ambiyans aydınlatması, geri dönüştürülmüş PET şişelerden üretilmiş koltuk döşemesi kumaşı dikkati çekiyor.

ye başladık. Ama ne olacak o gün geldiğinde eski normale döndüğümüzde tabii ki kampanyalar, pazarlıklar, takas desteği yeniden başlayacak. Ancak genel beklenti o gün geldiğinde araç fiyatları yüzde 10-15 düşeceği yönünde. Öyle bir şey yok. Zaten otomotiv düşük kâr marjı olan bir sektör. Bu kâr marjı içerisinde ne kadar takla atabiliyorsak, kampanyalarla satış için koşturmaya başlayacak sektör."

4 aracı aynı anda şarj edebiliyor

ABB, dünyanın en hızlı şarj deneyimini sunan Terra 360'ı Türkiye'ye getirdi. Time Dergisi'nin 2022'nin En İyi İcatları arasında gösterdiği Terra 360, akaryakıt istasyonlarında, marketlerde ve perakende satış noktalarının yanı sıra elektrikli ticari araç filosuna sahip kurumların tesislerine kurulabilecek. Maksimum 360 kW çıkışa sahip Terra 360, elektrikli otomobili 10-15 dakikada şarj edebilecek. Terra 360'ın 2024'te devreye girecek 4 aracı aynı anda şarj etme özelliği,

büyük esneklik sağlayacak. Bu sayede, aynı filoda birden fazla elektrikli araç sahibi olan kullanıcılar veya şirketler, tüm araçlarını tek bir şarj cihazında aynı anda şarj ederek zamandan ve kaynaktan tasarruf edebilecek. Terra 360'ın üzerinde yer alan büyük ekran, reklam ile görsellerin şarj istasyonunda gösterilmesini sağlayarak markalar için pazarlama fırsatı da sunuyor. Bu ekran aracılığıyla, işletmeler araç sahiplerine ürünlerini tanıtabiliyor, kampanyalarını duyurabiliyor.

Opel elektrikli Astra için sipariş topluyor

Türkiye'deki elektrikli model atağına Mokka-e ve Corsa-e ile başlayan Opel, yeni Astra-e ile seçenek sayısını üçe çıkarttı. Opel Türkiye, bu ay itibarıyla online rezervasyon sistemi üzerinden 75 bin TL'lik kaparıyla elektrikli Astra için ön sipariş almaya başladı. Otomobil, eylül ayında Türkiye yollarına çıkacak. Astra-e'nin elektrik motoru 115 kW/156 beygir güç ve 270 Nm tork sağlıyor. Eko, Normal ve Spor olmak üzere üç farklı sürüş seçeneği sunulan elektrikli Astra'nın maksimum

hızı 170 km/s. 0-100 km/s hızlanması ise 9.2 saniye. Yeni Astra Elektrik, WLTP'ye göre 418 km'ye varan menzili sunuyor. Astra'da 6 hücreli, 17 modülde 102 batarya hücrelerinden oluşan 54 kWh'lık lityum-iyon batarya yer alıyor. Araç 100 km'de 14.8 kWh enerji tüketiyor. Rejeneratif fren sistemi sürüş sırasında enerjinin geri kazanılabilmesini sağlıyor. Astra Elektrik, 100 kW doğru akım ile hızlı şarj edildiğinde yüzde 80 batarya kapasitesine yaklaşık 26 dakikada ulaşabiliyor.

Honda'nın yarışçı ruhu Type R ile döndü

Honda'nın 25 yıllık köklü hot hatch geçmişine dayanan yeni Civic Type R modeli Türkiye yollarına çıktı. Civic Type R, 2.0 litre VTEC dört silindirdirli turbo beslemeli motoru ile daha fazla güç, tork ve performans sunuyor. 329 beygir güç ve 420 Nm tork üreten Civic Type R, 0-100 km/s hızlanmasını sadece 5.4 saniyede tamamıyor. 275 km/s maksimum hıza ulaşıyor. Keskin sportif hatlara sahip otomobil daha alçak ve daha geniş dış görünümü, özel tasarım Michelin Pilot Sport 4S lastikleri, 19 inçlik mat siyah hafif alaşım jantları ve onları çevreleyen şişkin

çamurluk kemerleri ile öne çıkıyor. Yeni nesil Type R ile sürüş deneyimini tamamen kişiselleştiren 'Bireysel' mod düşünülmüş. Bu mod; kullanıcının ihtiyacına, tercihinine ve sürüş ortamına en uygun ayarları yapılandırma olanağı tanıyor. Beyaz ve kırmızı renk seçeneği bulunan otomobil, 3 milyon 350 bin TL'lik satış fiyatına sahip. Performans tutkunlarının yoğun ilgi gösterdiği Civic Type R'dan Honda Türkiye bu yıl 50 adet getirebilecek. Honda'daki yenilikler Civic Type R ile sınırlı değil. Honda Türkiye yeni hibrit SUV modelleri ZR-V ve CR-V'yi yılın son çeyreğinde tüketicilerle buluşturacak.

Zamlar sürerse otoyola ulaşmak iyice zorlaşır

Fiyat artışlarının bu şekilde devam etmesi halinde eylül ayından sonra araca ulaşımın biraz zorlaşabileceğini söyleyen Ali Haydar Bozkurt, "Dövizin geri gelmesini çok da beklemiyoruz. Dövizin stabil halde tutmak daha önemli. Şu anda fiyatlar artma eğiliminde. Bir diğer maliyet

artıran unsur vergi matrahları. Şu anda bütün modeller yüzde 80'lik vergi diliminde. Bu da çarpan etkisiyle araç fiyatlarını yukarıya taşıyor" diye konuştu. 2023'te otomotiv pazarının yaklaşık 960 bin adetle kapanacağını öngördüklerini ekledi.

Ilımlı küresel küçülme kapıda

Nouriel Roubini

New York Üniversitesi Stern School of Business Fahri Profesörü ve Kriz Ekonomisi kitabının yazarı.

Dünya ekonomisinde kasırga ihtimali birkaç ay öncesine kıyasla azalmış görünse de ciddi ekonomik ve mali hasar bırakacak tropik fırtınanın gelmesi sürpriz olmaz

hale gelmesi ve kalıcı ücret-fiyat sarmalı riskini üstlenmiş olacak.

Euro bölgesi teknik olarak zaten resesyonda. GSYİH 2022'nin son çeyreğinde ve 2023'ün ilk çeyreğinde düştü. Enflasyon son zamanlardaki gerilemeye rağmen hedeflenenin çok üzerinde.

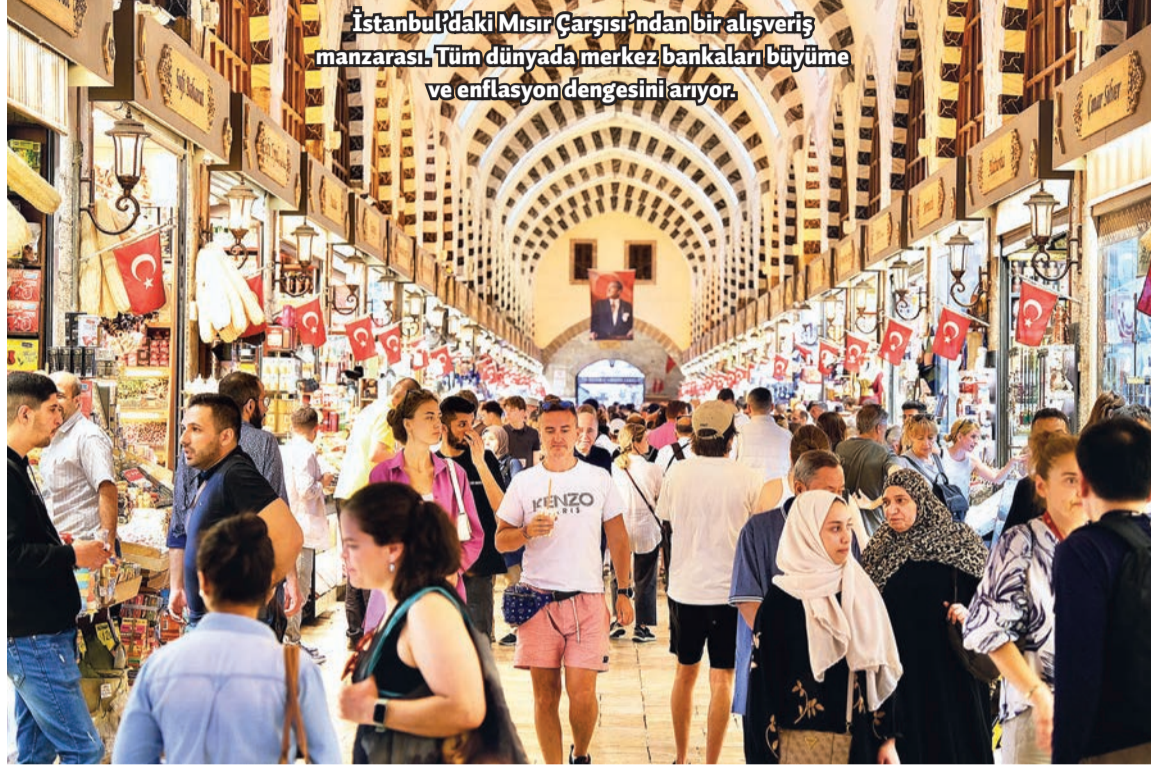
İngiltere henüz resesyona girmedi ama büyümede net yavaşlama var ve enflasyon yüksek seyretmekte inatçı. OECD ortalamasının üzerinde. ABD ise gıda ve enerji fiyatları hariç çekirdek enflasyonun yüksek kalmasına karşın birinci çeyrekte sert bir yavaşlamaya girdi. Enflasyon da gerilemeye rağmen hala yüzde 5'in üzerinde.

Bu arada Çin'in Covid sonrası toparlanma süreci durmuş görünüyor. Bu da hükümetin 2023 için belirlediği görece mütevazı yüzde 5'lik büyüme hedefinin sorgulanmasına yol açtı.

Öte yandan Hindistan hariç yükselişte olan diğer piyasalarda ve sınır ekonomilerde büyüme potansiyellerine kıyasla görece sönük kaldı. Birçoğu yüksek enflasyondan muzdarip.

Büyüklükler faiz indirmede

Dört senaryodan en muhtemel olan hangisi? Birçok gelişmiş ülkede enflasyon düşse de bu düşüş merkez bankalarının beklediği hızda olmadı. Bunun bir sebebi de emek piyasasındaki darlığın ve ücretlerdeki süratli artışın emek-yoğun hizmet sektörlerindeki enflasyon baskısını artırmıştı. Genişlemeci mali politikalar da talebi beslemeyi sürdürerek enflasyonun kalıcılığına katkı yapıyor.

İstanbul'daki Mısır Çarşısı'ndan bir alışveriş manzarası. Tüm dünyada merkez bankaları büyüme ve enflasyon dengesini arıyor.

lasyonun kalıcılığına katkı yapıyor.

Gidişat merkez bankalarının fiyat istikrarı yükümlülüğünü yerine getirmesini daha da zorlaştırdı. Merkez bankalarının faiz artırmayı bırakacağı, hatta 2023'ün ikinci yarısında faiz indirmeye başlayacağı yönündeki piyasa beklentisi boşa çıktı. FED, Avrupa Merkez Bankası, İngiltere Merkez Bankası ve tüm diğer büyük merkez bankaları faizleri ancak daha da arttırdıktan sonra durabilecek. Böyle yapıldıkça ekonomik yavaşlama da kalıcı hale gelecek. Ekonomik daralma riskinin yanı sıra yeni borç ve bankacılık stresleri yoğunlaşacak. Wagner askerlerinin sonuçsuz

kalan Moskova yürüyüşü gibi beklenmedik jeopolitik gelişmeler de dünyayı istikrarsızlığa itiyor ve küreselleşmeyi tersine çevirirken parçalanmayı artırıyor. Çin'deki toparlanmanın da hız kesitiği düşünülünce ülkenin ya agresif teşvik politikaları izlemesi (ki bu da enflasyon açısından küresel sonuçlar getirebilir) ya da büyüme hedefinin çok altında kalma riskini göze alması gerekiyor.

Sert iniş riski azaldı

Olumlu tarafından bakarsak mart ayındaki banka iflaslarından bu yana ciddi kredi darlığı riski azaldı ve resesyon beklentisinin de etkisiyle bazı emtia fiyatlarında

yumuşama var. Bu da ürünlerdeki enflasyonu makul seviyede tutuyor. Neticede sert iniş riski (üçüncü senaryo) birkaç ay öncesine göre azalmış gibi. Ama ücretlerdeki büyük artış inadi ve merkez bankalarının yeni faiz artırımlarına zorlayan çekirdek enflasyon nedeniyle önümüzdeki yıl dar ve sıkı resesyon ihtimali (ikinci senaryo) artıyor.

Daha kötüsü, ılımlı resesyon gerçekleşirse tüketicilerin ve işletmelerin olumlu bakışını daha da aşındırarak ciddi ve uzun bir gerileme dönemine yol açabilir, mali ve kredi stresi riskini artırabilir. İkinci senaryonun üçüncüye doğru evrildiğini gören merkez bankaları ekonomik ve mali krizi tetikleme

riskindense geri adım atıp enflasyonun yüzde 2'nin çok üzerinde seyretmesine izin verebilir.

Üç zorlu görev

Özetle para politikalarında 2020'lerin başından beri görülen üçlü açmaz devam ediyor. Merkez bankaları fiyat istikrarını, resesyona yol açmadan büyüme istikrarını ve mali istikrarı eş zamanlı olarak sağlamak gibi son derece güç bir görevle karşı karşıya.

Peki borsalar bu senaryolardan nasıl etkilenecek? Şu ana kadar Amerikan ve küresel hisse senetleri 2022'deki ayı piyasasını tersine çevirdi ve tahvil getirileri biraz düştü. Dünya ekonomisi için şu anda yumuşak iniş senaryosuyla tutarlı bir görüntü var. Yani enflasyon hedeflenen orana doğru gerileyecek ve büyümedeki daralma yaşanmayacak gibi görünüyor. Dahası teknoloji şirketleri başta olmak üzere Amerikan hisse senetleri üretken yapay zekanın yarattığı heyecan ve beklentiden besleniyor.

Ancak sert iniş ihtimali bir yana kısa ve dar resesyon bile Amerikan ve küresel hisse senetlerinde kayda değer düşüş getirebilir. Merkez bankaları o zaman da durumu görmezden gelirse enflasyon beklentileri yükselir ve bu yükseliş uzun vadeli tahvil getirilerini yukarı çekerken paydaşlara uygulanacak iskonto faktörünün yükselmesi sebebiyle neticede hisse bedellerine zarar verir.

Dünya ekonomisinde kasırga ihtimali birkaç ay öncesine kıyasla azalmış görünse de ciddi ekonomik ve mali hasar bırakacak tropik fırtınanın gelmesi sürpriz olmaz.

© Project Syndicate, 2023.

Mutlu Bayramlar!

Sevgi dolu anılar biriktireceğimiz nice bayramlara.

Fibabanka

ÇALIŞANLARINA 25 MAAŞ İKRAMIYE VEREN AHMET YÜCE: HUZURU BÖYLE BULUYORUM

Kazandıklarımı dağıtmasam büyüyemez, hasta olurdum!

Çalışanlarına bu yıl da 25 maaş ikramiye vereceğine dair haberler üzerine, Skoda Türkiye distribütörü Ahmet Yüce'yi bayram öncesi Çeşme'de yakaladık: "Çalışanlarım yediğim yerde yemek yer, kaldığım otelde kalır. Onlar mutsuz olursa uyuyamam. İş dünyasındakiler de böyle yapsın, çok huzurlu olurlar"

ELİF ERGÜ
elif@gazeteoksijen.com

Böyle patron bilmiyorum, böyle patron tanımam! Tüm çalışanlarına 25 maaş ikramiye haberleriyle gündeme gelmişti Skoda Türkiye distribütörü, Yüce Auto A.Ş patronu Ahmet Yüce. 2022 yılının sonlarıydı. 2023 yılı sonunda da yine 25 maaş, belki de daha fazla ikramiye vermeye niyetli olduğuna dair açıklamaları basında ve sosyal medyada yer aldı. Daha doğrusu kendisi söylemedi, bunu yaptığı duyuldu. Çünkü kendisi asla yaptığı yardımları açıklamıyor. O yüzden de bu konuda bir röportaj yapmak istediğimi söylediğimde pek gönüllü davranmadı. Çeşme'de tatildaydı, "Ben de Çeşme'deyim, bayramlaşmaya geleyim" diyerek ısrarcı oldum. Galatasaraylı ortak dostlarımız sayesinde buluştuk, sohbet ettik.

Kimse alınmasın ama yazmak şart: Ahmet Yüce alışık olduğumuz patronlara pek benzemiyor. Hiyerarşiden hiç hoşlanmıyor, evdeki çalışanlarıyla aynı masada yemek yiyor, nereye gitse soförü de onunla geliyor ve sofraya beraber oturuyor. Çalışanlarının gözünde de bir patron değil, "baba" gibi. Bu yüzden de "Ahmet Bey"den çok "Ahmet Baba" diyorlar ona. Zaten o da kendisinden "patron" diye bahsedilmesinden pek hoşlanmıyor.

Yüce son olarak Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu'nun (TİSK) 10.100-10.400 TL'lik asgari ücret teklifini çok sert sözlerle eleştirmişti. Nitekim, çalışanlarına 25 maaş üzerinde ikramiye vereceğini açıklayan bir işveren olarak çok dikkat çekmesini de anlayamıyor. "Ben aslında normal olanı yaptım, çalışanlarım bunu hak ediyor" diyor.

"İşçi lafını sevmem 'çalışan' derim"

Herkesin dikkatini çektiniz Ahmet Bey, çalışanların gözünde örnek patronsunuz! Üniversitelerden filan

Ahmet Yüce

aradılar. "Normal bir şey yaptım" diyorum. Ben "çalışan" derim, "işçi" lafını sevmem. İşçilerin hakkı değil, çalışma arkadaşlarımızın hakkı. Hepsinin gerçekten de aile gibi görüyorum.

Geniş bir aileye sahipsiniz, bayileriniz var...

Bizim şirket kolej gibi. Normal insanın yapacağı şeyleri abarttılar. Böyle bir şeyle gündeme gelmek de ayıp yani.

"Rahat biriyim her şeyi söylerim"

28 yıldır gazetecilik yapıyorum. Sizin gibi patron pek görmedim.

İşveren böyle olmalı diye düşünüyorum. Rahat biriyim, her şeyi söylerim.

Pandemi döneminde de hiç kimseyi işten çıkarmayacağımıza dair açıklamanızla haber olmuşunuz.

Pandemi olağanüstü bir durumdu. O zaman işverenler çıkıp "İş yerleri kapalı, ne yapacağız" vs. diyordu. Kapanmaların ardından 10-15

gün geçmişti, CNN Türk'te Özel Hastaneler Birliği Başkanı'nun konuşmasını izliyordum. Ben de o gün çalışanlarımı Acıbadem Maslak Hastanesi'ne test yaptırmaya göndermiştim. Ben de oraya gitmiştim, yine test olmaya. Adam başı 3 bin 500 TL aldı. Ve ben de tesadüfen özel hastanelerin açıklamasını izliyorum. Adam "Bittik, yandık, çalışanlarımız, devlet yardım etsin..." gibi şeyler söylüyor. Halbuki özel hastaneler dünyanın parasını kazanıyor, bir durum! Ben sınırlandım. Bağlanamadım yayına. Ve o gün "Kimseyi işten çıkarmayacağım" dedim. Çalışanlarımız bizim ailemiz.

"Patron çıldırdı" diye yazmışlar hakkınızda!

Olacak iş değil. Bu son olayda da TİSK açıklama yaptı. Yani koskoca işverenler, akıl alacak gibi değil. Devlet zaten memurunu gözetir, gerekeni yapar. Ama işveren sendikası gitmiş kendi çalışanlarıyla pazarlığa oturmuş. Bari "Az buluyoruz, daha

ne ya da özel jet gibi şeyler alıyor ya da yeni yatırımlar yapıyor. Siz bu seçenekleri mi tercih etmiyorsunuz?

Yatırım yapmak iyi bir şey. Ama bazen de yatırım adı altında çalışanlara bir şey verilmemesi gibi bir durum da yaşanıyor. Ben çalışanlarla aynı otelde kalırım, aynı restoranlarda yemek yerim.

"Siyaset teklifi gelmedi zaten hiç işim olmaz"

Ne kadar kazanıyorsunuz da bunlara bu kadar bütçe ayırıyorsunuz?

Kaç para kazandığım önemli değil, hesap kitap yapmam.

Ne söylemek istersiniz iş dünyasına?

Vallahi onlar da yapsınlar bunları, çok huzurlu olurlar.

Telefonunuz gün boyunca hiç durmuyordur. Hepsine yanıt verir misiniz?

Veririm. Ama bunları burada anlatmak istemem. Takipçiyimdir. Destek olurum ve sonuçlarını takip ederim.

Çok konuşulduğunuzun farkındasınız değil mi?

"Bu kadar çok mu para kazanıyor?" demişler. Kazanıyorum, paylaşıyorum.

Bu işleri yapmak size ne hissettiriyor?

Huzur. Çalışmanın başına bir şey gelir de bir şey yapamazsam huzursuz olurum. Mutsuz olsunlar istemem. Ben burs veriyorum. 1000 TL burs veriyorlar mesela. Öğrenci nasıl geçecek 1000 TL ile? Verince gerçekten de iyi burs vermek lazım. Ben "Bu öğrenci nasıl yaşayacak?" diye düşünürüm.

Bu kadar çok dağıtmanız kazandıklarınızı nasıl bir büyüklüğünüz olurdu?

Olmazdı, hasta olurdum. Yaptıklarınızı yazıyor musunuz? Bir defteriniz var mı?

Yok, unuttum. Geçenlerde Kıbrıs'ta biri ellerime sarıldı. Tüp bebek için yardım etmişim, aile oradaydı. Aradan yıllar geçmiş, çocukları 5-6 yaşına gelmiş.

Siyaset teklifi geldi mi?

Yok, hiç işim olmaz.

Siz nasıl yaşarsınız?

Rahat yaşarım. Hiç korumam olmadı. Gideceğim yerlerde önceden hazırlık yapılmaz. Mahallemde adamlarım vardır, gider çay içerim. Kimse benden bir şey istemedi ben anlarım.

Bu iyiliğinizi suistimal edenler olmuyor mu?

Buna kafa yormam. Umursamam. •

Devlet zaten memurunu gözetir, gerekeni yapar. Ama işveren sendikası gitmiş kendi çalışanlarıyla pazarlığa oturmuş. Bari "Az buluyoruz, daha yüksek vermek isteriz" desinler. Yani koskoca işverenler, akıl alacak gibi değil...

yüksek vermek isteriz" diye bir şey desinler.

Dünyanın dev şirketleri, çok büyük bankalar da işten çıkarmalar yapıyor. Yalnızca Türkiye'de değil bu sorun. Sizin kaç çalışanınız var?

Genel müdürlükte 150 kişi çalışıyor, 50 adet de bayi var. 25 maaş ikramiye haberi duyulunca neler yaşadınız?

Beş-altı iş insanı aradı, "Ben de iki-üç maaş veriyorum" filan diyenler oldu.

İş dünyasındaki insanlar kazandıkça daha iyi bir tek-

"Çalışanımın çocuğunun okul parası benim sorunumdur"

Şu anda işlerin başında oğlunuz mu var?

Evet, oğlum Ali Yüce 37 yaşında ve işleri o yürütüyor. Bana kaç araba satıldığını falan sorarsan çok bilmem. Ama takip ederim rakamları.

Oğlunuzu yetiştirirken neye özen gösterdiniz?

Oğlum sorumluluğu 20'li yaşların başında aldı. Çok memnunum. Ben artık işe çok gitmiyorum. Çalışanlarım da sabah 8 akşam 6 çalışmıyor. İşlerini istedikleri yerden, istedikleri gibi yapıyorlar.

Araba satışında işler çok mu iyi gidiyor?

Şükür. Ben vergimi veririm. Devletle de hiç iş yapmam.

Satışlarınız etkilenmedi mi son dönemde?

Türkiye'de araç sahipliğinde hâlâ gidilecek yol çok. 100 kişiden sadece 16'sının arabası var.

İş dünyası son dönemde ülkenin ekonomik durumuyla ilgili eleştirileri gündeme getiriyor. Örneğin, maliyetlerdeki artışlar...

Ben etrafımdakileri düşünürüm. İş dünyası buna özen göstermeli. Çalışanım çocuğunun okul parasını düşünüyorsa bu benim sorunumdur. Ben karnımı doydururken kapıda biri aç beklense o yemeği yiyemem.

"Anneannem de kapisına gelene altın verirdi"

Sizi biraz tanıyalım. Galatasaray Lisesi mezununuz. Fransa'da üniversite okumuşsunuz. Bu geliri nasıl elde ettiniz? Aile şirketiniz değil mi?

Evet, aile şirketi. Galatasaray Lisesi mezunuyum. Paris'te gazetecilik okudum. Sonra aile şirketine girdim. Galatasaray Lisesi çok özel bir okuldur. Benim için orası çok önemli, hatta hayatımdaki en önemli şeydir. Zaten son zamanlarda Galatasaray'dan da ödül aldım. Bu benim, çocuğuma ve torunlarıma bırakacağım en önemli ödül. Yıllardır Alfa Romeo ve Seat münessiliyim. Ayrıca Skoda da var. 70 senelik bir aile geleneği bu, benim için de 50 yıla yaklaştı. Yani aile durumu-muz hep iyiydi.

Paylaşma konusunda ailenizde de sizin gibi olanlar var mıydı?

Anneanneme benzediğim söylenir. Anneannem Gülşen Hanım da her kapisına gelene Reşat altın verirdi.

Demek ki genlerinizde var. Nerelisiniz?

Gümüshaneliyiz, anneannem Çerkez.

Aslında iyi maddi koşullardan gelenlerin bunu yapması bence daha ilginç!

Galatasaray Lisesi hayata bakışımı çok değiştirdi. Ayrım yoktu. Yatılı okuduk. Kimsenin ne olduğunu bilmezdik. Zengin-fakir bilmezdik, Kürt-Alevi vesaire de bilmezdik. Formasyonu çok iyi bir okuldur, geleceği de çok güçlüdür. Galatasaray'daki aile havası benim işime de yansdı.

"Gençler Avrupa'ya gitmesin, potansiyel Türkiye'de"

Şimdi genç olsanız ne yaparsınız? Türkiye'de beyin göçü yaşanıyor.

Bence gitmesinler. Yurt dışı hayranlığını anlamıyorum. Sürekli gidiyorum, oralarda da beni kimse karşılamaz. Sokaklardayım, gezerim. Avrupa'da ilerleyen bir şey yok. Türki-

ye'de potansiyel var. Burada durup çalışmak, üretmek lazım. Türkiye'nin geleceğine güveniyorum. Avrupa az çalışıyor. Bana "Ne olmak istersin?" diye sorarsan "Büyükelçi olmak isterim" derim. Türkiye'yi tanıtmak isterim. Barcelona Gaudi, Dali ve üç-dört şeyle

milyonlarca turist çekiyor. İstanbul ve Türkiye bunu niye yapamadı, yapamıyor? Türkiye'nin tarihi, denizleri, otelleri, her şeyimiz iyi. Gençler de Avrupa'da yaşamayı kolay sanmasın. Türkiye'de aile bağı var, dayanışma var. Bunlar çok önemli.

46 yıldır otomotiv sektöründe

Atilla Ahmet Yüce 1957 doğumlu. Galatasaray Lisesi'nden mezun olduğu 1977 yılından bu yana otomotiv sektöründe çalıştı. Başlangıçta Alfa Romeo otomobillerinin yedek parça tedarikini sağladı, ardından aynı markanın Türkiye distribütörlüğünü yürüten şirkette yönetim kurulu başkan vekili oldu.

Ahmet Yüce, Erya Otomotiv A.Ş. Yönetim Kurulu Başkan Vekili ve Yüce Motor A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanlığı görevlerini de yürütüyor. Galatasaray Divan Kurulu ve Büyük Kulüp üyelikleri olan Yüce'ye Galatasaraylılar Derneği de desteklerinden dolayı 'Üstün Hizmet Ödülü' verdi. Bir oğlu, iki torunu var.

Yapay zeka komünizm getirir mi?

Her bireyin milyonlarca üründen hangisini tercih ettiğini bilmeyen merkezî planlamacıların başarısız olması kaçınılmaz. Üretken yapay zeka modelleri bu sorunu çözebilir mi? “Yapay zeka sosyalizmi” veya “otomatize lüks komünizm” umudu buradan geliyor

Daron Acemoğlu

MIT İktisat Profesörü; (James A. Robinson ile birlikte) Ulusların Düşüşü ve Dar Koridor: Devletler, Toplumlar ve Özgürlüğün Geleceği kitaplarının yazarı.

Friedrich von Hayek bugün en çok “Kolelik Yolu” adlı 1944 tarihli kitabıyla tanınıyor. İktisat alanındaki en ünlü eseri ise “Toplumda Bilginin Kullanımı” başlıklı kısa makalesi. Tercihler, öncelikler ve üretkenlik gibi ekonominin temel unsurlarına dair dağıtım bilginin toplum tarafından nasıl kullanılacağı anlatıyor. Makale aslında merkezî planlamaya yönelik güçlü bir eleştiri. Hiçbir merkezî otoritenin “bireylerin ayrı ayrı sahip olduğu eksik ve çoğu zaman çelişkili bilgi parçacıklarını” gereğince toplayıp işleyemeyeceğini iddia ediyor. Her bireyin milyonlarca üründen hangisini tercih ettiğini bilmeyen merkezî planlamacıların başarısız olması kaçınılmaz. Aynı bireylerin yeteneklerini en üretken ve

yaratıcı şekilde nerede kullanacaklarına dair fikirlerini bilmek daha da zor. Halbuki piyasa ekonomileri böyle bilgileri etkin ve etkili biçimde işleyebiliyor. Örneğin kalay zor bulunmaya başlamışsa fiyatı artıyor ve “kalay kullanan herkesin eskiden tükettikleri kalayın bir bölümünün artık başka bir alanda daha kârlı bir işte kullanıldığını, bu yüzden kalaydan kısmak zorunda olduğunu bilmesi yeterli.”

Ademimerkeziyetçilik

Hayek merkezî planlamanın bilgiye dayalı (veya “hesaplamaya dayalı”) eleştirisiyle tanınsa da argümanları daha geniş anlamda ademimerkeziyete (decentralization) çağrı olarak anlaşılabilir. “Toplumun ekonomik sorununun aslında değişime hızlı adaptasyon sorunu olduğunda anlaşılabilirsek nihai kararın mevcut şartları bilen insanlara bırakılması gerektiğini de görebiliriz” diyor ve şu sonuca varıyor: “Bu problemi belli bir ademimerkeziyetçilik biçimiyle çözmeliyiz.” Aklındaki biçimse piyasa ekonomisi ve fiyat sistemi. Hayek’in argümanları uzun yıllar her tür denetim ve düzenlemeyi reddetmenin dayanağı oldu.

Ekonomik faaliyete (yeni ürünlerin satışa sunulmasına ilişkin tedbirler vs.) veya fiyatlara (üst sınır veya kontroller gibi) dair herhangi bir düzenleme fiyat sisteminin işleyişine müdahale ediyorsa sürekli değişen dünyaya ademi-merkeziyetçi adaptasyon sürecini baltalayacaktı.

Yapay zekanın 2 itirazı

Ama bugün yapay zeka, özellikle de önceden var olan muazzam miktarda bilgiyi yüz milyarlarca parametre aracılığıyla kodlayan, işleyen ve kullanıma sokan üretken yapay zeka modelleri Hayek’in argümanına iki itiraz getiriyor.

İlk olarak yapay zekanın devasa ölçekteki veriyi anlama, organize etme ve yorumlama kabiliyetini görünce insan ister istemez yapay zekanın merkezî planlamayı bugünkü piyasa sistemlerinden daha iyi yapma ihtimalini düşünüyor. “Yapay zeka sosyalizmi” (veya “tamamen otomatize lüks komünizm”) umudu buradan geliyor: Yapay zekanın merkezî planlamacılara devletin parayı nereye harcayacağını belirlemek için gereken araçları sağlayacağı düşünülüyor.

Ama yapay zeka sosyalizmi

ilginç bir beyin fırtınası olsa da Hayek’i buradan eleştirmek yüzeysel kalıyor. Çünkü yapay zeka piyasa ekonomisinin halihazırda yaptığı bütün hesaplamaları ve veri toplama işini yapsa bile (ki hiç kolay değil) bütün iktidarın merkezî otoritenin elinde toplanması ciddi endişeye yol açacaktır. 1930’ların başında beş milyon Ukraynalı’yı ölüme götüren kıtlığın sebebi Stalin’in parayı nasıl tahsis edeceğini hesaplamaması değil. Aksine yeterli bilgiye sahipti ve bu bilgiyi bölgeden olabildiğince fazla tahıl elde etmek için kullandı. Bunun altında da daha derin siyasi motivasyonlar ve muhtemelen Ukrayna’yı harap etme arzusu yatıyordu.

Dahası Hayek’in merkezî planlama eleştirisi karmaşık hesaplardan ibaret değil. Bahsettiğimiz gibi eleştirinin odak noktasında değişime uyum sağlamak yer alıyor. Dolayısıyla bilginin kullanımına olduğu kadar yaratımına da vurgu yapıyor.

“Benim ilgilendiğim bilgi türü doğası itibarıyla istatistiklere

giremeyecek bilgiler” diyor. Her şeye muktedir görünen bir geniş dil modelinin (LLM) bile dağıtım bilginin özüyle başa çıkamayacağını savunuyor.

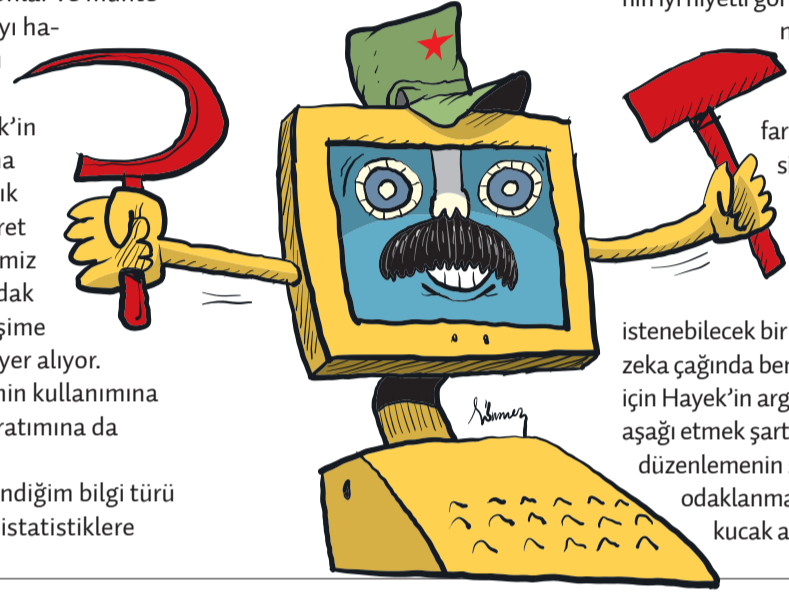
Bilginin merkezileşmesi

Ama yapay zekanın Hayek’ten gelen argümanlara ikinci ve daha derinlikli bir itirazı var. ChatGPT-4 gibi üretken yapay zekalar çağında piyasaların bilgiyi merkezî olmaktan çıkacak şekilde kullanacağını kim varsayabilir? Yapay zeka teknolojisinin gelişimine Alphabet (Google) ve Microsoft gibi bilgiyi merkezileştirme işinin orta yerinde duran

iki büyük şirket öncülük ediyor. Rakip şirketler çıksa dahi geniş dil modelleri doğası itibarıyla üst düzey merkezileşme gerektirir. İnsanlığın bütün bilgisini büyük oranda aynı modelden aldığı bir senaryo hiç uzak görünmüyor.

Düzenlemeler şart

Elbette Google ve Microsoft’un bilgi üzerindeki kontrolü Çin Komünist Partisi’nin kontrolüyle aynı değil. Ama Simon Johnson ile beraber yazdığımız “Power and Progress: Our Thousand-Year Struggle over Technology and Prosperity” adlı yeni kitabımızda iddia ettiğimiz gibi merkezileşmenin iyi niyetli görünen biçimleri bile nihai kontrolün kimde olduğuna bağlı olarak çok farklı ekonomik ve siyasi bedeller getirebilir. O halde ademimerkeziyet hala cazip ve istenebilecek bir şey. Ama yapay zeka çağında benimsenebilmesi için Hayek’in argümanını başaşağı etmek şart: Denetim ve düzenlemenin sadece maliyetine odaklanmayı bırakıp ona kucak açmalıyız. •

34 yaşındaki Geoffroy Lejeune’nin yönetimindeki Valeurs Actuelles dergisi siyahi bir milletvekilini köle gibi resmetmişti.

Gazetecilerden aşırı sağcı patrona isyan

Fransız Le Journal du Dimanche gazetesinin başına aşırı sağcı Lejeune atanınca gazeteciler greve gitti. Atamanın ardında sağcı milyarder Bolloré var

Fransa’nın ünlü pazar gazetesi Le Journal du Dimanche’in çalışanları başlarına aşırı sağcı bir genel yayın yönetmeni getirilmesini protesto ederek greve çıktılar. Grev gazetesinin medya imparatorluğu kurmaya çalışan milyarder sanayici Vincent Bolloré tarafından alınmasının öncesinde gerçekleşti.

Kısaca JDD adıyla bilinen ve siyaset röportaj ve haberlerine yer veren gazete geçen pazar gününü grev nedeniyle çıkmadı. Gazetenin sahibi şirket Lagardère, geçen cuma günü gazetenin başına sağcı 34 yaşındaki Geoffroy Lejeune’nin getirildiğini açıklamıştı. Lejeune, Valeurs Actuelles dergisinin genel yayın yönetmenliği sırasında yayımladığı göçmen karşıtı kapaklarla ünlenmişti. Yönetimindeki dergi siyahi milletvekili Danièle Obono’yu bir görselde zincire vurulmuş bir köle gibi gösterdiği için para cezası almıştı. Kendisi de bir makale nedeniyle ayrımcılıktan mahkum oldu.

Zemmour’u parlatmıştı

Lejeune aşırı sağcı siyasetçi Eric Zemmour ve yine aşırı sağcı Jean-Marie Le Pen’in torunu Marion Marechal’a yakın ilişkileri olan bir isim. Bu arada Bolloré’e ait medya grubu Vivendi, Lagardère’yi satın alma sürecini tamamlamak üzere. Sanayici daha önce de CNews ve Europe 1 radyosu gibi kendi kontrolündeki mecralara ideolojik damgasını vurmuştu. Zemmour’un cumhurbaşkanlığı adaylığı sırasında CNews’taki konuşmaları anketlerde yükseltilmesinde etkili olmuştu. Her iki mecr

da “bireysel suçların artışı”, “radikal İslam’ın getirdiği riskler” ve “aşırı göç” gibi konulara odaklanarak sağcı bir politika benimsiyor. Bu editöryal yönetim, bakanlar ve politikacılarla sık sık röportajlar da yayınlayan ana akım JDD’nin mevcut yayın çizgisiyle uyumuyor. Paris Match dergisinin de sahibi olan Vivendi 2021’den bu yana Lagardère’deki hisselerini artırarak tepeden inme editör ve gazetecilerin atanmasını sağlamıştı.

İlk kez bir aşırı sağcı ana akım gazete başında

Gazetenin bağlı olduğu sendika grevle ilgili bir açıklama yaparak “JDD’nin yazı işleri kadrosu, fikirleri gazetesinin değerleriyle çelişen biri tarafından yönetilmeyi reddediyor” dedi. Fransa Kültür Bakanı Rima Abdul Malak yazı işleri ekibinin endişelerine sempati duyduğunu Twitter’da şu sözlerle ifade etti: “JDD ile uyanmak benim pazar günü ritüelim. JDD yasalarına uyduğu sürece istediğini yapabilir. Ama cumhuriyetimizin değerleri için nasıl paniğe kapılmayalım?”

Aralarında Paris Belediye Başkanı Anne Hidalgo, aktör Denis Ménochet ile Mathieu Amalric ve yönetmen Nicole Garcia’nın yanı sıra akademisyen ve siyasetçilerin bulunduğu yüzlerce kişi Le Monde gazetesinde yayınlanan açık mektuplarında şöyle dedi: “Fransa’nın II. Dünya Savaşı’nda kurtuluşundan bu yana ilk kez aşırı sağcı bir figür ulusal ve büyük bir medya organını yönetecek. Bu da hepimizi endişelendiren bir emsal teşkil ediyor.” •

VILEBREQUIN

Founded in St-Tropez in 1971

VILEBREQUIN.COM.TR

Milenyum ve Z kuşağının 2023 yaz harcama planı

Dünyanın önde gelen ödeme sistemi kuruluşu American Express, ABD'de milenyum ve Z kuşağından 3 bin tüketiciyle anket yaparak 2023 yazının harcama alışkanlıklarını belirlemeye çalıştı. Denekler, hane geliri yılda en az 50 bin dolar olan ve her yıl en az bir kez hava yoluyla seyahat eden kişiler arasından seçildi

Türkiye'nin ekonomik dinamikleri, gelir seviyeleri ve siyasi iklimi çok farklı olsa da, araştırmanın bulguları perakende ve hizmet sektörüne bazı fikirler verebilir. Araştırmanın en temel bulgusu: Her iki kuşağın yüzde 65'i bu yaz döneminde daha rahat harcama yapabilmek için geçen 6 ay içinde tasarruf ettiğini belirtiyor. Yine de bundan "çığınca bir harcama dönemi" çıkarılmıyorsa, milenyum ve Z kuşağı temsilcilerinin yüzde 70'i "Bu yazın tadını çıkaralım" derken, geleceğini garanti altına alma amaçlı yatırımlarını askya alma niyetinde değil. Bu amaç için yaz harcama listelerini gözden geçirip, "eğlenceli olmayan kalemleri" çoktan listeden çıkartmışlar. Araştırmanın detaylarına

inerek... Deneklerin yüzde 35'i bu yaz "eğlenceye daha fazla harcayacağımı" belirtiyor. Ankete katılanların verdiği rakamlara göre eğlenceye harcanması planlanan ortalama bütçeler şöyle: Konserlere 391 dolar, müzik festivallerine 375 dolar, dışarıda yeme-içmeye 341 dolar, eğlence parklarına 335 dolar, spor etkinliklerine 335 dolar, komedi şovları ve festivallerine 231 dolar, sinema ve tiyatroya 230 dolar, yemek festivallerine 225 dolar. Deneklerin üçte ikisi bazı etkinlikler için biletlerini simdiden satın aldıklarını söylüyor. Araştırmaya göre her iki kuşak bu yaz en büyük bütçeyi 420 dolarla romantik buluşmalara (dating) ayıracak. Deneklerin dörtte biri "romantik harcama bütçelerini" yüzde 34 artıracaklarını söylüyor.

American Express'in ABD Tüketici Hizmetleri Başkanı Howard Grosfield'in bulgulara ilişkin değerlendirmesi şöyle: "Genç kuşak, kendileri için neyin anlamlı olduğuna göre karar alıyor. Hayatta bir kez karşılaşabilecekleri deneyimler ve dışarıda yemek yemek gibi günlük rutin hazırlar kendilerini şımartıyorlar."

Deneyim arayışı...

Araştırmada genç kuşağın gündelik hazırlar ve kendilerini şımartma yöntemleri arasında dışarıda yemek yemek ve yeni bir kıyafet, mücevher veya saat almak geliyor.

Deneklerin yüzde 61'inin "maddi bir şeyin sahibi olmaktan" bir deneyim yaşamayı tercih ettiklerini söylemesi" de ilginç bulgular arasında.

Kişisel lüks pazarı 2030'da yarım trilyon euro'yu aşacak

Jeopolitik gerilimler ve makroekonomik belirsizliklere karşın geçen yıl 345 milyar euro'ya ulaşarak rekor kıran kişisel lüks ürün pazarının hızlı büyüme devam edeceği tahmin ediliyor. Küresel araştırma ve danışmanlık şirketi Bain&Company'nin Altagamma ile birlikte yaptığı çalışmaya göre kişisel lüks ürün pazarı 2030'da 530 ila 570 milyar euro'luk bir büyüklüğe erişerek, 2020'deki hacminin iki

katına çıkacak.

(Oksijen'in notu: Kişisel lüks ürün pazarı, lüks giyim ve ayakkabı ile değerli mücevher ve saat gibi kişisel eşyaları kapsıyor. Lüks otomobil ve yat, lüks mobilya gibi kategoriler bu kapsamda değil)

Çin faktörü...

İki araştırma şirketi 2023'ün çeyreğinde hiperenflasyon ortamının yumuşaması, Avrupa'da tüketici güveninin yeniden toparlanma geçmesi, Çin'in Covid önlemlerinden tamamen çıkması ve Japonya

ile Güney Asya ülkelerindeki olumlu seyrin sektör için kuvvetli faktörler olduğunu dile getirdi. Sektördeki en önemli olumsuzluk ise ABD'de lüks tüketim yönetlik talepte yavaşlama. Araştırmanın sadece 2023'ü kapsayan bölümünde, sektörün bu yılki toplam büyüklüğü 360 ila 380 milyar euro olarak tahmin edildi. 2023'e dair pozitif senaryoda Çin'deki toparlanma ve Avrupa'daki sürdürülebilir büyüme sayesinde kişisel lüks ürün sektörü bu yıl yüzde 9-12 büyüme kaydedecek.

1960'larda inşa edilen Pitrizza, 2026'da Hotel Cheval Blanc Pitrizza Costa Smeralda adıyla hizmete girecek.

Katar'ın Costa Smeralda'daki iki otelini LVMH işletecek

- Katar Varlık Fonu (QIÖ) Sardunya Adasını kuzeyindeki tatil cenneti Costa Smeralda'da bulunan iki otelinin yönetimini Louis Vuitton Grubu'na veriyor.
- LVMH Hospitality Excellence, iki otelden Romazzino'yu 2024'te Romazzino Belmont Hotel adıyla açacak. Pitrizza ise Cheval Blanc Pitrizza adıyla 2026'da hizmete girecek. LVMH, bünyesinde bu iki otelin de bulunduğu Sardegna Resort Srl adlı şirketin yönetimine de girecek.

- Costa Smeralda 1960'larda Ağa Han'ın yatırımlarıyla ün kazanmıştı. LVMH'nin devralacağı iki otel de o yıllarda Luigi Vietti ve Michele Busiri Vici tarafından tasarlanmıştı.
- Belmont, Cheval Blanc ve Bulgarı otel zincirinin sahibi olan Louis Vuitton Grubu; Venedik'teki ünlü Cipriani Hotel başta olmak üzere 50'nin üzerinde süper lüks otel işletiyor. LVMH, Simphon Orient-Express tren şirketinin sahibi.

2023'e çok güçlü başladı.

Sıcak yaz aylarında aynı trendin sürüp sürmeyeceği ve Çinli turistlerin alışveriş davranışları merakla bekleniyor.

Japonya'nın yükselişi

Asya'ya gelince... Çin'in ilk çeyrekte kaydettiği güçlü büyümenin biraz ivme kaybetse de yılın tamamında sürmesi bekleniyor. 5 milyar euro'luk Hong Kong ve Macau pazarları Çinli turistlerin katkısıyla tempolu gidiyor. 21 milyar euro'luk Güney Kore pazarında ise yerlilerin alışverişi bir miktar diğer dışına kaymış görünüyor. 24 milyar euro'luk Japonya pazarı yerli ve turist talebiyle lüksün en hızlı geliştiği ülkeler arasında başı çekiyor. Diğer Güney Asya ülkeleri

ise özellikle Rus turistlerin saat ve mücevher alışverişleri sayesinde oldukça canlı.

Bain&Company ve Altagamma'nın bulgularına göre, kişisel lüks ürün pazarında en çok öne çıkan kategori saat ve mücevher. Birkaç büyük markaya ait ikonik saat modelleri ile çok pahalı mücevherler bu kategorinin en dinamik ürünleri. Lüks ayakkabı satışları özellikle Asya'da büyük bir çıkış yaparken, Avrupa'da sneaker pazarının büyümesi lüks ürünleri frenlemiş benziyor. Birkaç ikonik markaya ait çanta satışları ise her zaman olduğu gibi canlı. Güzellik sektöründe parfüm satışları iyi giderken, hava yolu sektöründeki patlama sayesinde duty-free alışverişleri epeyi canlı.

Prenses Diana'nın ünlü kazağı satılıyor

1997'de Paris'te bir trafik kazasında hayatını kaybeden Galler Prensesi Diana'nın 1980'lerde giydiği bir kazak Sotheby's tarafından açık artırma için çıkartılıyor. Triko markası Warm&Wonderful tarafından üretilen kazak kırmızı zemin üzerinde beyaz koyun deseni. Ön yüzün tam ortasında ise bir kara koyun bulunuyor.

O dönemde bu tasarıma "kara koyun" adını veren Warm&Wonderful modelin üretimini 1994'te durdurmuştu. 2020'de ise Diana Edition adıyla tekrar üretime başladı. Şirketin kurucuları Sally Muir ve Joanna Osborne, Diana'nın giydiği kazağı yaklaşık 40 yıl sonra bir çanta arasında buldu. Sotheby's, ünlü kazağı 50 ila 80 bin dolar arası bedelle 31 Ağustos-14 Eylül arasında satışa açılacak olan Fashion Icons'a dahil edip, kataloğun kapakı yaptı.

Prenses Diana'nın giydiği kıyafetler daha önce de çeşitli yardım kuruluşuna adına açık artırma ile satılmıştı. Diana ölümünden birkaç ay önce New York Christie's'in düzenlediği bir açık artırmada 70 elbisesini satıp, 3.25 milyon dolar toplamıştı. Ocak 2023'te New York Sotheby's tarafından satılan Victor Eldelstein imzalı bir elbise tam 604 bin 800 dolara satılmış ve Diana'nın gardrobundan çıkan en yüksek bedelli giysi olmuştu. O dönemde Prenses Diana'nın bir kolyesi Kim Kardashian'a 163 bin 800 dolara satılmıştı. •

Kataloğun kapakında Diana'nın fotoğrafı halen Kim Kardashian'a ait.

yardım kuruluşuna adına açık artırma ile satılmıştı. Diana ölümünden birkaç ay önce New York Christie's'in düzenlediği bir açık artırmada 70 elbisesini satıp, 3.25 milyon dolar toplamıştı. Ocak 2023'te New York Sotheby's tarafından satılan Victor Eldelstein imzalı bir elbise tam 604 bin 800 dolara satılmış ve Diana'nın gardrobundan çıkan en yüksek bedelli giysi olmuştu. O dönemde Prenses Diana'nın bir kolyesi Kim Kardashian'a 163 bin 800 dolara satılmıştı. •

SADECE BOYNER'DE

DİDEM SOYDAN x fabrika

Basınç

Evrim bedenlerimizi sayısız gezegenden sadece birinde, o gezegenin de sadece belli yerlerinde yaşayabilecek şekilde şekillendirdi. Bu dar çevrede bile hayatta kalmak zordu; o yüzden dünyayı ve diğer canlıları iyi modelleyebilecek, onların davranışlarını önceden tahmin edip farklı senaryoları karşılaştırabilecek esneklikte “kişisel bilgisayarlar” a, yani zihinlere sahip olmak çok avantajlı bir şeydi. Evrim yarışında “zihin teknolojisi” geliştikçe gelişti; türümüz bu sayede Dünya hakimiyetini ele geçirdi.

Macera bir kez başladı...

Zihinlerimiz bedenlerimizin türlü zayıflıklarına çareler üretmeye başladı. İnsanlar uçmayı, Ay yüzeyinde gezinip evlerine dönmeyi başardı. Macera sürüyor.

Geçen hafta Atlantik Okyanusu'nun dibindeki Titanic batığına turistik geziye giden küçük denizaltının başına gelen kaza haberini kaçırılmış olamazsınız. Hayatını kaybedenlerin çok tehlikeli bir zevk için çok para vermiş süper zenginler olmasından mı nedir, kimi gündem akbabalarının bir “oh” demediği kaldı bu konuda. Gelin, bize evrenin neredeyse tümünün, gezegenimizin de çok büyük bölümünün bizler için ölümcül olduğunu hatırlatan bu faciadan hareketle lisede öğrendiğimiz fen bilgilerimizi biraz tazeleyelim.

Zirve de dip de çok zorludur

Uzay boşluğunda pek bir şey yoktur; yeryüzündeyse (eğer bu yazımı havuzda filan okumuyorsanız) havayla çevrilisiniz. Neyse ki atmosferi olan bir gök cisminde oturuyoruz; gezegenimiz yerçekimiyle kendisine bağlıdığı bir gaz kütleyle çevrili. Mars da eskiden Dünya gibi kalın bir atmosfere sahipmiş ama Güneş'in püskürttüğü parçacıklar onu soyup soğana çevirmiş. Biz Dünya'nın içindeki demir okyanusunun ürettiği manyetik alanın atmosferimizi Güneş rüzgarından koruması sayesinde hayattayız. Bu sayede her nefeste gereksindiğiniz kadar oksijeni bulabiliyorsunuz.

Yüksekler çarsanız atmosferin yoğunluğunun azaldığını görürsünüz. Bu yüzden yüksek dağların zirvelerine çıkanlar yanlarında oksijen tüpleri götürürlerse iyi olur. Everest'in zirvesinde hava basıncı deniz seviyesindeki kadar üçte biridir; yani o yorucu işi tüpsüz yapmaya kalkarsanız başınıza İstanbul'da dik bir merdiven çıkarken her üç nefesten sadece birini almanıza izin verildiğinde gelecek şeyler gelir.

Vücutumuz makul rakımdaki yerlerdeki hava basıncına uyumlu yapıdadır: Deniz seviyesinde atmosfer, bedeninizin her noktasına (içindeki hava çıkartılmış

Cem Say

twitter: @say_cem

boş bir metal varili tıpkı elle sıkılmış boş bir kola kutusu gibi kendi kendine çökertilecek, hatırı sayılır miktarda) bir basınç uyguluyor ama içindeki hava da aynı basınçta olduğundan, katı ve sıvı kısımlarınız da bu kadar basınca dayanabildiğinden siz ezilip çökmezsiniz. (Yolcu uçaklarında kulaklarınıza olan şeyin sebebi, o yükseklikteki dış hava basıncından çok daha insani seviyede tutulsa da yine de alıştığınızdan daha az olan kabin basıncına iç basıncınızın uyum sağlamasıdır. Her yolculuğun başında size gösterilen oksijen maskeleri, hiç istenmeyen bir olay sonucu dışardaki basınçla başbaşa kalmanız halinde hayatınızı kurtarabilir.)

Korunmadan direnilemez

Basınç düştükçe sıvıların kaynama sıcaklıkları da düşer. Everest'in tepesinde evden alışageldiğiniz şekilde yumurta haşlayamazsınız, çünkü kaynar su orada yumurtayı pişirecek kadar sıcak değildir. Astronot giysisi olmadan uzay boşluğuna düşerseniz diliniz ve gözlerinizdeki sıvılar aynı sebepten kaynamaya başlayacaktır.

Diş basıncı bedeninizin uyum sağlayamayacağı kadar aşırı (az ya da çok) olduğu yerlerde korunmasız yaşayamazsınız. Uzay elbisesi yapmak bu yüzden ciddi iş. Gündemimize dönersek, denizaltılarının gövdeleri de işte bu yüzden çok, çok sağlam malzemelerden yapılmalıdır.

Bir anda oldu hissetmediler

Denizin derinlikleri, birçok açıdan uzayın derinliklerinden daha zorlu yerlerdir. Derine in-dikçe suyun basıncı artar. Dalgıçların kullandığı sıkıştırılmış hava tüplerini bilirsiniz. Hiçbir dalgıçın canlı olarak inemeyeceği 2 kilometre derinlikte su basıncı o denli yüksektir ki o tüplerden biri oracıkta delinirse hava dışarı kaçmaz, su içeri kaçır.

Beş cana malolan son denizaltı kazasının 3 bin 500 metre derinlikte gerçekleştiği söyleniyor. O şartlarda denizaltının gövdesi delindiğinde yapının içe çökmesi saniyenin binde birinde, insan beyninin algılama süresinden çok daha kısa sürede tamamlanır. İçerideki hava ateş alır ve bedenler anında küle döner.

Şimdiye dek yüzlerce insan uzaya gidip geldi. Dünya denizlerinin en derin noktası olan Challenger Deep'e gidenlerin sayısı ise henüz 30'a bile varamadı. Bu iki zor işi birden yapmayı başarmış ilk insanın bir kadın olduğunu biliyor muydunuz? Keşif yolculuğumuz devam edecek. •

Rip akıntısı ölümcül ama kurtulmanın yolu var

Deniz sezonunun açılmasıyla sahillerden üzücü haberler de gelmeye başladı. Suda karşınıza çıkabilecek tehlikelerden en önemlisi ise “çeken akıntı” olarak da bilinen rip akıntısı. Bu yazıda rip akıntısını nasıl tanıyacağınızı ve ondan nasıl kurtulucağınızı ele aldım

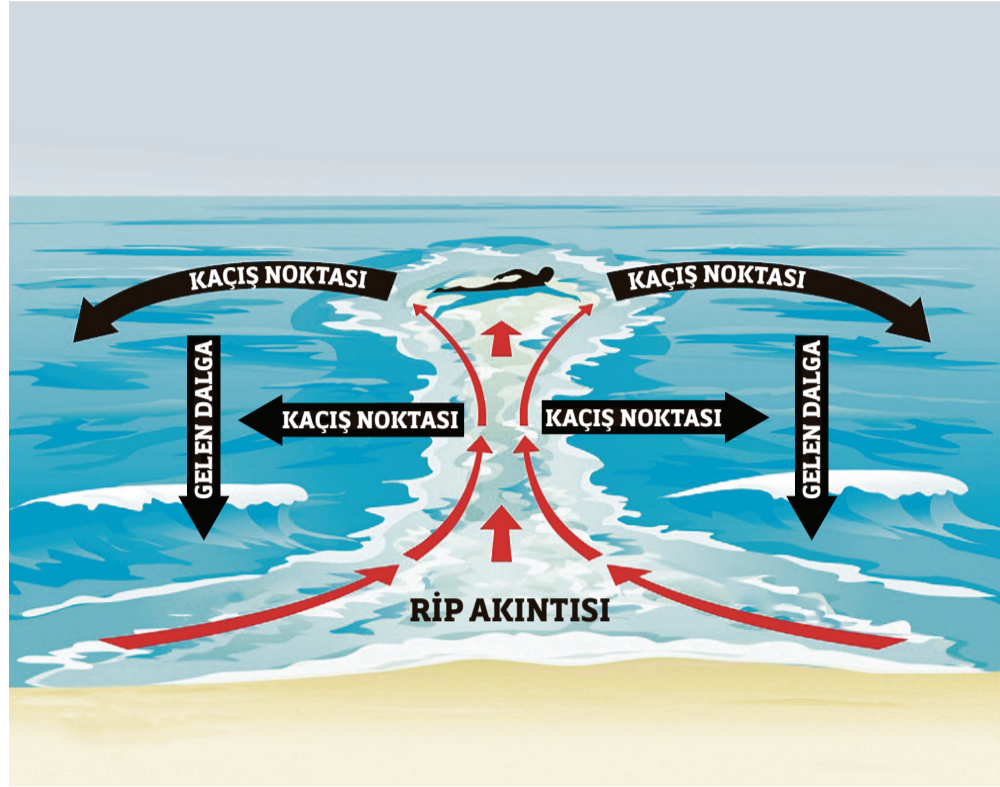
Çağrı Mert Bakırcı

cmb@evrimagaci.org

Yazın gelmesiyle birlikte kıyı şeridimiz yine yüzücülerle dolup taşıyor. Ancak bu yaz bizleri sadece sıcak kumsallar, masmavi denizler, eğlenceli yaz aktiviteleri beklemiyor. Aynı zamanda birçok sahilimizde karşılaşabileceğiniz, akışkanlar mekaniğinin tehlikeli cilvelerinden biri olan “çeken akıntı”, yani “rip current” (veya iki terimin kırması olan “rip akıntısı”) dediğimiz bir olay da bizleri sinsice bekliyor olacak. Her yıl yüzme bilmesine rağmen ölen yüzlerce kişinin yüzde 70'inden fazlasının katili olan bu doğa olayından haberdar olmak ve bir çeken akıntıya yakalanmaz halde yapmanız gerekenleri bilmek, civıltılı bir yaz tatilinin korkunç çığlıklara dönüşmesine engel olabilir.

Rip akıntısı neden oluşur?

Rip akıntısı dediğimiz şey, birçok denizde oluşabilen oldukça tehlikeli su akıntıları... Bunlar, normalde hemizim aşına olduğu şekilde sahile doğru ilerleyen deniz dalgalarının arasından geri çekilen suyun, kıyıya dik olarak ve güçlü bir şekilde akmasıyla oluşuyor. Bu durum, adeta sahilden denize doğru akan, geçici bir nehir yaratıyor. Bu akıntıya kapılan kişiler, iyi birer yüzücü olsalar bile sahile ulaşmakta zorlanabiliyorlar; hatta öyle ki, birazdan daha detaylı tavsiyelerimde de bahsedeceğim üzere, bir rip akıntısı boyunca yüzerek sahile ulaşmak imkansız yakın olduğundan (ve akıntının en güçlü olduğu yer, tam da insanları yüzdüğü yüzey

Sahile doğru birbirine paralel ilerleyen iki dalga hattı kıyıya çarpıtığında, suyun önemli bir bölümü aralarında birikir. Bu su açık denize doğru akınca yüzeydeki her şeyi beraberinde götürür.

tarafı olduğundan), enerjinin tükenmesi, ne olduğunu anlayamama, panikleme gibi nedenlerle boğulma ihtimaliniz katlanarak artıyor. ABD'deki Ulusal Okyanus ve Atmosfer Başkanlığı (NOAA) tarafından yayımlanan verilere göre de her yıl cankurtaranların müdahale ettiği vakalarda yüzde 80'i rip akıntılarında kaynaklanıyor.

Bir rip akıntısını anlamak için, birbirine paralel olarak (ama her ikisi de sahile doğru) ilerleyen iki dalga hattı hayal edin. Bu dalgalar sahile çarpıtıldığında, her iki yöne doğru da saçılan suyun önemli bir bölümü, iki dalganın arasındaki bölgede birikir. Bu yüklü miktardaki su, açık denize (yani sahilden uzak yöne) doğru akınca, yüzeydeki insanlar da dahil her şeyi güçlü bir şekilde beraberlerinde götürür. İşte tam da bu hat üzerinde yüzüyorsanız, ne kadar çok kulaç atarsanız atın ve ne kadar hızlı yüzerseniz yüzün, bir türlü sahile yaklaşamadığınızı, hatta tam

tersine giderek sahilden uzaklaştığınızı göreceksiniz (yeterince güçlü rip akıntısı, sizi saniyeler içinde açık denize taşıyabilir). Çünkü birçok rip akıntısı, saniyede yarım metre, kimi zamansa saniyede 2.5 metreye varan hızlarda akabilir - ki bu, herhangi bir insanın yüzebileceği hızın çok üzerinde! Tabii ki denize girdiğinizde eğer bu duruma aşına değilseniz, içinde bulunduğunuz durumun hızlı bir şekilde paniğe ve korkuya dönüşebileceğini, dolayısıyla da boğulma riskini artıracak gibi görebilirsiniz.

Nasıl fark edebilirsiniz?

Neyse ki rip akıntılarını fark etmek, onlara karşı önlem almak ve bir akıntıya kapılacak olursanız (doğru hamleler sayesinde) ondan kurtulmak pek de zor değil. Çünkü rip akıntısı, “havalı” ismine rağmen o kadar da gizli bir olay değil: Eğer dalgaların arasında görece düzgün bir hat varsa, hele hele bu hat boyunca akan

Rip akıntılarının dalgalı her yerde oluşabileceğini, ama sahil tabanının eğik olduğu ve yüksek gelgitlerin görüldüğü yerlerde daha sık olabileceğini unutmayın

beyaz köpükler görürseniz, orada bir “çeken akıntı” olduğunu söyleyebilirsiniz. Hatta beyaz köpükler yoksa bile rip akıntılarının olduğu yerlerde renkler biraz daha opak, biraz daha bulutlu, biraz daha çamurlu gibi gözükülebilir ve güneş ışığının da açısına bağlı olarak civardaki sudan daha soluk veya daha parlak görünebilir. Ayrıca uygun koşulların oluşması halinde kıyıda çer çöpü de üzerine çekeceği için, bu hat boyunca kirlilik görünebilir.

Ayrıca rip akıntılarının dalgaların olduğu hemen her yerde oluşabileceğini, ama özellikle de sahil tabanının eğik olduğu, dalga-

ların sahile paralel aktığı yerlerde engellerin olduğu, büyük dalgaların bulunduğu ve yüksek gelgitlerin görüldüğü yerlerde daha sık olabileceğini bilmek de hazırlıklı olmanızı sağlayabilir.

Kurtulmanın yöntemleri

Peki diyelim ki artık yorulduunuz ve sahile çıkmaya karar veriniz. Kulaç atıyorsunuz ama bir türlü kıyıya yanaşamıyorsunuz, hatta giderek uzaklaştığınızı fark ediyorsunuz. Bir rip akıntısı içindesiniz! Şimdi ne yapacaksınız?

Çok basit: Sakin olun, panik yapmayın! Bu, bazılarının iddia ettiği gibi sizi suyun dibine çekecek bir akıntı değil. Sadece sizi kıyıda uzaklaştırıyor. Dolayısıyla çözümü de çok basit: Kıyıya dik olarak değil, paralel olarak yüzmelisiniz! Yani bir rip akıntısı içindeyken, birinci amacınız kıyıya ulaşmak değil, akıntının içinden çıkmak. Bu nedenle sağa veya sola doğru bir süre yüzerseniz, akıntıdan uzaklaştığınızı göreceksiniz. Sonrasında normal şekilde kıyıya yönelebilirsiniz. Eğer bu tavsiyeler aklınıza gelene kadar gereğinden fazla yüzdüyseniz ve yorulduysanız, o zaman da sırt üstü yatarak veya su içinde sakın bir şekilde durarak, akıntının sizi gittiği yere götürmesine izin verebilirsiniz. Çoğu durumda bu, kıyıda çok da uzakta olmayacak ve orada ister geri yüzebilirsiniz, isterseniz de kollarınızı sallayarak cankurtaranlardan yardım isteyebilirsiniz.

Tabii ki cankurtaran olmayan yerlerde denize girmek, iskele gibi dalga yönünü değiştirebilecek cisimlerin civarında suya girmek, gruplar halinde suya girmek ve çevrenizde olan bitenden haberdar olmak da bir rip akıntısına yakalanmadan ondan kurtulmanızı sağlayabilir. •

Anksiyetenin azı karar çoğu zarar

Christina Caron
THE NEW YORK TIMES

Milyonlarca insan anksiyete ile mücadele ediyor. Sadece ABD'de yaklaşık 5 yetişkinden 1'i anksiyete bozukluğu yaşıyor.

Belirli bir düzeyde kaygı aslında sorun değil gerekli bir tepki olarak kabul ediliyor. Alarm sistemimizi harekete geçiren kaygının faydaları arasında performansımızı iyileştirmek, yaklaşan bir tehlikeyi fark etmemizi sağlamak hatta bizi daha vicdanlı olmaya teşvik etmek de var. Ayrıca yeni iş, sevilen birinin ölümü veya yeni bir şehre taşınma gibi olaylar karşısında daha endişeli hissetmek yaygın ve olağan. Ancak kaygı kimi zaman çok daha yoğun ve bunalıçlı hale gelebiliyor.

Peki bize fayda sağlayan kaygı ile sorumlu kaygı düzeyi birbirinden nasıl ayrılır? Özellikle 65 yaş ve üzerinde yoğun kaygı duyan insanlar ne yapmalı? Amerikan Psikiyatri Derneği Başkanı Dr. Petros Levounis The New York Times'ın bu konudaki sorularını yanıtladı.

Ölçtürmeniz gerekli mi?

Anksiyete, insanların bazı mevcut semptomlarını tetikleyen veya kötüleştiren durumlardan kaçınmaya çalışmasına neden olabilir. Geçmeyen korku ya da endişe duygusu, uyku ve yeme bozukluğu gibi semptomlara dikkat etmek gerekir. Huzursuzluk, bir tür kıyamet duygusu, nabızın hızlanması, terleme, titreme ve konsantrasyon güçlüğü gibi belirtiler de var. Aşırı endişeli hissediyorsanız, bu durum işinizi, ilişkilerinizi ve hayatınızı etkilemeye başladıysa, kendinizi depresyonda hissediyorsanız profesyonel yardım almanızda yarar var. Aksi halde anksiyeteniz daha da kötüleşebilir.

“Normal” kaygı düzeyi nedir? Aslında her birimiz zaman zaman endişe hissediyoruz. Büyük bir sınav, ailevi kaygılar, fatura ve ödemeler gerginlik kaynağı olabilir. Böyle durumlarda kalbiniz daha hızlı atabilir, daha çok terleyebilirsiniz. Bu his bazen geldiği gibi hızla kaybolur. Ancak endişe ve korku süreliyse yardıma

ihtiyacınız var demektir.

Nasıl iyileşir?

İlk adım, yaşadığımız sorunların başka bir fiziksel nedeni olup olmadığını anlamak için bir doktora başvurmak. Neden anksiyete ise ruh sağlığı uzmanının en iyi tedaviyi bulmanıza yardımcı olacaktır. Çoğu insana psikoterapi ve ilaçlar iyi gelir. En etkili yol, bu ikisinin eş zamanlı uygulanmasıdır.

Bilişsel davranışçı terapi, kişinin daha az endişe duymasına, farklı düşünme, tepki ver-

me ve davranma biçimlerini öğrenmesine yardımcı olabilir. İlaçlar kaygı bozukluklarını iyileştirmeye ancak semptomları önemli ölçüde azaltır. Temel olarak anti-anksiyete ilaçları ve antidepressanlar kullanılır.

65 yaş üstü için farklı olan ne?

Anksiyetenin genellikle uzun süreli yoğun bir sinirlilik, korku ve endişe duygusuyla birlikte geldiğini biliyoruz. Ancak kaygı, nefes darlığı, yorgunluk, göğüs ağrısı veya mide-bağırsak sorunları gibi fiziksel belirtiler de olabilir. Daha yaşlı yetişkinlerde bunlar yaşlanma belirtisi olarak da değerlendirilebiliyor. Ancak diğer belirtilerle beraber duygusal kaygılarınızı da doktorunuza paylaşmanız önemlidir. •

© 2023 The New York Times Company

Bekir Ağırdir

bagirdir@gmail.com

27 milyon seçmen neye razı edildi

25 milyon seçmen neye razı olmadı?

Olağanüstü koşullar bahanesi bu topraklarda devletin, egemen gücün ve iktidarların hep kullandığı bir gerekçe oldu

Bu seçimde de 27 milyon seçmen siyasetin, muhalefetin, sivil toplumun, protesto hakkının ve hak aramanın gereksizliğine ikna edildi

standartların net olmadığını düşünenler toplumun yarıdan fazlası. Ahlaklı standartlar, kurumlar, kurallar konusunda olması gerekenler, ortak alanı düzenleyecek devlet mekanizmalarına ve hukuka güven-sizlik doğal olarak toplumu bireysel alanlara sığınmaya yönlendiriyor. Bu da ortak hayattan, yurttaş olmaksızın vazgeçmeye rıza göstermesine neden oluyor. Hayat sokaktan, ortak alandan haneye çekiliyor, yenilikler, değişiklikler tedirgin edici bulunuyor, 'icat çıkarma' diye bir veciz söz kabulleniliyor.

Çözümlemeden her sorun önce gerilim üreten bir jeotermal kaynak gibi çalışmaya ve kutuplaşmayı beslemeye başlıyor. Kutuplaşma yanı sıra devlete, kamu gücüne ve düzene sığınma arzusunu körüküyor.

Türkler ve tüm bir toplum nelere razı edildi?

Sonuçta geldiğimiz yer bireysel hayatlarında bencilleşen, bireysel sorunlarının çözümü için savruk, lümpen, cüretkar bir gayreti çoğaltırken ortak hayatta yurttaş olmaktan vazgeçen, ortak hayatın sorunları için devlete ve düzene sığınan bir topluma dönüşmek.

Bu durum bireylerin ortak yaşama dâhil ve müdahil olma arzusunu eksiltirken; tedirginliği ve ikircikliliği besliyor. Toplum ikirciklilik yüzünden, özgürlük-güvenlik ikilemine sıkışıyor. Kendini güvende hissetme, güvenli alanlar yaratma ihtiyacı artıyor. Bu ihtiyaç teknoloji-den devlet politikalarına kadar hem bireysel hem de ülke hayatı bakımından bir dizi yeni alan açıyor. Yeni açılan her alan ve uygulama ise yine aynı güvenlik-özgürlük ikilemini güçlendiriyor ve herkesin birbirinden soyutlandığı, yan yana ama birbirine değmeyen hayatlar, bir bakıma duy-

gusal gettolaşmalar oluyor.

Bu toplumsal duygu haline insanlığın geldiği noktadaki tikanıklık, küresel ve bölgesel siyasi, ekonomik ve kültürel gerilimler, yaşanan ve bölgesel savaflara dönüşmüş yeniden bölüşüm kavgası gibi büyük hikayenin içinden bakınca olağanüstü bir dönem tanımlaması gerçekçi ve meşru görünüyor.

Meseleyi olağanüstü dönem ve olağanüstü koşullar tanımlaması içinden alınca da karşımıza bu topraklardaki bir başka zihni eşik çıkıyor. Olağanüstü koşullar bahanesi bu topraklarda devletin, egemen gücün ve iktidarların hep kullandığı bir gerekçe oldu. Çünkü bu gerekçeye sığınarak hep devletin yeniden yapılanması ve hatta günlük, küçük düzeltmeler bile ertelendi.

Olağanüstü koşullar gerekçesi ve devletin, iktidarların körüklediği korkular beraberce bir başka amaç için kullanıldı asıl. Toplumun olağanüstü yöntemlere razı edilmesinin politik aracı oldu bu durum.

Örneğin Kürt meselesi. Meseleyi şöyle de tanımlamak mümkün. Kürt meselesi, Türklerin kendi haklarından vazgeçmeye razı edildiklerinin toplamdır bir bakıma. Kürt meselesinin yarattığı olağanüstü koşullar ve tedbirler gerekçesiyle, bölünme paranoyası da kullanılarak Türkler ve tüm bir toplum nelere razı edildi? Yönetime katılma hakkından, devletin demokratikleşmesi talebinden, insan hak ve özgürlüklerinden, düşünme ve ifade özgürlüğünden, örgütlenme özgürlüğünden kendi rızasıyla vazgeçmeye mecbur kaldı toplum.

Bu seçimde de kurulu düzen ve Erdoğan, HDP ve terör söylemine sıkıştırdığı Kürt meselesini, hatta Avrupa Birliği, Batı ile ilişkiler, Orta Doğu, Suriye gibi tüm dış politik meselelerini toplumun önüne güvenlik bakımından bir dizi yeni alan açıyor. Yeni açılan her alan ve uygulama ise yine aynı güvenlik-özgürlük ikilemini güçlendiriyor ve herkesin birbirinden soyutlandığı, yan yana ama birbirine değmeyen hayatlar, bir bakıma duy-

bir arada oluşunu bu olağanüstü koşullarda gerekli ve meşru gördü.

Örneğin darbeler. Darbeler öncesi öyle bir ortam yaratıldı ki, toplum var olan sistemin tıkanığı, siyasetin bu tıkanmaya çözüm üretmediği gibi bizatihi nedeni olduğu, bu tıkanıklığın ürettiği paranoyaların ne denli yakın tehlike olduğu algı ve duygusuna kapıldı. Hatırlayın 12 Eylül sabahını ya da 28 Şubat dönemi, toplumun önemlice büyüklükteki kesimleri o darbeler bile razı hale gelmişti, getirilmişti.

Ortak geçmiş hatırlamayı, ortak geleceği hayal etmeyi reddettik

Bu seçimde de 27 milyon seçmen siyasetin, muhalif düşüncenin, sivil toplumun, protesto hakkının, hak aramanın gereksizliğine ikna edildi. En az yarısı kadın olan 27 milyon seçmen böylesi olağanüstü dönemde kadın haklarının ahlaki kaygı paran-tesine alınmasına razı edildi.

Kurulu düzen itiraz istemiyor. Razi olalım istiyorlar. Siyasetten, örgütlenmekten, birbirimizle müzakere etmekten, özgürlüklerimizden vazgeçelim, sıkı düzene razı olalım istiyorlar.

İlginç olan muhalefetin önemli bir kısmı da siyasetleşmeye razı. Kaybedenler, kaybetmenin yolunu döşeyenler, umutları öldürenler de eleştirilmemek istiyorlar. Bir öfke seli umutların ve hayal kırıklıklarının üstüne boca ediliyor.

İktidarıyla, muhalefetiyle aktörleri dinledikçe anlıyoruz ki aslında yanlış yapan entelektüeller, bilim insanları, sivil toplumcular, araştırmacılar. Hatta seçmenlerimiz.

Suçluları bulduğumuza göre gerçek sorunu konuşabiliriz belki. Farklılıklarımızla bir arada yaşamak yerine farklılıklarımız üzerinden kutuplaştık önce. Siyaset yaparı,

siyasete niyetleneni, sivil toplumu-cusu, entelektüeli, okuyanı, çizeni bu tuzağa düştük önce. Birbirimizden korkar olduk. Aynı hayaletler, hortlaklar, öcüler yarattık ötekileri korkutalım diye. Sonra kendimiz onlardan korkar olduk.

Kutuplaştıkça birbirimizle teması, ilişkisi, iletişimi kestik. İçimize kapandıkça yalnızlaştık. Yalnızlaştıkça korktuk. Duvarlar ördük kendimizi, kimliğimizi, yanında olduğumuz partiyi, lideri koruyacağımızı sanarak. Ördüğümüz duvarlar kendimizi hapsetti.

Ortak geçmiş hatırlamayı, ortak geleceği hayal etmeyi reddettik. Aklımızı, yüreğimizi iktidar oyunu oynayanların, kifayetsiz muhterislerin, tetikçilerin dillerine rehlin ettik.

Bu kör sokaktan çıkış var. Mademki tüm bunlar siyasi rol dağılımındaki pozisyonlar, küçük de olsa feodal güç makamları için yapıyor, madem ki geleceğimizi yalnızca üç beş kişinin fantezilerinin, hayallerinin, hırs ve ihtisalarının sınırları içine teslim etmemiz isteniyor, korkulara teslim olmamız isteniyor, inadına siyaset, inadına hayat demeliyiz.

Kutuplaşmaya, kutuplaşmamızı isteyenlere inat, birbirimizin acılarını, korkularını anlamaya çalışmalıyız. Birbirimizle konuşmalıyız, birbirimizi dinlemeliyiz.

Tek tipli ve monolitik bir toplum

Korkuları, paranoyalara çoğaltmaya çalışanlara inat umudu, ilişkisi, diyalogu çoğaltmalıyız.

Yarınımıza sahip çıkmanın yolu, bu toprakların insanlarına, kimliklerine, tercihlerine, oylarına, ihtiyaçlarına, taleplerine, dillerine saygı duymaktır.

Bugünün karmaşıklık ve belirsizlik esaslı gündelik hayatı ve kentli ve hatta yarıdan çoğu metropolli olmuş bir toplumun hayatı merkezi-

yetçiliği güçlendirerek değil ademi-merkeziyetçilikle yönetilebilir.

Tek tipli ve monolitik bir toplum, tek tipli sorunlar ve çözümler temelli ulus devlet modeliyle bugünün çok aktörlü, çok boyutlu, çok kimlikli hayatını yönetmek mümkün değil.

Temsili demokrasinin krizi katlımcı demokrasiye geçişi gerektirirken, izlenen yol temsiliyeti de daraltıp, tek kişiye indirgenmeye çalışıyor. Bu konuda bile iktidarıyla, muhalefetiyle tüm aktörlerin temsili demokrasinin verdiği imkan ve güçle katılımcılığı nasıl engellediklerini görüyoruz, ülke için gerçek hayallerinin sınırlarına tanık oluyoruz.

Mucitçiliği, tasarımcılığı, bilimi ve teknolojiyi, düşünce ve ifade özgürlüğünü güçlendirmek yerine dini referanslı ahlakçılık, güvenlik referanslı tek seslilik isteniyor.

Dünyaya entegre olmak değil içe kapanmak kutsallaştırılıyor, bölünme paranoyası güçlendiriliyor.

Müzakere değil, tek seslilik ve uslu yurttaşlar olamamızı, siyasetten uzak durmamızı isteniyor. O nedenle inadına siyasi bir çıkış yolu bulmak zorundayız.

Kimliklere, kutuplaşmalara sıkışmayı aşacak yeni bir zihin haritasına ve demokrasi hareketine ihtiyaç var.

Dış dinamiklerden, kriz beklen-tilerinden beslenen fırsatçı arayışlar, her siyasi akımdan birkaç isimle yapılacak kolaj listeler, karizmatik lider arayışları, reklamcı diliyle yazılacak gerçekten irak hikayeler, eski tek tipli toplum ve ulus devlet modelinin yeni dilden savunulması, korku ve itiraz politikaları... Bunlarla olmadığımız bir kez daha gördük, yaşadık.

Her bir farklılığın ihtiyacı ve taleplerini analiz etmiş, anlamsız, cevap verememiş bir harekete ihtiyaç var. Kimlikleri ve farklılıkları yok saymayan ama bir arada yaşamı savunan, devleti yeniden yapılandıran yerinden yönetimi inşa etmeyi vaat eden, hukuku ve yargıyı yeniden yapılandırmayı tasarlayan bir harekete ihtiyaç var.

Kalkınmayla toplumsal dönüşümü, yerleşirken küreselleşmeyi ve demokratikleşmeyi bir arada savunan bir programa ihtiyaç var.

Toplumun önüne yarın sabaha dair bir ütopyayı koyabilen, ütopyasının ateşi kimlikleri yarabilececek, aşabilecek bir demokrasi hareketine ihtiyaç var.

Türkiye'nin yeni siyasetçileri, genç entelektüelleri öncelikle topluma güvenmeyi ve sonra da toplumun taleplerini ciddiye almayı başarabilirler böylesi bir hareket doğabilir.

Halbuki seçimden arıdan değişim tartışmalarının gündeminde böyle bir bakış açısı ve arayış yok. Kim kendi ütopyasını anlatmak derdinde değil. Tabii eğer varsa. Tartışma aktörler üzerinden yürüyor. O nedenle kimse mesele üzerinden, bu sürecin sonundaki ülke hayatından beslenerek konuşuyor.

Sürekli olarak her meselede aynı seçime, aynı sinava zorlanıyoruz, geleceğimizi için siyasetçilerin key-filiğini, hak ve özgürlüklerimiz için kurulu düzenin sınırlarını, kısıtlarına razı olmak. Ya da olmamak ve yeni bir siyaset üretmeye çalışmak. Karar bizim, karar 27 milyonun da 25 milyonun da. •

Levent Erden

Babası III. Murat'ın ölümü üzerine, III. Mehmet Manisa'dan ağır kış şartlarında ancak on bir günde İstanbul'a ulaşır. Halktan saklanan babasının ölüm haberini açıklar ve cülus törenleri bitip de tahta çıktığı gece, dört yetişkin tam on dokuz kardeşini öldürtür. "Emdiği süt burnundan geldi" sözünü haklı çıkaracak meme emen bebekler bile katledilir. Babasının diğer eşleri, kardeşlerinden hamile olan yedi cariyeyi de öldürtüp, yirmi yedi kızı da eski saraya gönderir. İktidarı ele geçiren kardeşlerini de, çocuklarını da, bebekleri de yok eder. Güç uğruna. İktidar uğruna. İktidarının tehdit edilme riskini sıfırlamak için. Hem de tahta çıktığında bu nizami oluşturan Fatih'ten beri. Neyse

GÜCÜN DEVRİ

ki III. Mehmet'in oğlu I. Ahmet bu yöneme son verir. Ama giden gücünün, muktedirin yerine kimin geleceği, geldikten sonra olası rakiplerin ortadan kaldırılmaya çalışılması değişmez bir kaos haline geldi.

Succession

Son zamanlarda ilginç bir dizi bu konuyu çarpıcı bir biçimde ortaya koyuyor. "Succession". İlk sezonu 2018'de dördüncü sezonu ise 2023 Mayıs ayında yayınlanmış, dünyanın gelmiş geçmiş en iyi dizileri arasına bile girebileceği söylenen, pek çok alanda öne çıkan, iyi kotarılmış bir dizi. Merkezde çok güçlü, yaşlı kurt baba var. Medya şirketleri başta olmak üzere pek çok alanda ve sektörde kocaman bir grup. Yönetim gücü tek bir adamda, yaşlı babada toplanıyor. Her biri çok farklı karakterlerde ve iş yeteneğinde çocukların hepsi de kendini velihahtlığa layık görüyor. Baba da

çaktırmadan herkesin ağzına çebitli fırsatlarda bir parmak bal çalıp yeşil değilse de sarı ışık yakıyor. Ama kimseye de bir şey bırakmak niyetinde değil.

Özellikle çok büyük ve haber ağırlığı da olan bir medya grubunun da patronu olarak, Amerikan Başkan'ından iş insanına, sanatçılardan sporculara herkese kolay erişiyor, etkisi altında tutuyor. Özellikle aynı anneden olan üç çocuk da bir şekilde velihaht olmak üzere açık ya da gizli savaş veriyor. Bunu yaparken şirketin en üst düzey profesyonel yöneticileri, hissedarlar ve diğer paydaşlar güç satrancı tahtasında bir kareden bir kareye hoplayıp zıplayıp duruyorlar. Dizinin yayın kalitesi, "sakin lüks" gibi kavramları gündeme getirecek sanat yönetimi, varlıklı ailelerin ılıtılı hayatlarından çok, o servet içindeki itiş kakışını öne çıkartması dizinin bütün dünyada takip edilir olmasında rol oynasa

da; asıl başarı ne iş yaparsa yapsın, hangi konuda olursa olsun pek çok seyircinin kendi hayatından, çalıştığı kurumdan, her türlü yönetici ve çevresinden tanıdık bildik aşına izleri bulabilmesi olmasın.

Güç oyunu hayatın her alanında. Gücü ele geçiren ise kolay kolay kimselere bırakmıyor. Gücünü koruyacak, riske atmayacak şekilde yapılar, örgüler, düzenler, ilişkiler ve etki mekanizmaları oluşturarak sistemi kendisinin etrafında ve kendine bağımlı hale getiriyor. Kendi dışında kimsenin çalıştıramayacağı hale getirip vazgeçilmezliyor. Velihaht? İşte ona pek yer yok. Sistemler velihaht yetiştirmek üzerine değil. Tek kişilik güç sahipleri; şirketlerden siyasi partilere, devlet yapısından spor kulüplerine her yerde hakim ve tahtlarını kimseye devretmek istemiyor.

Yönetilebilirlik

Spor kulübünde parayı veren düdüğü çalıyor. Sportif birimleri de, idari birimleri de keyfine göre yönetiyor. Pek çok STK veya meslek

örgütünde başkanlar on, yirmi, otuz yıl sandalyelerini koruyorlar. Partiler kanunu, parti başkanını kendi rızası olmadan değiştirmeyi zaten imkansız kılıyor. Olanlar da çevresinde kimsenin çok güçlenemeyeceği, sürekli değişen, kalanların biattan başka yeteneği olmayanlardan tercih edildiği ekiplerle çalışıyor. Kimse gücü ne bırakmak ne de paylaşmak istiyor. Şirketlerde, özellikle de aile şirketlerinde durum farklı değil. İlk nesil işi kurmuş ve geliştirmiş, ikinci nesil işi onların yanında ve himayesinde öğrenmiş olarak tutunduruyor, büyütüyor ama pek azı üçüncü nesile kadar geçebiliyor. Hele aile birey ortaklıkları ya da birkaç ortağın ikinci üçüncü nesillerinden velihaht çıkarmak kaos. Doğru, düzgün, iyi eğitimli olanlar şirkette, iş ile ilgilenmektense, bilim, doğa, sanat vb. konulara yoğunlaşıyor, hırslı ama yetersizler velihaht olunca da bir başka nesile devredecek şey kalmıyor. Amca çocukları, torunları istediği kadar aile anayasaları yapıp danış-

manlara kuvvalla para ödesinler, elitler tarafından diğerlerine karşı kışkırtılarak bilmiş kuzenler, yeğenler, iktidar oyununda da ele hareket edemiyorlar. Profesyonel yöneticilere güvenip otlak vermek ne aile şirketinde, ne STK'da, ne spor kulüplerinde mümkün. Üniversitelerde bile rektörün gücü akademik planda bile sınırlı. Hepsinde de başta olan mutlak yetki, mutlak güç istiyor, yaratıyor. Gerisi de alternatif geliştirmek yerine onun yaptıklarının neden yanlış olduğunu söylemekle yetiniyor. Yönetim, icra ve denetim aynı elde toplanınca ikame edilmesi imkansız yapılar ortaya çıkıyor.

Önemli olan yönetilebilir yapılar kurmak. Kimin yöneteceğinden bağımsız olarak. Sonra da değişimin vazgeçilmezlerin kendi çevresinde yarattıkları sistemin dışında düzen ve verimliliği yaratacak kuralları geçerli kılmakta.

Fatih Kanunnamesi bile beş yüz yılı aşmış.

Gücün devri çok zor. Dizilerde bile. •

M. Serdar Kuzuloğlu

serdar@kuzuloglu.com

Yapay zekanın gizli bedeli

7 yıl önce önüne düşen bir basın bülteni, 1 milyar dolar sermayeyle kurulan ve "kar amacı gütmeyen" OpenAI adlı bir şirketi müjdeliyordu. Kurucularından birkaçına aşına olsam da yönetim kurulunda yer alan Peter Thiel, Elon Musk ve Sam Altman gibi isimlerin varlığı büyük bir şeylerin pişmekte olduğu konusunda yeterince ikna ediciydi. Gelgelelim o dönem yapay zeka konusu (IBM Watson tarzı medyatik ve kısıtlı örnekler dışında) teorik bir meseleden ibaretti. Dolayısıyla tam olarak hangi derde derman olacağı muğlak girişim kısa sürede unutuldu.

Bu sessizliğin ardi hepimizin malumu. Şirketin 2022 sonunda duyurduğu ChatGPT adlı sohbet botu, yapay zekanın atalarından Alan Turing'in 70 yıl önce kurduğu hayallerinin ete kemiğe büründüğü ilk örnek olarak yepyeni bir çağın işaret fişğini attı. ChatGPT'nin bu yıl kullanıma sunulan dördüncü sürümü sadece 2.5 ayda 100 milyon kullanıcıya ulaşarak "internet tarihinin en hızlı büyüyen uygulaması" haline geldi (Karşılaştırma adına: Facebook'un bu seviyeye ulaşması 4.5, Instagram'ın ise 2.5 yıl almıştı). Ardından tasvir ettiğimiz metinleri kusursuz görsellere dönüştüren, dilediğimiz tarzda şarkılar besteleyen, dilediğiniz fotoğrafı dilediğiniz görsel ya da video içine yerleştiren sayısız, türlü çeşit türlevler geldi. Fakat hemen her teknoloji gibi yapay zekanın da saklamakta her geçen gün biraz daha zorlandığı bir sırrı var: "Enerji ihtiyacı". Sonuçlarına geçmeden önce, sebepleri anlamak adına bu yapıların nasıl oluştuğuna ve çalıştığına bakalım.

Bilim-kurgunun en kadim fantezisi harciarelem bir hizmete dönüştü. Fakat halının altına süpürdüğü sırrı giderek kabarıyor.

cünün ve depolama kapasitesinin ancak son 10 yılda makul bedellere gerilemiş olması.

Oluşturulan bu "dijital beyin" sonrasında giren (toplanan) ve çıkan bilginin işleyiş prensiplerini tanımlayan yazılım tabanlı bir "model" üstüne oturtuluyor. Devamındaki "eğitim" sürecinde aynen bir bebeğin çevresini tanıması misali milyarlarca görsel, metin ve ses tarzı veriye boğularak yetiştiriliyor. Bu süreç boyunca iç ve dış müdahalelerle "islah çalışması" sürdürülüyor. Nihayetinde iletişim kurabilen ve bilgileri sentezleyerek anlamlandırabilen bir "üretken" (generative) yapay zekaya dönüşüyor.

OpenAI, ChatGPT'nin mevcut (dördüncü) sürümü ile açık kaynaklı yürüttüğü çalışmalarını kapatma ve gururla paylaştığı teknik ayrıntıları gizleme kararı aldı. Ancak bir önceki sürümün

175 milyar değerli bir modelle çalıştığını biliyoruz. Kabaca

özetlemeye çalıştığım bu eğitim dönemi, kullandığı muazzam bilişim altyapısına rağmen aylar süren bir çaba. OpenAI'nin en büyük yatırımcısı Microsoft'un varlık sebebi hem bu yatırımın finansmanını sağlamak hem de ölçeklenebilir bulut bilişim mimarisine altyapı sunmak. Ortalama bir veri merkezinin tek başına 50 bin evin toplamı kadar enerji tükettiği düşünülünce, yapay zekanın faturası ister istemez merak konusu oluyor. MIT üniversitesinin 2019 tarihli araştırmasına göre bu alanda çalışan bilişim sistemlerinin karbon ayakizi şimdiden hava yolu sektörünün toplamına erişti. Yapay zeka modellerinin her bir eğitimi 100 hanenin yıllık toplamına denk enerji tüketiyor. Bu alandaki en büyük oyuncuların Google'da yapay zeka projelerinin enerji harcamalarındaki payı yüzde 15 seviyesinde (bu da 6 milyon hanenin tüketimine denk).

Hayatımızdaki payını her geçen gün kaçınılmaz olarak daha da artıracağını göz önüne alırsak; yapay zeka araç ve hizmetlerinin bu görünmez bedeline yönelik her tür iyileştirme çabasının en az onun vaat ve potansiyeli kadar kritik olacağına şüphe yok gibi.

Bu yazının ayrıntıları için QR kodu okutabilirsiniz.

Dijital zekanın evrimi

Yapay zekanın ChatGPT tarzı bir ürüne dönüşmesi için öncelikle insan beyininden esinlenerek modellenen, yazılım tabanlı bir nöral ağ oluşturulması gerekiyor. Bunu (beynimizde yaklaşık 86 milyar adet bulunan) nöronları temsil eden veri kümelerinin gerektiği zaman ve koşullarda yine aynen beynimizdeki türden anlamlı bağlarla birbirine tutunması olarak düşünebiliriz. Teorisi 1960'larda oluşturulan bu yapının bugün hayata geçebilme sebebi, ihtiyaç duyduğu işlemci gü-

Çip sektörü alev alev

Yapay zekanın hız kazanmasıyla çip tedarikindeki yarış da ulusal güvenlik arayışı da hızlandı

İşte dünyadan çarpıcı gelişmeler

Japon hükümeti 7 milyar dolarlık alım peşinde

Japonya'nın Japan Investment Corp adlı devlet yatırım fonu ülkenin en büyük çip üreticisi JSR Corp'u yaklaşık 1 trilyon yen, yani yaklaşık 7 milyar dolara tamamen satın almak üzere görüşmelere başladı. Gerekçeleri, stratejik sektörü dış etmenlerden korumak.

Ekonomi gazetesi Nikkei'nin haberine göre fon, yerli ve yabancı antitröst makamlarıyla uzlaşması halinde bu yıl içinde satın almayı gerçekleştirmek istiyor.

Japon hükümeti mikroçip üretimini ülkenin ekonomik güvenliği açısından stratejik bir sektör olarak görüyor. Bu nedenle anlaşma gerçekleşirse JSR 2024'te Tokyo Menkul Kıymetler Borsası'ndan çıkacak. 1957'de hükümet destekli bir sentetik kauçuk üreticisi olarak kurulan JSR, bugün küresel teknoloji üreticileri arasında. JSR, fotorezist adı verilen ve yarı iletkenler üzerine desen basmakta kullanılan işiğe duyarlı kimyasalların önde gelen üreticilerinden.

Mart ayı itibarıyla The Master Trust Bank of Japan şirketin yüzde 16'sına sahipti. Ancak şirketin hisselerinin yüzde 54.12'si irili ufaklı yabancı yatırımcıların elinde. 2021'deki bir borsa bildirimine göre ValueAct Capital adlı "aktivist yatırımcı" JSR'nin yüzde 9.25 hissesine sahip, yönetim kurulunda bir yöneticisi var.

Intel İsrail'e 25 milyar dolar yatıracak

İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu teknoloji devi Intel şirketiyle ülkesinde yeni bir çip üretim fabrikası kurulması konusunda anlaşmalarını açıkladı. Fabrikanın yatırım maliyeti 25 milyar doları bulacak.

ABD merkezli yarı iletken şirketi Intel "1974'ten beri faaliyet gösterdiğimiz İsrail'deki üretim tesislerini geliştirmek için bir iş planı sunduk" dedi.

Intel, iki yıl önce genişleme planının 10 milyar dolarlık ilk aşamasını duyurmuştu. Buna eklenen 15 milyar dolarlık taahhüt Intel'in Tayvan'daki rakibi TSMC'ye karşı attığı önemli adımlardan biri oldu. Netanyahu Intel'in halen bir tesisinin bulunduğu Kiryat Gat'taki yeni fabrikasının "İsrail'de şimdiye kadar yapılan en büyük yatırım" olacağını söylüyor.

Intel, Almanya ile de Magdeburg kentinde 20 milyar euro'luk bir fabrika için sübvansiyon görüşmeleri yürütüyor. Ayrıca Ohio ve Arizona eyaletleriyle İrlanda'da yeni tesisler inşa etmek veya mevcut tesislerini genişletmek için 50 milyar dolardan fazla yatırım yapacağını duyurdu. Şirket kısa süre önce de Polonya'da 4.6 milyar dolarlık bir yarı iletken montaj ve test tesisi kuracağını söyledi. İtalya'da da benzer bir tesis kurma görüşmeleri yürütüyor.

Financial Times'ın konuyla ilgili haberine göre Intel'in bu atılımları şirketin ciddi bir talep sıkıntısı yaşadığı ve mali zorluklar yaşadığı bir dönemde geldi. Şirket ayrıca yapay zekayla birlikte çip talebinin artması sonucu hızlanan yarışta elini çabuk tutmak zorunda.

Şirket bugün için yalnızca yeni tesislerin binalarını inşa etmeye giriştiğini, tesisleri talebin tam olarak ne zaman toparlanacağına bağlı olarak donatacağını söylüyor.

İsrail Maliye Bakanı'na ise projenin birlerce yeni iş yaratmasını bekliyor.

Çip ustasına casusluk davası

Choi Jin-seok adlı Güney Koreli mühendis, daha 2006 yılında "yarı iletkenlerin verim ustası" lakabıyla anılıyordu.

Hynix adlı şirkette üretimden sorumlu yetkili olan Choi'nin gözetiminde geliştirilen yeni nesil çipler, daha zengin ve ünlü Koreli rakipleri Samsung Electronics'i dahi geride bırakmıştı.

Ancak 2010'da işi bıraktı, bir süre vahaşi doğada yaşadı, ardından Çin'deki yarı iletken endüstrisine liderlik etmek iddiasıyla ortaya çıktı.

Financial Times'ın haberine göre bu ayın başında memleketi Güney Kore'de hakkında Samsung'un teknolojisini çalarak Çin'de üretim yapmak suçlamasıyla dava açıldı.

Güney Koreli savcılar iddianameyle ilgili olarak "Suçun kapsamı ve ortaya çıkan zarar, önceki bireysel teknoloji sızıntısı vakalarıyla karşılaştırılmaz" diyor.

Çinli yatırımcılar tarafından reddedilen Choi seri üretime geçemedi. Ürünü ABD'de de ihracat denetimlerine takıldı.

Choi aleyhindeki dava, Çin'in askeri amaçlar için kullanılabilir olacak gelişmiş çip yapma teknolojisinde elde etme çabalarından endişe duyan Amerikalı yetkililer tarafından yakından takip ediliyor.

Maceracı zenginler riskli tatilleri sever!

Dolar milyonerleri iş başarılarının yanına sosyal hayattan da 'başarı öyküleri' eklemeye peşinde. Bu tutku, zenginler arasında yarışa dönüşüp biraz da adrenalin tutkusu eklenince ipin ucu kaçtı. Son olarak 5 milyoner, lisansı olmayan bir deniz aracıyla okyanusun dibini boyladı

Levent Ertem

levent@gazeteoksijen.com

Geçen yıl Jeff Bezos, Richard Branson ve Elon Musk arasında 'uzay yolculuklarını ilk başlatan ben oldum' yarışına tanıklık etmiştik. Üç ünlü (ve de çlgın) iş insanı bir anda atmosferin uzay hattı ile buluştuğu çizgiye çıkıp, sağ salım dünyaya dönmeyi başarmıştı. Bezos'un New Shepard, Musk'un SpaceX ve Branson'ın Unity-2 adlı uzay araçları yakın gelecekte öyle pek özel astronot giysileri filan da giyilmeden ticari uzay yolculukları başlatmayı planlıyor. Uzay yolculuğu derken de bunun yerden 100 km yükseğe çıkıp 90 dakikalık bir hızlı tur ile fırlatılan yere dönmek olduğunu belirteyim. İngiliz milyarder Branson, (James Bond'a ithafen kendisine Astronot 001 diyor) şimdiden zenginler kulübündeki dostlarından 200'er bin dolar kaparo ile gelecekteki yolculuklar için rezervasyon alıyor. En son 840 kişinin bu peşinatı yatırarak uzay turisti olmak için kayıt yaptırdığı açıklanmıştı.

Bile bile risk alıp ölüme dalmışlar

Dünyadaki dolar milyonerlerini hedefleyen ticari uzay yolculukları için geri sayım başlamışken 18 Haziran günü Atlas Okyanusu'ndan bir acı haber geldi. Titanic'in 1912 yılında batan enkazını görmeye inen turistik denizaltı kayboldu. Sonrasında Titan adlı derin deniz aracı ile batığı görmeye giren 5 zengin macerasever yolcunun öldüğünü öğrendik. Hatta sözde denizaltının herhangi bir işletme lisansının bulunmadığı, binen yolculara 'tüm riskleri biliyorum, başıma gelebileceklerden haberdarım' mealinde kağıtlar imzalatıldığı ortaya çıktı.

Olay sonrası Insider ve NYT'de dünya zenginlerinin son yıllarda neden böyle riskli aktivitelere para harcadığını anlatan analizler çıktı. Cebi dolu maceraseverler güvenlik standartları bilinmeyen uzay yolculuklarına hala çok meraklı. Dolar milyonerleri Meksika Körfezi'nde 6 metrelik köpek-

balıklarıyla yan yana yüzmek ya da Yeni Zelanda'da aktif bir yarıdağın eteklerindeki çadırdaki sabahlamayı en iyi tatil etkinliği olarak görüyor. Muhtemelen deniz, kum, güneş tatillerinden bıktıkları için biraz daha deneye yönelik 'şeyler' arıyorlar. (Benim gibi dar gelirlilerin anlayamayacağı heyecanların peşindeler.)

Insider'a görüş veren Harvard psikiyatristi Ellen Langer (76), hem büyük bir tehlikeye atılmak hem de bunun için yüklü para ödemenin nedenini "günlük hayatın sıradanlığını kırmak ve denenmemişi denemek" olarak açıklıyor. Langer'e göre tehlikeli bir şeyler yapmak insana 'anı yaşadığını' hissettiriyor. Çok kimsenin bilmediği deneyimleri yaşamak, zenginleri biraz da rutin ve sıkıcı hayata hapsolmaktan kurtarıyor.

Değişik anılar anlatıp övünebilmek önemli

İşin ilginç ABD'de varlıklı kesime yönelik hizmet veren seyahat acentaları, en gustolu seyahat paketleriyle bile bu kitleyi memnun edemiyor. Patek Philippe saat, Hermes Birkin çanta kullanılan kesim artık pek kimselerin yapamayacağı şeyleri denemek, bunları paylaşım anılarıyla övünmek istiyor. Mesela Floransa'da Galleria dell'Accademia müzesinde Michelangelo'nun Davud heykelinin altında İtalyan tenor Bocelli'nin şarkıları eşliğinde altı kişi ile sınırlı bir yemek organizasyonu bile onları

Titanic enkazına dalmak kadar heyecanlandırmıyor. Hal böyle olunca da giderek daha uçuk deneyim paketleri sunulmaya başlıyor. Lüks turizminin marka şirketlerinden Knightsbridge Circle'in CEO'su Peter Anderson ise, "Varlıklı kesim artık sosyal hayatında bir başarı öyküsü anlatmak durumunda. Sadece klasik iş başarıları onlara yetmiyor. Adrenalin peşinde olmak ve biraz takdir almak için turistik aktivitelerde sınırlar çok zorlanıyor. Bu nedenle yaşlısı genci riskli de olsa benzersiz bir şeyler deneme peşinde. Anderson, bir grup müşterinin daha geçen ay ABD hükümetinin 'ölümcül seyahat uyarısı' verdiği Güney Sudan'daki antik piramitleri özel gerillalar eşliğinde ziyaret etmek için büyük paralar ödemeye hazır olduğunu söyledi.

Oksijen

Yıl: 3 Sayı: 129

İmtiyaz Sahibi: Haftalık Yayıncılık A.Ş. adına Nüket Mutlu
Yazı İşleri: Zafer Mutlu, Tayfun Devicioğlu, İsmail Yuvaçan, Umud Alphan, İlke Gürsor, Ali Kayalar, Pınar Çelikel, Yeşim Nur Mantaş
Tasarım: Cüneyt Çomoğlu
Haber Araştırma: Öge Demirkan
Dijital Platformlar: Elçin Yahşi
Kitap-Sanat: Elif Tanrıyar
gazeteoksijen.com: Murat Kıvınc
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Sema Yaşarlar
Genel Müdür: Bahadır Zaimoğlu
Reklam Satış ve Pazarlama Direktörü: Ceyda Sezer
Pazarlama İletişim Koordinatörü: Elif Mengü
Reklam Satış Koordinatörleri: Filiz Kavak, Funda Yıldız
Dijital Proje ve Satış Koordinatörü: Bahar Erduran

Reklam Rezervasyon: Şule Tutsak stutsak@gazeteoksijen.com

Yönetim Yeri: Haftalık Yayıncılık AŞ
Levent Mahallesi Karanfil Sokak No: 21
Beşiktaş 34330 İstanbul
E-posta: reklam@gazeteoksijen.com
Gazeteyi bulamayanlar için WhatsApp hattı: 0535 666 27 00

Baskı: Turkuvaz Haberleşme Yayıncılık AŞ
Güzeltpe Mahallesi Mareşal Fevzi Çakmak Caddesi B Blok No 29/1/1 34060 Eyüpsultan/İstanbul

Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama AŞ

Güzeltpe Mahallesi Mareşal Fevzi Çakmak Caddesi B Blok No 29/1/1 34060 Eyüpsultan/İstanbul

Haftalık Oksijen yerel süreli yayındır.

Ali
Yaycıoğlu

Geçen bahar dönemi Stanford'ta İran ve Osmanlı dünyalarını bir arada inceleyen bir tarih dersi planlamıştım. Dersi Stanford kütüphanelerinin Orta Doğu küratörü sevgili meslektaşım Dr. Kioumars Ghereghlou ile verecektim. Kioumars kütüphaneciliğinin yanında dünyanın önde gelen Safavi dönemi İran tarihçilerindedir. Uzun süre Meşhet Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak çalıştıktan sonra Amerika'ya gelmiş ve ikinci bir kariyere başlamış, veri bilimi okumuş, arkasından kütüphaneci olmuştum. Aslında ailesinin kökleri bizim Çukurova'ya çıkar. Ghereghloular Anadolu'yu 16'ncı yüzyıl başlarında terk edip Şah İsmail'e intisap eden Afşar bir süladen gelir. Onunla tanıştığımızda aile içinde Farsça'nın yanında eski Anadolu Türkçesi konuşulduğunu öğrenmiş ve çok şaşırılmıştım. Artık Kioumars ile İngilizce'den daha çok, kâh 16'ncı asır Türkçesi, kâh Farsça konuşuyoruz iyi mi? Hem de Kaliforniya'da.

Kioumars ile Osmanlı-İran dersini tasarladığımızda ilk önce aklımızda 13'ten 20'nci asra, kronolojik bir şekilde bu iki dünyayı beraber anlamaya yönelik bir seminer tahayyül etmiştik. Ama dersin daha çok doktora öğrencilerinin ilgisini çektiğini görünce aklımıza başka bir format geldi. On hafta boyunca sadece iki metin üzerinden bir doktora semineri yürütmeye karar verdik. Biri Türkçe, biri Farsça iki metin üzerine duralım istedik. Ben uzun süredir Celaleddin-i Rumi'nin hayatını anlatan en önemli menkıbe, 14'üncü yüzyılda Ahmed Eflaki'nin Konya'da yazdığı Menâkıb-i Arifin'i okumak istiyordum. Çok ilginç: Kioumars da Hacı Bektaş Veli Velâyetnâmesi'ni okumak istemiş meğer. E tamam dedim, gel bu iki metin üzerinden seminerimizi tasarlayalım!

Yakın ve uzak metin okuma

Tarih ve edebiyat tarihi ile ilgilenmeyenler muhtemelen bu metni okumadan kastımın ne olduğunu bilmeyebilir. Gelin kısaca bu sihirli işi anlatayım. Eski metinler üzerine çalışan bir tarihçi (ya da edebiyat ya da sanat tarihçisi) için hayattaki en keyifli faaliyetlerden biri kafa dengi bir grupta tarihsel bir metni ince okumaktır. Mümkünse orijinal yazma kopyalardan, saatler süren seminerlerde, metinleri cümle cümle (doğru) okuyup, anlatım içinde saklı manaları yorumlama ve farklı tarihi referans ile tartışma işi "anlama" odaklı tarihsel bilimlerin özüdür. Bizden uzak bir dünyanın metnini dilse, filolojik, anlamsal ve bağlamsal özelliklerini en ince ayrıntılarına varıncaya kadar, zamanı dert etmeden, uzun uzun, sindire sindire tartışmak. Elde farklı sözlükler ve referans kaynakları ile okunan metnin yazıldığı, kopyalandığı (istinsah edildiği) ve okunduğu farklı dönemlerin dünyasına girmeye çalışmak, metin içinde kaybolmak. Bu faaliyete yakın okuma da denir.

Ben çok şanslıyım. Uzun mastır ve doktora öğrencilerim sırasında (1994-2008 arası) Halil İnalıcık, Eric Ormsby, Talat Tekin, Özer Ergenç, Gilles Veinstein, Şinasi Tekin, Charles Donahue ve tabii doktora hocam Cemal Kafadar ile uzun saatler metin okumuş biriyim. Halil Hoca ile 15'inci yüzyılda kaleme alınmış ilk tahrir defterlerinden birini baştan sonra okumuştuk. Eric Ormsby ile İbn Haldun'un Mukaddime'si ve İbn Arabi'nin Fusûs'undan bölümler, Talat Tekin ile Oğuzname derlemeleri, Gilles Veinstein ile Cezayir Kanunname'lerini, Şinasi Tekin ile 15'inci yüzyıl beratlarını, Özer Ergenç ile onlarca şeriye sicili ve doktora yıllarımda yakın çalıştığım Orta Çağ Avrupa hukuku tarihçisi Charles Donahue ile Magna Carta ve Kanon hukuku okumaları ilk aklıma gelenler. Ama benim hem tarihçi, hem bir eğitimci olarak, düşünme ve ders verme yöntemimi şekillendiren 2006-07

Bu yıl Stanford'da verdiğim bir ders: Celaleddin-i Rumi ve Hacı Bektaş Veli

Geçmişin yaşanmışlıkları kendi anlam ve bağlamları ile mümkün olduğu kadar ön yargısızca ama bir ciddiyet içinde okunmalı. Hem zevk almak hem hayret kapısını sonuna kadar açarak hayatta yeni manalar bulmak, aklımızın ve tecrübemizin ötesinde yaşanmışlıklar keşfetmek için...

Geçmiş yabancı bir ülkedir derler, ya bugün?

yılında Harvard'ta Cemal Hoca ile yaptığımız, 14-17'nci yüzyıllar arası Yunus'tan Köroğlu'nda, Battalname'den Saltukname'ye, Nasreddin Hoca'dan Tifli hikayelerine belki devletin ve kanonun dışında kalmış metinler diyebileceğimiz külliyattan okuduğumuz, her hafta saatler süren o baş döndürücü seminerdi.

Arkasından öğretim üyesi olduktan sonra öğrencilerle ve/veya meslektaşlarla metin okuma işini ben de çok önemsedim, çok sevdim. Stanford'ta on yılda neler okuduk: Aşıkpaşazade, Katip Çelebi, Köroğlu, Aşık Mehmet, tabii ki Evliya Çelebi, 16'ncı asırda Müslüman olmuş bir papazın kurgu rüyalarından oluşan Papazname, bence erken modern dönemin en güçlü biyografilerinden biri olan Vekayi-i Baba Paşa, Nizam-ı Cedid layihaları, Çağatayca'dan Baburname, Farsça'dan Şerefname'den bazı bölümler, İmam Rabbani'nin Mektubat'ından rüya ile ilgili kısımlar, Karlofça Antlaşmaları, Naima Tarihi... İlk aklıma gelenler. (Geçen yaz Şirince'deki Arkhé yaz okulunda Naima Tarihi okuma dersi enfestti). Bir de Sevgili Fikret Yılmaz ile okuduğumuz Nizam-ı Cedidcilerin birçoğunun 1807-1808'de Nizam-ı Cedid yıkıldıktan sonra oluşturulan mali kayıtları içeren 350 sayfalık koca bir maliye defteri var ki o ayrı bir çılgın iş. Osmanlı maliye hat ve hesap tekniği olan siyakat yazısı ile kaleme alınan bu defteri okumak, çeviri yazısını ve edisyonunu yapmak beş seneyi aldı. Beş senelik bir metin okuma! Pandemi zamanı bitirebildik. Ve tabii yayınlıyacağız.

Bu faaliyetlere yakın okuma dedim. Bir de uzak okuma var. Son yıllarda o faaliyete de çok kafayı taktım. Uzak okuma Stanford'ta büyük edebiyat tarihçisi Franco

Moretti'nin formüle ettiği bir teknik. Yüzlerce hatta binlerce, hatta milyonlarca metni farklı bilgisayar programı ile otomatik olarak okuyarak, büyük metinsel veriler çıkarıp, metinleri ve aralarındaki ilişkileri o veriler üzerinden anlama faaliyeti. Atina Panteion Üniversitesi'nden meslektaşım Antonis Hadjiykriacou ile geliştirdiğimiz Tepedenli Ali Paşa'nın daha çok Yunanca olan arşivini farklı uzak okuma yöntemleri ile analiz ettiğimiz Osmanlı Epir'i'ni Haritalandırmak projemiz Osmanlı tarihinde bu konuda öncülük eden projelerden biri oldu.

İki çılgın menkıbe ve 13'üncü yüzyılın muazzam kadrosu

Kioumars ile verdiğimiz seminere döneyim: Üç doktora öğrencim ve Stanford'ta eski Yunanca ve eski Farsça uzmanı olan bir meslektaş dersi takip etti. Dedim ya Celaleddin-i Rumi'nin (1207-1273) hayatını anlatan 14'üncü yüzyılda Ahmed Eflaki'nin (ö. 1360) Konya'da yazdığı Menâkıb-i Arifin ve Hacı Bektaş'ın (ö. 1271?) ölümünden çok sonra menkıbelerin birleştirilmesi ile meydana gelen muhtemelen Süfli Derviş ya da Uzun Fırdevsi tarafından 15 ya da 16'ncı asırda derlenen Hacı Bektaş Veli Velâyetnâmesi.

Niye bu iki metni seçtik? Bunun birçok nedeni vardı. Aslında amacımız aynı dönem üzerinde bir Farsça bir Türkçe metni karşılaştırmalı olarak okumaktı. Ama bu iki

politik depremin sahalarından biri olmuştum. Bu arada Anadolu'daki Moğol hakimiyeti Horasan, İran ve Irak'taki gibi yıkım getirmemişti. Evet, Anadolu'da siyasal birlik sağlamaya çalışan Rum Selçukluları bu sarsıntıyla beraber güçlerini yetireceklerdir. Ama işte tam da Osmanlı Devleti'ne kadar hiç bir otoritenin Anadolu yarımadasında (kita mı deseydik) bir merkezi birlik oluşturamaması, hem siyasal hem düşünsel hem dini-ruhani birçok akımin görece rahatlık içinde bu coğrafyada filizlenmesine neden olmuştum. 13'üncü yüzyılın sihirli tam da bu çok merkezlilikti.

İki tahayyül

İşte Celaleddin Rumi ve Hacı Bektaş, bu muazzam kadronun diğer oyuncuları gibi, bu demografik ve siyasal dönüşümlerle beraber her an her şeyin olduğu ve olabileceği, mucizeler ve kerametlerle dolu 13'üncü yüzyıl Anadolu'sunun düşünsel liderleriydi. Menâkıb-ı Arifin ve Velâyetname işte bize hayal dünyamızın sınırlarını zorlayacak şekilde 13'üncü yüzyıl Anadolu'sunun tecrübesini ve zihin evrenini yansıtmaktaydı. Ama sadece bu değil. Bu iki büyük metin aynı zamanda birbirleriyle rekabet içindeki Mevlevilik ve Bektaşiliğin ileriki yüzyıllar için kurucu metinleri olacaklardı. Aslında metinlerdeki farklılık bize bu rekabetin ipuçlarını vermektedir:

Menâkıb-ı Arifin büyük oranda bir şehir metniydi. Konya'da geçiyordu. Rumi'nin ailesi ve yakın dostlarının görece seçkin ve şehirli bir grup insanın tanıklığında zahirden batına zihni yolcuğundan, gün geçtikçe insanın aklını başından alan kerametlerini ve yüce bir ruhanî mekkiye yükselişini anlatıyordu. Metin, Rumi'nin Mesnevi'si ve Divan-ı Kebir ile okununca, aynen bir siyer metni ya da hadis derlemesi gibi, bize o muazzam metinlerin "doğru" anlaşılmasına yardımcı olma için yazılmıştı.

Velâyetname ise bambaşka. Eflaki'nin metni ne kadar şehirli ve o şehre, büyük oranda Konya'ya merbut ise, Velâyetname o kadar hareketli, yerinde durmayan bir anlatıydı. Hacı Bektaş ve yoldaşları mesela Sarı Saltuk ve Ahi Evran zaman ve mekân içinde sürekli hareket halindeydiler. Kâh uçan seccadeyle, kâh bir ejderin sırtında, kâh göz açıp kapama kerameti ile bir yerden diğerine, bir andan diğer ana geçişler insanın başını döndürüyordu. Menâkıb-ı Arifin şehir ahalisi, mimarisi ve dokusu ile iç içeydi. Velâyetname ise dağlarda, bellerde, bağlarda, bazen gök yüzünde, bazen deniz yüzeyinde geçiyordu. Eflaki Farsça yazmıştı, Velâyetname ise Türkçeydi. Bu iki metni bir arada okumak iki Anadolu tahayyülünü adeta.

Rekabet eden iki veli

(Bu iki muazzam metnin hikayelerinden alıntılar yapsam yerim kalmayacak. Okuyun lütfen. Bu arada Menâkıb-ı Arifin'in Türkçe tercümesinin mevcut olduğunu söylememe gerek yoktu sanırım). Başka bir ilginç nokta ise bu iki şahsiyetin birbiri ile olan ilişkisi. Menâkıb-ı Arifin'de Hacı Bektaş iki kere geçiyor. İkisinde de Rumi'nin ilginç bir eleştirisi var. Belki biraz küçümseme. Bir tanesi şöyle: Rumi'nin bir müridi Hacı Bektaş

ile karşılaşmasını anlatır. Hacı Bektaş'ın çok kerameti olduğunu ama beş vakit namaz kılmadığını ifade eder. Bunu Hacı Bektaş'a ifade ettiğinde Hacı Bektaş ona pınardan su getirmesini abdest alacağını söyler. Rumi'nin müridi suyu getirir. Hacı Bektaş'ın eline dökülürken Hacı Bektaş suyu kana çevirir. Bu Rumi'ye iletildiğinde Rumi bu suyun kana dönüşme kerametini abartılmış hatta gereksiz bulunduğunu ima eder ve asil mesele gerektiğinde suyu kana gerektiğinde kanı suya çevirmektedir der. Ve simyanın mucizesini anımsatır. Ve tabii Moğolların Müslüman olmasında da benzer bir mucizeyi ima eder. Aynen bakırın altın olması gibi.

Velâyetname'de ise Rumi'nin zahirden batına geçmesi sonucu Konya ulemasının şikâyetlerinden bahsedilir. Konya alimleri Sultan Alaeddin'e Rumi'yi şikâyet ederler ama sultan bu konuda bir şey yapamayacağını söyler. Bunun üzerine alimler protesto ile şehri terk eder. Konya'da cuma namazını kıldırarak kimse kalmaz. Bu konu Hacı Bektaş'a iletilir. Hacı Bektaş yoldaşı Denizli'de bağ bekçiliği yapan Ahi Evran'ı işaret eder. Ahi Evran hızla, belki de uçarak, göç eden alimlerin yolunu keser. Onlara Konya'ya geri dönmelerini söyler. Alimler karşı koyar. Bunun üzerine Ahi Evran alimleri çamura saplar. Hareket edemezler. Tamam, Konya'ya döneceğiz derler. Ahi Evran alimleri serbest bırakır ama bakar ki, alimler yönlerini değiştirmezler. Yine çamura saplar. Bu böyle birkaç kere devam eder. Sonunda alimler Konya'ya dönmeyi kabul eder. Ama cuma günü bitmek üzeredir. Alimler ne fark eder ki derler, namaz kaçtı bir kere. Ahi Evran alimlerin gözlerini kapattırır. Onlar gözlerini açınca Konya'ya geldiklerini görürler, cuma namazı kılınır. Hacı Bektaş ve Ahi Evran, Rumi'ye rağmen, Konya'nın onurunu kurtarmıştı!

Biz bu metinleri nasıl okuyalım?

Dedim ya, 13'üncü yüzyılın muazzam kadrosu, baş döndürücü zenginlikte zihin dünyası... Binlerce mana yüklü söz, şiir ve hikâye! Ve yüzyıllar sonra okunmaya devam etmiş, zihinlere ve eylemlere esin kaynağı olmuş metinler. Ben tarihçi-yim. Bu metinleri ince ince okuyup, anlam ve bağlamlarını bu yoldaki meslektaşlarla ve öğrencilerle uzun saatlerce tartışmak benim için en büyük haz. Ama tarihçi olmayanlar, onlar bu metinlerle ne yapacak?

Şüphesiz Menâkıb-ı Arifin ya da Velâyetname aynı zamanda inanç metinleri. Bektaşilik ve Mevlevilik içinde insanların kutsiyet atfettilerini anlatırlar. E peki Bektaş ve Mevlevi bile olsanız, bu metinlere kutsiyet atfetmiyorsanız, bu muazzam metinleri nasıl okuyabilirsiniz?

Türkiye'de İslamiyet ve ruhanîyet yüzyıllar boyunca dönüştü. 16'ncı yüzyılda Osmanlı devleti yukarıdan aşağıya, 17'nci yüzyıldan itibaren Kadızadeler ve Nakşibendi-Müceddidiilik gibi farklı "püristen" akımlar aşağıdan yukarı, 19'uncu yüzyıl ortalarından itibaren yine devlet yukarıdan aşağı İslamiyet'i disiplini etti, "hurafelerden temizledi", büyük oranda Hanefilik-Maturidilik esasında aklı ve nakli standart normlar oluşturuldu. Buna karşı gelişen tepkiler de benzer standartlaşmalara gittiler. Bu tek biçimcilğe uymayan metinler ve şahsiyetler ya unutturuldu ya da bir süre sonra kendi bağlamlarından çıkarıldı, zorlama yorumlarla "evcilleştirildi" ve topluma yeniden sunuldu. Türkiye'nin bugün yaşadığı ya da yaşamak zorunda olduğu İslam eleştiriler bakımımız gereken belli bir tarihsel maceranın sonucudur.

İşte tam bunun için geçmişin yaşanmışlıklarını kendi anlam ve bağlamları ile, mümkün olduğu kadar ön yargısızca, ama bir ciddiyet içinde okunmasını öneriyorum. Hem zevk almak hem hayret kapısını sonuna kadar açarak hayatta yeni manalar bulmak, aklımızın ve tecrübemizin ötesinde yaşanmışlıklar keşfetmek için. Yaşadığımız dünyanın yaşanmış dünyalardan sadece biri olduğunu bilerek ve bu mütevazilik içinde.

Tüm dostların Kurban Bayramı'nı kutlarım. •

The Washington Post

Putin artık Rusya ve dünya için daha da tehlikeli

The Washington Post, başyazısında Rusya'da isyanın olası sonuçlarını değerlendirdi: Eski KGB ajanı Putin, köşeye sıkıştırıldığında her zaman karşı saldırıya geçecek yırtıcı bir hayvan, imparatorluğa dönüş hayali kuran acımasız bir lider olduğu efsanesini bizzat yaydı. İtibarını tazelemek için güç gösterisine kalkışabilir

Rusya'da Yevgeniy Prigojin ve sahibi olduğu Wagner Grubu'na bağlı paralı askerlerin gerçekleştirdiği kısa ama etkili isyan Devlet Başkanı Vladimir Putin'in 23 yıllık iktidarındaki dönüm noktalarından biriydi. Kalkışma öncesinde Putin tamamen kendisine göre düzenlenmiş bir iktidar yapısının başında bulunan, sadakat karşılığı belli kesimlere servet bağışlayan, yenilmez bir figür olarak görülmüyordu. Ama şimdi bir anda küçük düştü ve kurduğu yapı çatırdadı. Bunun Rusya, Ukrayna ve dünya için sonuçları son derece endişe verici olabilir.

Putin'in yaşananlara Ukrayna savaşını sürdürme ve yurt içinde otorite kurma bağlamında nasıl tepki vereceği hayati önem taşıyacak.

Oligark Prigojin'i aslında Kremlin yarattı. Servetini de devlete borçlu. Emrindeki Wagner askerleriyle Afrika'da tehlikeli görevler üstlendi. Son olarak Ukrayna'nın Bahmut kentindeki kanlı çatışmada yer aldı. Prigojin Rus Savunma Bakanlığı'ni Ukrayna için yeterli mühimmat olmadığı iddiası yüzünden eleştirmiş, geçen hafta ise Putin'e çıkışarak savaşta yanlış hedefler kovaladığını söylemişti.

Ancak Putin iktidarı boyunca cumartesi günü silahlı ayaklanmanın benzeri yaşanmadı. Prigojin'in askerleri Rostov'daki Rus karargahını ele geçirdi, silahlı konvoyla Moskova'ya doğru yüzlerce kilometre ilerledi, Rus helikopterlerini düşürdü ve Rus askerlerini öldürdü. Putin'in cumartesi günü televizyondan yaptığı ulusa sesleniş konuşmasında ciddi panik havası vardı. Prigojin'i "vatana ihanet" ve Rus halkını "sırtından bıçaklamak" ile suçladı, cezalandırılacağına yemin etti.

Sonra hiçbir şey olmadı. Prigojin ceza almadı. Kendisinin ve askerlerinin yargılanmayacağı taahhüdü verildi ve geri dönmesine müsaade edildi. Olanlar 1990'lardaki Rusya'yı hatırlattı. O günlerdeki zayıf devlet de kendisini talancılara karşı koruyamazdı. Hatta Putin güçlü lider olarak yükselişini o devletin yarattığı ortama borçluydu. Putin eski bir KGB ajanı olarak hiçbir hakareti asla unutmayan bir adam, köşeye sıkıştırıldığında her zaman karşı saldırıya geçecek yırtıcı bir hayvan, imparatorluğa dönüş hayali kuran acımasız biri olduğu efsanesi kendisi tarafından da hep beslendi. Ama cumartesi günü bunların hiçbirini gibi değildi.

Yeni muhalifler ortaya çıkabilir

Peki şimdi ne yapacak? İtibarını tazelemek için güç gösterisine kalkışabilir. Kendisini eleştirenleri sıfır ibret olsun diye cezalandırarak Rusya'yı totaliterliğe daha da yaklaştırmaması olası. 2004'teki Beslan Katliamı'nın* ardından yerel yöneticilerin seçimle değil Kremlin'in tayiniyle belirlenmesi yönünde yasa teklifinde bulunmuş ve yasa kabul edilmişti.

Ancak şimdi silahlı isyancıları görmezden geldiği için yeni bir baskı dalgası başlatması

halinde rahatsız edici sorularla karşı karşıya kalacak. Rusya'da orduyu eleştirmek halihazırda suç. Hapisteki muhalefet lideri Aleksey Navalni uydurma suçlularla karşı karşıya ve yeniden yargılanarak 30 yıl daha ceza alabilir. Putin silahlı ayaklanma faillerinin cezasız kalmasına izin verdikten sonra bu saçma davayı bir iktidar yapısının göstereceği? Hangi gaddar tedbirleri nasıl yürürlüğe koyacak?

İsyandan önce Putin'in elit iktidar yapısını yönetim tarzı belliydi. Şaşmaz bir kişisel sadakat talep ediyor ve oligarklar, güvenlik servisleri, teknokratlar, ordu gibi en önemli aktörlerin kendisine hesap vermesini sağlıyordu. Bağlımsız gazeteciliği yok etmiş, siyaseti bütünüyle kontrol altına almıştı. Şimdi bu sistem sarsıldı. Ayaklanmayla birlikte daha fazla bağımsızlık talebi gelebilir. Başka isimler de Putin'e doğrudan karşı çıkmak için cesaretlenmiş olabilir.

Elitler silahlı oluyor

King's College London'dan Rus siyaseti profesörü Sam Greene Avrupa Politika Analiz Merkezi (CEPA) için yazdığı yazıda Prigojin'in rakip Rus elitler arasında silahlanma yarışı başladığını ifade ediyor. Greene "Putin'in aynı oyunu eski yöntemlerle sürdürme lüksü kalmadı. Rekabet Rusya'daki iktidar yapısını can evinden vurdu. Putin vaktiyle hem kendisinin yükselmesini sağlayan hem de elitleri doyuran esneklikten, manevra kabiliyetinden ve rahatlıktan yoksun" diyor.

Putin Prigojin'in kalkışmasına kadar Ukrayna'da bildiğini okuyacak gibi görünüyordu. Uzatmalı "donuk" çatışmalara sıcak bakıyordu çünkü muhalifleri zamanla aşındırıyordu. Zamanın Putin'in lehine olduğu düşünülüyordu. Ama Prigojin isyanı bunu da değiştirebilir.

Halkın savaşa rızası azalabilir

Savaş Rusya'yı zayıflattı. Ölü ve yaralı sayısı 225 bini buluyor. Ordu dezavantajlı durumda ve yaptırımlar ekonomiyi zorluyor. Putin'in savaşta dair emellerinin Prigojin tarafından açıkça sorgulandığını görmek Rus kamuoyunda deprem etkisi yarabilir. Şu ana kadarki anketler Rus halkının savaşın uzama ihtimaline hazırlıklı olduğunu gösteriyordu ve mezarlıklar savaşta ölenlerle dolsa da halk protesto için sokağa inmiyordu. İsyan tüm bu konuların yeniden düşünülmesini tetikleyerek mevcut rıza ve eylemsizlik halini değiştirebilir. Putin'in güçlü bir lider olduğu algısı 1999'da Çeçen isyancıları yönelik sokak ağzıyla yaptığı konuşmayla bir anda yerleşmişti. Şimdi o algı aynı hızla uçup gidebilir. Rostov sokaklarından ayrılan Wagner birliklerine alkış tutan kalabalıkları görmek kolay unutulacak bir olay değildi. •

Oksijen'in notu: Yazıda geçen Beslan Katliamı, Rusya'nın Kuzey Osetya Özerk Bölgesi'nde 334 kişinin ölümüyle sonuçlanan kanlı okul baskınıdır. 1-3 Eylül 2004 tarihleri arasında Çeçen ayrılıkçıların Beslan Okulu'nu baskın içerideki 1100 kadar insanı rehlin almasından ardından Rus güvenlik güçlerinin düzenlediği operasyon sonucu öğrenci ve veliler hayatını kaybetmişti.

BÜYÜK AŞAĞILAMA:

Rusya rejiminin derin çatlakları ortaya çıktı

FINANCIAL TIMES'in Moskova büro şefi hem Kremlin'e hem de isyancı Prigojin'e yakın isimlerle konuştu

MAX SEDDON

Vladimir Putin savaş açası Yevgeniy Prigojin'i "vatana ihanet" suçundan mahkemeye çıkaracağına söz vermişti. Ancak Kremlin'in eski yemek tedarikçisi ve ona ait Wagner şirketi Rusya'da 30 yıldır benzeri görülmedik darbe girişiminden ciddi ceza almadan sıyrılmış gibi görünüyor.

Kremlin'e yakın isimlerin Financial Times'a bildirdiğine göre Prigojin'in darbe girişimi çok kısa sürse de rejimin derinlikli sorunlarını ortaya serdi ve yeni bir isyan halinde devletin yıkılabileceğini gösterdi.

Devlet başkanı 1990'lardan beri tanyan bir Rus oligark "Elbette Putin için son derece küçük düşürücü bir durum. Binlerce kişi hiçbir direnişle karşılaşmadan Rostov'dan neredeyse Moskova'ya gidiyor. Ardından Putin cezalandırılacaklarını açıklıyor ama o da olmuyor. Çok net bir zayıflık göstergesi" ifadelerini kullandı.

O kadar güçlü değilmiş

İsyanın temelinde Putin'in topyekun Ukrayna işgalini idare etme biçiminin Rus silahlı kuvvetleri içinde yarattığı rahatsızlık vardı. Paramiliter güçleri ile düzenli ordu arasındaki çatışma devleti yıkmaya noktasına geldi. Rus ordusu ve güvenlik teşkilatları Prigojin'in ayaklanmasını önleyemedi.

Ekho Moskvy radyosunun eski yayın müdürü Aleksey Venediktov'a göre Wagner'in isyanı bu kadar kolay başlatması,

diğer güvenlik güçlerinin direnişle karşılaşmaması ve Wagner askerlerinin Rostov'da coşkuyla karşılanması Putin'in ülke içindeki itibarına zarar verdi: "Devlet başkanına isyan edip affedilebileceğiniz ortaya çıktı. Demek ki başkan o kadar da güçlü değilmiş."

İşgalin ateşli destekçileri bile Rusya'nın işgal gerekçelerini kamuoyu önünde sorgulamaya başladı. Kremlin eski basın danışmanı ve milletvekili Sergey Markov, Telegram'da "Bütün dünya Rusya'nın vahim bir siyasi

24 Haziran günü Putin sırtından bıçaklandığını söylerken Moskova'daki Kızıl Meydan'da da küçük bir grup destekçisi onun posterlerini taşıdı.

krizin eşliğinde olduğunu gördü. Darbelerin bazı temel nedenleri vardır. O nedenler ortada durduktan sonra yeni darbe girişimleri olabilir. Üstelik bir dahaki sefere başarılı da olabilirler" diye yazdı.

Kremlin şu an için Prigojin'in kendisinin ve Wagner askerlerinin yargılanmaması karşılığında Rusya'dan ayrılıp Belarus'a gitmeyi kabul ettiğini, dolayısıyla tehdit savuşturduğunu söylüyor.

Rus siyaset bilimci Ekaterina Schulmann "Bu olay zayıflığın ve işlerin yürümediğinin göstergesi. Beklenmedik münferit bir olaydan veya dış kaynaklı bir şoktan bahsetmiyoruz. Yaşananları savaşta ayıramayız" diyor.

Kremlin ise cumartesi günü açıkladığında Prigojin'in isyanının Rus yönetiminin savaşta dair tutumunu etkilemeyeceğini yineledi. Ancak Wagner'in cepheye üstlendiği önemli rol bile işgalin kötü yönetilmesinin sonucuydu.

Wagner'in esasen yurt dışındaki çatışmalarda gizlice konuşlandırılmak üzere bir araya getirilen askerleri Putin tarafından işgal planı başarısız olunca Ukrayna'ya gönderilmişti. Putin daha sonra savaşa katılacak hükümlüler için bizzat af çıkararak Prigojin'in birliklerini büyütmesine izin verdi.

Schulmann "Başlatılmaları gereken bir savaş açtılar, onu da düzgün yönetemediler. Prigojin'in mahkumlardan oluşan bir ordu kurması izin verildi. Böylelikle bir siyasi aktör yarattılar" diyor.

Bir tek o kârlı çıktı: Lukaşenko

Prigojin ve Wagner Grubu adlı paralı askerlerinin kısa süren isyanından en kârlı çıkan isim Belarus'un entrikacı diktatörü Aleksandr Lukaşenko oldu. Bundan üç yıl önce hileyle kazandığı seçimlerden sonra bir halk ayaklanmasından Vladimir Putin'in polis desteği vaadi sayesinde kurtulan Lukaşenko, komşusu Putin'in yanında adeta bir ikinci kemana dönmüştü.

Rusya'nın Ukrayna'yı işgale kısmen Belarus topraklarından başlaması nedeniyle ülkesinin ege-menliği yara aldı. Ama Chatham House'dan Ryhor Astapenia'ya göre Putin ve Prigojin arasında arabuluculuk Lukaşenko'ya gücünü geri kazandırdı.

Yemeğin 20 yıllık hatrı

Anlaşmayı ilan eden Kremlin sözcüsü Dmitri Peskov, Lukaşenko ve Prigojin arasında 20 yıllık bir bağ olduğunu söyledi. Bu bağ 2002'de Lukaşenko'nun o zamanlar aşçı olan Prigojin'in bir restoranında yemek yemesinden ibaret. O yemekte

bulunan danışman Aleksandr Zimovski "Lukaşenko yemeği beğenip Prigojin'in elini sıktı. Bunun ötesinde bir temaslarının sürdüğünü söylemek zor" diyor.

Belarus liderinin müzakerelerdeki rolü muhtemelen abartılıyor. İsmi açıklanmaması koşuluyla konuşan üst düzey bir Ukraynalı yetkili, Lukaşenko'nun isyanın sona ermesinden kısa bir süre önceye, yani 24 Haziran akşamına kadar görüşmelerde yer almadığını söyledi. Müzakerelerin çoğu, Vladimir Putin'in eski koruması olan Tula bölgesi valisi Aleksey Dyumin de dahil olmak üzere bir grup Rus muhatap tarafından yapıldı. Kremlin, anlaşmanın övgüsünü de sorumluluğunu da Lukaşenko'nun üstlenmesini tercih etti.

Prigojin'e Belarus'a güvenli geçiş ve zırlı birliği lağvetmesi karşılığında af sözü verildi. Ancak bunun ötesi belirsiz. Prigojin Belarus'ta tek başına mı olacak, askerleri kalacak mı? Afrika'daki kazançlı paralı asker işinin ne kadarını elinde tutmasına izin verilecek? Putin, Wagner askerleri olan Prigojin'in bir restoranında yemek yemesinden ibaret. O yemekte

daha fazla ayrıntı vermedi.

Bundan sonra ne olacağı da belirsiz. Siyasi analist Artyom Shraibman "Lukaşenko, bir isyancıya çok fazla güç vermek istemez. Belki bir süreliğine Prigojin ve korumalarına katlanır ama bu ilelebet sürmez" diyor.

Belarus kanunları Wagner'in silahlı askerlerine Rusya'daki ayrıcalıklarını tanııyor. Bir senaryoya göre Prigojin ve silahlı adamları Afrika'daki işlerine dönmeye önce kısa süreliğine Minsk'te konumlanabilir.

Askerler ne olacak?

Kremlin, Wagner'in 20 bin kadar askerinin Rus ordusu içinde eritleceğini öne sürdü. Bu olabilir de olmayabilir de. Her halükarda Moskova'ya yürüyen 3-5 bin kişilik çekirdek Wagner üyesi bir yerlerde savaşmaya devam edecek. Ukraynalı bir istihbarat kaynağı, bu askerlerin çoğunun seçkin Rus askeri okullarında eğitim gören profesyoneller olduğunu söylüyor.

İstihbaratçı "Koşullar uygun olursa Belarus'tan Ukrayna'ya düzenlenecek baskınlarda kullanılabilirler" diyor. Ancak Belarus

Birileri cezaevinde ölebilir iddiası

Gabuev "Kimseye dokunmayacaklarına söz verdiler ama geri kalanları korkutmak adına birinin hapse atılması veya tuhaf bir şekilde ölmesi son derece mümkün. Putin sisteminin ne kadar kırılgan olduğunu anlamıştır ve tamire çalışacaktır" diyor.

Rusya'nın Prigojin'i tam olarak nasıl vazgeçirdiği konusunda birçok belirsizlik var. Bazı Rus seçkinler görünürdeki arabulucu Belarus Devlet Başkanı Aleksandr Lukaşenko'nun esasen Rusya'daki güçlü figürlerin vekili gibi davrandığını söylüyor.

Prigojin'e yakın bir isim "Herkes onu çağırıp anlaşmak istedi. Neticede Luka'yı daha makul bir aracı olarak gördüler. O da her iki tarafa geri adım attırmanın yolunu buldu" diyor.

CIA'nın bildiğini Putin öğrenemedi

Ancak pazartesi günü devlet medyası Prigojin'in bazı suçlularla karşı karşıya olduğunu bildirerek olaylı hafta sonuna yeni bir belirsizlik ekledi.

İsyanı durduramayan Rus elitler de yakayı kurtaramayacak gibi görünüyor. Putin, iktidarına yönelik tehdidin farkına vardı.

Carnegie'den Gabuev "Korkunç bir karşı istihbarat başarısızlığı. CIA böyle olacağını bilirken Rusya'nın kendi gizli servisleri ya bilmiyordu ya da bildirdi. Neticede Putin baskıyı artırıp elitleri köşeye sıkıştırarak" diyor.

Ama konuştuğumuz oligark büyük değişimlerin bile düzeni yeni tesis etmeye yetmeyebileceğini söylüyor. Geçen yıl Rusya savaşta bocalamaya başlayınca birçok Rus seçkini 17. yüzyıl başında farklı hiziplerin taht kavgasına düştüğü "karışıklık dönemine" benzeyen uzun ve şiddetli bir siyasi kriz ihtimali üzerinde durmaya başlamıştı.

Fakat aynı oligark "O gün bile böyle bir durum ortaya çıkarsa ordunun hemen müdahale edeceğini düşünüyordum. Etmедiler. Şaşırtıcı olan bu" diyor. •

Lukaşenko

diktatörünün savaşta doğru- dan kaçınmadığı söylenen haberler de var. Analist Shraibman'a göre "Ukrayna'nın cevap verecek silahları var ve Lukaşenko da bunu biliyor."

Ukrayna ve Batı Lukaşenko'yu Putin'in işgaline yardımcı bir savaşçı olarak görüyor. Belarus'ta ise meseleye daha incelikli bakılıyor. Halk, Lukaşenko'nun sistemini sağlamlaştırdığını, bir yandan da seferberlikten ve protestolardan kaçınmayı başardığını görüyor. Shraibman'a göre Belaruslular savaşın dışında tuttuğu için popülaritesi savaş sırasında arttı.

Muhalefet Rusya'daki kaosun Putin'den sonra Lukaşenko'yu vurmasını umuyor. Ancak Shraibman'a göre Lukaşenko bir domino etkisi yaşamayacağını göstermiş durumda. •

The Economist'ten alınmış, Oksijen tarafından çevrilerik lisanslı olarak yayınlanmıştır. Orijinal metne www.economist.com adresinden ulaşabilirsiniz.

Wagner askerleri ele geçirdikleri Güney Askeri Bölgesi karargahını terk ederken Rostov halkı tarafından uğurlanıyor.

ROMAN ROMOKHOV/AFP via GETTY IMAGES

Rostov'da bir Wagner askerine sarılan çocuk.

Wagner Grubu'na bağlı paralı askerler Rusya'da 800 kilometre yol katetti, uçak ve helikopter düşürdü, bir bölgede askeri komutayı ele geçirdi, Moskova'da paniğe yol açtı. Onlara karşı siperler kazıldı, bir belediye başkanı kent sakinlerine evden çıkmamalarını söyledi. Ama sonra geri çekildiler.

Cumartesi günkü başarısız darbe girişiminin en tuhaf yanı, halkın ve kentteki askeri liderlerin, kendilerini hükümdar ilan eden askerlere verdiği tepki oldu.

Wagner askerleri kente cumartesi sabahı erken saatlerde girdi. Hiçbir direnişle karşılaşmadılar. Kimse onlara ateş etmedi. The New York Times'ın yayınladığı bir fotoğrafta, arka plandaki bir tankın önünde, ellerinde sarı kahve fincanlarıyla salınarak yürüyen insanlar görünüyor.

Wagner'in şiddet yanlısı eski suçlu lideri Yevgeni Prigojin, Rusya'nın Güney Askeri Bölgesi karargahının avlusunda oranın komutanlarıyla sohbet ederken çekilmiş videolarını yayınladı.

Halk isyancıları neden coşkuyla karşıladı?

The Atlantic'e "Putin kendi kazdığı kuyuya düştü" başlıklı bir yazı yazar tarihçi ve gazeteci Anne Applebaum'a göre darbe girişiminin en çarpıcı yanı halkın ve askerlerin olan bitene kayıtsız kalması. Putin daha güçlü bir kalkışma karşısında daha da yalnız kalabilir

Orada bulunmasına kimse aldırış etmiyor gibi görünüyordu.

Dışarıda temizlik işçileri sokakları süpürmeye devam etti. Sabahın erken saatlerinde birkaç kişi olan bitene aval aval bakmaya geldi ama sayıları kalabalık değildi. Panik içindeki Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in durumu 1917'ye benzeterek iç savaşta hatırlatan televizyon konuşmasının ardından, bisikletini iten bir kişi Wagner'cileri azarlarken görüntü-

lendi. Askerlerse ona gülüyordu. Ancak günün ilerleyen saatlerinde alana daha fazla insan gelince hava iyice ılıdı.

Kayıtsızlığın gücü

İnsanlar askerlerle el sıkıştı, onlara yemek götürdü, selfie çekti. Bir kadın kameralara "İnsanlar poğaça, elma ve cips getiriyor. Dükkanındaki her şeyi satın alıp askerlere verdiler" diye konuştu. Akşam, Prigojin geri çekilip eve

gitmeye karar verdi, bir SUV araçla uzaklaştı. Kalabalık, sanki bir filmin galasından ya da bir galeri açılışından ayrılan bir ünlü gibi onu alkışlayıp cep telefonlarıyla görüntü aldı. Bazıları askerler so-kağa çıkarken "Wagner! Wagner!" diye bağırıyordu. Bütün günün en dikkat çekici yönü buydu: Hiç kimse, ne güvenlik servisleri, ne ordu ne de genel halk yeni bir diktatörün gelip mevcut rejimin yerini almasına aldırış etmiyor gibiydi.

Aksine, birçok kişi onun gitmesine üzülmüş gibi görünüyordu.

Hakki teslim edilmeyen bir siyasi araç olan kayıtsızlığın gücünü hesaba katmadan bu tepkiyi anlamak zor. Demokratik politikacılar, insanları nasıl sürece dahil edeceklerine ve oy vermeye nasıl ikna edeceklerine kafa yorar. Ancak Putin'in en önemli temsilcisi olduğu bu tür otokratlar, insanları bunun tam tersine ikna etmeye çalışıyor: Siyasete katılmamaya,

umursamamaya ve siyaseti hiç takip etmemeye. Putin Rusya'sında propaganda kısmen bu amaca yönelik olarak için tasarlanıyor. Saçma ve çelişkili açıklamalar, sürekli pompalanan yalanlar birçok insanı hiçbir şeyin gerçek olmadığına inanmaya teşvik ediyor. Bunun sonucunda sizin yaygınlaşıyor. Sonuçta neyin doğru olduğunu bilmiyorsanız yapabileceğiniz hiçbir şey kalmaz. Protesto etmek anlamsızlaşır. Etkileşim işe yaramaz.

Ama son darbe girişiminde ilgisizliğin bir yan etkisi de görüldü.

Çünkü hiç kimse hiçbir şeyi umursamıyorsa, ulu lideri veya onun savaşını da umursamıyor demektir. Ruslar Ukrayna'da savaşmaya koşma koşma gitmedi. Ukrayna'daki birliklerin etrafında toplanmadılar ya da başarılarını kutlayan, ölümleri anan duygusal törenler düzenlemediler. Elbette savaş karşı çıkamak için örgütlenmediler ama desteklemek için de örgütlenmediler.

Korktuklarından, başka bir alternatif bilmediklerinden ya da öyle konuşmaları gerektiğini düşündüklerinden anketörlere Putin'i desteklediklerini söylüyorlar. Ama kimse Rostov'da Wagner'i durdurmaya çalışmadı. Moskova'ya giden Wagner konvoyunu neredeyse hiç kimse engellemedi.

Darbe girişiminden daha fazla sayıda asker öldü

Güvenlik güçleri hiçbir harekette bulunmadı ve yorum yapmadı. Ordu, Moskova çevresinde bazı siperler kazdı ve bölgeye bazı helikopterler gönderdi. Görünüme göre birisi otoyolları kazmak için buldozler göndermişti o kadar. Putin daha ciddi bir meydan okumayla karşı karşıya kalırsa buna kim yanıt verecek? Ordu kesinlikle iki kez düşünecektir. Çoğu pilot olmak üzere bir düzine Rus askerini Wagner isyancıları öldürdü. Sayıları 1991'deki başarısız darbe sırasında ölenlerden daha fazla.

Başarısız darbeden bir gün sonra, Prigojin'in gerçek amaçları, geri çekilmesi karşılığında kendisine gerçekte ne verildiği, Putin'in cumartesi gününü gerçekte nerede geçirdiği hakkında spekülasyon yapmak için henüz çok erken. Kimileri St. Petersburg'da, kimileri ise St. Novgorod'daki daça'sında olduğunu söylüyor. Ancak rejimin ideolojisinin ne kadar zayıf, arkasındaki desteği ne kadar yumuşak olduğu aniden ortaya çıkıverdi. Putin iktidarda kalmaya çalışırken daha fazla baskı ve daha fazla kaos getirecektir. •

Ya Prigojin kazanıp nükleer kodları ele geçirseydi!

BELARUS

Derdim Putin'i savunmak değil. Sadece ülkesini 11 saat dilimine yayılmış bir saatli bombaya dönüştürmesine duyduğum öfkemi ifade ediyorum. Putin kazanırsa, Rus halkı kaybeder. Ama kaybederse ve halefi de kargaşa olursa tüm dünya kaybeder

» Kiev, Prigojin'in askerlerinin Belarus'a geçip oradan kendilerine operasyon düzenlemesinden korkuyor.

RUSYA

» Üç ila 5 bin kişilik bir Wagner Grubu üyesi geçen hafta Rostov'dan Moskova'ya doğru intikale geçti, isyan uzlaşmayla bitti.

UKRAYNA

» 1961 yılında St. Petersburg'da yoksul bir ailenin çocuğu olarak doğan Yevgeni Prigojin kayak bursuyla yatılı okudu ancak spor kariyeri iyi gitmedi.

KIRIM

» Prigojin Sovyet döneminde yolda bir kadının boğazına bıçak dayayıp çantasını gasp etmek suçundan 10 yıl yattı.

Rus kontrolü altındaki bölge

Karadeniz

Sokakta sosisli sandviç satan Prigojin işini restoran zincirleri açacak kadar büyüdü. Putin'in gözdeleleri arasına girdi. "Putin'in aşçısı" adıyla biliniyor. Wagner Grubu'nu 2014'te kurdu.

Thomas L. Friedman

THE NEW YORK TIMES

Rusya'da yaşananlar, yeni James Bond filminin fragmanı gibi: Vladimir Putin'in eski aşçısı ve siber korsanı, mevcut paralı asker ordusu lideri Yevgeni Prigojin haydut oldu.

Prigojin, yani "Dr. No" eski hükümlüler ve paralı askerlerden oluşan bir konvoyla Rusya'nın başkentini ele geçirmek için çlgınca bir hamle yaparak yol boyunca birkaç Rus askeri helikopterini düşürdü. Ne kadar az dirençle karşılaştıklarını anlamak için internetteki sabırla kahve sırasında bekleyen paralı askerlerin fotoğraflarına bakabilirsiniz: Kahveyi de "Hey, şuna bir kapak verebilir misin? Tankıma dökülmesin!" demiş olmalılar.

Bazı Rusya gözlemcileri, Moskova'da korkunun sona erdiğini iddia ediyor. Putin'in yenilmezlik zırhı delinmiş gibi

görünüyor, başkaları da yakında ona meydan okuyabilir. Göreceğiz.

Taş kalpli Putin'in eski dostu Prigojin'i neyle tehdit ettiğini bilmek çok zor ama etkisini göstermiş olmalı. Çünkü Putin'in katil olduğunu iyi bilen bir kişi varsa o da kendisidir.

Putin'in mağlubiyeti de felaket getirebilir

Putin'in zaferi kadar muhtemel bir yenilgisinden de endişe duymalıyız. Ya Putin devrilirse? Sovyetler Birliği'nin son günleri gibi bir dönemde değiliz. Boris Yeltsin gibi, Mihail Gorbaçov gibi hemen yönetimi devralacak güce ve konuma sahip, iyi ve düzgün bir figür yok.

American Enterprise Institute'tan Rusya akademisyeni Leon Aron "Eski Sovyetler Birliği'nin kurumları vardı, merkez ve taşra partisi ve devlet organları vardı. Bu organlar, idari yetkilerinin yanı sıra bir tür veraset düzeninden sorumluydu. Putin gelince Kremlin'in dışındaki tüm siyasi ve sosyal yapıları buldozlerle ezip yerle bir etti" diyor.

Ancak Aron, Rus tarihinde bazı şaşırı dönüm noktaları olduğunu da ekliyor: "Rusya'nın gerici yöneticilerinin uzun vadeli, tarihsel halefleri genellikle daha liberal

politikacılarıdır. En azından kariyerlerinin başı itibarıyla. I. Paul'dan sonra I. Aleksandr, I. Nikolay'dan sonra II. Aleksandr, Stalin'den sonra Kruşçev, Andropov'dan sonra Gorbaçov geldi. Dolayısıyla, Putin'den sonrasına geçiş sağlayabilirsek, biraz umut var."

Fakat kısa vadede, eğer Putin devrilirse, daha kötü biri gelebilir. Bu sabah Kremlin'deki isim Prigojin olsaydı, Rusya'nın nükleer cephaneliğine komuta eden konumda bulunsaydı ne hissederdiniz?

Ayrıca Putin'den sonra kargaşa, iç savaş, Rusya'nın savaş ağası ve oligark tımarlarına bölünmesi de gelebilir. Putin'den ne kadar nefret etsem de düzensizlikten daha da fazla nefret ediyorum çünkü büyük bir devlet parçalandığında onu tekrar bir araya getirmek çok zordur. Parçalanmış bir Rusya'dan fıkrabilecek nükleer silahlar ve suç, dünyayı değiştirir.

Derdim Putin'i savunmak değil. Sadece ülkesini 11 saat dilimine yayılmış bir saatli bombaya dönüştürmesine duyduğum öfkeli ifade ediyorum. Putin tüm dünyayı rehin aldı.

Kazanırsa, Rus halkı kaybeder. Ama kaybederse ve halefi de kargaşa olursa tüm dünya kaybeder. •

© 2023 The New York Times Company

Yunanistan'da sağ nasıl kazandı, sol nasıl kaybetti?

Partisini katı muhafazakarlıktan merkez sağa çeken Başbakan Miçotakis'in ikinci tur hamlesi tuttu. Bunda katılımın düşüklüğünün ve ülkedeki "güçlendirilmiş seçim sistemi"nin de etkisi var. Çıpras'ın ise geçmişteki hataları yine affedilmedi

STELYO BERBERAKIS
ATINA

Yunanistan'da bir ay içinde ikinci kez yapılan seçimleri kazanan, yüzde 40.5 oranında oy alan muhafazakar Yeni Demokrasi Partisi (YDP) oldu. 25 Haziran seçimleri sonunda YDP lideri Kıryakos Miçotakis ikinci kez başbakanlık koltuğuna oturdu.

Ana muhalefetteki radikal sol parti SYRIZA ise 21 Mayıs seçimlerde uğradığı yüzde 20'lik hezimetinin daha da altına düşerek yüzde 17.8 oranında oy alabildi.

SYRIZA lideri Aleksis Çıpras bu seçimlerde de ağır bir yenilgiye uğradığını kabul etti ve liderliğe devam edip etmeyeceği konusunu parti üyelerinin tevccühüne bıraktığını açıkladı.

Sosyalist PASOK yüzde 11.8 oyla parlamentonun üçüncü büyük partisi konumunu sürdürürken Yunan Komünist Partisi KKE yüzde 7.7 ile oyunu az da olsa artırmış oldu.

İlk sürpriz: İspartalılar

Aşırı milliyetçi Spartiatas, yani Türkçedeki adıyla "İspartalılar" yüzde 4.6 oranla parlamentoya girerek seçimin en büyük sürprizini oluşturdu.

Amblemleri Antik Yunan'daki İspartalı savaşçıların giydiği sade bir miğfer olan aşırı milliyetçi İspartalılar'ın başkanı Vasilis Stıngas olarak görünüyor. Ancak asıl kurucusu ve liderinin kapatılan Neonazi Altın Şafak Partisi'nin asli üyesi olan, "suç örgütü yönettiği" gerekçesiyle 13 yıla mahkum olan, cezaevindeki İlias Kasidiaris olduğunun ortaya çıkması büyük şaşkınlık yarattı. Siyasi partiler "faşizan partilere karşı yeterince hukuki önlemler alınmadığı" gerekçesiyle birbirlerini suçladı.

Fanatik Hristiyan parti de geldi

İkinci büyük sürpriz, parlamentoya yüzde 3.6 ile girmeyi başaran, adları

"Zafer" anlamına gelen, yine aşırı milliyetçi, üstelik fanatik Hristiyan NİKİ partisinden geldi.

Aşırı olmasa bile milliyetçi söylemleriyle tanınan "Helen Çözümü" Elisy de aldığı yüzde 4.4 ile parlamentodaki yerini korudu.

Yüzde 3 barajını bir ondalıkla aşarak yüzde 3.1 oyla parlamentoya girmeye hak kazanan 8. parti ise 2015-2019 SYRIZA hükümeti döneminde parlamento başkanlığı yapan, SYRIZA'nın eski "militan" üyesi Zoe Konstantopoulou'nun kurduğu Eleftheria Plefsis, yani "Özgürlük Seyri" oldu.

En çok oyu kim aldı?

Ancak yukarıda sıralanan siyasi partilerin hepsini geride bırakan, yüzde 47 ile sandık başına gitmeyen seçmenlerdi.

Kayıtlı 9 milyon seçmenden 800 bini daha ikinci seçimde oy kullanmadı. Katılım oranı yüzde 52.8'de kaldı. Bir ay içinde ikinci kez sandık başına gitmeyenlerin profiline bakaca olursak:

- Seçimlerden duyulan bıkkınlık
- Muhalefet partilerine şans tanımayıp 'nasılsa YDP kazanacak' diyerek sandık başına gitmeyenler
- Kayıtlı oldukları memleketlerine ikinci kez gidiş gelişin masraflı olacağını düşünenler
- Bu sıcak günlerde sandık başında ter dökmek yerine sahilde gidip serilenmek isteyenler sıralanabilir.

SYRIZA neden çöktü?

Sandık başına gitmeyenlerin büyük bir bölümünü sol eğilimli seçmenler oluşturdu.

SYRIZA'nın izlediği siyasetten umudunu kesenler arasında partisinin eksenini katı muhafazakarlıktan merkeze sağa, hatta merkeze çekmeye çalışan liberal görüşlü Miçotakis'e oy vermeyi tercih eden sol eğilimliler de oldu.

SYRIZA lideri Aleksis Çıpras'ın 2015-2019 arasındaki başbakanlık döneminde sol eğilimli küçük partilerle değil milliyetçi Bağımsız Helenler (ANEL) ile iş birliği yaparak ülkeyi yönetmeyi tercih

etmesini sol çevreler asla affetmedi.

Rasyonel bilim dallarının "Şu şöyle olsaydı bu böyle olurdu" türünden senaryolara itibar etmediği bilinir.

Buna rağmen Yunanistan'daki seçimlere katılım oranı yüzde 52'den fazla olsaydı bazı partilerin yüzde 3 barajını aşamayacağına, hatta bugün dışarıda kalan bazı partilerin parlamentoda olacağına dair matematiksel hesaplar yapılıyor.

Ama daha reel düşününler, katılım oranı daha yüksek olsaydı da YDP'nin seçimleri yine önde bitirmiş olacağı görüşünde.

Buna gerekçe olarak da şunlar gösteriliyor:

- Ana muhalefet partisi SYRIZA'nın dört yıl boyunca YDP hükümetini sürekli eleştirmekten başka hiçbir siyaset üretmemesi
- Elle tutulur herhangi bir öneri getirmekten aciz kalması
- Bugüne kadar hiçbir öz eleştiri yapmaması.

YDP, AB yolunda yürüyecek

Yunanistan'da laiklik olmadığı için başbakan ve bakanlar din adamları önünde düzenlenen ayinlerle, ateist olanlar da anayasaya el basarak ant içti.

Muhafazakarlar kadar liberal, hatta sol eğilimli siyasetçileri bile kabinesine almaktan kaçınmayan YDP lideri Miçotakis, önümüzdeki bu dört yıl içinde de Avrupa Birliği yolunu takip edecek.

YDP'nin eksenini merkeze çekme uğraşları çerçevesinde parti içindeki aşırı milliyetçilerin bazılarını tasfiye edildi. Kimi de kendi görüşlerine daha yakın olan partilere yöneldi.

Miçotakis iş başına geldiği gün kültür bakanı dışında bir önceki kabinesini tamamen değiştirdi.

Hükümetinin "Ekonomiye, ülke kalkınmasına ve reformlara ağırlık vereceğini" açıkladı.

2009'da patlak veren ve yaklaşık 10 yıl süren derin ekonomik kriz, çalışan sınıfın gelirini yüzde 40 oranında azaltmış, işsizlik oranı yüzde 26'lara kadar tırmanmıştı.

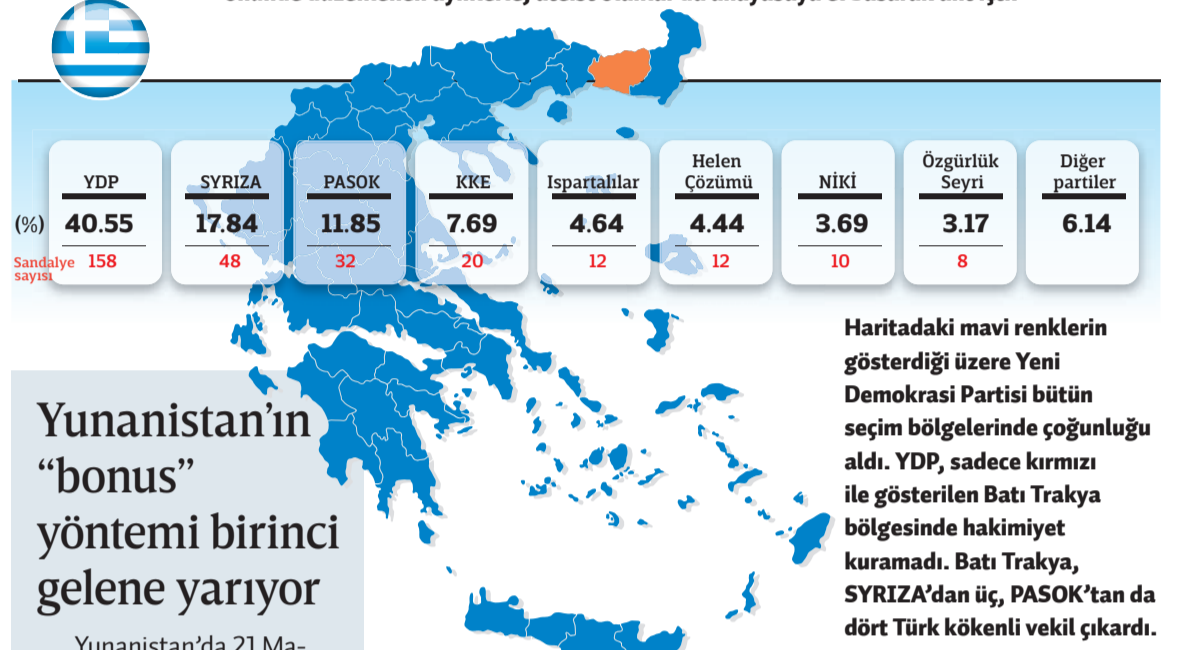
Yatırım notu için

Nitekim AB ve IMF'nin "acı reçetelerini" uygulamaktan başka çaresi kalmayan Yunan ekonomisinin düzleşme çıkmasında gerek önceleri AB'ye kafa tutan ancak sonradan dize gelen SYRIZA'nın gerekse AB ile uyumlu Miçotakis'in rolünün büyük olduğuna inanılıyor.

Miçotakis de hükümetinin özellikle yabancı yatırımcıları ülkesine çekmek için uzun zamandan bu yana beklenen "yatırım yapılabilir" notunu kazanmak için ne gerekiyorsa yapılacağı mesajını veriyor. •

Miçotakis ailesinin önünde yemin ediyor. Yunanistan'da başbakan ve bakanlar din adamları önünde düzenlenen ayinlerle, ateist olanlar da anayasaya el basarak ant içti.

Yunanistan'ın "bonus" yöntemi birinci gelene yarıyor

Yunanistan'da 21 Mayıs'ta yapılan ilk seçimlerde "nispi seçim sistemi" uygulanmıştı. YDP, bu ilk seçimlerde de yüzde 41'e yakın oy almasına rağmen 300 sandalyelik parlamentoya ancak 146 milletvekili çıkartabilmiş. Tek başına hükümet kurma hedefine ulaşamamıştı.

Nispi seçim sistemi kabaca şöyle: "Birinci gelen parti tek başına hükümet kuracak kadar milletvekili çıkaramaması halinde yüzde 3 barajını aşarak parlamentoya giren irili ufaklı diğer partilerle hükümet kurabiliyor. Bunun alternatifi ise ikinci hatta üçüncü gelen partilerin kendi aralarında koalisyon hükümeti kurma fırsatı. Ancak 21 Mayıs seçimlerinde hiçbir parti diğer partilerle koalisyon hükümeti kurmaya yanaşmadı, herkes seçimlerin tekrarlanmasını tercih etti. YDP de yüzde 41 oranında aldığı oylara güvenerek seçimlerin tekrarlanmasında ısrar edince 25 Haziran'da yeniden sandığa gidildi.

Güçlendirilmiş seçim sistemi

Yunan anayasasının seçimlerle ilgili maddeleri, tekrarlanacak seçimlerin "güçlendirilmiş seçim sistemi" ile yapılmasını buyuruyor.

Bu da yine şu demek: "Ülkenin yönetimsiz kalması" amacıyla geliştirilen bu seçim sistemine göre "yüzde 3 barajını aşamayan ve parlamento dışında kalan partilerin topladığı oylara tekabül eden en fazla 50 milletvekilliği, aldıkları oy oranlarına göre diğer partilere "bonus" olarak dağıtılıyor."

YDP'nin 25 Haziran seçimlerinde aldığı yüzde 40.5 oranındaki oylar 21 Mayıs seçimlerinde aldığı yüzde 41'den az olmasına rağmen, parlamentoya 146'dan fazla yani 158 milletvekili çıkarması bu "bonus" sistemine dayanıyor. Güçlendirilmiş sisteme rağmen eğer parlamentoya örneğin 10-12 parti girseydi yine de YDP tek başına hükümet kuramayacak ve seçimler ağustosa taşınabilecekti.

Türk-Yunan ilişkileri ne olacak

Türk-Yunan ilişkileri 2019 yılından Türkiye'de yaşanan korkunç depremlerin meydana geldiği 2023 şubat ayına kadar zorlu bir dönemden geçti.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Atina'ya "bir gece ansızın gelebiliriz" şeklindeki uyarısına karşı "sıkıysa gel" gibi yanıtlarla doruğa çıkan sözlü sürtüşmeler her iki ülkedeki milliyetçi damarları fazlasıyla kabartmaya yetti.

Yunanistan'ın 6 Şubat depremlerine kurtarma ekipleri ve insani yardımlar göndermesi iki ülke arasında günümüze kadar süren olumlu bir atmosfer yarattı.

Bu çerçevede Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Yunanistan Başbakanı Miçotakis 11-12 Temmuz'da Vilnius'ta yapılacak NATO zirve toplantısında bir araya gelmeyi kabul ettiler.

Türkiyede yapılan milletvekili ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra kabinede yapılan köklü değişikliklerin aynısı, Yunanistan'daki seçimlerden sonra da yapıldı.

Türk Dışişleri Bakanlığı'na MİT eski Müsteşarı Hakan Fidan getirilirken Yunan Dışişleri Bakanlığı'na Miçotakis'in eski danışmanı Yorgo Yerapet-

ritis getirildi.

Bu iki yeni bakanın kimilerinin ne denli uyusacağını zaman gösterecek.

Ancak bir önceki Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ile Yunan Bakan Nikos Dendias, her ne kadar birbirlerini "dostum Niko, dostum Mevlüt" diye tanımladılarsa da Türkçedeki tabiriyle "burunlarından kıl aldırılmamak" ya da Yunancadaki tabiriyle "şaraplarına su katmamakta" ısrar etmeleri sonucunda ilişkiler oldukça tıkanmıştı.

Her iki ülkedeki güvenilir ve objektif görüşlü yorumcuların birleştiği tek konu ise "... liderlerin niyeti ne denli iyi olursa olsun ülkelerin birbirlerine karşı uygulamak zorunda kaldıkları yıllanmış devlet politikaları değiştirilmediği sürece ilişkiler inişli çıkışlı devam eder" gerçeği.

Ege ve yeni eklenen Doğu Akdeniz gibi sorunları her iki taraf da kendisine göre yorumluyor ve bu konular uluslararası hukukun da alanıdır. Diyalogla çözülemeye olasılığı bulunan bu konuların "Uluslararası Adalet Divanı'na götürülmesi" yolundaki görüşler önümüzdeki yıllarda da gündeme gelecek gibi. •

SYRIZA lideri Aleksis Çıpras ağır bir yenilgiye uğradığını kabul ederek liderliğe devam edip etmeyeceği konusunu parti üyelerinin tevccühüne bıraktığını açıkladı. Partisi dört yıl boyunca YDP hükümetini eleştirmekten öte siyaset üretmemek ve hiç öz eleştiri yapmamakla eleştiriliyor.

75 milyar \$ vaadiyle 25 milyon \$'lık vurgun

İki tutuklamayla nihayetlenen Türkiye Varlık Fonu'ndaki skandalın ardında film gibi bir hikaye var. Vurgunun kahramanları Mehmet Bostan ile Bülent Gökta'nın yükselişleri de yollarının kesişmesi de çöküşleri de birbirinden ilginç ayrıntılarına bezeli...

TÜRKİYE VARLIK FONU'NDA HANGİ KURULUŞLAR VAR?

Sektör	Şirket	Fon sahiplik oranı (%)
Finansal hizmetler	Ziraat Bankası	100
	Halkbank	75.30
	VakıfBank	35.90
	Borsa İstanbul	80.6
	Türkiye Sigorta	81.10
	Türkiye Hayat Emeklilik	98.61
	TVF Finansal Yatırımlar Platform A.Ş.	20
Enerji	BOTAŞ	100
	TP (Türkiye Petrolleri)	100
	TVF Enerji	100
	TVF Rafineri ve Petrokimya	100
	TVF AEL Elektrik	100
Ulaştırma ve Lojistik	Turkish Airlines	49.12
	PTT	100
	Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş.	49
	İzmir Alsancak Limanı	100
Madencilik	ETİ Maden	100
	Türkiye Maden	100
Teknoloji ve Telekom	Turkcell	26.20
	Türk Telekom	6.68
	Türksat	100
	TVF BT ve İletişim	100
Tarım ve Gıda	Çaykur	100
	TürkŞeker	100
	TürkŞeker Tarım Kayseri Şeker	49
		11.07

Lisanslar
-Nakit Karşılığı Şans Oyunları Lisansı
-At Yarışı Düzenleme ve Bahis Kabul Etme Lisansı

Gayrimenkul
-TVF İFM Gayrimenkul İnşaat Ve Yönetim A.Ş.
-Türkiye Genelinde 46 Adet Gayrimenkul

Borsada İşlem Gören Şirketler

Borsa	Hisse Kodu	2021
Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi	BİST	HALKB %75.29
Türk Hava Yolları Anonim Ortaklığı	BİST	THYAO %49.12
Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketi	BİST	TTKOM %6.68
Turkcell İletişim Hizmetleri Anonim Şirketi	BİST & NYSE	TCELL & TKC %26.2
Türkiye Sigorta Anonim Şirketi	BİST	TURSG %81.10
Türkiye Vakıflar Bankası Anonim Ortaklığı	BİST	VAKBN %35.99

Pek de öyle "her taşın altından çıkan adam" değildi Bülent Gökta. Bulgar göçmeni bir aileden geliyordu. 1949'da Ankara'da doğmuş, liseyi Bursa'da okumuştur. Üniversitede kimyayı tercih etti, Ankara Üniversitesi Kimya Mühendisliği Fakültesi'nden mezun oldu. Yüksek lisansını da aynı üniversitede yaptıktan sonra, Fulbright bursu ile New York Syracuse Üniversitesi'nde işletme yüksek lisans programına katıldı.

Girgin, kendini sevdiiren bir tipti. New York'ta bulunduğu yıllarda Birleşmiş Milletler'de dahi çalıştı. 1970'li yıllarda böyle bir CV oluşturmak her Türk gencine nasip olmuyordu. Askerliğini Kuzey Kıbrıs'ta yaptıktan sonra İngiltere'ye yerleşip ticaret hayatına atıldı.

Mehmet Bostan'ın yolculuğu Gökta'nın kadar parlak değildi. 1971'de İstanbul'da doğmuştu. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ni bitirdikten sonra dönemin gözde sektörü bankacılıkta şansını denemeye karar vermişti. Bankacılık kariyerine 1995'te Denizbank'ta başladı. BNP Ak-Dresdner Bank ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nda çalıştı.

Geçen hafta hakkında yazılan iddialara göre "istikbalini kamu kurumlarında görüyordu". CV'sinin özel sektörde sıvırmeye yetecek kadar keskin olmadığını farkındaydı. Birkaç başarısız girişimin ardından o dönemde VakıfBank çatısı altında bulunan Güneş Sigorta'ya genel müdür yardımcısı unvanıyla kapağı attı. Gökta gibi kolay ilişki kuran, bulunduğu yerde kendini fark ettirecek iletişim meziyetleri olan biriydi. Fark ettirdi de... Kısa süre sonra Vakıf Emeklilik Genel Müdürü oldu.

Turgut Özal'ın 'prens'lerinden

İş dünyasında istediği zemini bulan Mehmet Bostan kamudaki kariyer basamaklarını hızla çıkmaya başlarken, ondan 22 yaş büyük olan Bülent Gökta çoktan Türkiye'ye dönmüştü. Hem de Turgut Özal'ın davetiyeli. Mineks International diye bir şirket kurmuş hem kimyevi ürün ticareti hem de danışmanlık işleri yapıyordu. O dönemde "Özal'ın prensi" etiketinin sahibi olmak paha biçilmezdi. Gökta da bu altın anahtarın sahibi olmuştu. Görgüsü, bilgisi, ilişkileri ve tabii ki etiketiyeli Türkiye'ye yatırım yapmak isteyen ama yerel bir rehber ihtiyacı olan yabancıların ilk aradığı kişilerden biri olmayı başarmıştı.

Golfe de meraklıydı Gökta. ABD'de, İngiltere'de milyar dolarlık işlerin saatler süren golf oyunları sırasında bağlandığını görmüştü. Sevdi de golfü... Özal "golf turizmi hamlesini" açıkladığında Gökta golfte "birdie" denilen vuruşu başarıyla yaptı. (Golfe bir delik için belirlenen vuruş sayısından (par) daha az sayıdaki vuruşla oyunu tamamlamak) Antalya Belek'te neredeyse 1000 dönümlük bir alanda Türkiye'nin ilk büyük golf yatırımı olan National Golf Club'ı kurdu. Türkiye'deki ilk uluslararası golf turnuvalarını gerçekleştirdi, uluslararası golf otoritelerinin başkanlarını, yöneticilerini Türkiye'ye getirdi. O dönemde golfün dünyadaki 1 numaralı ismi Tiger Woods bile onun davetiyeli Türkiye'ye gelmişti.

Her taşın altından çıkmasa bile birkaç işte adı geçti Gökta'nın. Bazı enerji projelerine aracılık etti, hisse oranının açıklanmadığı ortaklıklar kurdu. 2011'de İstanbul Cerrahi Hastanesi'nin hisselerini satın aldı, ertesi yıl Körfez bölgesi yatırımlarına sattı. Satışın ardından Hürriyet gazetesine bir ilan verip hastaneye ilişkinin kalmadığını açıklaması da tuhaf, alışılmadık bir durumdu. O yıllarda dünyada "low cost" havacılık yükselişe geçmişti. Ucuz bilet satan özel sektör şirketleri

ulusal bayrak taşıyıcılar rakip oluyordu. Gökta da Güney Asya'dan büyük bir hava yolu şirketinin Türkiye'de yatırım yapacağını açıklayarak basında haber olmayı başarıyordu. Yine aynı yıllarda Körfez ülkelerinden bazı devlet fonlarının, şirketi Mineks aracılığıyla Türkiye'de yatırım fırsatı aradığı demecini vererek hiç olmazsa ekonomi sayfalarında yer buluyordu. Telsim hisselerinin İngiltere merkezli Vodafone'a satışında rolü olduğu söylenmişti.

Kamu şirketlerine bakış değişiyordu

Gökta kariyerinin son "birdie"lerini ararken Mehmet Bostan formunun zirvesindeydi. Ağustos 2013'te Turkcell Yönetim Kurulu'na bağımsız üye olarak atandı. Şirket ortakları arasındaki çekişme nedeniyle devlet Turkcell'e el atmış, dev şirketin yönetimine ufak ufak yerleşmeye başlamıştı. Bostan Şubat 2016'da Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'na getirildiğinde artık zirvede sayılırdı...

Bostan haberdar mıydı bilinmez ama o sıralarda Ak Parti iktidarının kamu şirketlerine bakışı değişmeye başlamıştı. Özelleştirip devleti küçültmek yerine, Körfez ülkeleri, Norveç, Singapur gibi örneklerden yola çıkıp bir Varlık Fonu oluşturma fikri olgunluk kazanıyordu. Singapur dışındakilerin petrol ve gaz gelirleri vardı. Fonlar bu gelirleri toplayıp yönetiyor, ülkenin geleceğine yatırım yapıyorlardı. Bizim öyle bir kaynağımız yoktu. Ama

olsun, pul kadar Singapur'un yeni vardı ki koca varlık fonu Temasek'i kurmuştu...

'Başkan toto'da bütün kuponlar yattı

Binali Yıldırım başbakanlığında Ak Parti hükümetinin hazırladığı "Türkiye Varlık Fonu Yönetimi Anonim Şirketinin Kurulması"na dair kanun 19 Ağustos 2016'da TBMM'de yayınlandı. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın onayının ardından 26 Ağustos 2016'da Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. 9 Kasım 2016'da ise Türkiye Varlık Fonu'nun (TVF) yapısını ve işleyişini düzenleyen kanun Resmi Gazete'de yayımlandı.

Medyada TVF'nin başına kimin geleceği üzerine toto oynanırken, muhtemelen "parasını Mehmet Bostan'a yatıran" kişi sayısı bir elin parmaklarını bile geçmezdi. Elbette hemen herkesin totosu yattı ve yükselişini roket

nasıl kalkacaktı? Döviz musluğunu açacak yetenekte biri lazımdı... Öyle biri ki, aşın musluğu, şarıl şarıl aksın dolarlar, euro'lar.

Hikayenin burası belirsiz ama Mehmet Bostan ile Bülent Gökta'nın yolları işte tam da bu sırada kesişti. Kim kimi buldu, kim aracı oldu, masa nasıl kuruldu bilmiyoruz. (Öğrenince yazarız) Masada, Gökta "75 milyar dolar kredi bulurum" dedi, Bostan da "Oooo, işimizi fazlasıyla görür" cevabını verince el sıkışıldı. Bu kadar milyar dolarlık iş olur da, masada bir danışman eksik kalır mıydı? Ankara'da o günlerin gözdesi McKinsey de işe dahil edildi.

"McKinsey" deyince bir durup nefes almak gerekir. ABD merkezli bu danışmanlık kuruluşu dünyada alanında uzak ara bir numara. Koç'tan Sabancı'ya, Fiba'dan Doğan'a hemen hemen tüm büyük Türk gruplarının danışmanlık hizmeti aldığı, Türkiye Devleti'ne telekomünikasyon ve enerji gibi kilit sektörlerin regülasyonlarında akıl vermiş olan bir dev.

Bazı kaynakların 20-25 milyar dolar olarak yazdığı, Oksijen'in ise güvenilir kaynaklardan 75 milyar dolar olarak teyit ettiği kredi temini aracılığına karşılık Varlık Fonu, Gökta ve McKinsey'ye 25 milyon dolar ödeme taahhüt etti.

"Egemenlik hakkımızı tehlikeye atmışsınız"

O günlerde Türkiye'nin varlık fonu hayali gerçek oluyordu... TVF'nin bir anonim şirket olarak kuruluşu 24 Ocak 2017'de gerçekleşti ve 31 Ocak 2017 tarihli Ticaret Sicil Gazetesi'nde yayımlandı. Himmet Karadağ, Kerem Alkin, Oral Erdoğan ve Yiğit Bulut yönetim kurulu üyeleri olarak atandı.

Aynı gün yani 24 Ocak'ta Ziraat Bankası, TPAO, BOTAŞ, PTT, Borsa İstanbul, TÜRKİSAT, Eti Maden ve Çaykur'un hisseleriyle çok sayıda gayrimenkul Bakanlar Kurulu kararıyla TVF'ye devredildi. Halk Bankası, THY, Türkiye Denizcilik İşletmeleri, Kayseri Şeker ve İzmir Limanı'nın devirleri ise 3 Şubat tarihinde yapıldı. Milli Piyango ile at yarışlarının lisansları da fona geçti.

Bostan kariyerinin zirvesindeydi. İyi bir anlaşma yapmıştı, Türkiye dövizle boğulacaktı. Halk TV yazarı Serpil Yılmaz'ın hafta başındaki yazısına göre 24 Şubat 2017'de basına ilk demecini verirken iktidarın "mega projeleri"ne kaynak yaratmak için kamuya ait dev kuruluşları bir bir bünyesine katan Varlık Fonu'nun duyurmasının her yerinden yatırımcı ilgisiyle karşılaştığını ve üç ülkenin varlık fonuyla niyet anlaşması imzalamak üzere olduklarını söylüyordu.

Bostan gururla "Çok davet alıyoruz. New York ve Londra gibi dünyanın önde gelen finans merkezlerinden yoğun ilgi görüyoruz. Özellikle yatırım bankaları kapımızı çok çalıyor. Türkiye'nin menfaatlerine katkı sağlayacak iş modelleri, ortaklıklar peşindeyiz. Çok talep var. Ama seçici olmak istiyoruz" diyordu.

TVF'nin Yönetim Kurulu toplantıları başladığında Bostan'ın "seçimlerinin" hiç de makul olmadığı ortaya çıktı. Yönetim kurulu üyeleri Karadağ, Erdoğan, Bulut ve Alkin; Bülent Gökta ve McKinsey'yle yapılan sözleşmeyi görünce şaşkına döndüler. Bir; Başkan Bostan'ın yönetim kurulu kararı olmadan böyle bir sözleşme yapma yetkisi yoktu. İki; sözleşmede kamu şirketi hisselerinin rehni karşılığında yapılacak kredi anlaşmalarında borç verene öyle haklar verilmişti ki, ekonomik kriz halinde şirketlere el konulması bile mümkündü. Üyeler Bostan'a "Bu sözleşmeyle Türkiye'nin egemenlik haklarını tehlikeye atmışsınız" diyerek şiddetle itiraz ettiler.

Vahamet yanlış karar, yanlış seçimle sınırlı değildi. Gökta ve temsil ettiği şirketler ile McKinsey'ye 25 milyon dolar ödenmişti ama resmi kayıtlarda sadece 15 milyon dolarlık ödemenin belgeleri vardı. 10 milyon doların ise kaydı kuydu yoktu. (Evet, çok tuhaf ama Oksijen'in güvenilir kaynaklardan edindiği bilgi aynen böyle.)

Cumhurbaşkanı duydu müfettişler işe koyuldu

Yönetim kurulu üyeleri meseleyi Başbakan Binali Yıldırım'a iletti. Başbakan köprüdü, meselelerin dışarıya taşınmadan kurum içinde aydınlatılmasını ve ortaya çıkartılmasını istedi. Başkan Bostan için yolun sonu görünümüne başlamıştı.

TVF içinde aylar süren incelemeler yapıldı, taraflarla konuşuldu. Ama mesele kaçınılmaz olarak "dışarıya taşınmıştı". Cumhurbaşkanı Erdoğan olaydan haberdar oldu, Beştepe'nin müfettişleri yani Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu işine girdi. 7 Eylül 2017 Mehmet Bostan'ın kariyerinin bittiği gün olarak kayıtlara geçti. O gün görevden alındı, Himmet Karadağ TVF'nin yeni başkanı oldu. Bu süreçte TVF Yönetim Kurulu'nun ihtarnamesi üzerine McKinsey aldığı 6 milyon dolarlık komisyonu iade etti.

İşin belki de daha tuhaf yanı, kamuoyunun tüm bu olayların sadece çok küçük bir kısmını öğrenmesi için aradan 5 yıldan fazla zaman geçmesiydi. Deneyimli gazeteci Toygun Atilla Patronlar Dünyası adlı internet haber portalında 25 Haziran 2023 tarihli yazısında "Mehmet Bostan ile Bülent Gökta'nın TVF'yi 25 milyon dolar dolandırmak suçundan tutuklandığını" duyurdu. Tuhaftır tabirihi çok fazla kullandık ama bu meseledeki tuhaflıklar bitmek bilmiyor. Haber hemen hemen her mecrada yayınlandı ama hala davanın hangi mahkeme görüldüğü, kararın hangi hakimlerce alındığı Oksijen'in baskıya girdiği saatlere kadar bilinmiyordu.

Herkeseye açık olması gereken raporlar yok

Tuhaftan devam: Ortada ne kamuoyuna açık olması gereken bir Devlet Denetleme Kurulu raporu var, ne de Türkiye Varlık Fonu hesaplarını inceleyen bağımsız denetim şirketinin raporu.

Biraz ironik ama TVF'nin uyum için azami gayret gösterdiğini belirttiği, "varlık fonlarının temel yol haritası niteliğindeki Santiago Prensipleri"nin temelinde şeffaflık, hesap verilebilirlik ve uluslararası muhasebe kuralları standardında denetim gibi maddeler bulunuyor. 2023'ün ikinci yarısına girmişken, Türkiye'nin en büyük holdingi olan TVF'nin 2022 rakamlarını henüz açıklamaması, Santiago yol haritasından epey sapıldığını gösteriyor.

İronik olmayan ise şu. Kariyerinin sonuna doğru gelen Bülent Gökta'nın roket hızıyla yükselen Mehmet Bostan'ı golf sopası gibi kullanarak yapmayı amaçlı "birdie"nin tabelaya yansımaları şöyle oldu: Yine Patronlar Dünyası'nın imrenilecek haberciliğine göre; Bostan Paşakapısı Cezaevi'ne gönderilirken, Metris'e yollanan Gökta ileri derecede prostat rahatsızlığı nedeniyle cezaevi revirine kaldırıldı. •

Mehmet Bostan'la (solda) beraber cezaevine gönderilen Bülent Gökta, İngiltere'deki ilişkileri sayesinde 2011 yılında Türkiye-İngiltere Tatlı Dil Forumu'nun kuruluşuna aracılık etmiş, bu forum sayesinde Prens Andrew ile o dönem başbakan olan Erdoğan'ı buluşturmuştu. Forumda Türk tarafının başkanlığını, Erdoğan'ın danışmanlarından Reha Denemeç ile yürütüyordu.

Hayvan beslemek eskiden gönül işiydi, artık yürek işi!

Hayvanseverler her gün artan mama fiyatları karşısında kara kara düşünüyor. Fiyatlar arttıkça bir alt kalite mamaya geçiyorlar. Bir-iki ay sonra daha da alt kalite mamaya... Mamalar kalitesizleştikçe bu kez kedi ve köpeklerin hastalanma sıklığı artıyor. Döviz kuruna bağlı ilaç fiyatları uçtukça uçuyor. Bu kez mamadan ettikleri tasarrufun birkaç katını veterinerlere ödemek zorunda kalıyorlar. İş o raddeye geldi ki artık kendi boğazlarından kesiyorlar. Zira aylık mama ve veteriner masrafları kira fiyatlarıyla yarışıyor...

Mine Şenocaklı

minesenocakli@gmail.com

Geçen gün metroda içimi yakan bir sohbeta tank oldum. 35 yaşlarında bir hanım, "Kedimizi kısırlaştırmak için geç kaldık, so-kağa kaçtı, tam beş yavrusu oldu. Ne yapacağımızı şaşırık, kocam o beş yavruyu kedi beslenen bir yere bıraktı" diyordu arkadaşına... İşte bu yüzden Cihangir'de, Harbiye'de, Moda'da başboş ev kedileri, köpekleri her geçen gün artıyor. Olan her gün bu hayvanları beslemeyi görev edinmiş hayvanseverlere oluyor. Hele son bir yıldır mama ve veteriner masrafları bu kadar artmışken...

Hayvanseverler mama alamayacak hale geldi

Evde ve sokakta onlarca kedi besleyen biri olarak hayvanseverlerin neler yaşadığını biliyorum ama bizzat onlar anlatsın istiyorum bayram arifesinde... Cihangir'den, bildiğim yerden, hemen herkesin kedi, köpek beslediği bir muhitten başlamam doğru mudur. Haftada en az iki kez mama ve kum siparişi verdiğim Efendiler Pet Shop'tan başlıyorum. Kardeşi Orhan Yüksektepe ile 23 yıldır bu işi yapan Mustafa Yüksektepe'ye derdimi anlatırken bir hanım giriyor içeriye. Mustafa Bey, bir yandan onun siparişlerini hazırlarken, diğer yandan bana "Emine Hanım da sizin gibi hep sokak hayvanlarını besliyor" diye sohbet başlıyoruz.

"Fiyatlar..." dememe kalmıyor, "Sormayın, inanılmaz arttı. Üstelik ben kış boyunca yazlık taki hayvanlar için de çuval çuval mama gönderiyorum. Ucuzunu da almıyorum, hayvanlar iyi beslensin diye... Eskiden hepsine Royal Canin verirdim. Şimdi kilosu 170 lira oldu. O yüzden kilosu 90 lira olan Alice mama alıp, ikisini karıştırıyorum" diye anlatıyor ve devam ediyor: "Benim biraz gelirim var, bunu yapabiliyorum ama bütçemden ciddi bir parayı hayvanlar için ayırdığımı söyleyebilirim. Sabit gelirli biri için bu mümkün değil artık. Cihangir'de bile pek çok hayvanseverin mama alırken çok zorlandığını, hatta alamadığını biliyorum."

"Hayvansever olmak sürekli bir iç acısı demek"

"Mesleğiniz nedir?" diye soruyorum. "Sanatla ilgilieniyorum, resim ve fotoğraf" deyince, soyadını soruyorum, "Ceylan" diyor! Ceylan mı? Yoksa Nuri Bilge Ceylan'ın kardeşi mi? Evet, öyleymiş. Emine Ceylan'ın etkileyici fotoğraflarını çok iyi biliyorum, bir bir gözümün önüne geliyor... Aslında dış hekimiyim, 20 yıl bu mesleği yapmış. Sohbet uzuyor. Sonra tekrar ortak derdimize geliyoruz. Anlatıyor: "Mesele sadece beslemek değil. İnsanlar hayvanlara karşı çok acımasız. Bizim yazlığın olduğu Bozburun'da bir hayırsever çeşme yaptırmış. Hem insanlar faydalsın hem de hayvanlar yazları susuz kalmassın diye. Ama 40 derece sıcakta eşekler, koyunlar, köpekler geliyor başına ve bir damla su bulamıyorlar. Çünkü insanlar hortum bağlamaları musluğa, kendi bahçelerini sulamak için... Kaç kez, 'Yapmayın, yazıktır,

"İnsanlar nasıl kedi beslesin, bir kutu mama 50 lira!"

acıyın' dedim, kimse dinlemedi. Şimdi elimde bıçak hepsinin hortumlarını kesiyorum."

Anlattıkça dertleniyor. Hayvanlara yapılan eziyetleri uzun uzun konuşup kahroluyoruz. Emine Ceylan'ın çok yerinde bir sözünü bitireyim bu dertleşmeyi: "Bu ülkede hayvansever olmak, sürekli bir iç acısı demek!"

"Hep bir çaresizlik hissi içindeyim..."

Genç bir hanım giriyor dükkana... Grafikermiş Nuray Çağlar, evden çalışıyor. Sokakta 50 kedi besliyor. "Sanki ev kirası öder gibi mama ve veteriner parası ödüyorum. Eskiden daha kaliteli mamalar alabiliyordum, şimdi en ucuz hangisiyse onu alabiliyorum. Sokaktakileri Felicia ile besliyordum. Kilosu 119 lira olunca, Alice'e geç-

Ne fotoğrafını vermek istiyor, ne soyadını... Sebep, tanınmış biri ve kimsenin yaptığı yardımı bilmesini istemiyor. Onu, "Hali vakti yerinde, 74 yaşında bir delikanlı" diye tanımlayabiliriz aslında. Kaya Bey, her akşam düzenli bir şekilde Elmadağ'da yolunun üstündeki bütün kedileri besliyor. 10 yıldır bu böyle... "Benim çocuğum yok, onlara ayıracağım bütçeyi kedilere ayırıyorum. Kuru mama dağıtan çok ama yaş mama veren pek olmuyor. Nasıl olsun, elimdeki bu torbayı 575 liraya doldurdum. Bir kutu mama 50 lira... Eskiden başkaları da vardı benim gibi kedi besleyen, artık yoklar. Hak da veriyorum açıkçası, o kadar pahalandı ki mamalar, bu işin içinden çıkmaları mümkün değil" diyor. Kaya Bey'in evinde doğuştan kör, 20 yaşında bir kedisi varmış. Onu Dardanel Ton'la besliyormuş. Güliyorum, "Başka bir şey yemiyor ve hâlâ çok sağlıklı" diyor.

tim. Onun kilosu 90 lira. Altı-yedi ay öncesine kadar her gün 2 kilo tavuk göğsü alıp haşlar, dağıttırdım kedilere. Tavuk göğsünün kilosu 50-60 liraydı, şimdi 120 lira! Artık ancak haftada bir yapabiliyorum bunu... Çok üzülüyorum kediler için ama onlar da mecburen ucuz mama yemeye alıştılar. Özellikle son bir yıldır sürekli bir çaresizlik hissi içindeyim" diyor. Çaresizlik hissinin sebebi

salt mama parası değil, kedilerin sürekli çoğalması asıl mesele, hem de besleyenlerin sayısı azalırken... Nuray Hanım anlatıyor: "Eskiden iyi kötü herkes bir şeyler veriyordu hayvanlara ama artık bu fiyatlarla kimse mama alamıyor. Ben bizim sokakta tek başıma kaldım. Mamayla da bitmiyor ki... Diyelim ki hasta bir kedi götürseniz veterinerine, tedavi için beş gün kalsa, en az 2-3 bin lira fatura çıkıyor. Yedi-sekiz aya böldürüp kredi kartıyla ödüyorum. Başka türlü yapamam."

Nuray Hanım sokak kedileri için her ay 8 bin lira harcıyor. Bir de evinde kedisi var, onun masrafları buna dahil değil. "O böbrek hastası ve özel bir mama yiyor. Kumuyla birlikte onun için harcadığım para 4 bin lira tutuyor. Yani ayda en az 12-13 bin lira gidiyor" diye hesaplıyor. Peki nasıl idare ediyor? "Eviniz

kendinizin mi?" diye soruyorum. Güliyorum, "Maalesef ev de kira, ama neyse ki eski kiracıyım... Yalnız şunu söyleyebilirim, petshop masraflarım kiradan daha fazla" oluyor cevabı. Tam gideceksen de ekliyor: "Hayvanlara giden paraya asla üzülmiyorum. Onlara yardım etmeyi 'iyi karma' diye düşünüyorum. Bazen sokakta hasta bir kedi görüyorum. 'Bu ay çok sıkışığım, alamam' diyorum. Sonra içim elvermiyor, alıp veterinerine götürüyorum. İşte o gün yeni bir iş geliyor. Bunlar çok oluyor" diyor ve veda ediyor. Öyle bakıyorum arkasından, iyi ki var!

"Emekli olursam kedilere nasıl bakarım?"

Tam Mustafa Bey'le sohbeta başlayacağız ki, bir müşteri daha giriyor içeri. Yabancı bir firmada yöneticilik yapan Nihan Beyit, hem evinde, hem ofiste, hem de sokakta kedi besliyor. Onunla da "Nasıl baş ediyorsunuz?" diye giriyorum sohbeta. Bir teşekkürle başlıyor söze, "Sağ olsun Mustafa Bey sokak kedileri için indirim yapıyor. Öyle idare etmeye çalışıyorum ama başka şeylerden çok kısıyorum. Mesela ben veganım, iyi beslenmeye çalışıyorum. Eskiden vegan restoranlarda yerdim yemeklerimi, şimdi evde kendim yapmaya çalışıyorum. Son bir buçuk yıldır dışarı çıkmayı da kestim, arkadaşlarla evde buluşuyoruz... Buna mecburuz. Mama fiyatları ortada. Eğer ki bir de kediniz hastaysa, çok daha ciddi bir masraf. Benim kedilerimden biri böbrek hastası, mama ve ilaçları ayda 2 bin 500 lira tutuyor. Çünkü bütün ilaçlar dövizle endeksli."

"Devlet yüzde 18 KDV'yi kaldırırsa bari..."

"Yabancı firmada çalışıyorum dediniz. Umarım maaşınız da dövizle endeksli" diyecek oluyorum, "Maalesef öyle değil... Üstelik EYT'liyim, ama emekli maaşıyla kedilerin mama parasına yetişmem mümkün değil. Bu gidişle hiç emekli olamayacağım. En azından devlet mamalardan yüzde 18 KDV'yi kaldırırsa... Bu lüks bir tüketim değil ki!" diye cevaplıyor.

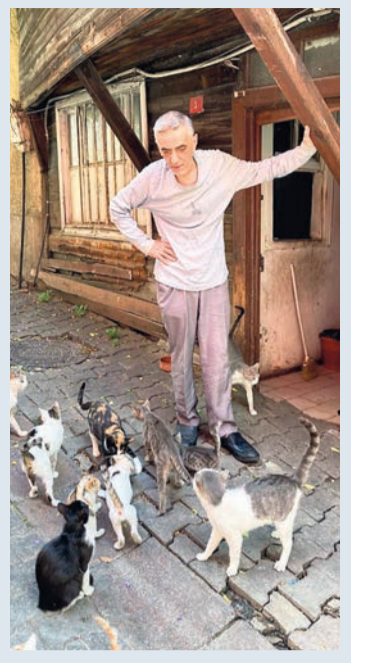
"Dolar 26 lirayı geçti, mamalar yine zamlanır!"

Nihan Hanım çıkarken dokuz yaşındaki kızı Deniz ile Hakan Patır giriyor içeri. Hakan Bey dış ticaretle uğraşmış. Ben "Fiyatlar..." der demez, "Tabii ki şikayetçiyim. Az önce baktım, dolar 26 lira olmuş. Şimdi A'dan Z'ye her şeye zam gelecek. Tabii mamalara da... Tek bir kediyi bakmak görece kolay, ama KDV niye bu kadar yüksek anlamıyorum" diyor Hakan Bey.

Kızı Deniz'e dönüp, "Kendinizin ismi ne?" diye soruyorum. Deniz, "Kedimizi annem ofisinden getirdi. Dışı olduğunu anlamamışlar, Fadil koymuşlar adını. Ben değiştirdim. Artık adı Fifi" diye cevaplıyor. Hep birlikte güliyoruz...

"Kedi Osman, yedi günde 230 liralık mama yiyor!"

23 yaşındaki grafik tasarımcı Yiğit Polat'la sohbet ediyorum. Yeni

"Ucuz ciğer için Cihangir'den Fatih'e gidiyorum"

Kapıdaki kedileri beslerken görüyorum 69 yaşındaki Ruşen Dağdeviren'i... "Artık ne kuma, ne de mamaya para yetiştirilmiyor. Temizmama.com'dan aldığım mamanın 15 kilosu geçen yıl 300 liraydı, bu hafta bir baktım 750 lira olmuş!" diyor. O da artık mecburen ciğer almaya başlamış. Cihangir'de pahalı olduğu için Şehremini ya da Fatih'teki Kadınlar Pazarı'na gidiyormuş biraz daha ucuz olsun diye. "Dana ciğerinin kilosunu 15 liraya alıyorum. Ama tam 28 kediye bakıyorum. 1 kilo ciğer hangisine yeter? Papara yapıyorum, bir ekmeğe 7.5 lira. İnanın kendi boğazımdan kesiyorum, onlara yetiştirmeye çalışıyorum. Ama artık yetiştiremiyorum" diyor. Eğer o pes ederse, 28 kediye bakmak bir elin parmaklarını geçmeyen diğer hayvanseverlere kalacak. Ki onların da nefesi kalmamış gibi...

sahiplendiği kedisi Osman için mama almaya gelmiş. "Tek kedim var, ama ona rağmen beni çok yormaya başladı bütçe olarak. Eski sahibi Proplan'a alıştırmış. Kilosu 230 lira... Osman bir kilo mamayı bir haftada bitiriyor. 15 günde bir de kum alıyoruz, o da 115 lira" diyor. Hesabı bir yana bırakıp, güler ekliyor: "Ona çok alıştık, çok seviyoruz. Tabii ki Osman'ın boğazından kısmak da istemiyoruz."

Anlaşılan o ki, uzun bir süre daha Osman için mama yemeye devam edecek. Şanslı!..

Sonunda kapıdan giren başka kimse kalmıyor. Mustafa Bey'e, "Biliyorsunuz, her hafta dört tane 10 litrelik kum alıyorum. Siz indirim yaptığınız halde 400 lira sadece kum için ödüyorum. Ne olacak bu böyle?" diye soruyorum. "Ben de kum neden bu kadar pahalı çözmiyorum. Sizin aldığınız marka geçen yıl 30-35 liraydı, şu anda 115 lira. Üstelik kedi kumu Türkiye'de üretiliyor, dövizle de endeksli değil" diyor.

"Ne yazık ki artık mama hırsızlığı başladı"

Mustafa Bey de kedi, köpek sahipleri kadar dertli: "Mamaların fiyatlarını söylemeye utanır olduk! İşlerimiz geçen yıla göre yüzde 25 düştü. Tamam, millet kediyi, köpeği çocuğu gibi görüyor, boğazından kesip alıyor, ama nereye kadar? Fiyatların bir yerde durması lazım, böyle gitmez. İş öyle bir noktaya geldi ki, insanlar sokak kedileri için dükkanın önüne koyduğumuz mamaları almaya başladı. Böyle şeyler hiç olmazdı. Geçenlerde biri 15 kiloluk mama çalmış, kameradan izleyince gördük. Bizim komşular değil ama birileri çalıyor işte" diyor. •

"Hayat kurtaran bir kutu antibiyotiğin fiyatı 6 bin lira! Yakında 8 bin lira olur"

Hayvanseverlerin bir durağı petshop'lar ise diğer durağı da veteriner klinikleri... Cihangir'in en eskilerinden Pitiş'a uğruyorum. 27 yıllık Veteriner Hekim Bülent Birsen'le konuşuyorum. Tabii ki konu fiyatlar... O da dertli: "İlaçta yurt dışına bağılıyız ve dolar arttıkça ilaç fiyatları da artıyor. Sürekli kullandığımız bir antibiyotik var, bize gelişti geçen yıl 3 bin liraydı, şu anda 6 bin lira. Son bir ayda dolar yüzde 25 arttı, yakında 8-9 bin lira olur! En basitini söyleyeyim, tek bir kedi için kullanılan pire damlasının fiyatı 200 liraya çıktı. Fiyat böyle olunca, insanlar düşük kalite ürün almaya başladı. Düşük fiyata aldığımız ürün ise işe yaramıyor. Şu anda Cihangir'de

pek çok evi pire bastı! Geride tek bir pire kalsa, o tek başına 5 bin yumurta yapıyor. Bir iç parazit ilacı 200 lira. Kedi için tamam da, 50 kiloluk bir köpeğin varsa, o tabletlerden beş tane içermeniz gerekir! Mesele sadece ilaç fiyatları değil ama... Mamalar pahalınca, hayvan bakanlar mecburen daha ucuz mama almaya başlıyor. Bu da pek çok sağlık sorunu yaratıyor. Hayvanın karaciğerinde, böbreklerinde, idrar yollarında hastalıklara sebep oluyor. Biraz önce

böbrek hastası kedisi için gelen gence verdiğim 1.5 kiloluk mamanın fiyatı 570 lira... Benim kendi köpeğimde hipoglisemi var. Pan-kreasındaki tümör sebebiyle özel bir ilacı hayat boyu kullanması gerekiyor. Bir kutusunun fiyatı 5 bin 500 lira. İşte bu sebepten ötürü, bizim de işlerimiz yüzde 25 azaldı. Sokaklar ve ormanlar ise terk edilmiş hayvan oldu. Vicdan sahibi hayvanseverler hepsine yetişmeye için çabalyor. Ama nasıl yetişecekler bu fiyatlarla?"

Veteriner Bülent Birsen

Gökçer Tahincioğlu

İYİ Parti Genel Başkanı Meral Akşener'in geçen hafta sonu yapılan kurultaydaki konuşması, Millet İttifakı'nın dağılıp dağılmadığı tartışmasını alevlendirdi. Önceki yerel seçimde Ankara ve İstanbul başta olmak üzere birçok kentte birlikte hareket ederek ve HDP'nin de örtülü desteğiyle başarı kazanan CHP ile İYİ Parti arasında bugüne kadar olmadığı kadar büyük bir gerilim yaşanıyor. Buna rağmen hem siyasi parti kulislerinde konuşulanlara hem de uzmanların yorumlarına göre, yerel seçim yaklaştıkça iki parti arasındaki gerilimin azalacağı görüşü hakim. Ancak İYİ Parti'nin masaya bazı belediye başkanlıklarını talep ederek oturması bekleniyor. HDP'nin de önceki seçimde olduğu gibi açık çek vermeye niyetinin olmaması ise bir başka önemli faktör.

Masa dağıldı ama kapı açık

Akşener'in kurultayda yaptığı konuşmada, İstanbul seçimlerinin HDP sayesinde kazanıldığı yönündeki görüşlere işaret edip "Size hayatta başarılar diliyorum" ifadelerini kullanması, en büyük pişmanlığımın 2018 seçimlerine girebilmek için CHP'den vekil transferi yapmasını göstermesi yaklaşan yerel seçim öncesi siyaseti karıştırdı.

İYİ Parti kulislerinde "altılı masa"nın tamamen dağıldığı ancak CHP ile ittifak yapılmasına kapıların kapatılmadığı görüşü dillendiriliyor. CHP'de ise temkinli bir bekleme hakim. İYİ Parti'nin CHP'deki liderlik yarışının sonuçlarına göre tutumunu netleştirebileceği de ifade ediliyor.

Genel görüş, İYİ Parti'nin bazı büyük kentlerin belediye başkanlıklarının kendisine verilmesi karşılığında masaya oturabileceği yönünde. Ancak bu kez de HDP faktörü ortaya çıkıyor. İYİ Parti, HDP ile yan yana gelmek istemiyor. HDP'nin daha önce yaptığı gibi ittifak ortağı olmaksızın destek vermeyeceğini ise parti yetkilileri dillendiriyor. Bu tablo, CHP açısından denkleme daha da zorlaştırıyor.

Siyaset bilimcilerin konuya dair görüşleri de şöyle:

'Kurumsal anlamda bitti'

SİYASET BİLİMCİ TANJU TOSUN:

"Seçim sonrasında hiç konuşmadı Akşener. Ne demek istediğini bir şekilde anlatma fırsatı buldu. İYİ Parti'nin kısa ve

TANJU TOSUN

Akşener'in sert sözlerine rağmen iş birliği sürer mi

İYİ Parti kurultayında CHP'yle yapılan iş birliği için nedamet getiren Meral Akşener'in çıkışı "Masayı bir kez daha dağıttı" olarak yorumlansa da siyaset bilimciler yerel seçim yaklaştıkça iki parti arasındaki ilişkilerin ısınacağı görüşünü savunuyor

orta vadede geleceğine ilişkin bir vizyon çizseydi daha iyi olabilirdi. Ama hamaset dolu, tribünlere yönelik konuşma oldu. Partililer öyle bir beklenti içerisinde olabilir. Lidere ilişkin de pozitif algı güçlenebilir fakat Türkiye, Akşener'in yol haritasına ilişkin bir şeyler duymak isterdi.

'Hedefi Kemal Bey değildi'

Seçim sürecinde kendi aleyhine, İyi Parti aleyhine konuşanlara mesaj vermeyi tercih etti. CHP'ye kurumsal olarak böyle bir seslenme yapmadı. Hele hele Kemal Bey'e hiç yapmadı. Bu süreçte kendisine yönelik yazı ve yorumlara, CHP'de aktif politika yapıp yönetimde yer almayanlara mesaj vermiş oldu. İyi Parti'nin yönetici kadrolarının Meral Hanım dahil bu işlerin hamasetle olmayacağını anlamaları gerekiyor. Aynı kulvarda bir başka parti var, hamasetle süreci yöneten bir parti var. Daha gerçekçi daha somut ve tipik bir merkez partisinden beklenen, Türkiye'yi nasıl yöneteceğine ilişkin projelerle dolu politika önermeleri içeren bir konuşma olmalıydı.

İttifak önce seçim kazanmak için, ardından parlamentoda çoğunluk hedefi ile yola çıkmıştı. Böyle olsa siyasal ittifak olarak sürebilirdi. Seçim ittifakıydı ve kurumsal anlamda noktalandı. Önümüzdeki süreçte iş birlikleri devam edebilir ama İyi Parti'nin kırmızı çizgisi kendi kurumsal kimliğinin zafiyete uğramaması.

'Cumhur'la da yakınlaşabilir'

Cumhur ittifakı ile yasama faaliyetlerinde belirli konularda iş birliği olabilir. İyi Parti'nin buna kapalı olmadığını düşünüyorum. Ama seçim yaklaştıkça, özellikle büyük kentlerde seçim kazanmak için yeni iş birlikleri gündeme gelebilir. Büyük kentlerde ittifak yapılmadığı takdirde kaybedilecek bazı iller var. İstanbul, Ankara başta olmak üzere hatta Adana, Hatay. Dolayısıyla bu illerde matematiksel ittifak operasyonuna gereksinim duyacaklar. Bu nedenle seçim süreci yaklaştıkça, siyasetin matematiksel gerçekleri ile karşı karşıya kaldıkça, İyi Parti özellikle Millet İttifa-

“CHP'den 15 milletvekili istemek hayatımın en büyük pişmanlığıdır. Bu bize kuyruk siyasetine mal oldu...”

kı'nın eski bileşenleri ile ilişkilerini güçlendirmeyi tercih edecektir.”

'Beklentiler düşmeyecek'

SİYASET BİLİMCİ DR. CAN KAKIŞIM:

"İYİ Parti seçimde en çok hayal kırıklığı yaşayan partilerin başında geliyor. Çünkü oylarının bir ara yüzde 20'lere kadar ulaştığı söylenmekteydi. Fakat özellikle 3-6

CAN KAKIŞIM

Mart arası tartışmalardan sonra oylarında belirgin bir düşüş olduğu görülmekte. Bu süreçte zarfındaki tartışmalar, İYİ Parti saflarında CHP'ye, CHP'nin önemli isimlerine ve hatta medyasına yönelik bazı eleştirileri de beraberinde getirdi gibi gözüküyor.

Buradaki esas vurgu şu: Diyor ki Akşener ve İYİ Parti kurmayları, bu altılı masa siyaseti ve genel olarak seçim sürecinde yürütülen kampanya Kemal Kılıçdaroğlu'nun Cumhurbaşkanı adayı olmasına yaradı. Dört küçük partinin fazla fazla vekillik kazanmasına yaradı. Fakat bize herhangi bir yararı olmadı. Hatta bizim potansiyelimizi daha da aşağıya çekti. O zaman bize yararı olmayan bir ittifakta neden bulunduk? Neden daha fazla devam edelim? Bu vurgu çerçevesinde bir hayal kırıklığı ve tepki İYİ Parti için var denilebilir.

Bu bağlamda Meral Akşener'in "Size hayatta başarılar diliyorum" çıkışını, ittifakın bundan sonra hiç de kolay şartlarda devam etmeyeceğine yönelik bir vurgu olarak anlamaktayım. Bu illaki ittifak bozuldu demek değildir. Fakat İYİ Parti bu sefer çok daha yüksek beklentilerle devam edecek ve diyecek ki 'hani madem burada bir ittifak var siz de benim çıkarlarımı daha fazla göz önünde bulundurmalısınız.'

Son dönemde özellikle CHP'yle Zafer Partisi

arasındaki yakınlık da CHP'nin Zafer Partisi'nin yerel seçimlerde İYİ Parti'nin yerine bir ikame olarak düşünebileceğini açıkçası bana hissettirdi. Bundan dolayı da bence yerel seçimlere gidilen süreçte CHP ve İYİ Parti'nin ortak adaylarda ve ortak politikalarda bir araya gelmesi şu an itibarıyla oldukça zor.

CHP'li belediye başkanları, Ekrem İmamoğlu ve Mansur Yavaş'ın da tekrar belediye başkanı adayı olmayı bu

yeni şartlar çerçevesinde değerlendirmeleri gerekli. Ve bu sefer bir birlikteliğin olmadığı ortamda seçimin kazanılmasının zor olduğunu bilincinde davranmaları gerekiyor.

HDP de muhtemelen açık çek vermeyecektir. Ki bunu zaten yetkili isimler dile getirmekteler. Bundan dolayı da yerel seçimlerde muhalefetin başarı kazanması bugün itibarıyla bundan birkaç sene önceye göre çok daha zor görünmekte. Bu

da aslında ittifak siyasetinin doğru bir şekilde devam ettirilmediğini gösteren bir done olarak görülebilir.”

'HDP kilit konumda'

SİYASET BİLİMCİ REHA RUHAVİOĞLU:

"Akşener'in 'Size hayatta başarılar diliyorum' ifadesi, İstanbul seçimlerinin kazanılmasını HDP'ye mal edenlere itiraz olarak söylediği bir söz. Bu açıdan bakıldığında Akşener hem haklı hem haksız. Çünkü İYİ Parti'siz de kazanılamazdı o seçim HDP'siz de. 2019'da CHP ile İYİ Parti'nin birleştiği ama HDP'nin destek vermediği yerde muhalefet seçimi kazanamadı. Balıkesir böyle bir örnektir. Ama gerek Akşener gerekse İYİ Parti'nin tutumu HDP'yi yok sayarak seçmenin desteğini almak şeklinde olduğundan bu bir gerilim yaratıyor. HDP'yi yok sayarak ne Kürt meselesini

REHA RUHAVİOĞLU

konuşabilirsiniz ne de Kürtlerle gerçekten konuşabilirsiniz. Buradan hareketle CHP'nin üstüne alınacağı bir eleştiri olduğunu düşünmüyorum, zaten alınmadılar da. Ancak halihazırda CHP ile İYİ Parti arasındaki gerilimin yüksek olduğu bir süreç yaşıyoruz. Seçimin kaybeden ve kaybettirenlerinden biri de İYİ Parti ve Akşener. Bu durumun üzerini örtmek için gerilimli bir siyasi süreç işlevsel olabilir. Bu sebeple de muhalefet partileri arasında bu dozda bir gerilim kısa vadede bitmeyebilir. Bunun seçime doğru nasıl şekilleneceği henüz belirsiz.

Örneğin HDP'nin desteklemeyeceği bir durumda bu belediyeleri muhalefetin alması zaten zor olduğundan iş birliğini sürdürmek tercih edilmeyebilir. Dolayısıyla CHP ile İYİ Parti arasındaki iş birliğinin nasıl şekilleneceği konusunda da HDP kilit bir rol sahibi olacak görünüyor. Yine de seçime doğru ilişkilerin normale yakınlaşması ve bazı yerlerde birlikte hareket etme potansiyeli olduğunu düşünüyorum. İYİ Parti yerel seçimlerde daha büyük taleplerle masaya oturacaktır ama HDP'siz kazanılamayacak şehirlerde HDP'nin destek vermediği bir durumda masaya oturmanın kendisi pek anlamlı olmayacaktır.”

LÖSEV
Lösemili Çocuklar Vakfı

Kahraman Çocuklarımıza ve duyarlı halkımıza teşekkür ediyor, iyi bayramlar diliyoruz!

Kurban bağışlarınızı Lösemili ve Kanseri Çocuklarımıza şimdiden ulaştırmaya başladık ve 12 ay boyunca da devam edeceğiz.

ALO LÖSEV
0312 447 06 60

ONLINE BAĞIŞ
losev.org.tr

ESEN DOLMA

esen@gazeteoksijen.com

TENCERE O KADAR DA BOŞ DEĞİL Mİ?

Seçimlerde muhalefetin "Boş tencerenin devremeyeceği hükümet yoktur" cümlesi üzerinden yaptığı hesap çarşıya uymayınca, herkesin aklına "Yoksa tencere o kadar da boş değil mi?" sorusu düştü. Yanıtı, Erdoğan'a yüzde 67.8'le güvenoyu veren Afyonkarahisar ve Tokat'ta aradık...

Ekonomik kriz seçim sürecinde muhalefetin en büyük kozlarından biriydi. Süleyman Demirel'e atfen söylenen "Boş tencerenin devremeyeceği hükümet yoktur" ifadesi de propaganda döneminde kullanılan en önemli argümanlardandı. Ancak sandıklar açıldı, büyükşehirlerde beklentisini karşılayabilen muhalefet, Anadolu'da umduğunu bulamadı. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 39 kentte yüzde 60'ın üzerinde oy alması seçimin kaderini belirledi.

Hatta siyasetçi Prof. Dr. Ali Çarkoğlu seçimin ilk turunun ardından Oksijen'den İlke Gürsoy'a verdiği röportajda, ortaya çıkan tabloyu "Erdoğan'ın oylarını aldığı yerler enflasyon, işsizlik, dolar kuru gibi sorunların halkın gündemine çok da oturmamış yerler. Yani oralarda tencere boş mu yoksa eskisine göre zayıflamış olsa da büyükşehirlerdeki gibi çok büyük bir sıkıntı yok mu?" cümleleriyle sorgulamıştı.

İşte bu sorudan yola çıkarak, Erdoğan'ın 2018'de ve son seçimlerde yüksek oy aldığı Afyonkarahisar ile Tokat'a giderek 'boş tencere' tezini yerinde araştırdık.

1 milyona da 5 milyona da var

Öncelikle ev fiyatlarına bakıyoruz. Afyonkarahisar'da satılık ve kiralık fiyatları büyükşehirlerle göre daha uygun. 2+1, 90-100 metrekare, 30 yaş ve üstü daireler 1 milyon TL, 5-10 yıllık olanlar ise 1.5 milyon TL seviyesinde. Seçilmiş Mahallesi gibi lüks muhitler ya da yeni yapılmış binalar tercih edilirse fiyatlar 3 ile 5 milyon TL arasına çıkıyor. Kira bedelleri de büyükşehirlerle göre makul. 9 yıldır emlakçılık yapan 33 yaşındaki Kadir Aybar, "Eski kiracılar 3 bin TL civarına oturuyor olabilir ancak şu an merkezde 2+1 bir daire için en az 6 bin TL'yi gözden çıkarmamız gerekir" diyor. Bir karşılaştırma yapmak gerekirse Endeksa verilerine göre İstanbul'da 100 metrekare bir dairenin ortalama kira bedeli 12 bin 394 TL.

Yol üzerinde yer alan dükkanlar ortalama 15-20 bin TL iken pasaj içinde yer alanlar 3-6 bin TL'den kiraya veriliyor. Hem konut hem iş yeri kiralarında geçen yıla kıyasla yüzde 80-100 arası artış var. Aybar satılık fiyatlarındaki düşüşü ise "Geçen yıl 300 bin TL olan daire bu yıl 1 milyon TL oldu" sözleriyle anlatıyor.

Ulaşım makul seviyede

Afyonkarahisar'da toplu taşıma çok ucuz olmasa da İstanbul'a göre daha uygun. Sarı halk otobüslerinde tek fiyat var: 5.50 TL. Dolmuşlarda ise öğrenci 6, tam 6.50 TL. Afyonlulara göre ulaşım daha ucuz olmalı ancak İstanbul ve Ankara gibi şehirlere kıyasla çok artkarma yapılmadığından tek biletle her yere ulaşmak mümkün. Taksiyle bir yere gidecekler için kısa mesafe 70 TL. Taksimetre 30 TL'den açılıyor, kilometre başına 20 TL yazıyor.

Sebze-meyve yüzde 10 ucuz

Gelelim pazar alışverişine... Merkezdeki semt pazarlarında fiyatlar şöyle: Muz 20-25 TL, elma 10-15 TL, şeftali 20 TL, erik 15-25 TL, çilek 30-35 TL, kiraz 25 TL, karpuz 5 TL, limon 15 TL, patlıcan 12-15 TL, salatalık 5-10 TL, domates 20 TL, biber 5-15 TL civarı. Yeşillik fiyatları ise şöyle: Maydanozun bağı 4 TL ama genelde 3'ü 10 TL'den satılıyor. Roka 5 TL, nane 4 TL, marul da 10 TL. Manavlarda fiyatlar biraz daha

Fast-food fiyatları büyük kentlere göre belirgin şekilde ucuz.

Karakuvat (ortada) süt ineklerini mecburen sattıklarını söylüyor.

25 yıllık pazarcı Arif Özen (solda) "Ekonomi zaten düzelmeyecek. Kılıçdaroğlu altın olsa da oy vermem. Biz Erdoğan'a kafayı takmışız bir kere" diyor.

artıyor. Salatalığın kilosunu 15-25 TL, domates 15-25 TL, biber 15-20 TL, şeftali 20-25 TL, kiraz 40-50 TL, patlıcan 15-20 TL, çilek 40 TL, karpuz 10 TL, kavun 15 TL, muz 30 TL. Yeşilliklerin bağı 5 TL, marul ise 15 TL'den satılıyor. Bu fiyatları İstanbul'daki sebze-meyve fiyatlarının ortalamasıyla karşılaştırınca, yüzde 10'luk bir fark ortaya çıkıyor. İstanbul'un pahalı semtleriyle fark, yüzde 30'u buluyor.

Sosyal seçenekler kısıtlı

Dişarında yemek yemenin maliyeti mekana göre değişiyor. Örneğin tavuk dönerde 'hesaplı' olan içi az malzemeli dürüm 25 TL iken, 'içi bol' 35 TL'ye satılıyor. Pilav üstü tavuk dönerde ise 50, 60 ve 70 TL'lik seçenekler mevcut. Ekmek arası köftede fiyatlar 40-65 TL arası. Şehirde gelen turistlere tavsiye edilen bir restoranda ise mercimek çorbası 40 TL, kebab türleri 145-245 TL, salata 40 TL. Şehirde gece hayatı diye bir şey yok. Ailece gidilen, içkili bir-iki mekan var. Fiyatlar İstanbul'u aratmıyor; yanında alkolü içkisiyle et-tavuk yemekleri için kişi başı 1000-2 bin TL ödeniyor. Sinemada tam 67, öğrenci 63 TL. Ortalama bir kafede bir kutu kola ya da meyve suyu 35 TL, çay 15-20 TL, kahve 40 TL'ye satılıyor.

Özel okullar el yakıyor

Aileler için büyük şehirlerde

olduğu gibi Afyonkarahisar'da da en büyük giderlerden biri özel okul ücretleri. Şehirde özel okul olarak hizmet veren 16 anaokulu, 7 ilkokul, 9 ortaokul ve 10 lise bulunuyor. Bu 42 okuldan 10 tanesi Afyonkarahisar'ın ilçelerinde yer alıyor. Şehirde özel okul fiyatları 2022-2023 yılı için 15-80 bin TL arasında değişiyor. Zincir eğitim kurumlarında fiyatlar şöyle: Doğa Koleji 15-30 bin TL (İstanbul'da 58-90 bin TL) Uğur Koleji 25-60 bin TL, Bahçeşehir 75-80 bin TL (İstanbul'da 68-109 bin TL). 2023-2024 yılı için henüz resmi fiyat açıklaması yapılmadı; okullar aileleri çağırarak fiyat veriyor.

Kira 3 bin, faturlar 3 bin 500

İstanbul'da ayın sonunu getirmek için en büyük mücadeleyi veren kesimlerden biri memurlar. Memur bir çift gelirinin en büyük kısmını kiraya ayırmak zorunda kalıyor. Afyonkarahisar'da ise bir memur çift için aylık yaşam maliyetini hesaplamaya kalkarsak karşımıza şöyle bir sonuç çıkıyor: Merkezde bir lisede fizik öğretmeni olan 32 yaşındaki Berrin Başak ayda 16 bin TL, üniversitede bilgi işlem bölümünde memur olan 38 yaşındaki eşi Ahmet Başak ise 24 bin TL kazanıyor. Eve ayda 40 bin TL giriyor. Biri anaokuluna, biri de ilkökula giden iki çocukları var. Berrin Başak "Evimiz kira, aylık 3 bin TL. Çocuklardan küçük olanın aylık kreş takside 1500 TL. Faturalar da ortalama 3 bin 500 TL" diyor.

AFYONKARAHİSAR

Nüfus	747 bin 555
Seçmen sayısı	536 bin 163
2018 Erdoğan oy oranı	yüzde 68.04
1.tur Erdoğan oy oranı	yüzde 63.86
2.tur Erdoğan oy oranı	yüzde 67.84

Başak diğer giderlerini de "Haftalık pazar masrafımız yaklaşık 800 TL. Market masrafımız da o civarda, ikisine toplamda 1500 TL diyebiliriz. Aylık temizlik malzemesi masrafımız da 1000 TL kadar. Tabii arada zeytinyağı gibi toptan aldığımız büyük masraflarımız da oluyor ama onu saymıyorum" sözleriyle anlatıyor. Bunları da katarsak memur çiftin elinde yaklaşık 30 bin TL kalıyor.

'Ayda 5-10 bin TL biriktiriyoruz'

Afyonkarahisar'da gece hayatı olmadığını söyleyen Berrin Başak "Ayda bir iki evde bir şeyler içsek, bir iki kez de çocuklarla sinemaya ya da başka bir etkinliğe gidip dışarıda yemek yesek ya da bir arkadaşımızla buluşsak onlara da yaklaşık 8 bin TL gidiyor. Çocukların aylık harçlık, servis ve kırtasiye masrafları da 3 bin 500 TL civarı tutuyor" diyor ve ekliyor: "Tabii illaki ekstra şeyler çıkıyor. Ama yine de 5-10 bin TL civarı koyuyoruz kenara her ay."

'Burada geçinmek hâlâ kolay'

Memur çiftin ardından şehirdeki esnafla konuşuyoruz. Uzun Çarşı'da babadan kalma giyim mağazasını işleten Ahmet Korkmaz'ın maliyetlerin ne kadar arttığını soruyoruz. "Dükkan 3 katlı, kirası 10 bin TL. Asgari ücrete ne kadar zam geldiye bizim de o kadar arttı maliyetlerimiz" diyor ve ekonominin sanıldığı kadar kötüye gitmediğini savunuyor 55 yaşındaki Korkmaz. "İnsanlar kazandığı paranın ne kadar arttığını düşünmeden çarşıdan pazardan aldığının ne kadar arttığına bakıyor. İstanbul gibi büyük şehirlerde hissedilir belki ama buralarda geçinmek hala kolay."

"Oyunuzu neye göre verdiniz?" diye soruyorum, "Son bir yıldır ekonomik anlamda zorlanıyoruz. Ama ben neye bakıyorum biliyor musun? Erdoğan terörü bitirmemi, bitirdi. Kılıçdaroğlu kazanırsa ülke bütünlüğünün tehlikeye gireceğini düşünüyorum. Kılıçdaroğlu'na oy vermek PKK'ya oy vermekle aynı benim gözümde. Paradan önce vatan" diyor.

'HDP yüzünden iktidara verdim'

38 yıldır fotoğrafçılık yapan 48 yaşındaki İbrahim Deniz de ekonominin gidişatından memnun değil. "Bugün piriçten nohuta kadar hepsini yurt dışından ithal ediyoruz. Atatürk zamanından kalan 50'ye yakın üretim yapan fabrika vardı. Şimdi hiçbir yok." "O zaman neden mevcut yönetime oy verdiniz?" diyorum. Neden olarak HDP'yi gösteriyor: "HDP ile birleştiği gün işi bitirdi. Birleşme olayı olmasaydı bence Kılıçdaroğlu iktidardı." "Rahat geçinebiliyor musunuz

peki?" diye soruyorum. "Mecburiyetten üç günde bir bulgur pilavı yiyoruz. Sabahtan beri bir kişinin vesikalığı çekilmedi. Dükkan kirası 3 bin TL. Çok değil ama iş yok. Geçen sene 93 düğün fotoğrafı bastım. Bu sene 55'ti, o da sonra 33'e düştü. İnsanlar maddi yetersizlik yüzünden gelemiyor artık. 7 kredi kartım var. Birinden alıp diğerinin borcunu kapatıyor, sonra da "Şükür, bu ay hiç borcumuz yok" diyorum" diyor.

'Terörist iş birlikçilerine oy vermedik'

38 yaşındaki manav Akif Akdemir "Dükkan kira, aylık 5 bin 500 TL ödüyorum. Masrafları düşünce elimde kalan asgari ücret bile etmiyor" diyor. Evli ve 2 çocuk babası Akdemir "Ekonomi kötü ama en azından terörist iş birlikçilerine oy vermedik. Yoksa Erdoğan'ın da ülke için çok iyi olacağına inanmıyorum" diyor.

Ayakkabıcı Murat Yaltrık ise "Piyasadaki enflasyon yüzde 120-150 ama ekonomi kötü gitse de bir şekilde geçiniyoruz. Bu caddede gerçekten zarar eden, kazanamayan bir dükkanın açık kalması mümkün mü? Değil. Ana caddede 250 metrekairelik dükkan 17 bin TL. Her ay tıkr tıkr ödüyoruz. Demek ki neymiş? Herkes ekonomiden şikayet etse bile kimse geçinmiyor değilmiş. Ben de istikrarlı olduğum ve ülkenin bütünlüğünü düşündüğüm için Erdoğan'a oy verdim" diyor.

'Ekonomik kriz Kılıçdaroğlu'nun tek şansydı'

Fırıncı Mutlu Taşkıran'a ekonomi der demez "Un geçen ay 340 TL idi, bu ay 540 TL oldu. Fabrikadan almamıza rağmen... Vallahi bittik" diyor. "Peki seçimlerde kimi desteklediniz" diyorum, "Erdoğan" yanıtını veriyor. Neden Erdoğan'ı desteklediğini de şöyle anlatıyor: "Anadolu'da kimse ekonomiyi bakmıyor. Ben muhafazakar ve sağcıyım. Sol partiden birine oy vermem çok zor. Buralarda muhafazakar ve eğitim düzeyi düşük herkes AKP'yi destekler. Sağcı Erdoğan'ı, solcu da Kılıçdaroğlu'nu... Kutuplaşma o kadar büyük ki ekonomik kriz, seçim sonucunu değiştirebilecek tek şans Kılıçdaroğlu için. Onu da beceremedi."

'Şimşek'e güveniyorum'

Esnafın ardından Fethibey köyüne gidiyorum. Çiftçi Bahattin Kızılkaya da enflasyondan şikayetçi. Kızılkaya "Mazot kan

'Memleket için Erdoğan'ı tercih ettik'

57 yaşındaki Mahmut Koç "Bir market işletiyorum, bir de tarım ve hayvancılıkla uğraşıyorum. Köy yerde dükkana kira vermediğimden şanslıyım. Geçen sene 10 hayvanım vardı. Bu yıl 3 tane kaldı. Birini satacağım, birini de kendim keseceğim. Elimde kalacak tek hayvan" diyor. Mahmut Koç ile Şükrü Karakuvat'a kime oy verdiklerini soruyorum. İkisi de "Erdoğan'a verdik. Ama memleket için verdik, yoksa ekonomi kolay kolay düzalmaz."

'Gerekirse soğan kırıp yiyebilirim'

35 yaşındaki Zafer Koç maliyetler artsa da daha çok kazandıklarını söylüyor. "Kazanmıyoruz dersek yalan olur. Bu köye bu yıl 50 tane otomobil, 70 de traktör girmiştir. Peşin alınıyor bunlar. Yani evet, maliyetler 2-3 katına çıktı belki ama beş sene öncesine göre çok iyi durumdayız. Daha fazla ekip daha fazla satıyoruz. Bu da Erdoğan sayesinde" diyor. 28 yaşındaki Gökhan İnkaya ise "Ülkenin birlik bütünlüğü ve güvenliği artan maliyetlerden önemli. HDP ile bir arada olan bir partiye oy verince soğan kırar, onu yeric daha iyi" diye ekliyor.

ağladı. 20 büyükbaş var. 60 kilo süt için 2 tane 50 kiloluk yem yediriyoruz hayvanlara. 50 kiloluk yem çuvalı 420 TL. Sütçüye süütün kilosunu 9-9.50 TL'den veriyoruz. Yeme 840 TL veriyor, süttten 570 TL alıyoruz. Yemden yanığız. Topladığımız sütle, yemimi karşılamıyoruz. Yine de seçimde Erdoğan'a oy verdiğini söyleyen Kızılkaya,

"Ekonominin düzeleceğine inanıyorum. Bakan Mehmet Şimşek'e güveniyorum. Merkez Bankası'nın başına gelen kadın da işinin ehli, eğitilmiş bir hanım kızımıza benziyor" diyor.

63 yaşındaki çoban Şükrü Karakuvat ise "Günde 25 litre süt veren süt ineklerini satıyoruz. Gelin, size markette aldığınız süütün hikayesini anlatayım. Bir inek günde, litresi 19 TL'den 475 TL'lik süt veriyor. Aslında kendi sütüyle kendi boğazını karşılıyor. Bu inek bana ayda 14 bin 250 TL'lik süt veriyor. Ve ben bu hayvanı 55 bin TL'ye satmaya çalışıyorum. 4 ayda anaparasını çıkarıyorum aslında. Ama ben sütü 9 TL'den satıyorum. Sen markette 19'a alıyorsun. İşte, al sana ekonomi. Benim zarar etmemem için sütü en az 13 TL'den satmam gerekiyor" diyor. •

Akif Akdemir

Mutlu Taşkıran

İbrahim Deniz

BARAN CAN SAYIN

baran@gazeteoksijen.com

“Tencere o kadar da boş değilmiş” tezini araştırdığımız illerden biri de Tokat...

Mayıs seçimlerinde Cumhurbaşkanı Erdoğan iki turda da yüzde 60'tan fazla oy aldı. İkinci turda oranını yükselttiği illerden biri burası. Öyle ki Sulusaray ilçesinde Erdoğan'ın oy oranı yüzde 86.63 oldu.

Şehrin nabzını tutabilmek için, tüm ülkede en önemli kriterlerden biri olan emlak sektörüne bakıyoruz önce... Ne de olsa, TÜİK verilerine göre 2022 yılında Türkiye genelinde aylık gelirin yüzde 26'sı kira için harcandı. İstanbul, Ankara ve İzmir'de ise kira gideri asgari ücretin üzerine çıktı.

İlk durağımız şehrin merkezinde bulunan Tokat Emlak. İşletmenin sahibi Mahmut Çevik "sıradan bir Anadolu şehri" diye düşünülen Tokat'ın hep ucuz zannedildiğini ama gerçeğin hiç de öyle olmadığını söylüyor: "Burası sanılan aksine pahalı bir şehir. Yıllardır bu durum böyle." Peki bu pahalılığın altında yatan neden ne? Çevik'e göre sebep, şehirdeki konut stokunun yetersiz olması. Şehir merkezinde sadece 80 kiralık daire olduğunu aktarıyor ve "Tokat'ta inşaat yapıyorunuz. Çevre illerde binlerce inşaat faaliyeti yürütülürken Tokat'ta şu an en fazla 100 adetdir. Çünkü şehrin çevresi verimli tarım arazisi ve inşaat yapacak alan yok" diyor.

Yeni binalarda 3+1 daire kirası 11-12 bin TL

Peki kiralar nasıl seyrediyor? Çevik 25 yaş ve üstü 3+1 dairelerin kiralık bedellerinin 7-8 bin TL aralığında olduğunu belirtiyor: "Yeni binalarda bu rakam 11-12 bin TL. 1+1'lerde de kiralar eski dairelerde 4-5 bin, yeni binalarda 7-8 bin TL civarında." 2022'de eski daireler için kiraların 3 bin 500-4 bin TL arasında seyrettiğini söyleyen Çevik'e göre şehirdeki gayrimenkul fiyatlarında artış yüzde 100'ü aşıyor: "25 yıl ve üstü yaşta binaların satış fiyatı 1-2 milyon TL arasında değişirken yeni binalarda bu 3-4 milyon TL. Dükkan bulmak çok güç ama şehir merkezi civarında 100 metrekarelik ortalama bir yer için ödenen rakam aylık 10 bin lira kadar." Ancak burada bir not düşmek gerekiyor: Tokat'ta tarım gelişmiş olduğundan şehir merkezinde yaşayan birçok kişinin köyüyle bağlantısı kopmamış durumda. Şehirde yaşayanların köylerinde evleri de bulunuyor. Yani kiralık bulamasa bile başlarını sokabilecekleri bir yer mevcut...

Minibüs yok, otobüs yerine taksi popüler

Tokat'ta şehir içi ulaşımında sadece halk otobüsü ve taksi kullanılıyor, minibüs yok. Tam biletin 7.80 TL, öğrenci biletinin 6.50 TL olduğu kentte minibüs tercih edilmiyor. Onun yerine genellikle taksilere grupça biniliyor ve maliyet bölüşülüyor. Taksimetreler 20 TL'den açılıyor. Kilometre başı fiyat 15 TL, bekleme fiyatı 2 TL. Şehri bir uçtan diğer uca taksile kat etmenin bedeli 200 TL civarında.

Aile ekonomisinin en büyük gider kalemlerinden biri eğitim. Burada aslan payı özel okulların. Tokat merkezde toplam 20 özel anaokulu, ilkököl, ortaokul ve lise bulunuyor. Bunlar içinde İstanbul ve Ankara merkezli eğitim grupları da var. 2022-2023 eğitim yılında bu okulların ücretleri 20-75 bin TL arasında değişiyordu. 2023-2024 eğitim yılı için resmi rakam açıklanmadı ancak aileleri okullara çağırarak fiyat veriyorlar. Fiyatların iki kat arttığı konuşuluyor ama öğrenci başarılı ise burs ve indirimler de sağlanıyor.

"TABİİ Kİ NORMALDE SAÇ TIRAŞI 80 TL OLMAZ"

Kuaför Emre Yılar önceden haftada bir gelenlerin ekonomik şartlar nedeniyle artık ayda bir gelmeye başladığını söylüyor. Yine de oyunu Erdoğan'a vermiş: "Muhafazakarlar olarak aşağılanmaktan kurtulduk."

TOKAT

Nüfus	596 bin 494
Seçmen sayısı	439 bin 905
2018 Erdoğan oy oranı	Yüzde 64.6
1.tur Erdoğan oy oranı	yüzde 63.19
2.tur Erdoğan oy oranı	yüzde 66.07

160 TL, tavuk şiş 145 TL, karışık ızgara 310 TL, Tokat kebabı 300 TL. Meşrubat fiyatları 20-35 TL arasında değişiyor. Ana yemek yanında pide, salata ve üç çeşit meze ikram ediliyor. Ana yemek yanında salata ikramı şehirdeki çoğu restoranda mevcut. Bazı restoranlarda çorba da müessesenin ikramı. Bu fiyatlar ara sokaklara girildiğinde değişiyor. 4 kap yemeğin 65 TL'ye satıldığı işletmeler bulunuyor.

Eğlence yaşamı için seçeneklerse sınırlı. Alkollü içki genelde ailelerin gittiği restoranlarda servis ediliyor, bu mekanların dışında şehirde bar yok. Bu restoranlarda ise örneğin rakı, meze ve ana yemek olduğunda hesap kişi başı 1000 TL civarında seyrediyor. Kafelerde meşrubatlar 30 TL, çay 10-15 TL, kahve 40 TL'ye satılıyor. Bir başka kayda değer not da simidin, poğaçanın ve ekmeğin üçününün de fiyatının 5'er TL olması.

"Emekliyim, her ay kenara 7-8 bin lira atıyorum"

Bu koşullarda Tokatlıların yaşadığı hayata kulak verelim... İlk başta belirtmek gerekir ki ekonomiden onlar da şikayetçi. Ama bu şikayetlerini sandığa yansıtmadıklarını da söylüyorlar. Tercihlerinin birinci maddesinde ise 'güvenlik' yer alıyor.

63 yaşındaki Musa Gümüş 2015 yılında emekli olmuş. 7 bin 500 TL emekli maaşı alıyor. Taksicilik işinden kazancı da 8-9 bin TL civarında. Eşiyle birlikte yaşıyor, evi kendisine ait. "İki çocuğum var. Evliler. Biri İstanbul'da, biri Ankara'da. Eşimle ikimiz burada kaldık. İkimizin aylık gideri ne olacak ki? Yaşlı insanlarız. Hanımın dışarı çıkması için çıkıyoruz. Kıraathaneye gitme huyum yoktur." Gümüş mutfak masraflarının 4-5 bin TL civarında olduğunu, fatura gibi ekstra maliyetlerle beraber kiş mevsimi haricinde iki kişi 7-8 bin TL'ye yaşadıklarını söylüyor. "Yani her ay kenara 7-8 bin TL atabiliyorum. Bankada birikmiş param var şükür. Ekonomi kötüye daha çok çalışırsın. Çalışırsan olur" diyor. Ama ekonominin de iyi gitmediğini söylüyor, "2015 Ağustos'unda emekli olduğumda aldığım maaşın alım gücü daha yüksekti" diyor: "Ama bunlar normal, pandemiden beri bütün dünya kriz halinde."

"Soğan değil vatan önemli"

Gümüş oyunu AKP'ye vermiş. Sebep, "muhalafetle birlikte dünyanın tüm devletlerinin Tayyip Erdoğan'la uğraşması" olarak açıklıyor: "Kazansalardı ilkeyi akbaba gibi bin parçaya bölerlerdi. Belki 10 yıl önce olduğu gibi güçlü değil ekonomimiz ama bağımsızlığını kazanmak kolay iş değil. Soğan değil, vatan önemli bizim için" diyor. Gümüş'e göre Rusya'da Wagner Grubu lideri Prigojin'in

darbe girişimi de ABD'nin teşvikiyle Türkiye-Rusya ilişkilerini zedelemek adına düzenlenmiş. Bakkal Ahmet Turhan'a göre Türkiye'de insanlar şikayet etmeye en az iki araba bulunduğunu, kafelerin hınca hınç olduğunu söyleyen Turhan da ekonominin geçmişe göre olumlu anlamda ilerlemediğini düşünüyor. Ama öncelikli kaygısı güvenlik. İktidar değişseydi Türkiye'de terör örgütlerinin cirit atacağına inanıyor.

"Müşteri sayısı aynı ama ciro yarıya düştü"

Bununla birlikte Turhan geçmişe göre işlerinin düştüğünü de vurguluyor. "Müşteri sayısında değil ama alınan ürün sayısında azalma var. Eskiden bir kişi ortalama dört-beş ayrı kalem ürün alırken şimdi tek bir ihtiyacını alıp gidiyor. Çikolata, sakız alan kalmadı. Çocuklara yönelik ürünlerden ziyade temel gıda maddelerini satabiliyorum. Bu durum ciroya da yansdı. Eskiden günde 5 bin TL ciro yapardım. Şimdi 2-3 bin TL ancak yapıyorum. Allah'tan dükkan babamın, yoksa ne yapardım bilmiyorum."

"100 yıl sonra bağımsızlığımız geldi, bunun bedeli olur tabii"

Benzer bir saptamayı kuaför Emre Yılar da paylaşıyor. O da ekonomiden şikayetçi: "Pandemiden beri son üç yılda kazancım belki yüzde 50'den fazla eridi. Dükkanın kirası 5 bin TL, o da eski kiracı olduğum için. Geçen yıl 1000-1100 TL gelen elektrik faturası 2 bin TL oldu. Tabii normalde saç tıraşı 80, sakal tıraşı 50, saç-sakal tıraşı 100 TL olur mu hiç? Önceden her hafta gelen insanlara ayda bir gelmeye başladı. Pandemiye zaten herkes evinde tıraş olmaya alıştı." O da oyunu Erdoğan'a verenlerden: "Annem de babam da hacı. Muhafiz kesim benim ebeveynlerimi, değerlerimi sabahdan akşama kadar aşağılıyor. Ekonomi kötü gitse bile Tayyip Erdoğan sayesinde muhafazakarlar olarak aşağılanmaktan kurtulduk. O günlere geri dönmeyeceğiz de asla. Ülke tarihinde yüz yıl sonra ilk defa bağımsızlığımızı elde ettik. Bunun da bir bedeli olacak elbette."

Emeklilere göre gençler hiç çalışmadan kazanmak istiyor

Tokat'ın simge mekanlarından Taşhan'ın yanındaki parkta oturan kalabalık çoğunlukla emeklilerden oluşuyor. Yıllarca

Emekli kimya mühendisi Hasan Gültekin: "8 bin TL emekli maaşımle bana yetiyor da artıyor. Dışarıda yemek yeme, bir şeyler içme, ölü müsin? Parkta sohbet benim için yeterli. İnternet, diziler, sosyal medya gençleri zehirliyor"

Ankara ve İstanbul'da memuriyet hizmeti yürüttükten sonra on yıl önce memleketine dönen Ali Çatıkkaş da seçimde Erdoğan'a oy verdiğini söylüyor. Ekonomik kriz olduğunu iddia edenlerin yalancı olduğunu düşünen Çatıkkaş, Tokat'ta bir kahveye 50 lira ödenen kafeleri kanıt olarak gösteriyor. 8 bin TL'lik emekli maaşının yanı sıra İstanbul Yenibosna'da ve Ankara Yenimahalle'de beşer tane dairesi olduğunu ve bunlardan aylık 110 bin TL kira geliri elde ettiğini söylüyor: "Çalışan kazanıyor kardeşim. Hayatım boyunca canım çıkana dek çalıştım. Gençler çalışmadan para kazanmak istiyor. Sızlanmalarının nedeni bu. Ama öyle bir hayat yok."

Çatıkkaş'ın arkadaşı emekli kimya mühendisi Hasan Gültekin de yıllarca başka yerlerde çalıştıktan sonra Tokat'a dönmüş. Onun birikimi yok, sadece emekli maaşı alıyor ve evi kendisine ait. Ama arkadaşıyla aynı fikirde. İnternetin, sosyal medyanın, dizilerin gençleri "zehirlediğini" ve tembelliğe alıştırdığını düşünüyor. Üniversiteyi bitiren torununun iş beğenmediğini, oysa kendisinin uygun pozisyon bulsa 67 yaşında çalışacağını söylüyor.

Gültekin'e göre kazandığı 8 bin TL'lik emekli maaşı da eşiyile birlikte geçinebilmesi adına gayet yeterli: "Ayağımı yorganına göre uzağından da yeter de artar. Dışarıda yemek yeme, bir şeyler içme, ölü müsin? Gelip bu parkta oturmak, arkadaşlarımla sohbet etmek bana yeter de artar. Kurtuluş Savaşı'nda ecdat maaş derinde olsaydı düşmanı kovabilir miydi?" diyor.

Havalimanı yakınlarındaki Söngüt köyünde Erdoğan 283, Kılıçdaroğlu ise 14 oy almış. Burada yaşayanlardan Faruk Özer 7 bin 500 TL emekli aylığı aldığını, havalimanı yapılarak sattığı araziler karşılığında da devletin 2 milyon TL ödediğini anlatıyor. "Pancar ekiyorum. Dönüm başı sulaması, gübresi, ilac, mazotuyla 2 bin 500 TL harcayıcı 4 ton pancar alıyorum. Tonunu 1800 TL'ye satıyorum. Yani dönüm başı 7 bin 200 TL kazanıyorum."

Faruk Özer'in 30 dekar arazisi var. Maliyetler çıkarıldıktan sonra kendisine kalan toplam kar 140 bin TL. Bir başka hesapla, aylık getirisi 11 bin 600 TL oluyor. Emekli aylığı da buna eklendiğinde geliri 19 bin TL'ye kadar ulaşıyor.

"İktidar gitse teröristler camiye ele geçirirdi, namaz kılamazdık"

Köylülerden Orhan Kucur da AKP öncesi hastanede doktorlara ulaşmak için ruşvet vermesi gerektiğini, şimdi randevu aldığı anda muayene olabildiğini vurguluyor. Ya da köyün balçık zemininin şimdi kaldırım taşıyla kaplandığını... "İktidar değişseydi namaz bile kılamazdık. Camilerimizi kapatırlardı" deyince yanındaki Hasan Özer ekliyor: "Teröristler devleti ele geçirirdi. Allah benim ömrümden alıp Tayyip Baba'ya versin, yaz bunu!"

Köyden meyve-sebze desteği

Gelelim mutfak hesabına... Pazarlarda gördüğümüz fiyat tablosu şöyle: Muz 25 TL, elma 15 TL, şeftali 20 TL, erik 20 TL, çilek 25 TL, kiraz 20 TL, karpuz 5 TL, limon 15 TL, patlıcan 15 TL, domates 15 TL, biber 10 TL. Maydanozun bağı, roka ve nane 5 TL, marulun kilosı ise 15 TL. Ancak burada yine şehirde yaşayan insanların köyle bağlantılarının kopmamış olduğunu tekrarlamak gerek. Kimileri

köylerinde ekip biçerken kimileri meyve-sebzeleri köylerinden çok ucuza hatta yer yer bedavaya tedarik edebiliyor.

Dört kap yemek 65 TL, rakı sofrası 1000 TL

Tokat'ta turistlere tavsiye edilen bir lokantada ezogelin çorbası 50 TL, tandır çorbası 70 TL, Adana kebabı 150 TL, iskender 180 TL, döner 135 TL, pilav üstü döner 160 TL, kuzu şiş 200 TL, ızgara köfte

Bakkal Ahmet Turhan çocuklar için alınan çikolata, ciklet gibi ürünleri satamaz olduğunu söylüyor ama oy tercihini güvenlik kaygısı etkilemiş.

Taksici Musa Gümüş: "Muhalefet ve dünya Erdoğan'la uğraşiyor."

Emlakçı Mahmut Çevik: "Konut az olduğu için kiralar yüksek."

GURURLA VE HEYECANLA YÜRÜYORUZ CUMHURİYETİMİZİN 100. YAŞINA

trendyol

1923'TE 26. HAFTA 26 HAZİRAN-2 TEMMUZ

Lozan'da ciddi konular haftası

Mustafa Kemal'in tasarladığı yeni rejimi aksatmayacak ve destekleyecek bir parlamentoya ihtiyacı vardı. Ya istediği gibi bir meclis olacak ya da ideallerini gerçekleştirmek için başka bir yol arayacaktı. Bu yüzden seçimde İstanbul ve İzmir'den gelecek erken bir onay hem öz güven sağlayacak hem de çevresini kendine bağlayacaktı. Diğer yandan Lozan'dan Tokyo'ya, Vaşington'dan Londra'ya kadar yankılanacak bir meşruiyet zırhı da kazanmış olacaktı. Yüz yıl önce bu hafta cuma günü açıklanan seçim sonuçları bu yüzden yeni Türkiye'nin gerçek doğuş habercisiydi. Sandıklardan çıkan sevindirici sonuçlar, Lozan'daki İsmet (İnönü) Paşa'ya da iletiyor, ülkesinde demokratik seçimlerin yapıyor olması, pazarlık masasında elini güçlendiriyordu.

26 Haziran günü Fransız haber ajansı HAVAS'ın Londra'dan geçtiği bir haber şöyle diyordu: "Baldwin, Lozan müzakerelerinin sonuçlandırılmasında yaşanan gecikmenin, Türklerin faiz ödemesini sterlin yerine frank cinsinden yapmayı talep etmesinden kaynaklandığını söyledi. Baldwin bu talebi kabul etme yetkisine sahip olmadığını ve Türklerin yükümlülüklerini reddetmesi halinde müttefiklerin haklarını almanın bir yolunu bulacağını da ekledi."

Hafta boyunca Dünyu Umumiye kaynaklı Osmanlı borçlarının TBMM Hükümeti Maliye Bakanlığı'na devri konusu görüşülüp uygulama yöntemi üzerinde anlaşmaya varıldı. Ankara'daki Mustafa Kemal Paşa'nın da katıldığı toplantı ise yabancı şirketlerin hisseleri ve yeni yabancı sermaye yatırımlarının statüsünü belirleme amaçlıydı. Sonunda kararlar alındı ve başbakan İsmet Paşa'ya şu talimat gönderildi: "Şirketler ayrıcalıklar hakkında müttefiklerin teklif ettiği prensipleri barış antlaşmasına eklemeyi düşünmesin. Örneğin İstanbul'da bir İngiliz tersanesi kurulmasını kabul etmeyeceğiz. Bu konudaki düşüncemizi bir daha özetleyeyim: Büyük Harp'e girdiğimiz tarihe kadar tanınmış olan ayrıcalık sözleşmeleri Ankara'da incelendi. Savaş yıllarında harp kanunlarına göre durdurulanların zararını karşılayan anlaşmalar da imzalandı. 1914'ten sonra yapılan ve yasalara aykırı olduğu için iptal edilen, Doklar Şirketi'yle Samsun ve Sivas sözleşmelerinin imtiyaz olarak onaylanması mümkün değil. Bu tür anlaşmalardan doğan maddi zararları giderebiliriz ama 1918 müteakibi sonrası İstanbul yönetiminin verdiği herhangi bir izni imtiyaz olarak kabul etmeyiz. Olsa olsa bunların da maddi zararlarının telafisi için görüşülebilir o kadar."

Bu hafta halledilen, İtilaf Devletleri'yle Yunan Hükümeti arasındaki diğer bir konu da İsmet Paşa'ya da yakından ilgilendiriyordu. Yunanistan'daki yönetim, topraklarındaki vakıf varlıklarına dair hukukun tamamını güven altına aldığı garantisini vermişti.

Başbakanın 2 Temmuz günü İsmet Paşa'ya bildirdiği karar ise İzmir yangını hakkındaydı: "İzmir yangınından zarar görenler Ekonomi Bakanlığı'na başvurarak bağlı oldukları sigorta şirketlerinden tazminat istedi. Bakanlık bu kişilerle sigortacılar arasındaki sözleşmeleri inceledi ve devletin bu konuya müdahale etme hakkı olmadığını beyan ederek doğrudan yargıya gitmelerini önerdi. Bakanlığın hareket tarzının Türkiye'deki hukukun üstünlüğünü gösterdiğini ve hak arayışında her medeni ülkedeki gibi davrandığını muhataplarınıza bildirin."

Lozan'da artık için sonuna gelindiğine dair işaretler artıyordu. Başbakan "Lozan'da bütün meseleler halledilip barış imzalanırsa" diye başlayan cümle kurabiliyor, İsmet Paşa'dan doğacak olumlu havadan yararlanarak Suriye'nin kuzeyindeki çoktan beri affedilmesi gereken tutukluların salınması için Fransa temsilcisiyle görüşme adımlarını atmasını istiyordu. Masaya gelen her konu hallolmaya başlamış, Lozan'dakiler için tünelin ucunda ışık belirmişti.

İstanbul için seçim vakti

28 Haziran geldi çatı ve aylardır gündemi meşgul eden İstanbul ve İzmir seçimleri için iki kentte de sandıklar kuruldu

28 Haziran günü, işgal altındaki beşinci yılını yaşamakta olan İstanbul halkının morali en azından seçimde oy kullanabilmenin getirdiği özgürlük havasıyla yükseldi. Seçim propagandalarında öne çıkan mesaj, çok yakında özgürlük geleceğiydi. Yüz yıl önce bugün İstanbul ve İzmir'de kurulan sandıklar zaten seçimin galibini ilan eder şekilde tasarlanmıştı. O günkü

İzzeddin Çalışlar

izzeddin@me.com

İkdam gazetesi şehirdeki seçim havasını şöyle betimliyordu: "Milletvekillerimiz bugün seçiliyor. İstanbul

seçmeni Darülfünun'da toplanarak şehrimizdeki halkın vekillerini seçecek. İstanbul seçimi bir bayram havasında yaşıyor. Birkaç sene önce işgalin ağırlığı altında yaptığımız seçimden sonra yaşadığımız acıyla şu an duyduğumuz gurur arasında çok büyük fark var. Darülfünun salonu birkaç gündür bayraklar, çiçekler ve defne dallarıyla süslenmiş durumda. Seçime katılan ikinci seçmenler teftiş heyetinin açıkladığı programda belirlenen saatte Beyazıt Camii avlusunda toplanacak ve salona mümkün olduğu kadar hızlı girip oylarını kullanacak. Anadolu Yakası'ndan gelenler için de bir vapur tutulacak. Oy sayımına bu akşam başlanacak ve cuma günü sonuçlar açıklanacak." Haberde sözü geçen teftiş heyetleri yüz yıl önceki ilk TBMM seçimlerinin en etkin birimiydi. Günümüzdeki Yüksek Seçim Kurulu'na benzer yetki ve işleve sahip olan heyet, oylamanın

İzmir'de Revzai İrfan Okulu'nda kurulan seçim sandığı.

yasalara uygunluğunu denetliyordu. Yurt genelinde hazırlanan yapılan seçimler, bazı vilayetlerde ağustos ayına sarkacaktı. Bu yüzden alınan ilk sonuçlar her ne kadar Müdafai Hukuk Grubu'nun kesin bir zafer kazandığını gösterse de kesin sonuç sayılmayıp TBMM'nin açılması hemen olmayacaktı. Yine de Anadolu'ya göre daha özerk olduğu düşünülen İstanbul'da merkez belirlendiği adayların oy birliğiyle seçilmesi güçlü bir göstergesiydi. Seçim sonuçları 29 Haziran günü Vatan gazetesinde şöyle duyuruldu: "Müdafai-i Hukuk adayı büyük çoğunlukla milletvekili seçildi. Muhafifler gizli listelerle propaganda yapmasına rağmen çok az oy alabildi. İkinci seçmenlerin ezici çoğunluğu Müdafai-i Hukuk Cemiyeti adaylarına oy verdi."

Hem Ankara hem İzmir

Adaylar arasında en çok oy alan mevcut Başbakan Hüseyin Rauf'tu (Orbay). Mustafa Kemal aynı anda hem İzmir hem Ankara'dan seçildi ve bölge tercihini seçimler bittik-

Seçim havası işgal altındaki İstanbul'da özgürlük beklentisini, zaferin simgesi İzmir'de ise kurucu iradeye mutlak desteği yansıtıyordu

İstanbul sokaklarında seçim günü kutlamaları.

ten sonraya bıraktı. 1923 seçimleri hakkında sonradan yapılan değerlendirmelerin çoğunda güdümlü bir seçim olduğu için herhangi bir muhalifin seçilme ihtimali bulunmadığı belirtilse de buna karşı görüşler de oldu. Mevcut yasalara göre yapılmış olduğundan siyaset biliminde totaliter rejimlerde görülen güdümlü seçim tanımına tam uymuyordu. Mustafa Kemal'in Milli Mücadele'yi özellikle dış dünyaya karşı meşru gösterme yöntemi, sahip olduğu tüm yetkileri TBMM'den almaktı. Nitekim seçim kararını da parlamentoya aldırılmıştı. Aslında ilk kez kapalı olduğu için TBMM denetimi dışında siyasi faaliyet yapıyordu ve Mustafa Kemal Paşa hem Lozan Barış Konferansı hem de ikinci meclisin oluşmasında tek erk sahibiydi. Bu süreçte yeni mecliste olabildiğince kendine yardımcı olacağını düşündüğü adayları belirlemeye ve halkı ikna etmeye çalışmıştı. İstanbul seçimleri bu yüzden özel bir önem taşıyordu. Hakimiyet sınırlarının dışındaki başkentte onun iradesi

dışındaki adayların seçilmesi, ülkenin geri kalanındaki tercihlerin güdümlü olduğunu düşündürülebilir. Muhafiflerin önünde yasal engel yokken bir program ortaya koyamamasından ise o sorumlu tutulamazdı. Nitekim muhalifler arasından seçilenler oldu ama azınlıkta kaldılar. Günümüzdeki demokrasi anlayışıyla değerlendirildiğinde bu seçimlerde belirgin bir baskı ortamı olduğundan söz edilebilir. Muhafiflerin etkisiz kalmasındaki en büyük etken ise seçimin savaş ve barış ikileminin yaşandığı bir ortamda yapılmıştı. Yirmi yılı aşkındır süren savaş ortamı halkta koşulsuz barış isteği yaratmıştı. Başta ordu olmak üzere devlet yapısı doğrudan Mustafa Kemal'in denetimindeydi ve muhalefet somut bir siyasi söylem ortaya koyamamıştı. Mustafa Kemal egemen ideolojiyi belirleyen kişiydi ve emperyalizme karşı başlattığı savaşın üçüncü yılında kendini halkına onaylatıyor, bunu yaparken de kuzey komşusu SSCB'nin 1917'de sergilediği kanlı yöntemlere yeltenmiyordu. •

'Bizimle aynı savaşın kahramanlarısınız'

28 Haziran günü kendisini fahri profesörlük payesiyle onurlandıran İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi'ne bir teşekkür telgrafı çeken Mustafa Kemal Paşa, fahri diploma sahibi olmaktan duyduğu memnuniyeti

dile getirdi ve bilim adamlarını şu sözlerle taltif etti: "Ulusal bağımsızlık, ancak ulusal kültürün gelişmesiyle mümkün olabilir. Bu yüzden sorumlusu olduğunuz ülkemizin öğretim kürsülerindeki bilim adamları olarak sizler de kuşkusuz

bizle aynı savaşın kahramanları sayılırsınız." Fakülte senatosu bu kararı önceki Eylül ayında Yahya Kemal'in (Beyatlı) teklifi üzerine görüşme gündemine almış, uzun süren tartışmalar sonrasında oy birliğiyle kabul etmişti.

Trencinin hatıratı

2010 yılında Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanan demir yolları üstadı Behiç Erkin'in Hâtırat 1876-1958 adlı kitabı, yüz yıl önce demir yolları konusunda aşılın kritik dönemeçleri keşfetmek için değerli bir kaynak. Dönemin makinistlerinin başına buyrukluğundan Bilecik-Karaköy hattındaki tehlikelere, köprü yapılarının özelliklerinden Kaldıs Efendi gibi kişiliklere kadar diğer kaynaklarda bulunmayan birçok bilgi barındıran kitapta, yüz yıl önceki güvenlik önlemleri şöyle anlatılıyor: "Beş kilometrede bir, bir sırık üzerinde kumbara koyduk. Bir de kırmızı bayrak ve fener vardı. Her makinist

istasyondan aldığı bileti bu kumbaraya atmak zorundaydı. Bu sayede beş kilometrede bir durmak zorunda kalıp tehlikeli hıza çıkamıyorlardı. Bilecik İstasyonu'nda da uzun bir kör hat yaptık. Hat üzerine yirmi santimetre kadar kum koyduk. Tren eğimden dolayı kaçır veya vagonu koparsa, kum tabakası sayesinde yavaşlayıp durabilecekti. Altı ay kaza-sız geçtiğinde, Bilecik'teki bütün personele bizzat ödül verdim. Bu sayede personel birbirini denetler, kaza olmazdı. Tren yolcuları güvenlik önlemlerinin böyle alındığını bilse, muhtemelen hiç trenle binmezdi."

Orestida'ya yeni isim

Milletler Cemiyeti, Batı Trakya'daki Orestida üçgeninin sahip olduğu yeni konumu bölgede yaşayan Rum halka resmen bildirdi. Karaağaç yakınlarındaki Bosna ve Demerdes kasabaları da TBMM Hükümeti denetimine devredildi ve Orestida yöresinin adı Kumçiftliği olarak Türkçeleştirildi. Karaağaç'ta yaşayan Rumlardan sonra 1 Temmuz'dan itibaren bölgedeki diğer Ortodoks Hristiyanların da Yunanistan'a

taşınmasına başlandı. Yunan Hükümeti üç ay içinde on altı kilometre kadar güneyde yeni bir Orestida kurmayı ve göç etmek zorunda olanlara kalıcı yerleşim yaratmayı vaad etti.

Garip ziyaret tepki doğurdu

İstanbul'daki İngiliz işgal kuvvetleri komutanı konumundaki General Harington, 26 Haziran günü Halife Abdülmecit Efendi'yi ziyaret etti. Haber Ankara'ya ulaştığında hiç hoş karşılanmadı. Halifenin aynı zamanda TBMM tarafından lağvedilen Osmanlı saltanatının velihi konumunda olması ve Ankara Hükümeti'yle siyasete karışmama anlaşması yapmış olması, hilafet makamıyla ilgili tartışmaları yeniden başlattı. Halife Abdülmecit Efendi'ye sıkça kabul ettiği yabancı konuklarla ilgili bir uyarı yapılmamıştı fakat son misafirin kimliği öğrenilince Ankara'daki yetkililer arasında bu gelişmeyi not alanlar oldu.

Haftanın kronolojisi

26 Haziran 1923

İşgal kuvvetleri komutanı General Harington Halife Abdülmecit'i ziyaret etti.

28 Haziran 1923

İstanbul ve İzmir'de ikinci TBMM'yi oluşturacak milletvekillerinin seçimi yapıldı.

Mustafa Kemal Paşa, fahri profesörlük diplomasına layık bulunduğu için Darülfünun müderrislerine teşekkür etti.

1 Temmuz 1923

Karaağaç'tan sonra Orestida'nın diğer yerleşimlerdeki Rumlar da yeni çizilen sınırlara göre Yunanistan'a göç etmeye başladı.

HAFTAYA: ANLAŞMANIN ANA HATLARI TAMAM - GAZİ TETİKTE

ANNELER, ÇOCUKLAR VE GENÇ KADINLAR İÇİN ÇOCUK VE AİLE MERKEZLERİ KURULUYOR

Deprem bölgesi için iki vakıf güçlerini birleştirdi

Türkiye'nin anne-çocuk eğitiminde deneyimli vakfı AÇEV ile Vodafone Vakfı depremden etkilenen şehirlerde kuracakları çocuk ve aile merkezlerinde hem psikolojik destek çalışmalarına hem de sanat, oyun atölyelerine yer verecek

elif@gazetebosjan.com.tr
Elif Ergün

A lti Şubat depreminin bir ay kadar sonra bölgeye gittiğimde yardım çalışmaları, çadır kentler, konteyner kentler arasında çok sayıda kadınla konuşmuştum. Kadınlardan biri gözlerimin içine bakıp, "Herkes yaraları saralım diyor, bizim yaramız yardımlarla sarılmaz. Çok ihtiyacımız var. Yeniden hayatı nasıl kuracağımızı bilmiyoruz" demişti. Bu "yardıma gerek yok" demek değil, yardımın ötesinde sarılıp sarmalanmaya olan ihtiyacı anlatan bir söz olarak hafızamda yer etti.

Uzun soluklu projeler başladı

Güvenli barınma ortamı, gıda, hijyen ihtiyaçlarının sağlanması öncelikli olmakla birlikte bu derece büyük bir felaketten sonra uzun soluklu, kapsamlı projelerin hayata geçmesini gerektiriyor herkes görüyordu. Ve şimdilerde dernek, vakıf ve şirketler iş birliği yaparak bu proje ve programları hayata geçirmeye başladılar. Onlardan biri

Türkiye Vodafone Vakfı ve AÇEV, ilk yıl 4 bin 500 çocuk ve ebeveyn ile 2 bin 500 genç kadına ulaşmayı hedefliyor.

de AÇEV ve Vodafone Vakfı tarafından hayata geçirilen Çocuk ve Aile Merkezleri. Proje çocukları ile 4500 anne ve 2500 genç kadını kapsayacak. Malum AÇEV 0-6 yaş çocuk ve ebeveyn eğitimlerinde çok deneyimli. Vodafone Vakfı da özellikle dezavantajlı bölgelerde bugüne kadar çok sayıda projeyi çocuklar ve gençlerle gerçekleştirdi.

Deprem bölgesi için güçlerini birleştiren bu iki vakıf, Adıyaman, Gaziantep ve Hatay'da çocuk ve aile merkezlerinde kadınların, çocukların ve ebeveynlerin psikososyal yönden desteklenmesi, anne babaların ebeveynlik rolle-

rinde güçlendirilmesi ve bu süreçte çocuklarını destekleme becerileri kazanması, genç kadınların güçlenmesine yönelik çalışmalar yapacak. Merkezlerde konteyner kentte yaşayan tüm çocukları kapsayabilmek amacıyla oyuncak ve kitap kütüphanesi kurulacak, 3-4 ve 5-6 yaş gruplarına yönelik oyun ve sanat odaklı çalışmalar yapılacak, ebeveynlerin iyi olma hallerini ve çocuklarla iletişimlerini destekleyecek oturumlar gerçekleştirilecek, konteyner kentte yaşayan genç kadınlara yönelik destek ve güçlendirme programları yürütülecek.

Program iki yıl sürecek

Vodafone Türkiye CEO'su Engin Aksoy bu çalışmalarla ilgili konuşurken, dayanışmanın ve yardımlaşmanın önemini altını çizerek, "AÇEV iş birliğiyle hem çocuklara ve ebeveynlerine hem de kadınlara yönelik kapsamlı bir projeye imza atıyoruz. Proje kapsamında açacağımız merkezlerde afetten etkilenen çocuk ve kadınların desteklenmesi ve güçlenmesine yönelik pek çok çalışma yapılacak. Ayrıca, bu merkezlerde AÇEV'in bilimsel temelli eğitim programlarının yanı sıra Türkiye Vodafone

Vakfı'nın 'Yarını Kodlayanlar', 'Dijital Benim İşim' ve 'Kırmızı Işık' gibi mevcut projeleri de uygulanacak. Projenin ilk yılında hedefimiz, 4 bin 500 çocuk ve ebeveyn ile 2 bin 500 genç kadına ulaşmak. Türkiye Vodafone Vakfı olarak bu merkezleri 2 yıl boyunca desteklemeyi hedefliyoruz. Bu projeye, bölgede önemli bir sosyal ihtiyaca cevap vereceğimize inanıyoruz. Bölgede konteyner kentler kaldıkça, biz de burada olmaya devam edeceğiz" diyor.

Okul öncesi öncelikli

AÇEV Genel Müdürü Senem Başyurt da hayata geçirdikleri bu iş birliğini anlatırken, 30 yıllık deneyimle yola çıktıklarını hatırlatarak, "Merkezinin, bölgede yaşayanlar için güvenli, geliştirici ve birleştirici bir alan olmasını umuyoruz. Özellikle beyin gelişiminin en hızlı olduğu okul öncesi yaş grubundaki çocuklar, afetlerin olumsuz sonuçları karşısında savunmasız kalıyor. AÇEV olarak, erken çocukluk alanındaki uzmanlığımız, deneyimimiz ve yetkinliğimizle merkezlerimizde de önceliğimiz, bu yaş grubundaki çocuklar ve aileleridir.

Depremlerin etkilediği bölgelerde etkin, uzun vadeli ve bilime dayanan bakış açısıyla çocukların, ailelerin ve kadınların yanında olmaya devam edeceğiz" diyor. •

Merkezlerde neler olacak?

Çocuk ve aile merkezlerinde çocuk oyun odası, oyuncak ve kütüphanesi, yetişkin ve teknoloji sınıfı gibi alanlar olacak. Çocuk oyun odasında, çocukların öğrenme kapasitesini destekleyecek sanat, dramatik oyun, blok, kitap gibi farklı etkinlikler düzenlenecek. Bununla birlikte, merkezlerde konteyner kentteki tüm çocukların faydalanabileceği, içinde oyuncak ve kitapların olduğu ayrı bir kütüphane bulunacak. Merkezlerde ayrıca, Türkiye Vodafone Vakfı'nın "Yarını Kodlayanlar" eğitimlerinin verileceği bir teknoloji sınıfı da bulunacak. Vakfın "Dijital Benim İşim" ve "Kırmızı Işık" gibi diğer projeleri de merkezlerde yapılacak çalışmaların bir parçası olacak.

Merkezlerde yer alacak teknoloji sınıflarında 7-14 yaş arası çocuklara gönüllü eğitimcilerin desteği ile kodlama eğitimi verilecek. Bu eğitimlerde çocuklar, programlama ile kendi oyunlarını üretme imkânı bulacak.

SEKİZ YILDIZ DEVAM EDEN KIZ KARDEŞİM PROJESİNDE YENİ AŞAMA

Türkiye'deki veriler ortada. Toplumsal cinsiyet eşitliğinde sınıfta kalıyoruz. Kadınlar ekonomik hayatta erkeklerden çok gerideler. Tarlada da, holdingde de, sanayide de kadın çalışan sayısı az ve kadın girişimciliği de destek mekanizması geliştirilmesine rağmen minik adımlarla ilerliyor.

Coca Cola Türkiye ve Özel Sektör Gönüllüleri Derneği de (ÖSGD) Türkiye'nin bu fotoğrafına bakarak iş birliği yaptı ve 8 yıldır Kız Kardeşim projesini yürütüyorlar. Proje kapsamında Türkiye'nin farklı bölgelerinde çalışmalar devam ediyor. Projede bugüne kadar 450 binden fazla kadına ulaşıldı. Projenin yeni döneminde "Kız Kardeşim Burs Programı", "Kız Kardeşim Güçlenme Programı" ve "Kız Kardeşim Yıldızlar Karması Programı" ile 50 bin genç kadına daha ulaşılması hedeflendi.

Deprem bölgesindeki 300 kadını dahil oldu

Projenin yeni döneminde Kız Kardeşim Burs programı kapsamında, Türk Eğitim Vakfı ile birlikte ilk olarak özellikle deprem bölgesinde 300 genç kadına eğitim bursu sağlandı. Güçlenme Programı kapsamında ÖSGD iş birliği ile mentorluk programı yürütülürken, Davranış Bilimleri Enstitüsü ile birlikte 10 bin genç kadına kişilik ve dayanıklılık envanteri

Bu dönemin hedefi genç kadın liderler çıkarmak

Bugüne kadar 450 bin kadınının ekonomik hayata katılımını destekleyen Kız Kardeşim projesi kadınların ekonomik ve sosyal hayatta güçlü bir şekilde yer aldığı bir dünyayı desteklerken bu yıl 50 bin genç kadına ulaşmayı hedefliyor

testi ücretsiz olarak sunulacak. Yıldızlar Karması Programı ile toplumsal fayda, spor ve sanatta başarılı 20 genç kadına ihtiyaç duyduğu maddi ve aynı destek sağlanacak. Yıldızlar

Karması Programı kapsamında hayallerine koşan başarılı genç kadınların belirlenmesi süreçlerinde Ahabap ile iş birliği yapılacak. Coca-Cola Türkiye Genel

Müdürü Başak Karaca genç kadınlara örnek olacak bir kariyer öyküsüne sahip. Kız Kardeşim projesini yıllardır sahiplenirken, kadınları cesaretlendirici konuşmalar yapıyor.

Başak Karaca, yeni hedeflerini anlatırken "Kız Kardeşim projesi bu yeni dönemde daha çok genç kadın lider ve kadın kahraman oluşmasına katkı sağlamak amacıyla 18-25 yaş

Her şey genç kızlarımızın daha iyi eğitim alması için

Türk Eğitim Vakfı (TEV) Genel Müdürü Banu Taşkın: "Özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği esnasında kız öğrencilerimizin iyi bir eğitim almaları, bilinçli ve donanımlı

bireyler olabilmeleri için eğitim dostu kurumlara iş birliklerine imza atıyoruz. Kız Kardeşim Projesi de bunlardan biri. Bu kapsamda 2022-2023 eğitim döneminde itibaren, afetzede

300 genç kadın öğrencimize burs desteği vereceğiz" **Ahabap Platformu Yönetim Kurulu Üyesi Haluk Levent:** Kız Kardeşim Projesi Yıldızlar Karması Programı kapsa-

mında spor, sanat ve toplumsal fayda alanında hayallerine koşan başarılı genç kadınların belirlenmesi için çalışacağız. 20 genç kadının güçlenmesi için birlikte görev yapacağız."

arası genç kadınların yanında olacak. Projemizi, gençlerin kendilerini tanımaları, onlara çizilen yol ve rol yerine kendi hayallerinin gerçekleşmesine giden yol için bir fırsat sunabilmeyi, ilham bulmalarını ve kendilerinin de genç kadınlara ilham vermelerini sağlayacak şekilde güncelledik. Gücümüz kız kardeşimiz, hedefimiz ise kadınların ekonomik ve sosyal hayatta güçlü şekilde yer aldığı bir dünya" diyor.

"Binlerce kadına ulaştık"

Coca-Cola Avrasya ve Orta Doğu Operasyon Birimi Başkanı Sedef Salingan Şahin de bugüne kadar binlerce kadına ulaşmış olmaktan dolayı mutluluk duyduklarını, projeye katılan kadınların çevrelerini de etkilediklerini söylüyor.

ÖSGD Başkanı Pınar Ilgaz da, "Kadınların yaşam kalitesini artırma gücüne ve toplumu geliştirme yönünde ivme yaratan rolüne inanıyoruz. Farklı sektörlerden, 250 gönüllü mentorumuzla genç kadınların güç ve cesaret kazanması, doğru örneklerle buluşup kendi yollarında rehberlik edecek kız kardeşlik ağı oluşturmalarını hedefliyoruz. Toplumun kadınların cesareti, şefkati ve yılmaz çabaları ile geliştirilmesi yönündeki her türlü desteği vermeye gönüllüyük" dedi. •

New York klasiği pizzacıların üzerine “sarı duman” çöktü

Kanada’da çıkan yangınlar kontrol edilemeyince New York birkaç günlüğüne cehenneme dönmüş, günlerce dünyanın en kirli havasına maruz kalmıştı. Yeni önlemler iklimi korurken odun fırınlarıyla karbon emisyonunu artıran pizza dükkanlarının geleceğini etkileyebilir

ALİ TUFAN KOÇ
NEW YORK'TAN
MEKTUPLAR

Sizin hiç asfalttan yükselen 100 derecelik sıcaklığı çığırınızda yerleşmiş bulduğunuz, yakan güneşi ‘içinizde hissettiğiniz’ oldu mu? New York sağ olsun; benim oldu. 2006 yazında üniversite yıllarımdayken, ‘asfalt erimesi’ nedeniyle kapanan Manhattan sokaklarını görünce, neden felaket/kıyamet filmlerinin genelde New York’ta geçtiğini daha iyi anlamıştım. Ama ‘iklim krizi’ tehdidini dünyanın geri kalanı gibi yeterli kadar idrak edememişim... Üstelik, o yaz, ortalama 42 derecede seyreden hava sıcaklığı, New York’ta toplam 140 kişinin ölümüne neden olmasına rağmen.

Birleşmiş Milletler’in son raporuna göre son 50 yılda 2 milyon kişi iklim krizine bağlı sebeplerden hayatını kaybetti. Dünya ekonomisi 4.3 trilyon

Hesaba göre pizzacılar yenilenirse karbon emisyonu yüzde 75 azalacak.

GETTY IMAGES

New York'lular “Hele bir story atalım, tehlikeli dumandan sonra kaçalım” havasında...

zevklere bizden vazgeçmek zorunda kaldığımızı söylüyordu. Beraberinde yüksek etik ve ahlak odaklı tartışmaların, iklimlerin farkında olup olmadığını merak ettim.

Ama lezzet de değişecek!

Çevre korumacılığını da diğer tüm konular gibi kendi işine ve menfaatine göre tanımlayan ve uygulayan biz faniler, şimdi “Dünyayı kurtarmak adına sen nelerden vazgeçebilirsin?” sorusuyla karşı karşıyayız. New York’ta Adams sözünde duruyor ve yeni uygulamalarıyla bu soruyu gündemde tutuyor. İlk test, pizzaya olan düşkünlüğümüz. New York’ta belediyeye bağlı sağlık departmanının yaptığı inceleme göre en yüksek karbon emisyonu salgılayanların başında, şehrin kimliğiyle özdeşleşmiş pizzacılar var. Pizza deyip geçmeyelim; şehirde resmi olarak kayıtlı yaklaşık bin 700 pizzacı mevcut. Sadece Amerika’da 44 milyar dolarlık bir pazarı var ve başkenti tabii ki New York. Pizzacılar yakılan yüksek hacimli odun ve kömürün insan ve çevre sağlığına verdiği tahribat, çıkardığı karbonmonoksit, sülfür, ozon, siyah karbon ve benzer kimyasalların rekor oranlara yükselmesi bir geleneğin geleceğini tehdit altına sokuyor. Yeni düzenlemeye göre, 2016’dan önce inşa edilmiş taş fırınlara ayar çekilecek, karbon emisyonunu düşürmelerine yönelik aparatlar takılması zorunlu kılınacak. Bunlara uyum sağlayamayacak kadar eski olan fırınlar yıkılacak. New York pizzasının aynı kıvama ve lezzete ulaşması artık mümkün olmayacak. Bu da artık bir kuruma dönüşmüş, kuşaktan kuşağa aktarılmış, asırlık yüzlerce pizzacıların bir nevi sonu.

Çevre korumacılığını da diğer tüm konular gibi kendi işine ve menfaatine göre tanımlayan ve uygulayan biz faniler, şimdi “Dünyayı kurtarmak adına sen nelerden vazgeçebilirsin?” sorusuyla karşı karşıyayız. New York’ta Adams sözünde duruyor ve yeni uygulamalarıyla bu soruyu gündemde tutuyor. İlk test, pizzaya olan düşkünlüğümüz. New York’ta belediyeye bağlı sağlık departmanının yaptığı inceleme göre en yüksek karbon emisyonu salgılayanların başında, şehrin kimliğiyle özdeşleşmiş pizzacılar var. Pizza deyip geçmeyelim; şehirde resmi olarak kayıtlı yaklaşık bin 700 pizzacı mevcut. Sadece Amerika’da 44 milyar dolarlık bir pazarı var ve başkenti tabii ki New York. Pizzacılar yakılan yüksek hacimli odun ve kömürün insan ve çevre sağlığına verdiği tahribat, çıkardığı karbonmonoksit, sülfür, ozon, siyah karbon ve benzer kimyasalların rekor oranlara yükselmesi bir geleneğin geleceğini tehdit altına sokuyor. Yeni düzenlemeye göre, 2016’dan önce inşa edilmiş taş fırınlara ayar çekilecek, karbon emisyonunu düşürmelerine yönelik aparatlar takılması zorunlu kılınacak. Bunlara uyum sağlayamayacak kadar eski olan fırınlar yıkılacak. New York pizzasının aynı kıvama ve lezzete ulaşması artık mümkün olmayacak. Bu da artık bir kuruma dönüşmüş, kuşaktan kuşağa aktarılmış, asırlık yüzlerce pizzacıların bir nevi sonu.

Çevre korumacılığını da diğer tüm konular gibi kendi işine ve menfaatine göre tanımlayan ve uygulayan biz faniler, şimdi “Dünyayı kurtarmak adına sen nelerden vazgeçebilirsin?” sorusuyla karşı karşıyayız. New York’ta Adams sözünde duruyor ve yeni uygulamalarıyla bu soruyu gündemde tutuyor. İlk test, pizzaya olan düşkünlüğümüz. New York’ta belediyeye bağlı sağlık departmanının yaptığı inceleme göre en yüksek karbon emisyonu salgılayanların başında, şehrin kimliğiyle özdeşleşmiş pizzacılar var. Pizza deyip geçmeyelim; şehirde resmi olarak kayıtlı yaklaşık bin 700 pizzacı mevcut. Sadece Amerika’da 44 milyar dolarlık bir pazarı var ve başkenti tabii ki New York. Pizzacılar yakılan yüksek hacimli odun ve kömürün insan ve çevre sağlığına verdiği tahribat, çıkardığı karbonmonoksit, sülfür, ozon, siyah karbon ve benzer kimyasalların rekor oranlara yükselmesi bir geleneğin geleceğini tehdit altına sokuyor. Yeni düzenlemeye göre, 2016’dan önce inşa edilmiş taş fırınlara ayar çekilecek, karbon emisyonunu düşürmelerine yönelik aparatlar takılması zorunlu kılınacak. Bunlara uyum sağlayamayacak kadar eski olan fırınlar yıkılacak. New York pizzasının aynı kıvama ve lezzete ulaşması artık mümkün olmayacak. Bu da artık bir kuruma dönüşmüş, kuşaktan kuşağa aktarılmış, asırlık yüzlerce pizzacıların bir nevi sonu.

Dünyayı kurtaran dilim

Diğer yandan iklim, enerji ve çevre konularında uzmanlaşan haber platformu Inside Climate News da pizzacıların bilim insanları ve mimarların kontrolünde yeniden düzenlenmesi sonrası karbon emisyonunun yüzde 75 azalacağını, işin teknik boyutlarıyla izah ediyor. New York’ta “pizzanın tanrısı” olarak bilinen kimi şefler, takdir edersiniz ki, “Dünyada üzerinde yüksek emisyon salgılayan her şeyi çözdünüz de sırada bizim pizzamıza mı geldi? Bir dilim pizza mı kurtaracak dünyamızı?” diye veryansın ediyor. Benzer cümleyi, öznesini değiştirerek, hemen hemen her konu için sarf etmek mümkün. •

Kutu kutu yeni siparişler verildi. Uzmanlara göre, bu havayı kısa süreliğine da olsa solumak, birkaç dakika içinde bir paket sigarayı bitirmekle eş değer bir etkiye sahipti. Açık hava etkinliklerinin tamamı iptal edildi, restoran ve barlar iç mekanda olmayan masalarını kaldırdı, halka acil ve zorunlu bir durum olmadıkça dışarda olabildiği kadar az süre geçirmeleri konusunda uyarılar yapıldı. The United States Environmental Protection Agency tarafından kurulan ve yönetilen AirNow uygulaması, son iki hafta içinde 7.8 milyon yeni kullanıcı tarafından indirildi (1.7 milyonu New York’ta yaşıyor). AirNow sadece birkaç günde bir kesimin, Instagram’la beraber en sık kullandığı uygulamaya döndü. Hava endeksindeki son durum hayatın merkezine oturdu.

arı istilasına uğradı. New York Polis teşkilatına bağlı tam zamanlı çalışan arı koruma timi, kenti basan popülasyonun on binlerce olduğunu tespit etti.

Az emisyonla düşük vergi

California Üniversitesi eğitim görevlisi, çevre yasalara uzmanı Leah Stokes’a göre sanı dumana boğulmuş New York manzarası insanlığa yönelik bir “Artık uyanın!” çağrısı. Biz “Böyle çağrılar çok duyduk, sonrasında yükselen beyanları da çok okuduk, değişen bir şey yok” diye hayıflanmaya devam edelim; New York Belediye Başkanı Eric Adams “Mesajı aldım” dercesine agresif bir атаğa geçti. İklim krizi odaklı onlarca kanun, yasa ve proje konuşmaya başladı. Geçenlerde şehrin yemek üretimi ve tüketimi bazı gerçekleşen karbon emisyonunu 2030’a kadar yüzde 33 azaltmak için kurulan “New York City Greenhouse Gas Emissions” projesini tanıttı. Devamında “Carbon Challenge” lansmanını gerçekleştirdi; emisyonunu düşüren şirketlere ve kurumlara uygulayacakları vergi indirimini anlattı. Proje kapsamında, hassasiyet gösteren okul ve hastanelerin kazanacağı ek ödenekleri açıkladı. Adams artık farklı bir dünyada yaşadığımızı, iklim kriziyle mücadele kapsamında eski alışkanlarımızdan, hatta kimi

Kutu kutu yeni siparişler verildi. Uzmanlara göre, bu havayı kısa süreliğine da olsa solumak, birkaç dakika içinde bir paket sigarayı bitirmekle eş değer bir etkiye sahipti. Açık hava etkinliklerinin tamamı iptal edildi, restoran ve barlar iç mekanda olmayan masalarını kaldırdı, halka acil ve zorunlu bir durum olmadıkça dışarda olabildiği kadar az süre geçirmeleri konusunda uyarılar yapıldı. The United States Environmental Protection Agency tarafından kurulan ve yönetilen AirNow uygulaması, son iki hafta içinde 7.8 milyon yeni kullanıcı tarafından indirildi (1.7 milyonu New York’ta yaşıyor). AirNow sadece birkaç günde bir kesimin, Instagram’la beraber en sık kullandığı uygulamaya döndü. Hava endeksindeki son durum hayatın merkezine oturdu.

Kafası karışık arıların istilası

Ve tabii Instagram demişken... Şirketin verilerine göre New York merkezli paylaşımlar rekor sayılar gördü. Başımıza ne gelirse gelsin, dünya ne kadar tehlike altına girerse girsin Instagram’ı boş bırakmadık. Önce ‘fotoğraf’ı çektik, paylaşımımızı yaptık, sonra canımızın derdine düştük. Bu konudaki azmimiz tescillendi.

Sarı duman dalgasının kalkmasından birkaç gün sonra, tam her şey normale dönüyor derken, şehir bu kez tarihinde görmediği bir

Moda sektörü de kendini sorgulamak zorunda

Benzer düzenlemeleri acil devreye alması gereken iki sektör daha var: Seyahat ve tekstil. BM’nin martta yayınladığı, “Moda Endüstrisinin İklim Aksiyonlarına Dair Etkisi” raporuna göre, sektörün bıraktığı tahribatın önlenmesi ve emisyon azalmasındaki 2030 hedeflerine ulaşması, ancak net ve sert

standartların getirilmesi ve çok sevdiğimiz bazı kumaşlardan ve markalardan vazgeçmemizle mümkün. Raporun direktörü Lindita Xhaferi-Salihu’nun şu cümlesi, meseleyi tüm berraklığıyla özetliyor: “Moda sektörü dahil, her alanda ancak herkes birbirini sorgular ve teftiş ederse birlikte düzlüğe çıkabiliriz.”

dolarlık zarar gördü. BM 2030-2050 arası sadece 250 bin kişinin iklim değişikliğine bağlı felaketlerden yaşamını yitireceğini öngörüyor. Bu gerçeğin sinyalleri, her geçen gün farklı fotoğraflar şeklinde karşımıza çıkıyor. Son kare, yine New York’tan: Geçen haftalarda Kanada’nın kuzeyinde 9.3 milyon hektarlık bir alanın yanması sırasında oluşan sapsarı dumanlar

ABD’ye ilerledi, New York’un üzerine çöktü. “Mars’ta hayatı” andıran görüntüler bizi bu kez uyandırabilir mi? Sonrasında yaşanan gelişmeler beraber bakalım...

Önce Instagram sonra güvenlik

7 Haziran Çarşamba, New York’un hava kirliliği konusunda yıllardır zirveyi kimselere kaptırmayan

Delhi’yi tahtından indirildiği gün olarak kayıtlara geçti. AQI’ya (Hava Kalitesi Endeksi) göre, New York’un puanı bir noktada 400’lere kadar fırladı (AQI, 0-50 arası sağlıklı bir aralık; 51-100 arası ise orta seviyede makul bir aralık olarak gösteriyor) Covid-19 döneminde, kentin resmi aksesuarına dönüşen N-95 maskeleri birkaç saat içinde tekrar çekmeceден çıkarıldı.

@MEHRYSU İLKBAHAR/YAZ 2023

MEHRY MU

MEHRYMU.COM

Vingegaard mi
Pogacar mı?

Tour de France tarihinde böyle rekabet görülmedi

The Guardian'ın bisiklet yazarı değerlendirdi: Bu yıl sprinterler yerine tırmanışçılara uygun tasarlanan turun iki favorisi arasındaki mücadele merakla bekleniyor: Danimarkalı Vingegaard ve Sloven Pogacar. Start bu cumartesi Bilbao'da veriliyor

Netflix'in uzun süredir beklenen "Tour de France: Zincirleri Kırılmak" belgesel dizisi haziran başında nihayet yayına girdi. Yorumlar muhtelif. Ekip aracı içindeki abartılı tavrın fazla uzun, somut analizlerin fazla kısa olması bisiklet tutkunlarını biraz kızdırsa da bence biraz zayıf kalmasına rağmen eğlenceli bir dizi olmuş.

Bir eksik daha var ama onda yapımcıların suçu yok: Tadej Pogacar takımı UAE Team Emirates belgeselde yer almadığı için pek ortalarında görünmüyor. Shakespeare'den örnek vermek gerekirse Hamlet'i esas kahramanı Danimarka prensi olmadan sahnelemeye benziyor.

Umarım Netflix beklenti içindeki seyircileri memnun etmek adına önümüzdeki sezon için Sloven yıldızla anlaşmıştır. Çünkü cumartesi Bilbao'da start alacak Tour de France 2023'te "Pog" lakaplı bisikletçi son iki yıldaki gibi yine favori.

Bu sene, kağıt üzerinde turun yakın tarihteki en benzersiz yarışını vaat ediyor. Son şampiyon soluk yüzlü Danimarkalı Jonas Vingegaard 2021'de UAE Team Emirates takımının lideri Pogacar'ın ardından ikinci olmuştu.

Böyle rekabet tarihte görülmedi

Tur tarihinde Pogacar-Vingegaard rekabetinin benzeri yok. Fransızlar 1960'larda Jacques Anquetil ile Raymond Poulidor arasındaki çekişmeyi örnek gösteriyor. Bu yılki yarışın Puy de Dôme'da biten dokuzuncu etabı da ikiliye saygı duruşu niteliğinde. Ancak Poulidor gerçekte "Master Jacques"ı yenmeye sadece bir kez yaklaşmış, onda da başaramamıştı.

Bernard Hinault 1978 ve 1979'da Joop Zoetemelk tarafından epey zorlansa da Hollandalının 1980'deki zaferi ancak "Porsuk" lakaplı Hinault diz sakatlığı yüzünden yarışa bırakınca mümkün olmuştu. Claudio Chiappucci

de 90'ların başında iyi işler çıkardı fakat Miguel Indurain'ı geçemedi. Jan Ullrich ise teke tekte hiçbir zaman Lance Armstrong'a üstün gelemedi.

Vingegaard daha iyi durumda

Halbuki Pogacar ve Vingegaard iki kez başa baş yarıştı: Danimarkalı 2021'de sakatlanan Primoz Roglic'e hazırlanan etaptan itibaren devreye girerek Sloven rakibini epey zorladı. Geçen yıl Pogacar başlarda iyi gitse de Jumbo-Visma'nın takım çalışması sonucu Col du Granon etabıyla birlikte geriye düştü.

Sakatlık ve Covid-19 gibi engeller ortaya

çıkılmazsa bu yılki yarış ya Vingegaard'ın 2022 zaferinin tesadüf olmadığını kanıtlayacak ya da Pogacar'ın üçüncü zaferine ve adını Greg LeMond ve Louison Bobet gibi devlerin arasına yazdırmasına tanık olacağız.

Vingegaard daha iyi durumda geldi. Gran Camino, Bask Turu ve Critérium du Dauphiné'yi kazanarak sezon ilerledikçe özgüvenini artırdı. Dauphiné'de kendisini zorlamasına bile gerek kalmadı. Ayrıca toplamda sekiz etap galibiyeti aldı.

Bileği kırıldı

Pogacar Paris-Nice, Amstel Gold, Flèche Wallonne ve Ronde van Vlaanderen Classics gibi daha farklı ve büyük yarışlarda daha çok kazandı ama nisan sonunda Liège-Bastogne-Liège'deki kazada el bileğini kırıldı ve

iyileşmeye çalışıyor.

Geçen hafta kendi evindeki zamana karşı yarışta aldığı zafer formunu bulmaya başladığını gösteriyor. Yine de Tour de France için esas önemli olan ilkbahardaki formuydu: Bugüne kadar Pogacar dışında Tour de France ve Ronde van Vlaanderen'i sadece Eddy Merckx ve Bobet kazanabilmişti.

Takımlar nasıl?

Rakipler bisiklet dünyasının en güçlü iki takımında pedal çeviriyor. 2022'de Jumbo-Visma Covid-19'un ağır darbe vurduğu UAE Emirates'i geride bırakıp Vingegaard'ı zafere taşımıştı. Çok yönlü bisikletçilerin en iyisi Wout van Aert da kritik anlarda oynadığı rolle dikkat çekmişti.

Jumbo'nun 2022 kadrosu pek

Tur startı
Start yeri
Finiş yeri
Tur finışı
Etap
Zamana karşı

PAYS BASQUE
Grand Départ
SAINT-SEBASTIEN
BILBAO
AMOREBIETA-ETA
VITORIA-GASTIZ
MONT-DE-MARSAN
DAX
BRAYONNE
PAU
LAGORDE
LARRUNS
CAUTERETS
CAMBASQUE
NOGARO
TARBES
ESPAGNE

değişmezken UAE takviye için Adam Yates ve Avusturyalı Felix Grossschartner'e yöneldi. Pogacar'ın tökezlemesi halinde Yates podyuma aday olabilir. Geri kalan 20 ekip ise genel klasmanda yukarıya çıkmak için mücadele edecek.

Tour de France'ta iki etap galibiyeti bulunan ve bu sene Ineos ekibinin başında yer alan Steve Cummings, "Vingegaard veya Pogacar

değilseniz öncelikle durumu kabullenmeniz gerekiyor. Mevcut duruma bakınca genel klasmanda 5 ila 10. sırayı hedeflemek gerçekçi. Podium da mümkün. Ama Ineos bu kadarla yetinmeyeceği için birkaç etap kazanmayı düşünmeliyiz. Önümüzdeki üç yıl içinde turu kazanabiliriz" diyor.

İkilinin arkasında üçüncülüğü hedefleyebilecek isimler var: Jai Hindley, Ben O'Connor, Mikel Landa, Da-

vid Gaudu, Romain Bardet, Enric Mas ve Ineos'un takım lideri olarak açıklanan Tom Pidcock.

Cummings'e göre bu cumartesi günü açılış etabı Yorkshire'li Pidcock'a uygun. Gerçi Mathieu van der Poel de kazanmak isteyecektir. Öte yandan Cummings'ın önünde bir ikilem var: Pidcock'u ya genel klasmanda daha yüksek bir sıralama için dizginleyecek ya da etap kazanmak için özgür bırakacak.

Cummings "İlk günün ardından Ineos'un neyin mümkün olup olmadığına dair bir fikri oluşacaktır. Tom ve Carlos [Rodríguez] genç yarışçılar. Genç, gelişmekte olan isimler her zaman biraz belirsizlik getirir. Klişe gibi görünebilir ama onlar için esas olan öğrenmek" diyor.

En sert ilk hafta

Pogacar-Vingegaard kavgasının cazip görünse de organizatörler irkütücü bir program hazırladı: II. Dünya Savaşı'ndan bu yana turun ilk haftası hiç bu kadar sert etaplardan oluşmamıştı. 35 yıl sonra Puy de Dôme'a geri döneceğiz. Son iki haftada ise sekiz dağ ve orta kategori tırmanış etabının yanı sıra bir zamana karşı yarış bulunuyor. Sprinterlerin bundan nefret edeceği kesin ama tırmanışçılar ellerini ovuşturmaya başladı. Öte yandan ilk günlerde tırmanış etaplarının hiç olmadığı kadar yoğun olması geçici bir lider çıkarabilir. Bu arada Pogacar ile Vingegaard atmaca gibi birbirini gözleyip kolluyor olacak. •

Pogacar (sağda) ve Vingegaard daha önce iki kez başa baş yarıştı.

MİTHAT KORAY

Yol bisikletinin en zorlu ve prestijli yarışı Tour de France. 2022 yılında Danimarkalı Pogacar Paris'te sona eren mücadeleyle 109'uncu kez düzenlendi.

Geride bıraktığımız son turun diğerlerinden farkı, yarış takip eden canlı yayın ekibinin yanında bir Netflix belgeseli için her alanı kuşatan kameraların varlığıydı. Ortaya çıkan Tour de France: Zincirleri Kırılmak yayında. Böylelikle daha önce Formula 1, golf ve tenis dünyalarını mercek altına alan Netflix, bisiklet sporuyla izleyicileri arasında da önemli bir köprü kurmuş oldu.

Daha önceki yapımların o

Yarıştan önce belgesel keyfi

Netflix'in yol bisikleti dünyasının en önemli yarışına odaklanan belgeseli "Tour de France: Zincirleri Kırılmak"ın tıpkı Formula 1, tenis ve golf yapımları gibi bu spora ilgiyi artırması sürpriz değil

branşlara ciddi bir takipçi katkısı sağladığı biliniyor. Tour de France: Zincirleri Kırılmak da yayınlanmasının üzerinden kısa bir süre geçmesine karşın bisiklet alemine yeni seyirciler kazandırdı.

"Bisiklet takım sporudur"

Formula 1: Drive to Survive'in da yapımcısı olan Box to Box Films tarafından hazırlanan sekiz bölümlük belgesel öncelikle bisikletin sınırlarını aksine bireysel bir mücadele değil, bir takım sporu

olduğunun altını çiziyor.

Bir başka vurgu ise dayanıklılık ve kuvvet kadar strateji ve mental gücün önemi. Her takımın bir lideri var, diğerlerinin ana görevi onu genel klasman şampiyonluğuna taşımak için üzerlerine düşeni yerine getirmek. Ayrıca etap galibiyeti, zamana karşı yarış kazanmak gibi farklı amaçlar da mevcut. Bu noktada iş yöneticilere düşüyor. İdarecilerin rolü bireysel hırsların önüne geçerek kişisel hedefler ile takım

hedeflerini birleştirmek.

Yarıştan önce 21 etap, 22 takım ve 176 sporcu var. Toplam 3328 kilometrelik parkurda ise Alpler'de ve Pireneler'de zorlu tırmanışlar, inişler bulunuyor. Doğal olarak da Tour de France içinde bolca hikaye barındırıyor.

Her etaba bir hikaye

Belgesel her etabı farklı takımlar ve bisikletçiler üzerinden değişik bakış açılarıyla anlatıyor. Ayrıca geri dönüşlerle ya da tur

esnasında yaşananlarla sporcuların, yöneticilerin özel hayatlarına uzanıyor. Bisiklet sporunun doğasında olan ve kimi zaman ölümlü risk taşıyan kazalara da yer veriliyor.

Ev sahibi ülke Fransa'nın sporcuları ile takımları üzerindeki büyük baskı ustaca anlatılıyor. Müthiş görüntülerin yanında bolca röportajla desteklenen yapımlar çok kısa sürede izleyicileri yarışın sonuna dek bırakıyor.

Çok sayıda takım ve sporcu olduğundan hepsinin içine girmek mümkün değil elbette. Ancak bisiklet sporunun en büyük yıldızlarından Tadej Pogacar'ın ve lideri olduğu Birleşik Arap Emirlikleri takımının kameraların uzağında kalması büyük eksiklik.

Pogacar ile en büyük rakibi Vingegaard arasında yaşanan müthiş centilmenlik gösterisinin ekrana yansımaması da özünü. Röportajlarda bir yerden sonra çok benzer şeylerin söylenmesi tempoyu düşürüyor. Ancak toplamda Tour de France: Zincirleri Kırılmak artıları eksilerinden kat kat fazla olan başarılı bir belgesel dizi. •

YAZIN EN FAVORİ LEZZETLERİ McCAFÉ'DE!

McCafé
Sweet Cooler

McCafé
Cool Lime

Her biri
30 TL

YENİ
Hemen
Dene!

McCafé®

Görseller temsildir. Sunum ve servis şekilleri farklılık gösterebilir. Belirtilen fiyat restoran içi siparişlerde, 300ml boy için geçerlidir. Restoran dışı siparişlerde, sezonsal hizmet veren restoranlarımızda ve havalimanı restoranlarımızda farklı fiyat uygulanabilir. McDonald's'ın önceden haber vermeksizin fiyatlarda değişiklik yapma hakkı saklıdır. Ayrıntılı bilgi: www.mcdonalds.com.tr

